GAYEMİZ VATAN SATHINI
BİR MEKTEP YAPMAKTIR.

YENİ ASYA YAYINLARI

Kapak : Gürbüz Azak
Dizgi - Baskı : Güryay Matbaacılık
Ağustos 1974 - İSTANBUL

Bilinmeyen taraflariyle

●

Bediüzzaman

SAİD NURSÎ

TAKDİM

Kitaplar arasında «biyoğrafi» çeşidi bir hayli artmaya başladı. Çünki bazı insanlar vardır ki, onların hayatları da eserleri kadar kıymetlidir. Zaten eserler nazariyatta kalırken, müellifin hayatı, sanki nazariyatı tatbikat sahasına koymakta ve daha kolay anlamamız için bize yardımcı olmaktadır.

Bir kısım müellifler kendi hayatlarını, kendileri yazmış ki, bunlara OTOBİYOĞRAFİ diyoruz. «Tarihçe-i Hayat» isimli eser, Bedîüzzaman Said Nursî'nin otobiyoğrafisi sayılabilir. Sayılabilir diyoruz çünkü, kendi sağlığında ve kendi kontrolu altında yazıldı. Onun bütün gayesi, Müslümanların tahkikî îmanı elde etmeleriydi. Bedîüzzaman'a göre bu asrın hastalığı îman zayıflığıydı. Müslümanların, İslâmiyet'e lakayt kalmalarının sebebi bu idi. Öyle ise, taklidi îmandan, tahkikiye geçilmesi gerekiyordu. İşte O, hayatının mühim kısmını buna verdi ve Risale-i Nur Külliyatını meydana getirdi.

Edebiyat Fakültesinin Türkoloji bölümünden mezun arkadaşımız Necmeddin Şahiner, Risale-i Nur müellifinin hayatını kronolojik olarak ele aldı ve sizler için yazdı. Böylece «Tarihçe-i Hayat»'ta bulunmayan bir kısım malûmatı bunda bulmak imkânı elde edilecek ki, bu bilgiler gerek Said Nursî'nin hayatını aydınlatma bakımından ve gerekse iftiraları önleme yönünden mühim sayılacak güçtedir.

Meşhur kimseler hakkında yazılmış bir çok kitap bulunurken, Said Nursî, bütün meşhurluğuna rağmen, böyle imkândan mahrum bırakılmıştır. Bu imkânsızlık geleceğin tarihçisini zor durumlara düşürebileceği gibi, bulanık suda balık avlamak isteyenleri de sevindirebilir. Biz hakikatı arayanları sevindirmek gayesi ile böyle bir eserin kitap haline gelmesine karar verip, okuyucularımıza hizmette devam etmeyi vazife bildik.

Genç araştırıcı Necmeddin Şahiner için diyebiliriz ki; o hayatını bu esere verdi. Aradı, taradı, sordu, dinledi sanki kendisini bu eser içinde eritti. Onun odasında, ceplerinde ve konuşmalarında daima Said Nursî'nin hayatından kısımlar vardır. Sayfa sayfa, cümle cümle, hep O!.. Bununla beraber bu eser noksansız mıdır?

Buna «evet» diyemeyeceğiz. Zaten arkadaşımız Necmeddin Bey de evet demiyor, «Daha gencim» diyor. Yani çalışmalarına durup, dinlenmeden devam edeceğini ifade etmek istiyor. Bu babta okuyuculardan da yardım istiyor. Elinde Said Nursî'ye ait vesika bulunan varsa göndermesini, hatıra sahiplerinin de hatıralarını yazmasını rica ediyor. Bu ricaya biz de katılırken, Bedîüzzaman Said Nursî'nin hayatını yazıp, neşretme imkânını bize bahşeden kıymetli kardeşimiz Necmeddin Şahiner'e teşekkür eder, okuyucularımızın gösterdiği alâkaya da minnettar olduğumuzu belirtmek isteriz.

Saygılarımızla..

Hekimoğlu İSMAİL

ÖNSÖZ

Türkiye'nin fikir hayatında kendini kuvvetle hissettirmiş, içtimaî yapısına harcını katmış Risale-i Nur Külliyatının müellifi hakkında elbetteki çokları bilgi sahibi olmak istemektedir. Bunun için bazı kimseler, Bediüzzaman Said Nursî'nin hayatını yazmaya kalkışacaktır. Bazıları da yanlış bilgi vermekten çekinmeyecektir. Yanlış bilgiler ise, kültürümüze zararlı olacaktır.

Doğruyu anlatmak için altı yıldır dolaşmaktayım. O'nun bulunduğu yerlere gittim, O'ndan ders alanlardan ve O'nunla görüşenlerden, sağ kalanları buldum, dinledim; O'nun eserlerini okudum, Ankara ve İstanbul kütüphanelerinde araştırmalar yaptım, O'nun hatıralarıyla doldum, doldum... İşte bu eseri meydana getirmeye, şükrolsun muvaffak olabildim.

Doğruyu anlatmak gayemiz olduğu gibi, Bediüzzaman Said Nursî'nin doğumunun 100. yılını sessiz sedasız geçiremezdik. Geçiremezdik dedim amma, imkânsızlıklar sanki elimizi kolumuzu bağladı. 1973'de doğumunun yüzüncü yılını kutlamamız gerekirken, tâ bugünlere kaldı, okuyucularımın anlayışına iltica ederim.

Öte yanda 23 Mart 1974 tarihi Risale-i Nur müellifinin ölümünün ondördüncü sene-i devriyesi idi. O gün, bu eseri neşredebilseydik, ne kadar isabetli olurdu... Arzettik ya, manileri aşmak sanıldığı kadar kolay olmuyor.

Üslûp ve tertip üzerinde de çok düşündüm. Acaba bir roman mı yazsaydım? Yoksa yirminci asırda İslâm âlemine bir baştabib gibi bakan, asrın hastalığını teşhis edip, Risale-i Nur isimli reçeteyi yazan bu dahinin fikir hayatını takdim mi etseydim?

Hayır, hayır, bunlar benim için çok zor şeylerdi. Bunları bilmediğim bir tarihe bırakıp, şimdilik onun hayatını

kronolojik bir üslûpla ele alıp, siz kıymetli okuyucularıma takdimle yetinmeliydim. Öyle yaptım.

Biliyorsunuz, kronolojik eserlerde heyecan ve üstün belâgat örnekleri aranmaz. Bunu temine çalışsanız dahi, biraz sonra gelecek TARİH insanı çıplak hakikatle karşı karşıya bırakır. Zannedersem hakikat en güzel sanat eserinden daha üstün ve daha ulvidir...

Said Nursî öyle bir hayat yaşamış ki, onun biyografisini okuyanlar, övüldüğünü sanabilirler de. Yer yer O'nun sözleriyle karşılaşacaksınız. Bazan kendi kendinize soracaksınız: «Bunlar bir fikir ve bir edebi sanat demeti midir, yoksa bir insanın sözleri mi?.

Şunu da arzedeyim: Yerli ve yabancı tarihçilere hizmet etmek her Türk münevverinin vazifeleri arasında olsa gerektir. Herkes imkânları ölçüsünde bunu yapmaya çalışır. İşte bize, bu imkân verildiği için, tekrar şükrederim. Elbette ki Said Nursî, O'nun eserleri ve talebeleri hakkında istikbalin tarihçisi çok şeyler yazacaktır. Umarız ki bu eserimiz, onlar için bir kaynak olsun.

Bediüzzaman hakkında yazılmış makaleler, hattâ kitaplar da var. «Tarihçe-i Hayat» ismiyle Risale-i Nur Külliyatı içinde mevcut ve Nur müellifinin daha ziyade iman ve Kur'an hizmetindeki hayat safhalarını, dolayısiyle mektupları, müdafaaları gibi hususları dercettiği için; bu eser onlardan istifade etmekle beraber; orada olanlara temas edilmeyen ve bilhassa Bediüzzaman ile görüşen, tanıyan ve hayatının kritik ve mühim safhalarında kendisiyle beraber bulunan ve o hadiseleri yaşayan kimselerden birçoklarının hatıralarını ihtiva etmektedir.

Yanlış anlamalara sebebiyet verebilen ve birbirini tutmayan; ekseriyetle kasıtlı şekilde gerçeği tahrif etmek emelini güden, bir kısım kasıtlı neşriyatın asılsızlığını ortaya çıkarmak da, insanî bir vecibedir.

Bu önsözde, onun hayatının çeşitli devrelerinden iki-üç örnek vermek isterim.

1) Bediüzzaman Said Nursî bir hayat ve hareket adamı idi. Hem nazariyatçı, hem tatbikatçı idi. 1908 Meşrutiyet inkılâbında Selânik hürriyet meydanında binlerce insana hitab ediyor, onlara her yönüyle hürriyeti anlatıyordu,

Birinci Dünya Savaşında, Alman denizaltılarıyla Kuzey Afrika'da Cihad beyannamesini dağıtıyor, oradan Kafkas cephesine koşup, at üstünde, elinde silâh, Rus ordulariyle boğaz boğaza çarpışıyordu.

2) Bediüzzaman Said Nursî, bir dava ve ideal adamı idi.

Prensiplerini ilân ederken «Hem dünya, hem âhiret hayatımı, her ikisini de elime almışım, tek hayatlı olanlar meydanıma çıkmasın.» diyordu.

İki minare yüksekliğindeki Van kalesinden ayağı kayıp düşerken, o anda bile — Dâvâm!.. diye haykırıyordu.

31 Mart olayında, Sibiryada ve daha sonra darağaçlarının kendisi için hazırlandığı günlerde bile dâvâsını ve maksadını pervasızca ilân ediyordu.

3) Bediüzzaman Said Nursî bir mâneviyat adamı, bir ruhiyatçı ve bir mürşiddi. Bu yolda herşeyini fedâ etmekten çekinmemişti. — Milletimin imanını selâmette görürsem, cehennemin alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül gülistan olur — diyordu.

Vefatından 14 yıl geçti. Bir baştan bir başa Anadolu O'nun yetiştirdiği talebelerle dolu. Bugün köy, köy, kasaba kasaba, şehir şehir, nereye gitseniz O'nun eserlerini okuyan, O'nun dersleriyle huzur ve saadete kavuşan insanları göreceksiniz.

Bugün Almanya'da eserleri basılıyor. Dalga dalga Türk işçileri Hıristiyan Almanların temin ettiği kilise salonlarında Nur Risalelerini okuyorlar ve dinliyorlar.

Amerika'da O'nun hayatı ve eserleri neşrediliyor, Lübnan'da, Pakistan'da, Hindistan — Bombay'da O'nun İngilizce, Arapça ve Türkçe eserleri basılıyor.

Said Nursî gün geçtikçe yükseldi, dairesini genişletti.

Parça parça çeşitli ebad ve büyüklükte yüzleri aşan risaleleriyle bu asrı ismiyle çalkaladı.

Said Nursî... Şimşek gibi, rahmet müjdecisi, gök gürültüsü gibi bir isim. Hakkında lehte aleyhte yüzlerce yazı ve makale yazıldı.

O'nun hayatını ilk defa 1918 yılında Hamza ismindeki bir talebesi yazdı. Sekiz sayfalık bir broşür olan bu hayat çok kısa idi.

Daha sonra 1919'da kardeşinin oğlu Abdurrahman Nursî yazdı. Kırk beş sayfalık bu eser, Said Nursî'nin doğumundan 1918 yılına kadar olan hayat safhalarını anlatıyordu.

Üçüncü olarak 1952'de Eşref Edip Fergan «Risale-i Nur Müellifi Said Nur» ismi ile O'nun hakkında bir eser neşretti. Bu O'nun hakkında yeni yazı ile basılan ilk eserdi.

1958 de hizmetkâr ve talebelerinin hazırladığı «Tarihçe-i Hayat» ise daha ziyade mektupları, müdafaaları ve O'nun hakkında yazılmış makale, şiir ve takrizleri ihtiva etmekteydi.

Kronolojik biyoğrafiyi bir mum kabul ederseniz, o karanlığın parçalandığını ve gerçeğin meydana çıktığını da kabul buyuracaksınız. Hatta Devrim Tarihi yazan bir kısım üniversite öğretim üyeleri, ilmi esaslara aykırı olarak Risale-i Nurları ve Tarihçe-i Hayat'ı kaynak olarak değil de, muhaliflerin yazdığı kitapların isimlerini sayarak tezlerini isbat etmeye çalışıyorlar. Halbuki Risale-i Nur Külliyatı Türkçedir ve Türkiye'de bulunmaktadır.

İşte bunlar ve bunlara benzer sebeplere binaen 87 yıllık bir ömrü kaleme aldık, sizlere takdim etmekle de sevinç duyuyoruz. Bu hususta yardımı dokunanlara alenen teşekkür etmeyi insanlık borcu bilirim.

Necmeddin ŞAHİNER
Sultanahmet
Nisan 1974

GİRİŞ

Bitlis, Doğu Anadolu'da aynı ismi taşıyan suyun kenarında kurulmuştur.

Van gölü'nün güneybatısındaki Tatvan iskelesinden 33 km. mesafededir. Bitlis'ten geçen bu su, Dicle'nin kollarından birini teşkil eder. Bitlis şehri bu suyun yukarı El cezire düzlüklerine inmeden önce, Divan dağı ile Uveyh dağı arasında açtığı dar ve derin vadinin içinde kurulmuştur.

Şaka ve mübalağaları ile tanınan meşhur seyyah Evliya Çelebi Bitlis'i anlatırken, orada bir kahve içtiğini, fakat fincanı koyacak düz bir yer bulamadığını söyler. Böylece yörenin dağlık ve engebeli oluşuna işaret etmiştir.

İskender'in kölesi Bidlis tarafından yapılan yüksek bir kale ve Dideban dağı, şehre hakim bir haldedir. Kervansaraylar, camiler ve mektepleri ile bir tarih şehri olan Bitlis'e Diyarbakır istikametinden Delikli Taş'tan geçerek girilir. Bu Delikli Taş'a ait halk arasında efsaneleşen bir söz vardır: «Delikli Taş'tan bir defa geçen, mutlaka aynı yerden yedi defa daha geçermiş» derler.

Efsanelerin gerçeklerle ilgisi ne kadardır, onu bilemem fakat bu Delikli Taş'tan altı-yedi defa da biz geçtik.

Bitlis'e 9 km. mesafedeki bu taş 1971 Haziranında, yeni CENTO yolunun yaptırılmasıyla yıkılarak, efsanesiyle birlikte kendisi de tarihe karışmıştır.

Bitlis'in beş ilçesi vardır. Bunlardan Hizân, merkeze 75 kilometre uzaklıkta ve Bitlis'in güneydoğusundadır. Eski bir ilçe olan Hizân, Bitlis ve civarının tarihi devirlerini yaşar...

Hizân adının nereden geldiği ve ne zaman verildiği bilinmemektedir. Kuruluş zamanı ve kimin tarafından kurulduğu da kesin şekilde bilinmemektedir.

Hizân milattan önce 1400'de yapıldığı ileri sürülen bir sur harabesinden anlaşıldığına göre, Asûriler tarafından kurulduğu düşünülebilir. Asıl ve kesin tarihi ise, 1814'den itibaren başlar.

İlçede Osmanlılardan kalma han, hamam ve bir de cami vardır. Hizân ilçesinin iki nahiyesi, otuz köyü bulunur. Bu köylerden Nurs köyü İsparit nahiyesine bağlıdır. Hizân'a on saatlik bir mesafededir.

KUŞ UÇMAZ, KERVAN GEÇMEZ DAĞLAR

Nurs yolu, Nurs dağları apayrı bir âlem! «Kuş uçmaz, kervan geçmez» diye bir deyim vardır. Bu deyimin ifade ettiği mânâyı insan, Nurs dağlarında gözü ile görüyor ve bizzat yaşıyor.

Bitlis ve civarı Anadolunun en dağlık bölgesidir. Yayları meşhurdur. Kışları çok uzun sürer. Kardan aylarca şehir ve kaza ile irtibatı kesilir. Yaz mevsimi kısa ve kuraktır. Halkın kıyafeti de kendine mahsus özellikler taşır. Bol pöçük denilen, yünlü yerli dokumadan şalvar, cepken ve tepesi açık, başın etrafına sarılan puşileri ve sarıkları vardır.

Van gölünün güney kıyılarına paralel olarak uzanan Kavuşşahap dağlarının bir kolu olan Kepağ dağının eteğinde, yeşillikler içinde, armut ve ceviz ağaçlarının arasında bir dere akar gider. Bu Nurs deresidir. Otuz altı haneli ve iki yüz elli nüfuslu Nurs köyünü, köpüklü sularıyla ikiye ayıran bu dere süslemekte ve dört taraftan göklere uzanan çıplak dağlar ve dağların yamaçlarında basit ve kerpiç köy evleri sıralanmaktadır.

Köyün kabristanı, Nurs deresinin yamacında, çınar ağaçlarının altındadır. Çok basit ve toprak kümeleri halin-

de mezarlar... Gufrana bürünmüş, yalnız fatiha bekleyen bu namsız, nişansız insanların baş uçlarında birer siyah taş dikilidir.

Bitlis ve civarının coğrafi özelliklerinden sonra tarih boyunca Bitlis'te yetişen kıymetli şahsiyetleri de şöylece özetleyebiliriz:

MEVLÂNÂ HÜSAMEDDİN ALİYÜL BITLİSÎ

İdris-i Bitlisî'nin babasıdır. Nurbahşi tarikatının kurucusudur. Kıymetli eserleri ve iki büyük ciltlik bir tefsiri de vardır.

İDRİS-İ BİTLİSİ

Doğum tarihi hakkında bilgimiz yoktur. Önceleri Uzun Hasan'ın oğlu Şah Yakup'un himayesini gördü. Sonra II. Bayezid'in himayesine girdi. Onun teşvikiyle 80 bin beyitlik Heşt - Behişti'ni yazdı.

Sultan Yavuz Selim onu kendisine lâlâ seçti. Şark vilâyetleri İdris-i Bitlisî'nin sayesinde sulh yoluyla imparatorluğa dahil olmuştur. Yavuz'un Mısır seferinde de bulunmuş. Onunla birlikte İstanbul'a gelmiş, 1520'de vefat etmiş.

Şair, edip, hattat, müverrih, ve siyaset adamı olan İdris-i Bitlisî günümüze kadar ulaşan bir düzineye yakın eserin sahibidir.

EBUL FADIL MEHMED EFENDİ

İdris-i Bitlisî'nin oğludur. Âlim, şair ve müverrih idi. Babasının «Heşt-Behişt» ini tamamlamıştır.

ŞÜKRÜ-İ BİTLİSÎ :

16. yüzyılda yaşamıştır. Şükriye medresesinde tahsilini yapmış. Sonra İstanbul'a gitmiş, Sultan Selim'in sohbet ar-

kadaşı olmuş, Selimname isimli eserinde Sultan Selim'in fetihlerini anlatır. O'nun meşhur beyitlerinden birini burada zikretmek isteriz:

«Ağlamaktan gözlerim yaşını pürhun eyledin
Birini ayn-ı aras, birini ceyhun eyledin.»

Şems-i Bitlisî, Müştâk-ı Bitlisî, Uryan Baba, H. Hasan, Hoca Şirvanî, Şeyh Mehmet Küfrevî, Seyyid Tâha, Seyyid Sıbgatullah, Abdurrahman Tağî, Nurşinli Ziyaeddin, Şerefhan, Abdullah Bedehşanî, Kemal Feyzi Bey, Mevlânâ Abdürrahim, Emir Mahmut Kelleçiri, Hulûsi Bitlisî, Fahrettin Ahlatî ve bunlar gibi Bitlis toprağında çok kıymetli âlim, şâir, müverrih ve mutasavvıflar yetişmiştir.

1870 VE SONRASI

Bu yıllar şanlı bir devletin artık inkiraza başladığı yıllardır. Bir ümit ışığı gibi çıkan Tanzimat da şekilcilikten öteye gidememiş, buna da nihayet verilmişti.

Sultan Abdülaziz tahttan indirilmiş, az sonra ise katledilmişti. Onun yerine geçen 5. Murad da cinnet getirince Sultan Abdülhamid Han tahta geçmişti. Sultan Abdülhamid saltanatının ilk yıllarında (1876) ilk meşrutiyeti ilân etmiş ve ilk meclis-i mebusanı kurmuştu.

Yine bu yıllarda, eski Hicri tarihimizde, 1293'de Türk-Rus harbi başlamıştı. «93 Harbi» denilen bu uğursuz savaşlar İslâm - Türk milletinin can düşmanı olan Moskof'un şanlı imparatorluğumuza «İlân-ı harb» etmesiyle iki cephede birden başlamıştı.

Anadolu cephesinde Gazi Ahmed Muhtar Paşa, Rus ordusu kumandanı Çarın kardeşlerinden Gran-dük Michel Nicolaievitch (Mişel Nikolayeviç)'in birliklerini durdurmuş,

İslâm'ın ışığını söndürmek isteyen bu kuvvetleri perişan ederek, geri atmıştır.

Rumeli cephesinde ise, Gazi Osman Paşa gibi bir muhteşem serdarın Plevne'deki destanı ve onun şerefli esareti ile son bulmuştu.

1873 BAHARI

Bundan yüz yıl kadar önce, 1873 yılı baharında, bir seher vakti, Doğu Anadolu'nun dağları arasındaki bir vadinin içindeki Nurs köyünün kerpiç duvarlı ve toprak damlı evlerinden birinde, köyün kıbleye bakan yamacında bir çocuk dünyaya geldi.

Ufuklardan, Anadolu üzerindeki gecenin karanlıklarını kovan güneşle beraber doğan bu çocuk, «doğduktan bir müddet sonra mânâlı mânâlı etrafı süzerken, bakışları yanındakileri adeta korkutmuştu. Konuşacak gibiydi. Ağlamıyordu, ağlamayı erkekliğin şanına lâyık görmemiş gibiydi.» (1) Kulağına Ezan-ı Muhammedî ile beraber ismini de verdiler: SAİD...

O gecenin sabahında doğan güneş, pırıl pırıl altın ışık hüzmeleriyle Anadolu üzerindeki karanlıkları yırtarak doğdu. Bu güneşle birlikte doğan Said ismindeki, mâsum yavru sessiz ve sakin etrafı seyrediyordu.

O sabah dağlarda âdeta ayrı bir haşmet, ufuklarda ayrı bir derinlik, sularda ayrı bir tad, kuşlarda ayrı bir neşe ve çiçeklerde ayrı bir güzellik ve tatlı bir koku vardı.

Bu ilâhî ahenk ve bütün bu lâhûtî güzellikler, letafetler içinde dünyaya gelen bu çocuk, kâinatın bu yeni misafiri, büyük ve ulvî ruhiyle hilkatın arşa çıkan zikrini dinliyordu.

---

(1) Said Nursî, Hayatı, Mesleği ve Eserleri; Eşref Edip, S. 20

Âdem zamanından beri, bu dünyadan iki beşer kervanı gelip gitmiştir.

İyilerle kötüler, inananlarla inanmayanlar, eşrarla ebrar ve saidlerle şakîler...

Yüz yıl önce dünyaya gelen Said, bu iki kervandan Saidler kervanının başına geçmeğe namzetti.

Said'in ilk çocukluk yıllarını geçirdiği evleri, Birinci Dünya Savaşında Ermeni ve Rus istilâsında bir kısmı yıkılmış. Daha sonraları yeniden tamir etmişler. Kerpiçten, basit iki katlı bir ev...

İkinci katında odun ve saman yerleri var. Derenin yamacında sırtını dağlara dayamış. Kıbleye bakan üç tane penceresi bulunmaktadır.

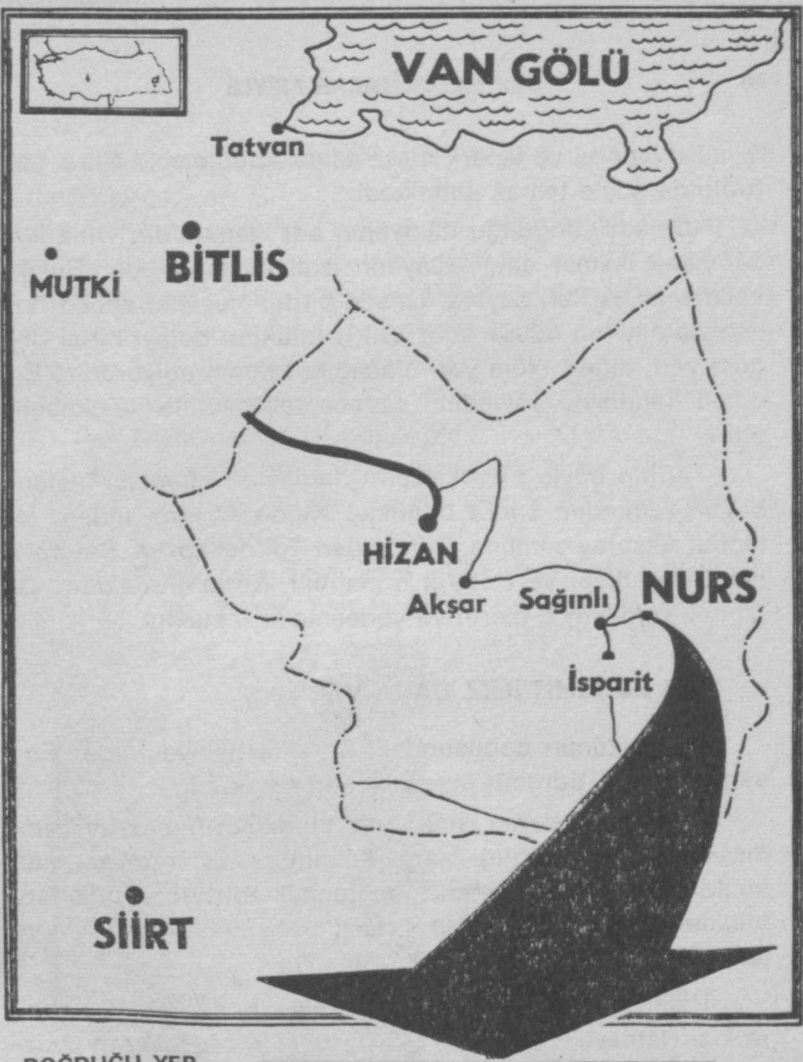
NURS'TA HAYAT BAMBAŞKA

Nurs'ta hayat başka, âlem başka, akşam başka, sabah başka, hülâsa oralarda herşey bambaşka...... Seherlerle beraber kuş sesleri, derenin hazin çağlamasına karışıyor ve tertemiz, âsude bir hava...

Orada insan tabiatla, tabiatın ilâhi güzelliği ile kâinatın kitabı ile başbaşadır. Bitlis vilâyetinin, Hizân kazasının, İsparit nahiyesinin Nurs köyünde doğan Said'in aslı, İsparta vilâyetinden gelmiştir. Bediüzzaman bu meseleyi bir eserinde şöyle anlatır: «Ben üç cihetle İspartalıyım. Gerçi tarihçe isbat edemiyorum, fakat kanaatım var ki; İsparta nahiyesinde dünyaya gelen Said'in aslı, buradan gitmiş. Hem Isparta vilayeti öyle hakiki kardeşleri bana vermişki değil Abdülmecid ve Abdurrahman, belki Said'i herbirisine maalmemnuniye feda ederim.» (1) Yüzyıllarca önce cereyan eden bu muhaceretin neden ve nasıl olduğu tarihin karanlığında kalmıştır.

---

(1) Şualar, Bediüzzaman Said Nursî, S. 267

DOĞDUĞU YER
Bediüzzaman Said Nursî, Bitlis'in Hizan kazasına bağlı Nurs köyünde dünyaya gelmiştir. Haritada Nurs köyü ve civarı görülmekte, ok da doğduğu evi göstermektedir.

Bu Isparta ve İsparit meselesine Abdülmecid Nursi hatıratında şöyle temas etmektedir:

«Üstâdın doğduğu nâhiyenin adı «İsparit'dir. Otuz küsûr sene ikamet ettiği vilâyetin ismi de Ispartadır. Bu iki kelimenin harfleri sayıca, cinsce birdir. Kezâlik, ebced hesabıyla sayıları «665» eder. Bu tevafuktan dolayı birisi doğum yeri, diğeri ölüm yeri olacağını tahmin ediyordum. Bu ciheti kendisine söyledim, sadece tebessümle mukabele etti.»

Tarihte böyle birçok hicret hadiseleri olmuştur İstanbul'un fethinden sonra bugünkü Niğde Aksaray'ından, İstanbul Aksaray semtine, Edirne'den Edirnekapı'ya, Belgrat'tan Belgratkapı ve Belgrat ormanına, Kırım - Kefe'den İstanbul Kefeliköy'e hicret ve yerleşmeler olmuştur.

BİR EDREMİT'İMİZ DAHA VAR

Van gölünün doğusundaki Edremit nahiyesi de Ege sahillerindeki Edremit ilçesini hatırlatmaktadır.

Said'in babasının ismi Mirza idi. Mirza farsça bir isimdir, «bey, ağa» karşılığı olarak kullanılır. Asalet ünvanı olan bu kelime «Beyzade» mânâsına gelmektedir. Bazı İslâm topluluklarında kullanılan Mirza ismi Şehzadelere ve Seyyidlere ad olarak verilmektedir.

Halen Burdur'da hayatta olan Said'in teyzesi Sehrinaz'ın kızı Hameyli'nin verdiği bilgiye göre annesi Âlişan Paşalar soyundan Âlime Hânımın kızı Nuriye Hanımdır. Cemal Kutay'ın «Tarih Sohbetleri» nin 2. cildinde verdiği bilgiye göre, dedesinin ismi de Mirza, onun da pederi Kumral'dır. Nuriye Hanımın babası ise Hacı Mehmed Efendidir.

Mirza Efendinin yedi çocuğu vardır. Bunlar yaş sırasıyla şöyledir: Abdullah, **Said,** Mehmed, Âlime Hânım, Abdülmecit, Dürriye ve Mercan

Said'in çocukluk yılları, Nurs'ta anne ve babasının yanında geçer.

Dehâ derecesinde bir zekânın çekirdeğini taşıyan Said, herşeyin nedenini, niçinini araştırır; anne ve babasına mütemadiyen sualler sorar, bunların cevaplarını beklermiş. Bir gece teneke çalındığını, tüfek atıldığını duymuş, dışarı çıkınca ayın tutulduğunu görmüş.

Annesine sormuş:

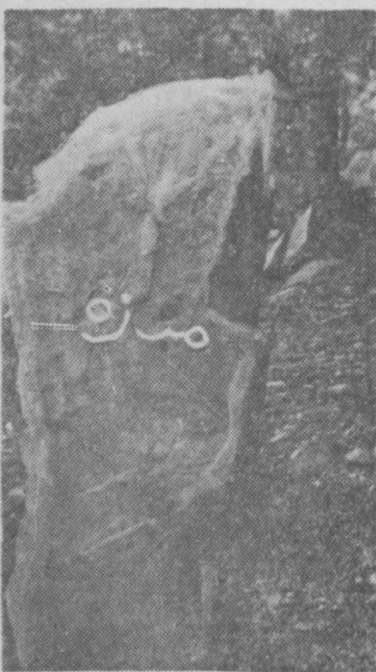
— Anne neden ay böyle oldu?

Müşkül vaziyette kalan annesi:

— Yılan yutmuş diye cevap vermiş. Said yine sormuş:

— Daha görünüyor?. Annesi:

— Yukarıda yılanlar cam gibi olup, içinde bulunan şeyi gösterirler, demiş. İlmî bir teşbihi hakikat zanneden an-

Said Nursî'nin babası Sofi Mirza'nın mezar taşı. Taşta «Mirza» ismi okunmaktadır.

nesi, küçük Said'in suallerini böylece cevaplandırmaya çalışmış. Küçük Said, annesinin bu cevabından o zaman için tatmin olmuştur. Fakat yıllar sonra, astronomi çalışmalarıyla, bu meselenin hakikatının annesinin anlattığı tarzda olmayıp, başka bir şekilde olduğunu idrak edip, daha sonra yazdığı «Lem'alar» adlı eserinde bunu ilmî bir şekilde izah etmiştir.

CEVİZLER KAYBOLUNCA...

Said'in çocukluk yıllarında o havalideki insanların çoğu Nakşi tarikatından, Gavs-ı Hizân namıyla maruf Seyyid Sıbgâtullah Efendi'ye bağlı idiler. Allah'ın veli bir kulu olan bu zattan yardım ister, himmet talep ederlerdi. Küçük Said ise, her zaman Abdülkadir-i Geylânî'den himmet beklerdi. Elinden bir cevizi kaybolsa, «Yâ Şeyh! Sana bir fatiha, benim cevizimi buldur.» diye ondan meded beklerdi. Acibtir ki çok defa Abdülkadir Geylânî küçük Said'in imdadına yetişirdi.

Küçük Said bilhassa kış gecelerinde büyüklerin meclislerinde bulunur, onların dinî ve ilmî sohbetlerini merak ve dikkatle dinlerdi. Âlimler arasında sık sık münazara ve mübaheseler olurdu. Kelâm ve münazara ilmi fazla revaçta idi. İlim ve irfanda yüksek kabiliyet gösterenler daha çok hürmet ve takdire mazhardı.

1882

İşte Said'in küçüklüğü böyle bir muhitte geçiyordu. Ağabeyi Molla Abdullah medresede tahsildeydi. Okuyanların yüksek meziyetlerini görünce kendisinde de tahsile karşı ciddi bir arzu uyandı. Bu sebeple nahiyeleri Isparit ocağına bağlı Tağ köyünde Molla Mehmed Emin Efendi'nin medresesine gitti. Fakat burada fazla duramadı. Çünkü Mehmed isimli bir talebeyle kavga etmişti.

Küçük Said, büyük meziyetlere sahipti. Çok izzetliydi. Âmirane söylenen küçük bir söze dahi tahammül edemiyordu. Anlayış ve idraki fevkalâdeydi. Arkadaşı Mehmed onun muvaffakiyetlerini çekememiş, kavga bu yüzden çıkmıştı. Said'den iki - üç yaş büyük olan Mehmed, küçük Said'e karşı hançer çekerek hücum etmiş Said ise, nefis müdafaası için, orada gözüne ilişen balta sapını eline geçirerek, Mehmed'in başını yaralamış. Mehmed yere düşünce, Said sür'atle orayı terkederek köylerine dönmüş. Babası niçin geldiğini sorunca, Said:

— Ben artık büyümedikçe okumaya gitmem, çünkü oradaki talebeler, benden büyük» diye özür beyan edip bir müddet köyde kalmış.

Nurs köyü çok küçük olduğundan burada ayrıca bir medrese yoktu. Said de bu sebepten derslerini, büyük biraderi Molla Abdullah'ın haftada bir gün köye geldiği zamana hasretti.

1883

Bir türlü kabına ve köyüne sığmayan, kendisine cevelân sahası arayan zeki Said, ağabeyi Molla Abdullah'tan aldığı haftalık dersini kâfi görmeyerek peder ve annesinden müsaade aldı ve Pirmis köyüne, oradan da Hizan şeyhinin yaylasına gitti. Burada da tahakküme tahammül edemeyen Said, dört talebe ile bir türlü geçinemiyordu. Bu dört talebe daima bir olup, Said'i rahatsız ediyorlardı.

Yine böyle taciz ettikleri bir gün, Seyyid Nur Mehmet Hazretlerinin huzuruna çıkıp şöyle dedi:

— Şeyh Efendi! Bunlara söyleyiniz, benimle döğüştükleri zaman, dördü bir olmasınlar. İkişer ikişer gelsinler.

«SANA KİMSE İLİŞEMEZ!»

Seyyid Nur Mehmed, küçük Said'in bu merdane tavrından hoşlanarak, tebessüm eder ve:

— Sen benim talebemsin kimse sana ilişemez! der. Bu hadiseden sonra Said, «Şeyh Talebesi» diye anıldı.

Henüz dokuz yaşındaki saf ve mâsum Said'in bu sözleri onun cesaretinin, mertliğinin ve haksızlığa karşı meydan okuma haletinin, ne kadar parlak ve güzel bir örneğidir...

Henüz 10 yaşındaki Said'in kabiliyet ve mertliğine hayran olan hocası, yanına bir kaç arkadaşını alarak, onun anne ve babasını görmek ve yakından tanımak için altı - yedi saatlik bir mesafeden Nurs köyüne gelir.

SAİD'İN BABASI

Bir bahar mevsiminde ikindi vakti köye ulaşırlar, Said'in evine gelen hoca ve arkadaşları Sofi Mirza'yı görmek istediklerini bildirirler. Misafirleri karşılayan Nuriye Hanım, efendisinin evde olmadığını ve çifte gittiğini onlara söyler. Evin önündeki kuru ağacın altına hasır ve pösteki sererek oturmalarını rica eder. Az sonra Mirza Efendi, önünde ağızları bağlı olarak, iki inek ve iki öküzle çıkagelir. Selâm ve tanışmadan sonra Said'in hocası Sofi Mirza'ya:

«— Bizim köyde de hayvanların ağzını harman zamanı, harmanda mahsülü yememeleri için bağlarız. Fakat şimdi hem harman mevsimi değil, hem hayvanlar harmanda değil... Böyle ağızlarının bağlı olmasının sebebi nedir?» diye sorar.

Mirza Efendi mahcup bir eda ile:

«— **Efendim bizim tarla biraz uzaktır. Yolda gelirken birçok kimselerin tarla ve mahsulünden geçerek geliyorum. Eğer bu hayvanların ağzı bağlı olmazsa, yabancıların mahsullerinden çok az da olsa yemek ihtimalleri var. Bu se-**

bepten ekmeğimize haram lokma karışmaması için böyle yapıyorum.» diye cevap verir.

Sofi Mirza'nın bu yüksek ahlâk ve faziletine şahid olan Said'in hocası bu sefer annesine sorar:

«Siz bu çocuğu nasıl yetiştirdiniz?»

Nuriye Hanım:

«Ben Said'e hamile kalınca abdestsiz yere basmadım. Said dünyaya gelince de, bir gün olsun onu abdestsiz emzirmedim.» der.

Said'in hocası ve arkadaşları: «Elbette böyle bir anne ve babadan böyle bir evlât olması normaldir» diyerek, o geceyi Nurs'ta geçirir ve ertesi sabah geri dönerler.

1885

Burada bir müddet kaldıktan sonra, Molla Abdullah ile beraber Nurşin köyüne geldiler. Mevsim yaz olması dolayısiyle ahali ve talebelerle beraber Şeyhan Yaylasına gittiler. Orada kardeşi Molla Abdullah ile döğüştü. Tağ medresesi müderrisi Mehmed Emin Efendi küçük Said'e:

— Niçin ağabeyinin emrinden çıkıyorsun? diye hiddet etti. Bulundukları medrese Seydâ (1) lâkabiyle meşhur Şeyh Abdurrahman Hazretlerinin olması sebebiyle, Mehmed Emin Efendi'ye şöyle cevap verdi:

— Efendim! Bu medresede bulunmak hasebiyle, siz de benim gibi talebesiniz. Şu halde burada hocalık hakkınız yoktur!» diyerek gündüz vakti bile herkesin güçlükle geçebileceği sık ve gür bir ormandan geçip; ılık, yıldızlı bir

---

(1) Doğu ve Güney Anadolu'da âlim ve fazıl büyük zatlara efendi mânâsına «Seyda» diye hitab ederler.

yaz gecesinde, sarı altın tozundan yapılmış nihayetsiz bir bulut gibi semanın bir tarafından, öbür tarafına doğru uzanıp giden saman yolunu seyrederek Nurşin'e geldi.

BUNLARA İYİ BAKIN!

Âlim ve fazıl bir zat olan Sadreddin Yüksel'in Bediüzzaman'dan nakline göre Tağ Medresesi sahibi Abdurrahman Tağî Nurs'lu talebelere çok yakın ilgi gösterirdi. Kış geceleri kalkar, küçük talebelerinin üşümemeleri için üzerlerini örterdi. Ayrıca medresenin ileri gelen büyük talebelerine:

— Bu Nurs'lu talebelere iyi bakın, bunlardan biri din-i mübin-i İslâmı ihya edecek. Fakat hangisidir, ben şimdi bilemiyorum» derdi.

O zamanlar Doğu Anadoluda, medrese teşkilatındaki hususiyet şöyle idi. İcazet almış bir âlim, istediği köyde bir medrese açardı. Medrese talebelerinin ihtiyacı iktidarı olursa medrese sahibi tarafından, eğer imkânları yoksa halk tarafından temin edilirdi. Hoca ücretsiz ders verir, talebelerin ihtiyaçlarını ise, halk temin ederdi.

Talebelerin ihtiyaçları zengin kimselerin verdiği zekâtla da karşılanırdı. Bunların içinde yalnız Molla Said, hiçbir surette zekat almıyordu. Başkasının minnet eseri olan yardımı katiyyen kabul etmezdi.

TATLIYA BAĞLANAN MESELE

Bir gün talebe arkadaşları zekat toplamağa gitmişlerdi. Molla Said ise onlarla beraber gitmedi. Bu durumdan çok duygulanan ve Molla Said'in bu tok gönüllü oluşunu takdir le karşılayan köylüler kendi aralarında topladıkları zekâttan çok parayı Molla Said'e vermek için çalıştılar. Fakat Molla Said teşekkür ederek bunu kabul etmedi. Bunun üzerine köylüler bu parayı biraderi Molla Abdulah'a vermek zorun-

da kaldılar. Parayı Molla Said namına alan, Molla Abdullah'la aralarında şöyle bir latife geçmiş:

Molla Said:

— Şu sizdeki paralarla bana bir tüfek alınız.

Molla Abdullah:

— Hayır olmaz.

— Öyle ise bir tabanca alınız...

— Hayır olmaz!..

Molla Said tebessüm ederek:

— Madem ki olmaz, öyle ise bana bir hançer alınız.

Ağabeyi Abdullah da gülüp:

— O da olmaz. Yalnız sana üzüm alırım. Böylece işi tatlıya bağlarız, demiş.

SUAL SORMAK YOK

O kışı anne ve babasının yanında geçiren Molla Said, bir gece rüyasında kıyametin koptuğunu görür. Bu esnada Peygamberimizi ziyaret etmeyi arzu eder. Peygamberimizi nasıl ziyaret edebileceğini düşünürken, gidip sırat köprüsünün başında beklemek hatırına gelir. Bütün insanların oradan geçeceğini düşünür. Peygamberimiz de geçerken, ziyaret edip ellerini öperim, diyerek gider ve sırat köprüsünün başında bekler. Orada bütün Peygamberlerle görüşür ve onların ellerini öper. Nihayet son Peygamber Hazreti Muhammed'in ellerine kapanır ve ondan ilim talep eder. Hazreti Peygamber: «Ümmetimden sual sormamak şartiyle sana ilm-i Kur'an yani Kur'an ilmi verilecektir.» diye müjde verir. Heyecan ve sevinç içinde uyanan Molla Said ruhunda sonsuz bir neşe ve huzur ile sabahı sabırsızlıkla bekler.

1888

Bu rüya üzerine Molla Said'de ilme ve ilim tahsiline karşı tekrar şiddetli bir istek ve arzu başladı. Bu sebeple, anne ve babasının elini öpüp, onların müsaadelerini alarak, Arvas nahiyesine gitti. Buradan da Bitlis'te Şeyh Emin Efendi'nin (1) medresesine gitti. Burada Şeyh Emin, Molla Said'in yaşının küçük olmasından ona ders vermedi. Talebelerinden birisine onu okutmasını söyledi.

Bu durum Molla Said'in izzetine dokundu. Bir gün Şeyh Emin camide talebelerine ders verdiği sırada, Molla Said kalkarak itiraz eder: «Efendim! öyle değildir. Yanlışınız var.» Şeyh Emin ve talebeleri hayretle Molla Said'e bakarlar. Molla Said kendisini okutmaya tenezzül etmediğini hatırlatır.

Sonra Molla Said Müküs'e (Bahçesaray) bağlı Mir Hasan Veli medresesine gitti. Burada da aşağı derecedeki talebelere önem verilmediğini görünce, sıra ile okunması gereken yedi kitabı terkederek, sekizinci kitabı okuduğunu bildirdi. Birkaç gün burada kaldı. Sonra Van'ın Gevaş (Vastan) ilçesine gitti. Bir ay kaldıktan sonra, Molla Mehmed isimli bir zatla Erzurum'a bağlı Bayezit kasabasına geçti. Işte Molla Said'in hakiki tahsili burada başladı. Bu zamana kadar Sarf ve Nahiv okumuştu.

---

(1) Şeyh Emin Efendi Bitlis'te Kızılmescit mahallesinde medresesi olan meşhur bir âlimdir. Birçok tanınmış zatın hocasıdır. Devrin Sivas Valisi Reşid Âkif Paşa da onun talebelerindendir. 1900 yılında İstanbul'a gittiği zaman orada merasimle karşılanmış, padişahın hususî sohbetinde bulunmuştur. Kendisine padişah tarafından Şeyhulislâmlık teklif edilmiştir. 1903'te tekrar Bitlis'e dönmüş, 1908'de yetmiş yaşlarında iken vefat etmiştir. Kabri Bitlis'te Küfrevî türbesindedir.

HER KİTAPTAN BİR KAÇ DERS

Şeyh Mehmed Celâli'nin yanında üç ay kalıp «Molla Cami»den (1) nihayete kadar bütün derslerini tamamladı. Dersleri anlama ve anlatma bakımından diğer talebelerden farklı olan Said, her kitaptan birkaç ders okuyup geçiyordu. Hocası niçin böyle yaptığını sorunca Molla Said:

— Bu kadar kitabı okuyamam. Ancak bunlar bir mücevher kutusudur. Bir hazinedir. Anahtarı sizdedir. Yalnız sizden şu kitapların içinde ne bulunduğunu göstermenizi, istirham ediyorum. Yani bu kitaplar nelerden bahsediyor, onu anlayayım daha sonra onlara çalışırım.« dedi. Bayezit'te kaldığı sıralarda vaktinin çoğunu ve bilhassa geceleri Ahmed Hani Hazretlerinin türbesinde geçirirdi. Bundan dolayı halk kendisine «Ahmed Hani Hazretlerinin feyzine mazhar olmuştur.» derlerdi.

Bir gün gece vakti Molla Said'i medresede arayan arkadaşları onu bulamazlar. Merak içinde her tarafı ararlar. Fakat bir türlü bulamazlar. Nihayet birisi «Ahmed Hani'nin türbesine bakalım.» der. Dört-beş talebe mum yakarak korku içinde türbeye girerler. İçeri girdiklerinde Molla Said'i elinde kitap, mum ışığında ders çalıştığını görürler. Molla Said onlara: «Niçin beni rahatsız ediyorsunuz?» diye sitem eder.

BİR İMTİHAN Kİ...

Molla Said burada Celâli Efendi'den icazet alarak Bağdat'a gitmek ve oradaki büyük âlimlerle de görüşmek için yola çıktı. Dağlardan ve ormanlardan geçerek Bitlis'e geldi. İki gün orada kaldıktan sonra Şirvan'a Molla Abdullah'ın yanına döndü. Ağabeyi Molla Abdullah:

---

(1) Molla Cami (817 - 898) Büyük bir İslâm mütefekkiri, âlimi ve şâiridir. Yüze yakın eseri vardır. Herat'ın bu büyük mutasavvıfı Fatih'in muasırıdır.

— Sizden sonra ben Şemsi şerhini bitirdim. Siz ne okuyorsunuz?

Molla Said:

— Ben seksen kitap okudum.

— Ne demek?

— Evet seksen kitap okudum. Ders kitaplarının haricinde birçok kitapları da okudum. Molla Abdullah:

— Öyle ise seni imtihan edeyim!

Molla Said:

— Hazırım, ne isterseniz sorun der.

Molla Abdullah onu imtihan etti, onun ilmî kudretini takdirle, sekiz ay önce talebesi olan Molla Said'in üstadlığını kabul ederek, ondan ders almaya başladı.

KISA ZAMANDA BÜYÜK BAŞARI

Cereyan eden bu hallerden anlaşılıyor ki; Molla Said normal bir kimsenin tahsile devam şekli olan meselâ şimdiki; ilk, orta lise ve üniversite gibi bir çalışma tarzı yerine her bir talebenin beşer - onar senelik zamanda elde ettikleri ilmî hüviyeti o müstesna zekâ ve kabiliyeti ve Allah'ın lütfu ile başkalarının yirmi otuz senede elde edebileceği ilmî kariyer hüviyetini o kısa bir zamanda kazanmıştır.

1889

Molla Said Şirvan'dan Siirt'e hareket etti. Orada meşhur Molla Fethullah Efendinin medresesine gitti. Molla Fethullah Said'e:

— Geçen sene «Suyûtî» (1) okuyordunuz, bu sene Molla Cami'yi mi okuyorsunuz?

---

(1) Celâleddin Süyutî büyük İslâm âlimlerindendir. Tefsir, fıkıh ve hadis ilmine ait eserleri vardır. Süyut şehrinde doğdu. Hicrî 911'de Mısır'da öldü.

Molla Said:

— «Cami»yi bitirdim.

GENE DELİ MİSİN?

Molla Fethullah hangi kitabı sorduysa «bitirdim» cevabını verince şaşırdı. Bu kadar kitabı kısa bir zamanda bitirmesini anlayamadı. Bunun üzerine:

— Geçen sene deli idin, bu senede mi delisin?

Molla Said:

— İnsan başkasına karşı hakikati gizleyebilir. Fakat babadan daha muhterem olan hocasına karşı, ancak gerçeği söyler.

Molla Fethullah kendisini imtihan eder. Hangi kitaptan sorsa cevabını alır. Bu imtihanı dinleyen ve bir yıl önce Said'in hocasının hocası bulunan Molla Ali Suran namındaki zat Molla Said'den ders almaya başladı.

Molla Fethullah:

— Pekâlâ, zekâda harikasınız fakat hıfzınız nasıldır? «Haririye'»nin birkaç satırını iki defa okuyarak ezberleyebilir misiniz? diyerek kitabı uzattı. Molla Said kitabın bir yaprağını bir defa okumakla hıfzetti ve ezbere okudu.

Molla Fethullah.

— Zekâ ile hıfzın aşırı derecede bir kimsede toplanması nadirdir, diyerek hayretini ifade etti.

Molla Said orada «Cem'ül cevâmi» (1) kitabını da günde bir - iki saat çalışmakla bir haftada hıfzetti, ezberledi. Bunun üzerine Molla Fethullah Siirt âlimlerine:

— Bizim medreseye çok genç bir talebe geldi. Ne sual ettimse hepsine tereddütsüz cevap verdi. Bu yaşta zekâsına ve ilmine hayran kaldım, diyerek Genç Said'i tanıtmaya çalıştı.

---

(1) Şâfi'î âlimlerinden İbns-üs Sübki'nin dört mezhebin fıkıh usulünü anlatan bir eseridir.

ÂLİMLERİN MÜNAZARASINDA

Bunun üzerine Siirt âlimleri kendisini münazaraya davet ettiler. Fakat bu münazarada Molla Said hepsini mağlûp etti. Münazarayı kaybeden ve Said'i çekemeyen bir kısım talebeler, kavga yoluyla onu mağlûp etmek istediler. Duruma halk müdahale ederek, kavgayı önlediler. Olay yerine gelen jandarmalara hitaben Molla Said:

— Biz talebeyiz, döğüşürüz barışırız. Mesleğimizin haricinde bulunanlar bize karışmasın. Hata benimdir, der.

Bu olaydan sonra Said daima yanında bir hançer taşımaya başladı. Çünkü bu kamanın varlığı başkalarının kavga etme hevesini kırardı. Artık O, «Said-i Meşhur» yani «Meşhur Said» diye anılıyordu.

SUAL YOK, HER SUALE CEVAP VAR

Siirt'te bütün arkadaşlarına meydan okudu. Kimseye sual sormayacağını, fakat kendisine sual soran olursa cevap vereceğini söyledi. Buradan Bitlis'e geldi. Bitlis'te bazı âlim ve talebelerin arasında geçimsizlik olduğunu duydu. Bu durumun İslâma ve Müslümanlara yakışmadığını onlara bildirince, kendisini Şeyh Emin Efendi'ye şikâyet ederler. Şeyh Emin de «Henüz o bir çocuktur. Bu sebepten kabil-i hitap değildir» der. Bu sözü duyan Molla Said Şeyh Emin'in medresesine gider ve «Efendim! Beni imtihan ediniz. Rüşdümü ve kabil-i hitab olduğumu size isbat edeceğim.» der.

Şeyh Emin bazı sualler sorar. Bu suallerin birinde Şeyh Emin bir Lügaz yani edebî bir bilmece sorar. ٯل şekli üzerine on iki kelime hareke ve tefsir ediniz der. Molla Said üç gün içinde bu şekil üzere on iki kelimeyi yaz-

Bediüzzaman Said Nursî Isparta'nın Barla nahiyesinde sekiz buçuk yıl kalmıştır. Bu fotoğraf Barla'ya ilk geldiği yıllarda çekilmiştir.

Vicdanın ziyası ulum-u diniyedir. Aklın nuru fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyle hakikat tecelli eder. İftirak ettikleri vakit birincisinde taassup ikincisinde hile ve şüphe tevellüd eder.

Münazarat'tan

(Vicdanın ziyası din ilimleri, aklın nuru medeniyet fenleridir. İkisinin birleşmesiyle hakikat ortaya çıkar. Ayrıldıkları vakit, birincisinden taassup, ikincisinden hile ve şüphe doğar.)

mış sonra noktalarını ve harekelerini koyarak şu şekilde tefsir etmişti:

Söylendi ki; «Kayl» namındaki şahsın devesine, deve sütünü ikindi vaktinden evvel ver. Söylendi ki, «Kayl»ın devesine süt verilmiştir.

Bu şeklin nokta itibariyle on ihtimali vardır. Hareke itibariyle on iki ihtimali vardır. On'un on ikiye darbiyle yüz yirmi ihtimal meydana çıkıyor. Bu yüz yirmi ihtimalden mezkûr ihtimali bulup, tefsir etmek her zekânın kârı değildir. Ancak o zamanda, bu zamanın «nadire-i zamanı» olmasına namzet olan, Rıza namındaki Said'in kârıdır. (Said'in göbek adı Rıza idi).

Molla Said sonra Siirt'e bağlı Tillo kasabasına gitti. Marifetname yazarı Erzurumlu İbrahim Hakkı ve hocası Fakirullah gibi zatların medfun bulundukları bu küçük kasaba Siirt'e vasıta ile yarım saatlik mesafededir.

Kasabanın yakınındaki bir tepede **«Kubbe-i Hâsiye»** denilen boş bir kubbe vardır. Anlatıldığına göre, Hâsiye isminde bir hanım Cenab-ı Hakk'a ibadet ve tefekkür etmek, sesinin de başkaları tarafından duyulmaması için, bu kubbeyi kocasına yaptırmış.

Tillo kasabasındaki Kubbe-i Hasiye

Hürriyetin en geniş suretini veren Cumhuriyet hükûmetinde herbir hürriyetten menedilmekle beraber, düşmanlarım benim aleyhime her cihetle serbest olarak beni eziyorlar. Hürriyet-i vicdan ve hürriyet-i fikr-i ilmiyeyi te'min eden Cumhuriyet Hükûmeti ya beni tam himaye edip garazkâr, evhamlı düşmanlarımı sustursun, veyahut bana düşmanlarım gibi hürriyet-i kalem verip, müdafaatıma yasak demesin.

Emirdağ Lahikası'ndan

KARINCALAR CUMHURİYETİNE YARDIM EDİYOR

Molla Said Tillo'ya geldiği zaman bu tepeye çıkarak kubbeye girdi. Orada «Kamus-u Okyanus»u (1) «Bâb-üs Sin»e kadar ezberledi. Bu esnada küçük kardeşi Mehmed de onun yemeğini getiriyordu. Yemeğin tanelerini kubbe

---

(1) Molla Said'in «Sin» bölümüne kadar ezberlediği Kâmus-u Okyanus Arapça bir lûgattır. Yazarının künyesi Ebû Tahirdir. Firuzâbad'ın Kazrun kasabasında 729'da doğmuştur. İsmine Firuzâbâdî de denilir. 90 yaşlarında 817'de vefat etmiştir. Gaziantepli Mütercim Âsım tarafından Türkçeye çevrilen eserin, muhtelif baskıları yapılmıştır. Üç cilt üzere yapılan baskısının I. cildi 940 sayfa, II. cildi 974 sayfadır. Her cilt 23X34 ebadındadır. Eser bab ve fasıllardan meydana gelmiştir. Sahifeler 41'er satır üzerine mürettebdir. Molla Said'in ezberlediği kısmın sonu yani Sin babı, eserin ikinci cildinin 211. sahifesindedir. Bu durumda Molla Said tam 1155 sahifesini ezberlemiş oluyor. Said'in ez berlediği ve üzerinde kendi el yazısıyle notları bulunan bu kamus halen Doğu Anadolu'da ismi tarafımızdan tesbit edilen bir köydedir.

etrafındaki karıncalara veriyor, ekmeğini yemeğin suyuna batırarak yiyordu.

— Neden yemeğin tanelerini karıncalara veriyorsun? diyenlere, Molla Said :

— Bunların içtimaî hayatlarında çok çalışkanlık, yardımlaşma ve vazifeşinaslık var. Ben bunu bizzat gördüğüm için bunların cumhuriyetçi oluşlarına mükâfaten kendilerine yardım etmek istiyorum, diye cevap verirdi.

Molla Said sonra, Miran aşireti reisi, Hamidiye paşalarından Mustafa Paşa'nın bulunduğu Mardin'in Cizre ilçesine gitti. O civarda halka zulmetmekle tanınan, Mustafa Paşa namındaki bir irade paşası olan aşiret reisini; yaptığı zulümden vazgeçirmek istedi. Yaz mevsiminde yayladaki Mustafa Paşa'nın çadırına girip, orada oturanlarla birlikte biraz istirahat etti. Paşa gelince orada bulunanlar hep ayağa kalktıkları halde, Molla Said ayağa kalkmadı. Bu hal Paşanın dikkatini çekti. Aşiret binbaşılarından Fettah Bey'den bilgi istedi, o da Molla Said'i tanıttı.

«YA YOLA GELİRSİN, YA DA...»

Mustafa Paşa, Molla Said'e niçin geldiğini sorunca, Molla Said:

— Seni yola getirmeğe geldim. Ya zulmü terkedip namaza başlarsın, veyahut seni öldüreceğim, demesi üzerine, Paşa çok hiddetlendi ve dışarı çıktı. Öfke içinde dışarda dolaşan Mustafa Paşa neye uğradığını şaşırmıştı. Bir anda Molla Said'in sözleri üzerine paniğe uğramıştı. Şimdi ne yapacaktı... Meşhur Molla Said'e nasıl bir tavır takınacaktı. Dışarıda dolaşırken hep bunları düşünüyor, sigarasının birini yakıp, diğerini söndürüyordu. Tekrar çadıra giren Paşa, Molla Said'e niçin geldiğini sorar. Molla Said: «Sana söyledim ya... Onun için geldim» der. Mustafa Paşa çadırın direğinde asılı bulunan Said'in kılıcını göstererek:

— Bu pis kılıçla mı?

Molla Said :

— Kılıç kesmez, el keser, cevabını verince, Paşa tekrar, dışarı çıktı. Biraz dolaştıktan sonra içeri girdi.

Meselenin ciddiyeti ortadaydı. Anlayış göstererek:

— Benim çok âlimlerim var. Eğer onları mağlûp edebilirsen senin dediğini yaparım. Eğer mağlûp edemezsen seni nehre atarım.

Molla Said :

— Bütün âlimleri mağlûp etmek, benim haddim olmadığı gibi, beni de nehre atmak senin haddin değildir. Fakat onlara cevap verince sizden bir mavzer isterim, şayet sözünde durmazsan, seni kendi mavzerinle öldüreceğim, der.

DÜŞÜNÜRKEN SOĞUYAN ÇAYLAR

Sonra yayladan Cizre'ye geldiler. Dicle kenarında «Bani Hanı» denilen bir tepede yatarak biraz istirahat ettiler. Molla Said uyanınca bütün Cizre âlimlerinin orada toplandıklarını gördü. Biraz sonra çay ikram edildi. Cizre âlimleri Meşhur Said'in şöhretini daha önceden işittiklerinden, hayran bir vaziyette çaylarını unutarak, onu seyrettiler. Molla Said kendi çayını içtikten sonra dalgın dalgın karşısında duran birkaç âlimin de çayını içti. Durumu gören Mustafa Paşa :

— Efendiler, ben okumuş değilim. Fakat Molla Said'le mücadelenizde mağlûp olacağınızı şimdiden anlıyorum. Zira bakıyorum ki, siz düşünmekten çaylarınızı unuttunuz. Molla Said kendi çayını içtikten başka, iki - üç bardak da sizin çayınızı içti.

Biraz sohbetten sonra Meşhur Molla Said, Cizre âlimlerine hitaben :

— Efendiler! Ben vadettim. Kimseye sual sormayacağım. Fakat sizin suallerinizi bekliyorum, dedi.

Hocalar kırk kadar sual sorarlar. Suallere cevap verdikten sonra, her nasılsa Molla Said bir sualin cevabını yanlış söylediği halde, karşısındakiler doğru, telâkki ederek tasdik etmişlerdi. Meclis dağılınca Molla Said hatırlar, hemen arkalarından koşarak :

— Affedersiniz, bir sualin cevabını yanlış söylediğim halde, farkına varmadınız, diyerek cevabını düzeltir.

Daha da şaşıran Cizre âlimleri:

— İşte şimdi hakkiyle bizi tam mağlûp ettiniz.

Sonra o âlimlerden bir kısmı Molla Said'den ders almaya başladılar.

Molla Said'in Cizre âlimleriyle münazara yaptığı Dicle kenarındaki Bani Hanı mevkii.

PAŞA NAMAZA BAŞLIYOR

Molla Said, Mustafa Paşa üzerinde müsbet bir tesir bıraktı. Paşa vadettiği mavzeri hediye etti ve namaz kılmaya başladı.

Cizre'de bir müddet kaldıktan sonra, talebesi Molla Salih ile birlikte bedevî Arapların oturdukları Biro'ya gittiler. Orada kaldığı sırada Mustafa Paşa'nın yine eskisi gibi zulme başladığını işitince, geri döndü. Ona nasihat etti. Bir gün münakaşa sırasında, «Yine mi zulme başladın? Seni Hak namına öldüreceğim!» der.

Mustafa Paşa bu tahkire dayanamadı. Molla Said'i öldürmek için üzerine hücum etti. Fakat Miran ağaları araya girerek, Paşayı zaptettiler.

Mustafa Paşa'nın oğlu Abdülkerim de «Babamın akidesi yanlıştır. Rica ederim şimdilik buradan başka yere teşrif ediniz» diye Molla Said'e ricada bulunur, bunun üzerine Miran aşiretinden ayrıldı, yollara düştü.

Biro çölünden geçerken taarruzuna uğradığı bedevî eşkiyalarını, mavzerle ateş ederek kaçırttı. İkinci olarak rastladığı bedevî eşkiyalar çokluklarından istifade ile kendisini sarıp öldürecekleri sırada, içlerinden birinin «Ben bu zatı Miran aşireti içinde gördüm. Meşhur bir adamdır» demesi üzerine öldürmekten vazgeçerek, özür dileyip gideceği yere kadar muhafızlık teklif ettiler. Bu teklifi reddeden Meşhur Said, yalnız başına yoluna devamla Mardin'e geldi.

1892

1892 yılında Mardin'e gelen Molla Said Hazreti Eyyûb soyundan, Şeyh Eyyûb Ensarî'nin evine misafir oldu. Şehide camiinde ders vermeye başladı. Ziyaretine gelenlerin bütün suallerine cevap veriyordu.

Bir gün arkadaşı Kasım'a «Gel Ulu Camiin minaresine çıkıp, etrafı seyredelim» dedi. Beraber minareye çıktılar. Molla Said minarenin şerefesinden sıçrayarak dört santim enindeki demir korkuluğun üzerine çıktı. Kollarını

da yanlara açarak dolaşmaya başladı. Kasım korkusundan gözlerini yumunca, Molla Said, «Kasım!.. Kasım!.. Gel korkma, beraber dolaşalım...» diye bağırır. Fakat Kasım korku ve telâşla minareden inerek, manzarayı aşağıda toplanan halka gösterdi.

Molla Said Mardin'de bulunduğu günlerde bütün talebe ve âlimleri münazaraya davet etti.

Yaptığı münazaralarda hep kazanmıştı. Hüseyin Çelebi Paşa kendisine birçok hediyeler vermek istedi. Fakat Molla Said bunları kabul etmedi. Yalnız içlerinden «Şeşhane» tabir edilen güzel bir tüfeği aldı.

Molla Said'in Mardin'deki hayatı, hadiseli geçiyordu. Bunun üzerine Mardin Mutasarrıfı Nadir Bey şehirdeki dalgalanmayı, Molla Said'i Mardin'den çıkarmakla önlemeye çalıştı. Molla Said'in elleri bağlı olarak Savur'lu jandarma neferi Mehmed Fatih ve İbrahim adında bir arkadaşı ile birlikte şehirden çıkardılar. Mardinli birçok kimselerden bizzat dinlediğimiz bir **olay şöyle cereyan eder:**

KELEPÇELER NASIL ÇÖZÜLDÜ?

Savur'un Ahmedî köyü yakınlarından geçerken, namaz vakti gelir. Molla Said namaz kılmak için kelepçelerin açılmasını ister. Fakat jandarmalar kabul etmezler. Bunun üzerine Meşhur Molla Said demir kelepçeleri çözerek, yere bırakır ve pınardan abdest alıp jandarmaların hayret dolu bakışları arasında ibadetine devam eder. Namazı müteakip jandarmalar :

«Biz şimdiye kadar muhafızınız idik. Bundan sonra sizin hizmetkârınızız» derler. Fakat Molla Said onların vazifelerini yapmasını ister...

Bu hadiseden sonra Molla Said'e «Kelepçeleri nasıl çözdün?» diyenlere O, «Olsa olsa namazın kerametidir» diye cevap verirdi.

Mardin'den nefiy hadisesini Abdülmecid Nursî ise şöyle anlatmaktadır:

— Mardin'den Bitlis'e Said-ül Meşhur nefyedilirken bu nefyin muhafızlarından jandarma İbrahim nâmında bir adamla, bir gün Diyarbakır'da kahvede konuşurken şöyle bir hatırasını nakletti:

Genç ve delikanlı Said-i Meşhuru Mardin'den Bitlis'e menfî olarak götürmeye memur edildim. Bir jandarma arkadaşım daha vardı. Said'i bir ata bindirerek ayaklarını atın karnı altına bağladık. Ve gittik. Yolda «öğle namazını kılmak için ayaklarımı açın» dedi. Biz açmadık. Kızdı, nasıl yaptıysa bilmiyoruz, baktık ki ayağını açtı, aşağıya indi. Korktuğumuzdan bir şey söyleyemedik. Abdestini aldı, namazını kıldı, yine atına binerek, «Geliniz, kelepçeyi ayaklarıma vurunuz» dedi. Fakat biz kayıtları vurmadık, öylece Bitlis'e götürüp, Valiye teslim ettik.

O zaman Bitlis Valisi Ömer Paşa genç Said'i görünce, küçüklüğüyle beraber mazhar bulunduğu zekâ ve faziletten dolayı evine götürüp, misafir etti.

Birkaç gün kaldıktan sonra kendisine bir oda tahsis eder. Genç Said burada metinleri, kitapları mutâleaya ve ezberlemeye başladı.

Valinin karısı yoktu. Yalnız altı tane kızı vardı. Bir gün bir kızı bir iş için, Genç Said'in odasına girmek istemişti. Said, kendisini azarlar ve kapıyı şiddetle kapatır. Kız da müteessirane döner, gider.

Aynı günde muziplerden biri, hükümette valinin kulağına şu sözleri fısıldar: «Molla Said'i nasıl evde bırakıyorsun, kızların bâkire, karın yok, kendisi genç ve delikanlı, nasıl kabul ediyorsun?» diye valinin fikrini bozar.

Vali akşam evine gelirken hemen kızı ağlıyarak karşısına çıkar: «Bu odada bıraktığınız Said delidir, bizi azarlıyor, odaya bırakmıyor» diye Molla Said'i şikâyet eder.

Vali hemen Said'in odasına girer: «Herkesin bir üs-

tadı var, benim de hocam ve üstadım sensin» diye elini öper.

Ondan sonra Meşhur Molla Said'e iltifat ve ikramlarda bulunur.

Bitlis'te Molla Said son dersini Şeyh Mehmed Küfrevî'den aldı. (1).

1893

Bitlis'te kaldığı yılların bir hatırasını, daha sonra yazdığı bir eserinde şöyle anlatır:

«Yirmi yaşlarında iken Bitlis'te Vali Ömer Paşa hanesinde iki sene O'nun ısrariyle ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. O'nun altı adet kızları vardı. Üçü küçük, üçü büyük tü. Ben üç büyükleri, iki sene beraber bir hanede kaldığımız halde, birbirinden tefrik edip tanıyamıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki tanıyayım. Hatta bir âlim misafirim yanıma geldi, iki günde onları birbirinden farketti, tanıdı. Herkes bendeki hale hayret ederek bana sordular.

Neden bakmıyorsun?

Derdim: «**İlmin izzetini muhafaza etmek beni baktırmıyor.**»

Sonra Van Valisi Hasan Paşa'nın daveti üzerine Van'a gitti. O'nun yanında ve daha sonra vali olan İşkodra'lı Tahir Paşa'nın konağında uzun zaman kaldı. Burada bütün müsbet ilimleri araştırmaya ve öğrenmeğe başladı. Kısa zamanda tarih, coğrafya, matematik, jeoloji, fizik, kimya, astronomi ve felsefe gibi ilimlere vukufiyet peyda etti.

---

(1) Şeyh Mehmed Küfrevî, Siirt'in Küfre köyünden bir asır önce Bitlis'e gelerek yerleşmişti. Kızılmescit mahallesinde oturan Küfrevî, olgunluk, fazilet ve ilme olan derin vukufiyetiyle şöhret kazanmıştı. Halen türbesi Kızılmescit mahallesindedir.

Bir gün bir öğretmenle oldukça geniş malumatı icabettiren Coğrafya'ya ait bir meselede bahse girerler. Konuşma uzar, vakit gecikir. Bunun üzerine sohbeti ertesi güne bırakırlar.

Molla Said yirmidört saat içinde bir coğrafya kitabını ezberler. Ertesi gün vali konağında, coğrafya öğretmenini ilzam eder.

Yine aynı şekilde bir münazara neticesinde beş günde inorganik kimyayı elde ederek, bir kimya öğretmeni ile de yaptığı münazarayı da kazanır.

Genç Said matematikte de harikulâde bir sür'at-i intikale sahip idi. Herhangi bir müşkül meseleyi hemen zihnen hallederdi. O zaman matematiğe ait bir de eser yazmıştı. Bu eserin bir yangında zayi olduğundan bahsedilmektedir.

TAHİR PAŞA'NIN SORUSU

Avukat Hulûsi Bitlisî Aktürk (1) yine bu yıllarda cereyan eden bir olayı 1948 Afyon Mahkemesi Temyiz Layihasında şöyle anlatıyor:

«Tahir Paşa'nın yanında bulunduğu yıllarda bir gün, bir ilim meclisinde Tahir Paşa Mâliki mezhebine ilişmek kasdiyle; «kelb hınzır gibi necis mi değil mi?» diye sordu. Molla Said de «Mâliki mezhebinde kelb tahirdir; fakat Tahir, kelb değildir.» diye cevap verdi.

Bu hadise bize meşhur hiciv şâiri Nefî'nin şu hicvini hatırlattı:

«Bana Tahir Efendi kelb demiş,
İltifatı bu sözde zahirdir.

---

(1) Avukat Hulûsi Bitlisî Aktürk 1881 yılında Bitlis'de doğmuştur Hacı Nesimî oğullarındandır. Ağır Ceza Hakimliklerinde ve istinaf azalıklarında bulunmuştur. Emeklilikten sonra bir müddet Avukatlık yapmıştır. 1967'de Ankara'da vefat etti. Birçok ilmî eserleri bulunmaktadır.

Maliki mezhebim benim zira.
İtikadımca kelb Tahirdir.»

Molla Said «Tahir kelb değildir.» demekle hem Tahir Paşa'yı Nef'i'nin hicvinden kurtardı, hem de edebî bir san'at yaptı.

Tahir Paşa ise bu ilmî izah ve fetvadan memnun olarak Molla Said'i takdir etti.

İşte Molla Said'in pek çok genç yaşında iken gösterdiği harikulade zeka ve kabiliyet herkesi hayrette bırakmış, ehl-i ilim tarafından «Bediüzzaman» ismiyle anılmaya başlanmıştı.

Bediüzzaman'ın bugünkü dilimizde karşılığı, çağın güzelliğidir. Muhtelif izahlarından anlıyoruz ki, Bediüzzaman bu lâkabını, şahsı için değil, temsil ettiği fikirler için benimsemiştir.» (1)

Molla Said «Bediüzzaman» kelimesini 15 Nisan 1909'da Volkan Mecmuasında şöyle açıklayacak. Şimdi yeri gelmişken buraya alıyoruz:

— Sen imzanı Bediüzzaman yazıyorsun. Lâkab medihi imâ eder?

— Medih için değildir. Kusurlarımın sened-i özrünü bu ünvan ile ibraz ediyorum. Zira «Bedi» garib demektir. Benim ahlâkım, suretim gibi, üslûb-u beyanım, elbisem gibi garibdir, muhaliftir. Görenekle ve revaçta olan muhakemat ve üslûbları, benim üslûb ve muhakematımla ölçü ve itibar mihengi yapmamayı bu ünvanın lisan-ı haliyle rica ediyorum.

Yine Bediüzzaman ismini Kastamonu'da bulunduğu yıllarda «Tahdis-i nimet» olarak yazdım dediği «Sekizinci Şua» adlı eserinde şöyle izah ediyor:

— Eskiden beri benim liyakatım olmadığı halde bana

---

(1) Tarih Sohbetleri, Cemal Kutay, c. 1, s. 201

verilen «Bediüzzaman» lâkabı benim değildi. Belki Risale-i Nurun mânevi bir ismi idi. Zahir bir tercümanına âriyeten ve emaneten takılmış.

TEMMUZ AYINDA BUZLANMA

Bediüzzaman yaz mevsimlerini Başit ve Beytüşşebap yaylalarında geçiriyordu. Bir gün Vali Tahir Paşa'ya, Başit Dağında Temmuz'da bile kar bulunduğunu söyler. Tahir Paşa itiraz eder. «Temmuz'da oralarda kat'iyyen kar ve buz bulunmaz,» der.

Bediüzzaman bir yaz günü yayladan Paşaya yazdığı ilk Türkçe mektubunda:

— Ey Paşa! Başit başında buz tuttu. Görmediğin şeyi inkâr etme. Herşey senin mâlûmatında münhasır değildir, vesselâm! diye paşa ile lâtife yapar.

Molla Said, ezberlediği 80-90 kitabı üç ayda bir defa ezberden tekrar eder, unutmamaya çalışırdı. Hafif sesle bu tekrarı yapmasına rağmen yine de Tahir Paşa, misafirinin kaldığı odanın kapısına yaklaşır, onu dinlerdi. Molla Said'in zikrettiğini veya evrad okuduğunu sanırdı. (1).

Daha sonraki yıllarda Bediüzzaman hizmetkârı ve talebesi Mustafa Sungur Beyin anlattığına göre, «Mahfuzatım olan 80-90 kitapları ezberden tekrarlardım. Bunlar Kur'anın hakikatlarına çıkmağa basamaklar oldu. Sonra Kur'anın hakikatlarına çıktım. Baktım her bir âyetin kâinatı ihata ettiğini gördüm. Artık başka bir şeye ihtiyacım kalmadı. Kur'an bana kâfi geldi.» diyerek bahsi geçen hatırasını te'yid ediyor.

---

(1) Hilâl Mecmuası Nisan - Mayıs 1960 Mustafa Sungur - Bediüzzaman Said Nursî

BABASINI TANITIYOR

Bediüzzaman Van'da Vali Tahir Paşanın konağında kaldığı yıllarda, birgün basit kıyafetli bir köylünün kapıda kendisini çağırdığını bildirdiler. Hemen kapıya koşarak inen Bediüzzaman bir merkeple Nurs'dan kalkıp, Van'a gelen babası Sofi Mirza Efendinin kapıda beklediğini görür. Hemen babasının elini öpen Molla Said, onu içeri alır.

Mirza Efendi, oğluna: «Burada benim, senin baban olduğumu kimseye söyleme,» diye tenbih eder.

Babasını konağa alan Bediüzzaman, onu içeri, vali ve diğer ileri gelenlerin bulunduğu salona getirir. Burada hemen girişteki eşiğe yakın bir yere oturan Sofi Mirza Efendi'yi, Bediüzzaman, oradakilere şöyle tanıtır: «Bu zât, benim babam Sofi Mirza Efendi'dir.»

Babasını kapı ağzından alarak, üst köşeye, Vali Tahir Paşa'nın yanındaki sedire oturtur.

Belinde hançer ve tabanca, göğsünde fişeklik bir erkân-ı harb kıyafetinde olan Bediüzzaman'a dostlarından Malazgirtli Acem Ağa:

—Seyda siz bu kadar yüksek ilim sahibi olduğunuz halde, niçin ilminizle mütenasip kıyafete girmiyorsunuz? der.

Bediüzzaman da:

— Acem Ağa, sen ne söylüyorsun? Bitlis Valisi Ömer Paşa bu kıyafeti terketmem için bana köşkünü, bin altın para ve kızını vermek istedi. Ben yine bu keyfimi onlara değiştirmedim, diye cevap verir.

Bediüzzaman'ın Van'da bulunduğu yıllarda edindiği fikir ve araştırmaları, bu zamanın ihtiyaçlarına cevap verecek yeni bir tedris usûlü bulmaya sevketti. Bu da dinin gerçeklerini ve inceliklerini, bu asrın anlayışına uygun, en yeni izah ve beyan tarzlarıyla ispat ederek, pozitif ilimler muvacehesinde İslâmın esaslarını ders vermekti.

«CİZRE'YE ULAŞAMAZSINIZ»

Van'da bulunduğu sıralarda yaz mevsimini Başit, Ferraşin, Beytüşşebap yaylalarında geçiriyor, aşiretler arasında çıkan herhangi bir geçimsizliği işitince hemen müdahale ederek irşad yoluyla her iki tarafı da barıştırırdı. Hattâ hükûmetin bile barıştırmaktan aciz kaldığı Şeker Ağa ile Miran Reisi Mustafa Paşa'yı da barıştırdı. Bu barışma ve sulhtan sonra Mustafa Paşa'ya «Daha tövbe etmedin mi?» diye sorunca, Mustafa Paşa da cevaben: «Seyda ne söylerseniz? Sizin sözünüzden çıkmam.» demiş ve Bediüzzaman'a at ve para vermek istemişse de O'ndan şu cevabı almıştır: «Şimdiye kadar hiç kimseden para almadığını işitmediniz mi? Bahusus sizin gibi bir kimseden nasıl alırım? Siz galiba tövbenizi bozdunuz. Bu takdirde Cizre'ye ulaşamazsınız.» Ve Mustafa Paşa'nın Cizre'ye yetişemeden yolda öldüğü haberi alındı.

Bediüzzaman Vali Tahir Paşa ile yaptığı ilmi bir münakaşadan sonra ayrılarak Bitlis'e oradan da Hizan, Bulanık ve Erciş civarında kalıp, oralarda dinî irşad ve tenvirlerde bulunarak İran'a geçmeyi düşündüğü sıralarda, Vali Tahir Paşa'nın davetle, gönlünü alması üzerine, tekrar Van'a döndü.

NAZIR NE DİYOR?

Bu esnada o zamanki neşriyatı ve gazeteleri takip ederdi. Bilhassa İslâmiyetle ve İslâm dünyasiyle alâkalı olan mevzularla daha ziyade meşgul olurdu. Bir gün ona Tahir Paşa bir gazetede müthiş bir haber göstermişti. Haberden anlaşıldığına göre İngiliz Avam Kamarasında Müstemlekeler Nazırı Gıladiston elindeki Kur'an-ı Kerîm'i göstererek şöyle demiş:

«Bu Kur'an Müslümanların elinde bulundukça biz onlara hakim olamayız. Ne yapıp yapmalıyız. Ya Kur'an-ı or-

tadan kaldırmalıyız veya müslümanları ondan soğutmalıyız.» Bu söz bu müthiş haber, Bediüzzaman'ın ruhunda müthiş bir feveran ve gayret uyandırdı ve şöyle kükredi: **Kur'anın sönmez ve söndürülmez mânevî bir güneş olduğunu ben dünyaya göstereceğim ve isbat edeceğim!»**

Böyle bir sebeple ve düşünceyle harekete geçen Bediüzzaman «Mektubât» isimli eserinde şu vakıayı anlatır:

«Bir vakıa-yı sadıkada görüyorum ki; Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağının altındayım. Birden o dağ müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanımdadır. Dedim: Ana, korkma! Cenab-ı Hakk'ın emridir. O Rahîm'dir ve Hakîm'dir. Birden o halette iken baktım ki mühim bir zât bana âmirane diyor ki: **«İ'caz-ı Kur'an'ı beyan et!»**

Uyandım, anladım ki bir büyük infilâk olacak, o infilâk ve inkilâbtan sonra Kur'an etrafındaki surlar kırılacak, doğrudan doğruya Kur'an kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur'ana hücum edilecek. İ'cazı, O'nun çelik bir zırhı olacak ve şu İ'cazın bir nev'ini, şu zamanda izharına-haddimin fevkinde olarak- benim gibi bir adam namzet olacak ve namzet olduğumu anladım.»

BEŞİKTEN MEZARA İLİM

«**Beşikten mezara kadar ilim talep ediniz.**» diye buyuran yüce Peygamberimizin zamanından başlıyarak daha sonraki yüzyıllarda Emevilerde, Abbasilerde, Endülüs'te, Selçuklularda, büyük imparatorluğumuzun ilk zamanlarında, yükselme devrinde ve nihayet duraklama ve inhitat devrine kadar, medreselerde her türlü maddî mânevî, fennî ve dinî eğitim ve öğretim yapılıyordu.

Fakat gerileme devrinde, maalesef öğretim sırf dinî

ilimlere inhisar ettirilmişti. Avrupa maddeten terakki ederken memleketimiz geri kalmıştı.

İşte Türkiye'de kaybettiğimiz o eski parlak ve yüksek devre dönmek maksadiyle «çağdaş ilim de, okutan bir Üniversite kurulması fikri, 1845 yılında karar altına alınmış; bu maksatla Sultan Abdülmecit tarafından İtalyan mimarı Fossati'ye Ayasofya'nın yanında bir Dar-ül fünun inşası, havale edilmişti. Projesini Fossati'nin yaptığı bu binanın inşası, bir hayli sürdü. 1865'te Dar-ül fünun Çenberlitaş'ta başka bir binaya taşındı, iki yıl devam etti. 1874'de Galatasaray Sultaniyesi içinde yeni bir Dar-ül fünun kuruldu. Bu müessese 1881 yılında kapandı. 1900 yılında Sultan Abdülhamid yeni bir Dar-ül fünun tesis etti. (1).

İşte Bediüzzaman da Doğu Anadolu'da böyle bir Dar-ül fünun tesis etmek istiyordu. Bu maksatla bütün Şarkı dolaşmıştı. İslâm dünyasının cehalet ve fakirliğinden bağrı yanan Bediüzzaman, büyük bir himmet ve gayretle çalışıyordu.

---

(1) Türk Kültürü Dergisi, Prof. Dr. Semavi Eyice, sayı: 15.

Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilâftır. Bu üç düşmana karşı san'at, mârifet, ittifak silâhıyle cihad edeceğiz...

BEDİÜZZAMAN'IN IZDIRABI

Bu ızdırabını ve henüz dünyanın yuvarlak olduğunu bile kabul etmeyenleri «Muhakemat»ında şöyle anlattı:

— Güya göz yummakla gündüzü gece, veya üflemekle güneşi söndürmeye ihtimal vermek gibi bir hareket-i mecnunanede bulundular. Güya onların zannınca küreviyet-i arza (Dünyanın yuvarlaklığına) hükmeden, dinde çok mesaile muhalefet ediyor. Onu bahane ederek, büyük bir iftirayı ettiler. O derecede kalmadı: Vesveseli ezhanı iftiranın büyümesine müsait bir zemin bulduklarından, iftirayı o derece büyüttüler ki, ehl-i diyanetin hakikaten ciğerlerini dağdar ve ehl-i hamiyeti İslâm terakkiyatından me'yus ettiler. Lâkin bu hal büyük bir derstir. Beni ikaz etti, **«Cahil dost, düşman kadar zarar verebilir.»** Öyle ise şimdiye kadar yalnız düşmanın tarafına bakıp eldeki elmas kılıçla onların tefritlerini kırardım. Fakat Mecburum. Öyle dostların terbiyeleri için, onların avam Perestane ve ifratkârane olan hayalâtlarına o kılıcı bir derece iliştireceğim. Eğer çendan (her ne kadar) böyle şahsî şeylerin böyle mebahisatta zikirleri lâzım değildir. Fakat şahsiyette kalmadı. Medreselerin hayatlarına taallûk eder, bir mesele-i umumî hükmüne geçti. O zahirperestler emin olsunlar ki, sa'yleri (çalışmaları) beyhudedir. Şimdiye kadar bizi böyle avam-perestane safsatalar ile cahil bıraktılar. Bundan sonra bizi cahil bırakmakla cehli-

mizden istifade etmek istiyorlar. Olmaz ve olamaz. Medreseler hayatlanacaktır, Vesselâm!..» (1)

Doğu Anadolu'nun muhtelif yerlerinde açmak istediği «Medresetü'z-Zehra» din dersleri ile, fen derslerini beraber okutan, Doğu Üniversitesini açmak için İstanbul'a hareket etti.

1896

Ocak - 1974 tarihinde Kadıköy'deki evinde kendisiyle görüştüğüm tarihçi Cemal Kutay Beyin anlattığına göre:

1896 yıllarında Zor Mutasarrıfı Yahya Nüzhet Paşa şarkta teftişe çıkıyor. Bu arada Erzincan'da Dördüncü Ordu-yu Hümâyûnun merkezine geliyor. O zaman Bediüzzaman da Erzincan'da bulunmaktadır. Erzincan'da Yahya Nüzhet Paşa ile görüşen Bediüzzaman, O'nun tavassutu ile İstanbul'a hareket ediyor. Yahya Nüzhet Paşa, Sultan Abdülhamid'in Kuşçubaşısı Mustafa Bey'e hitaben Bediüzzaman'ın mahiyet ve şahsiyetini anlatan bir tavsiye mektubu veriyor. Bu Mustafa Bey, Eşref Sencer Kuşçubaşı'nın babasıdır. O zaman bu aile Beşiktaş'ta Serencebey yokuşundaki konakta oturuyorlar. Kuşçubaşı ailesinin sarayda kalması, tamamen siyasî sebeplerden dolayıdır. Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa da sarayda kalmaktadır. Sultan Abdülhamid, çekindiği adamları, ya yanında sarayda toplamaktadır. Veyahut da Yemen, Taif, Fizan gibi İmparatorluğun en uzak köşelerine göndermektedir. İşte Kuşçubaşıları bu sebeplerden sarayda topluyor.

Mustafa Bey Kafkasyalıdır ve Çerkezdir.

1896'da Mustafa Bey'e bir tavsiye mektubu ile gelen Bediüzzaman, o zaman Kuleli'de sınıf-ı İmtiyazdan bir ta-

---

(1) Muhakemat S. 76.

lebe olan Eşref Beyle tanışır. İşte Bediüzzamanın Eşref Beyle temas ve dostluğu buradan başlıyor, İstanbul'da Mustafa Bey'in konağında bir buçuk sene kalıyor. Sonra tekrar Şark'a dönüyor.

Bediüzzaman'ın İstanbul'a ilk gelişinin yirmiüç yaşlarında yani 1896 yılında olduğunu söyleyen Cemal Kutay'ın bu ifadesini Birinci Devre Erzincan Milletvekili, müftü ve müderris Osman Fevzi Efendinin talebesi Molla Hüseyin Efendi şu şekilde teyid etmektedir:

«Bir gün bizim medreseye yirmi iki yaşlarında ayağında çizme, başında puşi, belinde kaması olan buğday benizli bir genç geldi. Selam vererek içeri girdi. Elinde bir mektup vardı. «Osman Fevzi Efendi kimdir?» dedi. Hocamız hemen ayağa kalktı.

«Gel bakalım Molla Said Efendi.» diyerek O'na yer gösterdi. Said Efendi dediği zata çok alâka ve hürmet ediyordu. Az sonra namaz vakti girince Molla Said abdest almaya çıktı. Ben de O'nun eline su dökmek için beraber çıktım. Abdest aldıktan sonra kendisine; «Nereye gidiyorsunuz?» diye bir sual sordum.

— İstanbul'a gidiyorum» dedi.

— İstanbul'a gitmekten maksadınız nedir?» deyince bana:

— Senin dilin çok bezik. Madem hep soruyorsun bak sana anlatayım. Ben Anadolu'yu geziyorum. Memleketin ahvalini yakından görüyorum. İstanbul'a gidip, Padişahla görüşeceğim.»

Hüseyin Efendi:

— Peki maksadınız nedir?

— Molla Said:

— Padişahla görüşüp, mekteplerde din dersleri, medreselerde ise müsbet fenler okutulmasını teklif edeceğim.

Molla Hüseyin:

— Peki bundan ne elde edilecek?

Molla Said:

— Bu şekilde tedrisat yapılınca, mektepliler dinsiz olmaktan, medreseliler de taassuptan kurtulacaktır.» diye cevap verdi.

KASIM 1907

Bediüzzaman Said Nursî 1907 yılı Kasım sonlarında tekrar İstanbul'a geldi. İstanbul'a gelişini İçtihad Kütüphanesi sahibi Ahmed Ramiz Efendi şöyle anlatmaktadır:

— 1323 senesi zarfında idi ki, Şarkın yalçın, sarp, âhenin mâverâ-i şevâhik-ı cibalinde tulû etmiş Said-i Nursî isminde nevâdir-i hilkatten mâdud bir ateşpâre-i zekânın İstanbul âfakında rü'yet edildiği haberi etrafa aksetmişti.

Bugünkü ifade ile:

1907'de Doğu'nun yalçın ve sarp dağlarının meydana getirdiği karanlık diyarlarda bir güneş gibi doğan Said Nursî ender görülen bir kişi olup, ateşin zekası ile İstanbul âfâkında görüldüğü haberi etrafta yayılmağa başladı.

Yine Ahmed Ramiz'in ifadesiyle:

«Hazret-i Saîd:

Ben memleketimde mektep medrese açtırmak üzere geldim, başka bir dileğim yoktur. Bunu isterim başka bir şey istemem» diyordu: Tabir-i âherle BEDİÜZZAMAN iki şey istiyordu: Vilâyat-ı şarkiyenin her tarafında mektepler, açtırmak istiyor ve başka bir şey almamak istiyordu.

Şehzadebaşı'nda şemâtetle konferans verildiği gece, kemal-i mehabetle sahneye çıkıp irad ettiği nutk-u belîğ-i bîtarafane, Said'in ihata-i ilmiyesi kadar hamaset ve fedakârlıkta da ileri olduğunu teyid eder. Gerek o gece, gerek menhus Otuz Bir Martta cihan değer nasihatlariyle ortaya atılan hoca-i danâya, böyle tehlikeli bir anda vücud-u kıymettarının sıyaneti, nefean lil-umum elzem olduğu ih-

tar edildiği zaman «En büyük ders, doğruluk yolunda ölümünü istihkar dersi vermektir» derdi. «Yerinde ölmek için bu hayat lâzımdır.» fikrine karşı da:

Âşinayız, bize bîgânedir endişe-i mevt,
Âdl ü Hak uğruna nezreylemişiz cânımızı.

mısralarıyla cevap verirdi.» (1).

Bugünkü söyleyişle:

Şehzadebaşı'nda yaygara ile bir konferans verildiği gece, heybetli bir şekilde sahneye çıkıp da, irad ettiği o tarafsız ve güzel nutku Said'in geniş ilmi kadar, hamaset ve fedakârlıkta da ileri olduğunu gösterir.

Gerek o gece, gerek uğursuz Otuz Bir Martta cihan değer nasihatlariyle ortaya atılan bu bilgili ve yüksek hocaya, böyle tehlikeli anlarda, kıymetli vücudunu koruması, umumunun faidesi için lüzumlu olduğu kendisine bildirildiği zaman, «En büyük ders, doğruluk yolunda ölümü hiçe saymaktır.» derdi. «Yerinde ölmek için bu hayat lâzımdır.» diyenlere ise:

Ölüm endişesi bize yabancıdır. Çünkü biz ona alışmışız.

Biz Hak ve adalet uğruna canını fedaya hazır olanlardanız.

mısralariyle cevap verirdi.

ŞEKERCI HANINDA AYDINLAR TOPLANIYOR

İstanbul'a geldiği zaman Fatih Camii yakınındaki Malta çarşısında Şekerci Hanına yerleşti. Bu han İslâmbol caddesinde önemli bir kültür merkezi ve Osmanlı aydınlarının toplanma yeriydi. Bu hanın birçok odasında edebiyatın, ilmin ve fennin meşhur simaları otururdu. Meselâ İstanbul Sultanîsinin dil öğretmeni Celal Hoca, Rasathane müdürü

(1) İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi yahut Divan-ı Harb-î Örfi ve Said-i Kürdi ikinci tabı S. 3

meşhur Fatin hoca, Mehmed Akif ve bunlar gibi zatlar.

Malta çarşısının ve İslâmbol caddesinin büsbütün başka bir hususiyeti, başka bir rengi, başka bir havası vardı. Buranın esnafı ve halkı ticaretleri ile, günlük asgarî geçimlerini temin için uğraşırlar. Geri kalan zamanlarını muhtelif fenlere, edebiyâta, dinî hakikatleri araştırıp öğrenmeye ve kemal sahibi zatlarla görüşmeye, sohbet etmeye ve onların irfan meclislerinde bulunmaya ayırırlardı. İslâmbol caddesinin adeta akademik bir havası ve hüviyeti vardı. Bu meşhurlar hanı büyük bir ilim ve irfan meclisiydi.

100 ODALI EFSANELER HANI

Ne zaman ve kimin tarafından yaptırıldığı bilinmeyen, ismi etrafında birçok efsaneler söylenen yüz odalı bir handır. Bu yüz oda daha sonraki yıllarda Osmanlı Meclis-i Mebusanına meb'us olarak girmiş kimselere de mesken olmuştur.

1907 kışında Van'dan İstanbul'a gelen «Meşhur Molla Said» Şekerci hanındaki odasının kapısına bir levha astı. Bu levhada şunları yazmıştı: BURADA HER SUALE CEVAP VERİLİR: HER MÜŞKÜL HALLEDİLİR. FAKAT SUAL SORULMAZ.

Bu olayın şahitlerinden ve bizzat Bediüzzaman'ı ziyaret ederek sualler soran ve daha sonraki Cumhuriyet yıllarında Diyanet İşleri Müşavere Kurulu azalığı yapan Hasan Fehmi Başoğlu şunları anlatmaktadır:

«HER MÜŞKÜL HALLEDİLİR»

«Ben, zaman-ı Meşrutiyette Fatih medresesinde okurken Bediüzzaman adında bir gencin İstanbul'a gelip bir handa yerleştiğini ve hatta odasının kapısına «Burada her müşkül hallolunur, her meseleye cevap verilir. Fakat sual sorulmaz» diye levha astığını işittim. Ve bunun, bir türlü mecnun olması lâzım geldiğini düşünüyordum. Bediüzzaman Hazretleri hakkında tevali edilegelen sitayişkâr tavsi-

Bediüzzaman'ın İstanbul'a geldiğinde kaldığı, Fatih Camii yakınlarında İslâmbol Caddesindeki Malta Çarşısı'nda Şekerci Hanı. Ne zaman ve kimin tarafından yaptırıldığı bilinmeyen bu binada 100 oda bulunmaktadır.

yeler ve cemaatlerle ulemâ ve talebe gruplarının kendisini ziyaret ve hayranlıklarını işittikçe, bende bir ziyaret arzusu uyandı ve kat'î karar verdim ki, en güç ve ince meselelerden sualler tertip edip sorayım. Ben de o zaman medresenin ileri gelenlerinden sayılıyordum. Nihayet bir gece İlahiyat İlimlerinden bahseden gayet derin ve birkaç kitapta ifade edilebilen, ayrıca bir - iki mevzu daha seçerek sual halinde hazırladım. Ertesi gün kendisini ziyarete gittim. Suallerimi tevcih ettim. Aldığım cevaplar çok acayip ve harika olmuştu. Aynen benim hazırladığım tarzda... Sanki o akşam beraber imişiz ve kitaba beraber bakıyormuşuz tarzında doğru cevaplar verdi. Ben tam mutmain oldum ve bizzat anladım ki, onun ilmi bizim gibi kesbî değil, vehbîdir.

Sonra bir harita çıkararak Şark'ta Dâr-ül Fünun açılması icabettiğini ve bunun ehemmiyetini izah etti. O zaman Şark'ta Hamidiye alayları vardı. O suretle idare ediliyordu. Şark'ın bu şekilde idare tarzının noksaniyetlerini ifade ile maarif, san'at ve fen noktasından Şark'ın uyandırılması lazım geldiğini muknî olarak bize izah ile, bu gayesinin tahakkuku için İstanbul'a geldiğini anlattı ve diyordu ki: «Vicdanın ziyası ulûm-u diniyedir. Aklın nuru Fünun-u Medeniyedir.» (1)

ULEMAYA «HODRİ MEYDAN» DEMİŞTİ

Yine bu konuda Yüksek İslâm Enstitüsü eski öğretim üyelerinden Mahir İz Yeni Asya'da çıkan «Mehmed Akif» başlıklı yazısında şunları yazdı:

«Bediüzzaman İstanbul'a geldiği zaman genç idi. Millî kıyafetle dolaşırdı. Bahhâs bir zat idi. Natûktu. Şarkın ye-

---

(1) Uhuvvet Gazetesi 11 Aralık 1964 H. Fehmi Başoğlu Bir Hatıra.

tiştirdiği zekâlardan, cevelan eden bir zattı. Fevkalâde bahhâs ve ulemayı münazaraya davet etmişti. Kendisine güvenen bir zattı. Hodri meydan diye bütün ulemaya meydan okumuştu.» (1)

11 Ocak 1974 Cuma günü Ankara Maltepe'deki evinde ziyaret ettiğimiz eski Temyiz reislerinden hukukçu Ali Himmet Berkî de aynı hadiseyi şöyle anlattı:

«Ben o zaman Medreset-ül Kuzad'ta (Hukuk Fakültesi) talebe idim. Birden bire bir şayia çıktı. Şark'tan garip kıyafetli bir Bediüzzaman gelmiş, her suale cevap veriyormuş diye iştihar etti. Merakla biz de gittik. Biz gittiğimizde sofistlerin felsefesini çürüten aklî, mantıkî delilller ileri sürüyordu. Hakikaten Bediüzzaman ismine lâyıktı. Benim kanaatım şudur ki: İslâmiyetin felsefesi demek olan, Kelâm ilminde bir, Lügat ilminde iki, bilgisine son yoktur.

Halen Hasköy'de «ayaklı kütüphane» lâkabıyla bilinen Abdullah Enver Efendi, kendisini evinde ziyaret ettiğimizde Fatih derslâmlarından Harbizade Tavaslı Hasan Efendiden bahisle şunları anlattı: «Fatih dersiâmlarından Harbizade Tavaslı Hasan Efendi âlim, ve muhterem bir zattı. Doksan yaşlarına kadar ömür sürdü. Hayatının son günlerine kadar ders okuttu. Bir gün bile vazifeye gitmediği, derse gelmediği görülmeyen bir kimseydi. Bu zat bütün hocalık hayatında bir gün derse gidememiş. İşte o gün Hasan Efendi talebelerine hitaben: «Bugün derse gelemeyeceğim. Çünkü Şark'tan Bediüzzaman lakabiyle anılan bir zat gelmiş. Onun ziyaretine gideceğim» diyerek medreseden ayrılır. Ve Şekerci hanında Bediüzzaman'ı ziyaret eder. Ziyaretten sonra medresesine döndüğü zaman talebelerine «Böylesi görülmemiştir, böyle bir zat nadire-i hilkattir. Bu zat gibisi henüz gelmemiştir» diye hayret ve muhabbet ile hissiyatını ifade eder.

---

(1) Yeni Asya 12 Ocak, 1973 Mahir iz Mehmet Akif.

Yine bu tarihlerde «Dehri» (1) lakabiyle tanınan ve İstanbul alimleriyle yaptığı münazaralarla tanınan bu zat da, Bediüzzaman'a sorduğu bütün suallerine istisnasız cevap alır. Sual - cevap, sual-cevap nihayet münazara sonunda Dehrî: «Ya şimdi Bediüzzaman da bana bir sual sorarsa, ben ne yaparım?» diye düşünerek, Bediüzzaman'ın sual sormasına fırsat vermeden müsaade isteyip, oradan uzaklaşmak ister. Tam kapıdan çıkacağı sırada Bediüzzaman: «Kardeşim siz talebe misiniz, yoksa hoca mısınız?» diye bir sual tevcih eder. Dehrî Efendi telâş içinde: «Efendim ben talebeyim.» diyerek Dehrîliği de hocalığı da bırakıp süratle oradan ayrılır.

Doğu Anadolu'da halkın perişan, fakir ve cahil olduğunu bizzat gören Bediüzzaman, Sultan Abdülhamit Hana bir dilekçe ile müracaat eder. Şark ve Kürdistan gazetesinde.

«Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretlerinin mabeyne verip de neticesinde birçok musibetlere hedef edildiği layiha suretini aynen derc-i arz ile iftihar ediyoruz» diyerek takdim edilen bu dilekçesinde Bediüzzaman mabeyinden şunları talep ediyordu:

«Osmanlı milleti içinde önemli bir unsur olan şarklıların hali devletçe bilinmekteyse de kutsî olan ilmî hizmete dair bazı arzu ve istekleri arzetmeye, müsaade dilerim» diye başlayan dilekçesinde Bediüzzaman devamla:

«Doğu Anadolu'da bazı mektebler açılmıştır. Fakat burada okutulan ilimlerden, yalnız Türkçe bilen talebeler istifade etmekteler. Buna mukabil Türkçeyi bilmeyenler yalnız medrese ilimlerini terakki etmek ve yükselmek için

---

(1) Hüseyin Kâmi (Dehri) (1878? - 1912?) Aslen Dağıstanlıdır. Nazım ül Hikâm namıyla bilinen Hamdi Bey'in Aksaray'da tesis ettiği «medrese-i Edebiye»de okudu.

Hiciv ve şakaları ihtiva eden şiirleriyle bazı nesirlerini Divançe-i Dehri namıyla iik defa bastırdı. Bundan dolayı da tevkif edildi.

Bediüzzaman'ın Şark'ta Üniversite açılarak buralarda din ve fen ilimlerinin birlikte okutulması için Mabeyn'e verdiği dilekçe görülüyor. Bu vesikanın altında Osmanlıca olarak «Molla Said-i Meşhur» yazmaktadır.

kâfi görüyorlar. Bu mektepteki öğretmenlerin mahallî dili bilmemelerinden dolayı çocuklar eğitim ve öğretimden mahrum kalmaktadırlar. Bu durum vahşet ve keşmekeşi doğurmaktadır» diyen Bediüzzaman'ın kendi ifadesi ile «Bu ise ehl-i hamiyeti düşündürüyor.»

Bu noksanlığın çaresi olarak, devamla «Doğu Anadolu'nun muhtelif yerlerinde meselâ Bitlis'te, Van'da ve Siirt'te açılacak mekteplerde en az elli talebe okutmak ve onların masraflarını da hükümetin karşılaması lazımdır. Burada dini ilimlerle beraber, müsbet ilimler de okutulmalıdır. Bediüzzaman'ın kendi ifadesiyle:

«Bununla maarifin temeli teessüs eder. Ve bu mebde-i teessüsten ittihad takarrür edecek. İhtilâf-ı dahilîden dolayı mahvolan kuvve-i cesimeyi hükümetin eline vermekle harice sarfettirmek için, hakkıyle müstehak-ı adalet ve kabil-i medeniyet oldukları gibi cevher-i fıtriyelerini göstereceklerdir.»

Günümüzün ifadesi ile:

Doğu Üniversitesinde okutulacak, dinî ve fennî ilimlerle millî eğitimin temeli atılır. Bu sağlam temelden ise, birlik ve beraberlik binaları yükselir.

Dahilî çekişmelerden dolayı vatanımızın kuvvetli bir parçası ve unsuru olan, adı geçen beldelerin maddî - manevî kuvvetini hükümetin eline vermekle, harice sarfedilen bu kuvvet, vatan ve dinin yolunda kullanılacaktır. Bu kuvvet sahipleri fıtrî kabiliyetlerini ve medeniyete olan istidatlarını da göstereceklerdir (1).

Bu müracaattan sonra Bediüzzaman Sultan Abdülhamit tarafından kabul edilir. Bu görüşme esnasında Bediüzzaman Anadolu'nun durumunu anlatır. Buralarda maarif faaliyetlerine eğitim ve öğretime geniş ölçüde yer verilmesini talep eder.

---

(1) Şark ve Kürdistan Gazetesi 19 Kasım 1908 Sy. 1

Cemal Kutay'ın Tarih Sohbetleri isimli eserinde anlatılan:

«Aslı Hokandlı bir aileden olan meşhur Türk seyyah ve âlimi Abdürreşit İbrahim Efendi bu tarihlerde İstanbul'da bulunuyordu. 1904'de Moskoflar kendisinin mücahedesini ve himmetlerini tehlikeli bularak, Mûsâ Carullah ile sürmüşler, ikisi de Japonya'ya sığınarak orada Müslümanlığın yayılma ve genişlemesinde büyük himmet ve gayretler göstermişler. «Büyük Asya» adlı cemiyetin kurulmasında, büyük hizmetleri olmuştur. Abdürreşit İbrahim bu tarihte bütün Japonya ve Çin'i gezmiş, miktarı sadece Çin'de o zaman kırk milyonu aşan Müslümanların halini görmüş, bir ilim ve irfan seferberliğinin zaruretine inanmış, bu hususta yardım etmesi ve din âlimleri göndermesi için Sultan İkinci Abdülhamid'e istirhamda bulunmuştu.

O senelerde, hilafet siyasetine büyük bir ehemmiyet veren padişah, İslâm dünyasının en yüce makamının sahibi olmasının da, mânevî hakkıyla, bu müracaatı müsbet karşılamış, Şeyhülislâm Cemâleddin Efendiyi huzuruna kabul ederek, müracaatın yerine getirilmesi için herşeyin yapılmasını irade etmiştir.

ŞEYHÜLİSLÂMLIK KUDRETSIZ Mİ?

Sultan Hamit tarafından kabulü sırasında, Bediüzzaman büyük ve hakikaten nadir cesaretle, Abdürreşit İbrahim'in müracaatını hatırlatarak:

«Makam-ı Hilâfet münhasıran Cuma namazı resm-i âlisi değildir. Halifenin kudret-i mânevîyesi olduğu gibi kudret-i maddiyesi de olacak, aktar-ı cihandaki ümmet-i Muhammed'in cümle muâmelâtını kâfil ve zamin olacaktır.

Abdürreşit İbrahim Efendi bir mücahid-i din-i mübindir. Onun istirhamını neticesiz bırakmak, günah-ı azimdir. Makam-ı Meşihat kudretsiz ise Lehül-hamd bu memlekette

bu uğurda fedayı can edecek erbab-ı din mevcuttur. Niçin bu istirhamı, memalik-i Mahrusanıza ilân ve tebliğ buyurmadınız?» demiştir (1).

Bugünkü ifade ile:

Hilâfetin makamı yalnız Cuma namazı merasimleri değildir. Halifenin manevî kuvveti olduğu gibi, maddî kuvveti de olacaktır. Bütün dünyadaki Müslümanların, bütün işlerine kefil olacaktır.

Abdürreşid İbrahim Efendi İslâmın bir mücahididir. Onun ricasını neticesiz bırakmak büyük bir günahtır. Şeyhülislâmlık kudretsiz ise, Allah'a hamdolsun bu memlekette, bu uğurda, canını feda edecek din âlimleri mevcuttur. Niçin bu ricayı Osmanlı ülkesine ilân ve tebliğ etmediniz.» demiştir.

İSLÂMİYET'TE İSTİBDAT YOKTUR

Yine Tarih Sohbetleri'nde bahsi geçen bu görüşme esnasında Bediüzzaman:

«İslâmiyette istibdad yoktur. Bir ferd için karar vermek ancak, safhaları açık ve şeriat adaleti içindeki mahkemelerin hakkıdır. Bu kararlar mahiyeti meçhul kimselerin hakiki safhaları izah edilmeyen, desiseleri saklayan gizli yazılarıyla verilmez» sözleriyle hafiyelik ve jurnalcılık müesseselerini tenkit cesaretini göstermesi kendisinin Divan-ı Harbe verilmesine sebep olmuştur» (2).

Yıldız Askerî Mahkemesinde, Hademe Feriki Şakir Paşa'nın:

— Hangi Kürt aşiretine mensupsun? sualine verdiği cevap ise şöyledir:

— Sen hangi Tatar aşiretine mensupsun? Ben Osman-

---

(1) Tarih Sohbetleri C. 5 S. 202.

(2) Ayni Eser C. 4 S. 214

lı'yım. Benim Kürtlüğüm, doğduğum ve büyüdüğüm yerin halkına verilen isim dolayısiyledir (1).

Diye Sultan Abdülhamid'e söylediklerini mahkeme huzurunda da tekrarlaması ve fikirlerini hiç çekinmeden tam bir pervasızlık içinde müdafaa etmesi üzerine Müdde-i Umumî Sürûrî Efendi:

— Sen nasıl Sultan-ı Şevket-Simat hakkında, tefevvühat-ı lisaniyede bulunursun? (Sen Nasıl Şevketli Sultan hakkında cezayı gerektiren sözler söylersin?) deyince Bediüzzaman,

— Ben bu halleri halifeye bizzat söylemiştim, inanmazsan git kendisine sor (2).

Demesi endişe uyandırmış, diğer mahkûmlar gibi Fizan'a Trablus'a, Taif'e sürülmesi fikri kabul edilmemiş, ancak Mekâtib-i Askeriye nazırı (Askerî okullar müfettişi) Zülüflü İsmail Paşa'nın tavsiyeleriyle kendisinden kurtulmak için deli olduğuna, iki musevi, bir rum, bir ermeni, bir Türk doktordan rapor alınarak Toptaşı tımarhanesine konulmuştur.

Bu görüşmeden sonra, o tarihte Şeyhülislâm olan ve kabulde hazır bulunan Cemaleddin Efendi oğlu Muhtar Bey'e:

— Ben bugüne kadar Hünkâr huzurunda kanaatlarını bu kadar cesurâne izah eden kimseye rastlamadım, demiş» (3).

BEDİÜZZAMAN DOKTORLA GÖRÜŞÜYOR

Toptaşına sevk edilen Bediüzzaman kendisini muayeneye gelen doktora şöyle konuşur:

---

(1) Ayni Eser C. 2,S. 202

(2) Cemal Kutay, Haziran 1973'te kendisiyle ikinci görüşmemizde anlatmıştır.

(3) Aynı Eser C. 4, S. 214

— Ey tabip efendi, sen dinle ben söyleyeceğim. Cinnetime bir delil daha senin eline vereceğim. O da sual sorulmadan cevaptır. Antika bir divanenin sözünü dinlemeyi şüphesiz arzu edersiniz. Muayenemi muhakeme suretinde istiyorum. Senin vicdanın da hakem olsun. Tabibe tıp dersi vermek fuzuliliktir. Ama teşhis-i illete yardım edecek noktaları anlatmak hastanın vazifesidir. Hem de istikbal sizi tekzip etmemek için elbette dinlemeniz lâzımdır. Şu dört noktayı nazara alınız.

Birincisi: Ben Şark'ın dağlarında büyümüşüm. Kaba olan ahvalimi o yerlerin terazisiyle tartmalısınız. Hassas olan medenî İstanbul mizaniyle tartmamalısınız. Öyle yaparsanız bir maden-i saadetimiz olan Dersaadetten «İstanbul'dan, önümüzde sed çekmiş olursunuz. Hem de ekser hemşehrilerimi tımarhaneye sevk etmek gerekir. Zira Anadolu'da en revaçlı olan ahlâk, cesaret, izzeti nefis, salâbet-i diniye, muvafakat-ı kalb ve lisandır. Medeniyette nezaket denilen umur (işler), onlarca müdahenedir, dalkavukluktur.

İkincisi: Benim elbisem gibi ahval ve ahlâkım da nâsa muhaliftir. Hak ve nefsül emri mihenk itibar ediniz. Zamanın ve âdâtın revaç verdiği bazı ahlâk-ı seyyieyi (kötü ahlâkı) görenek vasıtası ile nümune-i imtisal olmuş, mikyas (ölçü) etmeyiniz. Neme lâzım, başkası düşünsün feryad-ı meyyitanesi yerine, ben derimki: **Müslümanım, İslâmîyet cihetine mânen memurum ve sadakatle mükellefim. Millete, din ve devlete nâfi (faydalı) olan birşeyi düşüneceğim.**

Üçüncüsü: Şâz ve nadir olarak, istidad-ı zamanın fevkinde çok kimseler gelip geçmiştir. Nâs, başlangıçta onlara cünun (delilik) veya abes isnad etmişler. Sonradan sihir veya hârikaya hamletmişler. Birinci ve ikinci

Bediüzzaman Said Nursî 1952'de «Gençlik Rehberi» Mahkemesi için İstanbul'a geldiği zaman bir Cuma namazından sonra Fatih türbesinde dua ederken.

Dünya, büyük bir mânevî buhran geçiriyor. Manevî temelleri sarsılan garb cemiyeti içinde doğan bir hastalık, bir veba, bir taûn felâketi gittikçe yeryüzüne dağılıyor. Bu müthiş sârî illete karşı İslâm cemiyeti ne gibi çarelerle karşı koyacak? Garbın çürümüş, kokmuş, tefessüh etmiş, bâtıl formülleriyle mi? Yoksa İslâm cemiyetinin ter ü taze îman esaslariyle mi? Büyük kafaları gaflet içinde görüyorum. İman kalesini, küfrün çürük direkleri tutamaz. Onun için, ben yalnız îman üzerine mesaimi teksif etmiş bulunuyorum.

Risale-i Nur'u anlamıyorlar. Yahut anlamak istemiyorlar. Beni, skolastik bataklığı içinde saplanmış bir medrese hocası zannediyorlar. Ben, bütün müsbet ilimlerle, asr-ı hazır fen ve felsefesiyle meşgul oldum. Bu hususta en derin meseleleri hallettim. Hattâ bu hususta da bazı eserler telif eyledim.

noktanın mabeyninde (arasında) olan tezat, cinnetime hükmeden zevatın delil ve müddealarında olan tezada işarettir ve îmâdır. Zira, ef'âlleriyle demişler: «Divanedir, çünki her mesail-i müşkileye (müşkil meselelere) cevap veriyor.» Böyle delil getiren elbette delidir!

D ö r d ü n c ü s ü : Asabî adam, hususan benim gibi sinirli bir kimsenin telâş ve hiddet etmesi zaruridir. Bahusus bir fikr-i âliyeyi, yani hürriyet-i şer'iyyeyi (İslâmî hürriyeti) onbeş sene zihninde taşıyan ve bilfiil ona yakın olduğu bir zaman, yani bir inkılab-ı azim ile kendini tehlikede görse ve temaşasından mahrum kalsa, nasıl telâş ve hiddet etmesin. Hem de benden daha divane zaptiye nâzırıdır. Zira benden daha hiddetlidir. Hem de bu cinnet-i muvakkataya (geçici delilik) müptelâ olmayan binde birdir:

DİVANELİĞİMLE IFTİHAR EDİYORUM

Eğer dalkavukluk ve temelluk ve kedi gibi yalvarmak, menfaat-i umumiyeyi, menfaat-i şahsiyeye feda etmek, aklın muktezasından addedilmek lâzım geliyorsa, şahid olunuz, ben, o akıldan istifamı veriyorum. Divanelik bence bir mertebe-i masumiyet gibidir, iftihar ediyorum.

Birkaç nokta şüpheyi dâvet etmiş. Onları bilerek bazı hikmet-i hafiye (gizli hikmet) için yapmışım.

B i r i n c i s i : Şekl-i garibim. Bu muhalif libasımla, makasıd-ı dünyeviyeden istiğnamı ve beldenin âdetlerine muhalefetteki özrümü ve ahval ve etvarımın nâsa muhalefetini ve münasebet-i zâhir ve bâtın ile tabiliği insaniyetimi ve memleketimin muhabbetini ilân etmek içindir. Hem de garip mâna, garip bir lâfız içinde olmalı, tâ nazar-ı dikkati celbetsin. Hem de sanayi-i mahalliye revaç vermek için bir nasihat-i fiilî ediyorum. Hem de kendimde bir meyl-i

teceddüdü göstermek ve zamanın teceddüt edeceğine işaret ediyorum. Hem de Sultan Selim'e biat etmişim.

Bediüzzaman'ın kendi ifadesinden takibe devam edelim:

İkincisi: Ulema ile olan münazaramdır. Onun sebebi: İstanbul'a geldim, gördüm ki sair şuûbata nisbeten medaris terakki etmemiştir. Bunun da sebebi kitaba nazar ile, istinbat-ı mesele etmek olan istidadı, meleke-i ilim yerine ikame olunmuş ve talebeler de adem-i münazara ve sual ve cevap sebebiyle şevksizlik ve melekesizlik ve atalet gibi bazı hali intaç etmiştir. Sair müntec-i taaccüb ve hayret olan ulûm-u ekval, veya eğlence ile vakit geçirmeyi müntic olan fünun-u hevesat, lezzât-ı hakikiyeyi mutazammın olan ulûm, maksud-u bizzat gibi ulûm-u âliye tahsil olunmaz.

Bunun da, ya bir himmet-i âli veya bir tevağğul-u tam veya müsabakayı müntic olan sual ve cevap gibi, bir şevk-i kasrî ve harici lâzımdır. Veyahut taksim-i âmal kaidesine tatbiken, her bir talebenin istidadına göre, bazı fünun ile meşgul olmalı. Ta mütehassıs olsun, sathî olmasın. Zira her ilmin bir suret-i hakikiyesi var. Meleke olmadığı halde bazı tarafı nakıs olan suretlere benzer.

Bunun da çaresi: Ona müstaid olan bir fen esas tutmalı ve buna münasip fününun her yerinden bir fezleke alınmalı ve o fenn-i esasın suret-i hakikiyesini mütemmim ittihaz etmelidir. Zira her bir fezleke bir suret-i müstakilleyi teşkil etmiyor. Lâkin bir suret-i esasiyeyi tekmil edebilir.

Ey sözümü işiten talebe-i ulûm! Mektebliler gibi (ki onlar nakıs olan seleflerine, hayr-ül halef olmuşlar), çalışalım ki evc-i kemale vasıl olan seleflerimize hayr-ül halef olalım. Ben münazara ile bilfiil iki noktadan ikaz etmek istiyordum.»

NELER KONUŞTULAR?

Bediüzzaman'ın doktorla konuşmasını şöyle ifade edebiliriz:

Şüphe ile karşılanan dört noktadan ikincisi, âlimler ile olan münazaramdır. Bu münazaramın sebebi de şudur: İstanbul'a geldim, gördüm ki; diğer ilim şubelerine nisbeten medreseler terakki etmemiş. Bunun da sebebi, kitaba bakarak konuyu anlamak kabiliyeti, okuduğunu tekrarlamak yerine geçmiş. Okuyup, araştırıp, anlaması lâzım gelirken, bunun yerine ezbercilik esas alınmış.

Sual-cevap tarzındaki münazarayı terketmek sebebiyle, talebelerde şevksizlik ve tenbellik gibi bazı haller meydana gelmiştir.

Eğlence ile vakit geçirmeyi netice veren bilgiler, hakiki lezzeti ihtiva eden kelâm, fıkıh ve tefsir gibi yüksek ilimlerin yerini almış.

Bu durumun giderilmesi için, ya yüksek bir gayret, ya devamlı ve tam bir meşguliyet, veya müsabakayı teşvik ederek, zihni çalıştıran sual-cevap gibi harici ve mecburi bir şevk vermek lâzımdır. Ayrıca vazife taksimi yaparak, her talebe istidadına uygun bir fenle meşgul olup, ihtisaslaşması lâzımdır. Ta ki ilmin ruhuna, aslına nüfuz etsin, satıhta ve kabukta kalmasın.

Zira her ilmin kendisine has düsturları, kaideleri ve kanunları vardır. Bunun için her talebe, kendi kabiliyetine uygun bir fenni esas tutup kendi mesleğine yakın, diğer fenlerin her birinden birer hülâsa alıp, bu hülâsaları kendi mesleğine yardımcı yapmaktır. Zira her bir hülâsa tek başına bir gerçeği ifade etmese de, ihtisas yaptığı mesleği tamamlayabilir.

Ey sözümü işiten medrese talebeleri! Mektepliler gibi çalışınız. Onlar noksan ve geri olan geçmişlerine, hayırlı bir varis olmuşlardır. Bizler de çalışaıım ki, ilim ve ir-

fanla yükselen geçmiş büyüklerimize, hayırlı ve faydalı varisler olalım.

Ben münazara ile fiilen bu noktalardan ikaz etmek istiyordum.

Ü ç ü n c ü s ü : Fuzulilik olarak iki fikri beyan etmiştim.

Birincisi: Şu terakki asrında, hakiki medeniyeti teşkil eden İslâmiyet, bugünkü medeniyete nisbetle terakki etmemiş. Bunun da en büyük sebebi üç büyük şubelerin ki, **«Cümlenin maksudu bir ama, rivayet muhtelif»** deyimine uygun, medrese, mektep ve tekke ehlinin fikirlerindeki ayrılık ve metodlarındaki ihtilâftır.

MEDRESE EHLİ, MEKTEPLİLERİ SUÇLUYOR

Medrese ehli, mekteplileri dış görünüşe ait meselelerden dolayı, iman zaafı ile suçluyor. Mektepliler ise onları yeni fenleri bilmediklerinden noksan ve cahil addediyorlar.

Bu fikirlerdeki ayrılık ve metodlardaki farklar, İslâm ahlâkını sarsmış ve medenî terakkiden (çağdaş medeniyetten) geri bırakmıştır.

Bunun yegâne çaresi mekteplerde, dinî ilimleri hakkiyle okutmak, medreselerde ise lüzumsuz kalan eski Yunan felsefesine bedel, yeni müsbet ilimleri okutmak, tekkelerde de mütebahhirin üleması bulundurmaktır. Böyle olunca, bu üç şube ahenk içinde yükselecek ve yüksek mertebelere çıkacaktır.

İkinci fikir vaizlere aittir ki, bunlar umumî müderristirler. Bunların nasihatları bana tesir etmedi. Düşündüm. Kalbimin katılığından başka üç sebep buldum.

Birisi : Bu asrı geçmiş asra kıyasla, meselelerini tasvir ediyor ve parlak gösteriyorlar. Halbuki geçmişte teslim kuvvetli idi, büyükleri taklid vardı. Bunlara delil ve isbat lâzım değildi. Şimdi ise herkeste hakikatı araştırma-

meyli uyanmış. Bunlara karşı meseleyi ve iddiayı tasvir etmek tesir etmez. Ancak tesir ettirmek için iddia edilen, ileri sürülen meseleyi isbat edip, muhatabı ikna etmek lâzımdır.

TEŞVİK EDEYİM DERKEN...

İkinci sebep: Bir şeye teşvik etmek veya ondan korkutmakla, bunlardan daha mühim, bir başka meseleyi ehemmiyetten düşürüyorlar. Meselâ bir gece iki rekât namaz kılmak, Kâbe'yi tavaf etmek gibi veya kim gıybet etse, zina etmiş gibidir, derler.

Üçüncüsü: Güzel konuşmanın icabı olan, hal ve zamana uygun söz söylemezler, güya insanları eski zaman köşelerine çekip, öyle konuşuyorlar. Demek istiyoruz ki, vaizlerimiz, hem araştırıcı olmalı, tâ dinin müvazenelerini bozmasın. Hem de güzel konuşarak ikna etmeleri şarttır.

D ö r d ü n c ü s ü : Zihnim perişandır demiştim; kuvve-i hafızama unutkanlık ve zihnimdeki sıkıntıya işarettir. Hiçbir divane, ben divaneyim, demediği için benim cinnetime nasıl delil olabilir. Hem de «izhar»dan sonra üç ay ders gördüğümü söylemiştim. İki cihetle şu söz şüpheyi davet eder: Ya hilâftır. Halbuki ekser Anadolu bunun doğru olduğunu bilir.

Demek, bizim doktorların fehmi hasta ve kendi raporlarıyle mecnun ve zaptiye nâzırı da hiddeti için divanedirler.

Ey doktor, sen iyi bir doktorsun, evvelâ o bîçâreleri tedavi et, sonra beni.

BEDİÜZZAMAN MECNUN İSE...

Bu hitabı dinledikten sonra «Eğer Bediüzzaman'da zerre kadar mecnunluk eseri varsa, dünyada akıllı adam yoktur.» diyerek raporunu tanzim eden doktor, Bediüzza-

man'ı Zaptiye Nezaretine geri göndermiştir. Hikâyenin gerisi ise tevkifhanede Zaptiye Nâzırı Şefik Paşa ile olan konuşmadır ki; onu da dinleyelim; bunu da Bediüzzaman anlatıyor:

«Zaptiye Nâzırı: Padişah sana selâm etmiş, bin kuruş da maaş bağlamış, sonra da memleketine döndüğün vakit, o maaşı otuz lira yapacak. Ve bu seksen altını da ihsan-ı şahane olarak sana göndermiş.»

Cevaben dedim:

«Ben maaş dilencisi değilim, bin lira da olsa kabul edemem. Kendim için gelmedim, memleketim için geldim. Hem de bu bana vermek istediğiniz rüşvet, hakk-ı sükûttür.»

Nâzır:

«İrâdeyi reddediyorsun, irade reddolunmaz.»

Cevaben dedim:

«Reddediyorum, taki Padişah darılsın, beni çağırsın, ben de doğrusunu söyleyeyim.» Nâzır dedi:

«Neticesi vâhimdir.»

Cevaben dedim:

«Neticesi deniz olsa geniş bir kabirdir. İdam olunsam bir milletin kalbinde yatacağım. Hem de İstanbul'a geldiğim vakit, hayatımı rüşvet getirmişim, ne ederseniz ediniz. Bunu da ciddî söylüyorum. Ben isterim ki, vatandaşlarımı bilfiil ikaz edeyim ki; bu da devlete intisap hizmet içindir. Maaş kapmak için değildir. Hem de benim gibi bir adamın millete ve devlete hizmeti nasihatladır. O da hüsn-ü tesir iledir. O da hasbilikledir. Bu da garazsızlık, o da ivazsızlık, o da şahsî menfaatları terk iledir. Binaenaleyh, ben maaşın kabulünden mazurum: Nâzır:

«Senin memleketinde neşr-i maarif olan maksadın Meclis-i Vükelâda derdest-i tezekkürdür. (Bakanlar Kurulunda görüşülmektedir.)» Cevaben dedim:

«Maarifi tehir, maaşı tacil etmeniz, acaba ne kaide ile-

dir? Neden menfaat-i şahsiyemi menfaat-i umumiye-i millete tercih ediyorsunuz?» Nâzır hiddet etti.

Ben dedim:

«Ben hür yaşamışım, hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Anadolu'nun dağlarında büyümüşüm, bana hiddet fayda vermez. Nâfile yorulmayınız. Beni nefyedin, Fizan olsun, Yemen olsun razıyım. Ben de, yüksekten düşmekle incinmekten kurtulurum.» Nâzır:

«Ne demek istiyorsun?» Cevaben dedim ki:

«Sigara kâğıdı kadar ince ve nizam namiyle bir perdeyi, feveran eden bu kadar efkâr ve hissiyata karşı, herkesin üstüne örtmüşsünüz. Herkes altında sizin tazyikatınızla meyyit-i müteharrik (hareket eden ölü) gibi inliyor. Ben acemi idim, o perdenin altına girmedim, üstünde kaldım. Bir kere mabeynde yırtıldı. Şişli'de bir ermeninin evine düştüm. Orada yırtıldı. Şekerci hanına düştüm, orada da yırtıldı. Tımarhaneye düştüm. Şimdi de tarassuthaneye düştüm. Hâsılı, siz de o kadar yamacılık yaparsınız ki, ben de incinirim. Hem de memleketimde sizi iyi bilirdim. Bu ahval sizin sırlarınızı bana iyi öğretti. Bahusus tımarhane, bu metinleri bana iyi şerhetti. Hem de bu hallere teşekkür ederim. Zira su-i zan yerine hüsn-ü zan ederdim.» (1).

EŞREF EDİP NE DİYOR?

Bediüzzaman'ın tımarhaneye yollanmasının gerçek sebebini gördükten sonra, Eşref Edip Fergan'ın Yeni İstiklâl gazetesinde «İslâm düşmanlarının tertiplerini ortaya çıkarmak vazifemizdir» başlıklı bir yazısından aynen aldığımız aşağıdaki parça, bu konuyu daha da aydınlatacaktır:

«Padişah başta olmak üzere hiçbir zaman, hiçbir kim-

---

(1) İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi S. 44

se, onun en küçük hıyanetine kail olmamıştır. Onun fazlını, hamiyetini takdir etmiştir.»

«O Şark vilâyetlerinde mektep, medrese açtırmak, maarifi canlandırmak için İstanbul'a gelmişti. Çok hürriyetperver, yüksek cesaret-i medeniye sahibi bir zattı. Zamanın ahvalini gözönüne getiriniz. Namık Kemallere, Ziya Paşalara ve diğer hürriyetçilere karşı sarayın aldığı tavır ne idi? Merhum Üstad Bediüzzaman ise cesaret ve şehamette, hamiyet ve hürriyetperverlikte onlardan çok daha ilerde idi. O'nun bu hürriyet mücadelesine karşı, ilim ve fazlına hürmeden saray çok müsamahakâr davrandı. Fakat mücahedesinin önüne geçmek mümkün olmadı. Gençliği, taşkın ve ateşin bir zekâ, hürriyet aşkı, mücadeleci ruhu diğer hürriyetperverânın maruz kaldığı âkıbetten onu koruyamadı.

Hürriyet mücadelesinde celâdet ve şehameti, o derece idi ki; herkesin ağzını açmaktan korktuğu, işaretle konuştuğu bir zamanda, onun bu kadar cesaret ve celâdet göstermesi zamanın havsalasına sığmadı. Sarayın ve paşaların fermanferma olduğu, mutlak bir kudrete sahip bulunduğu bir zamanda, Şark vilâyetlerinden gelen bir adamın, bu kadar cüret göstermesi, hayret ve taaccüple telâkki edileceği tabii idi. Halka köle nazarıyla bakan, müstebit paşalar «Bu kadar cesaret akıl kârı değildir.» diye onu muayeneye sokmaktan başka, kendileri için halâs ve rahat çaresi göremediler. İşte tımarhaneye gönderilişi bu şekilde olmuştur.

Hastahanede doktora söylediği sözler, doktoru hayrette bırakmış, doktor onun zekâ ve irfanına, celâdet ve şehametine hayran olmuş, ne için gönderildiğini anlamış, merhuma zamanın nezâketini hatırlatmış, itidal tavsiye etmiş ve özür dilemiştir.

Evet beyefendi! Deli dedikleri, işte bu adam, bu deli arslan!

Şimdi nefs-i âlinize kıyas buyurunuz, Bu vaziyette siz

olsaydınız seksen altın ihsan-ı şahaneyi, on ve otuz altın maaşı kabul eder miydiniz? Ve zaptiye nâzırı fermanferma Şefik Paşanın eteğini öper miydiniz? İşte onu yapmıyan adama dün de deli derler, bu gün de!

Şimdi ne padişah kaldı, ne nâzır paşa! Fakat gönüller sultanı yaşıyor!..

Zindanlar, hastahaneler, tımarhaneler, hapishaneler, tazyikler, zehirlemeler, enva-i zulümler. Cisimleri demir çember içine alabilir, fakat gönüllere hâkim olamaz. Müttakilere mahsus olan bu âkıbet öyle bir fazl-ı ilâhidir ki, Cenab-ı Kadir-i Mutlak bunu ancak dilediğine ihsan eder.» (1).

«Bediüzzaman, bir ara Selanik'e geçmiş, Manyasizade Refik Beyin delâletiyle İttihad ve Terakki erkanıyla tanışmıştır. Garip bir kıyafeti vardı. O günlerini yakından tanıyan ve çok eski bir dostu olan Eşref Bey (Osmanlı İmparatorluğu Teşkilat-ı Mahsusa Reisi) kıyafetinin hususiyeti ile BEDİÜZZAMAN'IN hemen dikkati çektiği, üzerinde kaplan postuna benzeyen bir kürk, başında kendisine çok yakışan bir Buhara kalpağı, göğsünde beline doğru inen gümüş savatlı kemerde, süslü bir Diyarbekir kaması ile geniş alın, siyah iri gözler, ve bilhassa ahenkli gür bir sesle tamamlayarak, konuştuğu kimseyi tesiri altına alan kabiliyeti sebebiyle, Selânik'te kısa zamanda tanındığını anlatır. O tarihte Türkçeyi kendisine has bir şive ile konuşuyormuş. Bu faaliyetini haber alan üçüncü Ordu Müşiri İbrahim Paşa kendisini davet ederek görüşmüştür. Bediüzzaman'ın, İbrahim Paşa ile pervasız konuşması muhitte büyük bir ilgi uyandırmış. O tarihte Paris'te çıkan Jön Türklerin gazeteleri Bediüzzaman'ın bu mülâkatına ait haberleri vermiş. Kendisini meşrutiyet ve adaletin din ve ilim sahasında bir

---

(1) Yeni İstiklâl 23 Mart 1966 Sy. 241 Eşref Edip İslâm Düşmanlarının tertiplerini ortaya çıkarmak vazifemizdir.

ümidi olarak övücü neşriyatta bulunmuşlardır. Bu hadise hürriyetçilerle Bediüzzaman arasındaki münasebetleri sıklaştırmıştır.» (1).

Fakat bununla beraber fikrî istiklâlini muhafaza eden Bediüzzaman, gördüğü haksızlıklardan dolayı daima Jön Türklere muhalefette bulunmuş ve kendilerine: «Siz, dini incittiniz, Gayretullaha, dokundunuz. Şeriatı tezyif ettiniz. Neticesi vahim olacaktır!» diye ihtardan çekinmemişti.

«AZ DAHA BENİ DE MÜSLÜMAN EDECEKTİ»

Bediüzzaman'ın şöhretini duyan Selânik'li bir Yahudi mebusu ve «Macedonia Risorta» locasının üstad-ı âzamı olan Emanuel Karasu, böyle bir dehayı kendi maksadına âlet etmek için ona tesir yolları aramış ve bir görüşme talebinde bulunmuştur. Bediüzzaman'ın kabul ettiği bu talebi müteakip, onunla görüşmeye gelen Karasu, konuşmayı yarıda bırakarak heyecanla dışarıya fırlamış ve dışarıda bekleyen arkadaşlarına:

«Eğer yanında biraz daha kalsaydım, beni de Müslüman edecekti.» diye mağlubiyetini hayret ve telâş içinde itiraf etmişti.

23 TEMMUZ 1908

İkinci Meşrutiyetin ilânında Bediüzzaman «Hürriyete Hitab» başlıklı bir konuşma yaptı. Aslı 1910'da Dersaadet (İstanbul) Ikbal-i Millet Matbaasında basılan «Nutuk» isimli eserinde bulunan bu hitabede Bediüzzaman prensiplerini şöyle ilan ediyordu:

«Ey mazlum ihvan-ı vatan! Gidelim, dahil olalım! Birinci kapısı: İttihad-ı kulûb (Gönül ve duygu birliği), ikincisi: Muhabbet-i milliye (milletin ferdlerinin birbirini sevmesi),

---

(1). Tarih Sohbetleri C. 1,S. 203

üçüncüsü: Maarif (kültür), dördüncüsü: Say-i insanî (kişinin çalışabilme alanı bulması), beşincisi: Terk-i sefahet (bu prensibini de şöyle izah ediyor: Kişi ve toplum olarak gayrının huzurunu kaçıracak ve hasede, kine yol açacak gösterişlerden, israftan uzak kalmak.)

Altmış altı sene önceki uzun konuşmanın bir parçasının bugünkü dille ifadesi şöyle:

«İstibdat ve cehaletle mezarda idik, çürüyorduk. Şimdi milletçe gönül ve işbirliği ile başardığımız meşrutiyetle yeniden doğuyoruz, gelişeceğiz. Yüzlerce sene geri kaldığımız medeniyet dünyasından, imanımızın kuvvet kaynağı Peygamberimizin gayesi yolundaki mucizelerinden ilham alarak demokrasi (ki; usül-ü meşveret odur) yolumuzda şimendifer süratiyle ilerleyeceğiz. Medenî milletlerle omuz omuza geleceğiz. Onlar, bugünkü sonuçlara, öküz arabasına binmekle başlayarak erişmişler. Amma biz balonla, şimendiferle zamanı yutacağız, onlara erişeceğiz.» (1)

Hürriyetin ilânından az sonra Mısır Ezher Üniversitesi öğretim üyelerinden Şeyh Bahid Efendi İstanbul'a bir seyahat için gelmişti. Bediüzzaman'ı ilmen mağlup edemeyen İstanbul âlimleri Şeyh Bahid'den, bu genç Bediüzzaman'ın ilzam edilmesini isterler. Bu teklifi kabul eden Bahid Efendi bir münazara zemini arar. Bir namaz vakti Ayasofya Camiinden, çıkıp çayhaneye oturulduğunda, bunu fırsat bilerek, diğer âlimlerin de hazır olduğu bir sırada, Bediüzzaman'a şöyle hitap eder:

— Osmanlı devletindeki hürriyete, Avrupa'daki medeniyete ne diyorsun? Bunlar hakkında fikrin nedir?

Bediüzzaman hemen cevap verir:

— Osmanlı Devleti Avrupa ile hamiledir. Avrupa gibi bir hükûmeti doğuracak. Avrupa da İslâmiyet'e hamiledir. O da bir İslâm devleti doğuracak.

---

(1) Ayni Eser C. 1 S. 209

Bu cevaba karşı Şeyh Bahid:

— Ben de tasdik ediyorum, ben de aynı kanaattayım. Bu gençle münazara edilmez. Ben bununla münazara edip galebe edemem. Fakat bu kadar veciz ve beliğane bir tarzda ifade etmek, ancak Bediüzzaman'a hastır,» (1) demiştir.

Her fikir ve akım üzerinde görüş ve düşüncelerini açıklamaktan hiçbir zaman çekinmeyen Said Nursi, Selânik'te ittihatçılarla tanışmış, görüşmüş, onların iyi taraflarını alkışlamış, vatanperverliklerini takdir etmiş, fakat onların sefih ve mason kısmını ise daima ikaz etmiş, onların dindeki lâubaliliklerini tekdir etmiş ve onlara doğru yolu göstermiştir.

Sonradan, «—Sen Selânik'te İttihad ve Terakki ile ittifak etmiştin, neden ayrıldın?» diye soranlara şöyle cevap verdi:

— Ben ayrılmadım. Onların bazıları ayrıldılar. Niyazi Bey, Enver Bey gibi adamlarla şimdi de müttefikim. Lakin bazıları bizden ayrıldılar. Bataklık yoluna saptılar. Hamiyetlerinden şüphem yoktur. Fakat mukabillerinde garaz hissettiler. Onlar da tabiî garaza ittiba ettiler.

Ben hamiyetli ve dindar adamlarla daima beraberim.. Ben Selânik'te, meydan-ı hürriyette okuduğum nutuk ile ilân ettiğim mesleğimi, şimdi de onu takip ediyorum ki, i'lâyı Şevket-i Islâmiye ve i'lay-ı Kelimetullah'ın vasıtası olan meşrutiyet-i meşrutayı Şeriat dairesinde idamesine çalışıyorum (2).

Daha sonra neşrettiği Sünuhat isimli eserinde ittihatçılar hakkında sorulan — İttihada şedit bir muarız idin. Neden şimdi sükût ediyorsun? Şeklindeki bir suale şu şekilde cevap vererek onlar hakkındaki kanaatini açıklıyordu:

---

(1) Emirdağ Lahikası, C. 2, S. 108

(2) Volkan Sy. 105 - 15. Nisan. 1909

— Düşmanların onlara şiddet-i hücumundan. Düşmanın hedef-i hücumu onların hasenesi olan azim ve sebattır. Ve İslâmiyet düşmanına vasıta-ı tesmim (zehirlendirme vasıtası) olmaktan feragatıdır Bence yol ikidir. Mizanın iki kefesi gibi. Birinin hiffeti ötekinin sıkletine geçer. Ben tokadımı Antranik (1) ile beraber Enver'e (2) Venizelos (3) ile beraber Said Halim'e (4) vurmam. Nazarımda vuranda sefildir.» (5)

Meşrutiyeti şeriat adına kabul eden ve «meşrû meşrûtiyetin aslı şeriatın ruhunda vardır.» diyen Bediüzzaman yine ittihadçılar hakkındaki kanaat ve tutumunu başka bir eserinde de şu şekilde anlatır:

«Eski Said'in İttihad-ı Terakki komitesine şiddet-i muhalefetiyle beraber, onların hükümetine ve bilhassa ordu-

---

(1) ANTRANİK: Ermeni Taşnak Komitesi reisi. Doğuda çıkarttığı isyanlarla Osmanlı Devletini epey meşgul etmiştir.

(2) ENVER PAŞA (1881 - 1922) : İmparatorluğun son zamanlarında mühim işlere iştirak etmiş tarihî şahsiyetlerdendir. İttihad - Terakkiye girmiş, 1913'te Harbiye Nazırı olmuştur. Sarıkamış harekâtının mes'uliyeti üzerine yüklenmiş. Harpten sonra Almanya'ya oradan da Türkistan'a geçmiş, orada bir ordu teşkil etmiş ve Ruslara karşı muharebeler yaparken 1922'de şehid düşmüştür.

(3) VENİZELOS, Eleftorios (1864 - 1936) : Yunanistan'ın ünlü devlet adamlarındandır. Önceleri avukatlık yaparken, sonra Girit ihtilalcilerinin başına geçti. 1910'da Konstantin'i düşürüp yerine geçti. Başbakan oldu. İzmir'in işgalinde mühim rol oynadı. 2 defa suikasda uğradı. İç karışıklıklara sebep oldu. İtalya yoluyle 1935'de Paris'e kaçtı. Bir yıl sonra orada öldü.

(4) SAİD HALİM PAŞA (1863 - 1921) : Enver Paşa Harbiye nazırı olduğu zaman o da sadrazam idi. «Osmanlı Devletini I. Dünya harbine sokmak» suçuyla 67 arkadaşıyle birlikte Yüce Divana verildi. Malta'ya sürüldü. İki sene orada kaldı. Serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'a dönme isteği kabul edilmemesi üzerine; Mısır da işgal altında olduğundan, İtalya'ya iltica etti. 6 Aralık 1921'de Roma yakınlarında bir Ermeni komitacısı tarafından vuruldu.

(5) Sünuhat S. 23

ya karşı tarafgirâne yüksek takdiratı ve iltizamları ise, bir hiss-i kablelvuku (önsezi) ile yağı içinde bulunan o cemaat-i askeriyede ve o cemiyet-i milliyede bir milyona yakın evliya mertebesinde olan şühedayı altı - yedi sene sonra tezahür edeceğini hissetmiş, ihtiyarsız olarak, meşrebine muhalif onlara dört sene tarafgir bulunmuş. Sabık harb-i umumî (Birinci Dünya Savaşı) çalkamasiyle, o mübarek yağı alındı, yağı alınmış bir ayrana döndü. Yeni Said dahi Eski Said'e muhalefet edip, mücahedesine döndü.» (1).

Cemiyetin bazı meselelerine, İslâmiyeti Hıristiyanlığa kıyas ederek çare bulacağını zanneden Tanin gazetesi baş muharriri ve İttihad ve Terakkicilerden Hüseyin Cahid Yalçın'a medreselerin ıslahı teşebbüsleri üzerine Bediüzzaman O'nun hataya düşüşünün sebeplerini şu şekilde izah etmişti:

«İslâmda ruhban sınıfı yoktur. (La Ruhbaniyyete fil İslâm) nassı, bizim temel fikrî kaidelerimiz arasında olduğu kadar tatbikatta da, böyle olması icap eder. Fikrin yanlış ve noksan tatbikinden doğan neticeleri, o fikrin kıymeti üzerinde münakaşa mevzuu yapmayı mantık reddeder. Bizde ruhban yoktur, fakat mürşidler, aydınlatıcılar, yol göstericiler vardır. İslâmî tasavvufla, Hiristiyanlığının mezhep ve tarikatlerini mukayese etmek asla doğru değildir, hattâ mümkün değildir. Sizlerin hatası bilhassa şu noktadan istikametleniyor ve çıkış istikameti hatalı olduğu için elde edilen neticeler, tezatlardan kurtulamıyor. Sizler, İslâmiyeti, başka dinlerin ve kavimlerin mecralarından muhassalaşmış neticeleri alıyor, bunların üzerinde zamanın icaplarını mülâhaza ediyorsunuz. Bu hatadır. Yapılacak olan, akıl ve irfanın yolu ve nuru ile içtihadın vazifesinin yalnız mahsus olmıyan hususata münhasır olmayıp, örf ve âdata da müstenid olan ahkâm-ı mahsusada dahi içtihadın vazifesine müdrik olmaktır.

---

(1) Kastamonu Lahikası, S. 47

Ey Hüseyin Cahid Bey! Nasıl oluyor da başka dinlerin çaresizlik içinde tutunmağa çalıştıkları bedbaht istinatgâhlar üzerinde dolaşıyorsunuz. Bunu izah edebilir misiniz?

Edemezsiniz! Çünki, sizlerin en büyük hatanız, bizimle hiçbir maddî-mânevî münasebeti olmayan menbaları, bizim için kabil-i tatbik kabul etmeniz, yaşadığımız zamana da, bu esasata göre boyanmış renkli camlarla bakmış olmanızdır. **Tercüme malûmat, insan için, bilhassa münevverler için lüzumludur. Fakat emin olunuz ki, bunlarla itikadı bu kadar sağlam mesnedler üzerinde inşa edilmiş bir millet-i muazzamanın hayat-ı mâneviyesi inşa edilmez. Bunlar bizim için ancak mukayese ve ibret mevzularıdır.**

Siz dinî, ahlâkî, hukukî kısaca bir cemiyetin maddî mânevî hayatını tedvir eden böyle muazzam himmeti, bir tek insanın yaptığını hatta yapmağa kalkıştığını gördünüz mü? Bu muhteşem mevcudiyet ve kudret ancak İslâm dininin mu'cize-i daimisi olan Kur'an-ı Kerim'le vücut bulmuştur. Şimdi siz ve sizler, muhakeme ve hakikatı bulma şuur ve azminizi bu esas üzerinden hareket ettirirseniz birçok ithal emtiasına nazar-ı itibar ile bakmak külfet ve bîçareliğinden masun kalırsınız.» (1)

HASTALIĞIN ASLI

26 Temmuz 1908'de, İkinci Meşrutiyetin üçüncü gününde Selânik Hürriyet Meydanında, binlerce insana hitabının sonunda Bediüzzaman İstanbul'a nasıl geldiğini de şöyle anlatır:

«Ben Kürdistanın dağlarında büyümüş idim. Hilâfet merkezini güzel bir varlık olarak hayal ediyordum. İstanbul'a geldim ki, burada insanlar, kalblerinde birbirlerine karşı besledikleri nefret ile iyi giyinmiş birer vahşi halinde idiler. Anladım ki, hastalığın aslı bu iki yüzlülüktendir. Ba-

---

(1) Tarih Sohbetleri C. 5,S. 199

na deli dediler. Fakat ben acı hakikatı gördüm ve anladım ki, İslâmlar yaşadığımız devrin medeniyetinden geri, çok geri kalmış...

O İslâmiyet ki, hakiki medeniyeti tesis ve teşkil etmiş idi. Baktım ki bizim kötü ahlâkımız sebebiyle darılmış, mazi tarafına doğru gidiyor: Sanki bizi zaman-ı saadete şikâyet edecektir. Bu sukutun üç suçlusu var: İlmiye mensupları, Avrupayı anlamayanlar, Tekke mensupları... Hepsi kendi âlemlerine dalmışlar, birbirlerini tekfir ve techil ediyorlar. Bu gürültü içinde de terakki yolu kayboluyordu. Hepsini dinledim. Gönlüm aydınlanacağına karardı.»

Selânik'teki bu uzun nutkunda Bediüzzaman İslâm dünyasının asırlık derdini hakikaten büyük bir cesaretle teşhis edip, yüksek ilmî dehasıyla binlerce siyasilere bu nutkunu dinletip hitabesine şöyle devam etti:

«Ey vatan evlâdları!

Hürriyeti kötü tefsir etmeyiniz ki, elimizden kaçmasın, kokmuş ve çürümüş eski esaretin kabına girerek bizi boğmasın. Zira hürriyet ancak, kendi öz hükümleri, şeriatın adabı ve iyi ahlakla gerçekleşir ve gelişir. Âlemde vahşet, cebir, zulüm ve istibdatın hakim olduğu bir zamanda, yani sadr-ı evvel, yani Peygamberimiz ve O'nun sahabesi devrinde, hürriyet adalet ve müsavat nasıl kurulabilmiştir? Misal oradadır. Yoksa hürriyeti nefsin her istediğini yapmak, meşru olmayan tecavüzleri, israfları, nefsin hevasına bağlı olarak kabul etmek, bir padişahın esaretinden çıkma bahasına, hürriyete lâyık olmamanın binbir esaretine ve illetine sürükler.

Biz Osmanlılar, erkek ve mert bir milletiz. Millî istidadımıza, kadınların süslü elbiseleri gibi yapmacıklar yakışmıyor. Öyle bir kaideyi esas olarak benimseyelim ki, bu yol bizi kederlerden masun tutsun...»

BEDİÜZZAMAN'IN MEDENİYET ANLAYIŞI

İşte Bediüzzaman'ın Batı telâkkisi, medeniyet anlayışı: «Yabancı ülkelerde, Garb'da, medenî ilerlemelere, terakkilere yardım edecek varlıkları, fenleri, sanayii memnuniyetle alacağız. Amma bu hayatın tortusu ve günahları olan fenalıkları almayacağız. Yabancılar, medeniyet muhiti ile çevrili, bu sebeple güzellikler içinde olduğu için bu tortular onların çirkinliklerini saklayabilir. Meselâ, kadınla erkeğin aynı kılıkta olması bir medeniyet tecellisi değildir. Cilveli hanım kıyafetinde dolaşan erkekleri, medeniyetin şekl-i mesavisi olarak menetmek icabeder. Tâ ki, medeniyetin asıl mânasını gençliğimize, kahbezenlik olarak göstermiş olmayalım. İşte Japonlara bakınız. **Medeniyet yolunda bizim örnek tutacağımız millet, Japonlardır. Onlar, Avrupa medeniyetinin bütün güzelliklerini aldılar. Fakat her milletin devam ve bekasının temeli olan millî âdetlerini muhafaza ettiler. Bizim milli âdetlerimiz İslâmiyetin bağrında geliştiği için ona iki tarafından sarılmak zorundayız.»**

ÂKIF'LE SAİD NURSÎ BİRLEŞİYOR

Bu mevzuda rahmetli Said Nur'la, İstiklâl Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy merhumun tam bir birleşme halinde olduğunu görüyoruz. Mehmet Akif Japonya'nın batılılaşmasını şöyle anlatır:

Medeniyet girebilmiş yalnız fenni ile...
O da sahiplerinin lâhik olan izni ile...
Dikilip sahile binlerce basiret, iz'an.
Ne kadar maskaralık varsa kovulmuş kapıdan,

Garbın eşyası eğer kıymeti haizse yürür.
Moda şeklinde gelen seyyie gümrükte çürür!
·İstedim sonra neden böyle Japonlar yüksek?
Neden esbab-ı terakkisi? Yakından görmek·

diyen Akif devamla:

Alınız ilmini garbın, alınız sanatını;
Veriniz hem de mesainize son süratini,
Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız.
Çünkü milliyeti yok, sanatın, ilmin; yalnız.

İyi hatırda tutun ettiğim ihtarı demin:
Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için,
Kendi «Mahiyet-i ruhiyeniz» olsun kılavuz
Çünkü beyhudedir ümid-i selâmet onsuz.

Bütün bu müşterek duygular, imparatorluğumuzu kurtarmak için çare arayan didinmeleri içinde birleşmiş düşüncelerin, nazımda ve nesirde en güzel ifadeleri idi (1).

BEŞ ESAS

Bediüzzaman Said Nursî hürriyet anlayışını, hürriyet meydanında beş esas üzerine bina eder.

Bu esaslar:

1 — Milletin varlığı
2 — İlim ve mârifet
3 — Hürriyetin varlığı
4 — Meşveret, yani danışma müessesesi
5 — Bütün bu esasların İslâm'ın ruhunda mevcut olması.

Bugünkü ifade ile nutku takibe devam edelim:

«Ey hamiyetli vatan evladları!

Cemiyet millî ruhu bu yola çevirmekle bizim saadetimize yol açtı. Biz de bazı lezzetlerimizi terk ile onlara yardım edeceğiz. Zira o nimet sofrasında kendileriyle beraber oturuyoruz. Fasid fikir sahipleri, istibdat ve mezalimi arzulayanlar çıkabilir. Mazinin gömdüğü istibdadı veya seller arasında izler bırakarak kaybolmuş zulümleri bir daha temaşa etmemek için ikisinin arasına açılmaz bir demir sed çekmek istiyorum.

---

(1) Ayni Eser C. 2,S. 211

Çünkü inanıyorum ki, bu inkılab; hürriyeti doğuracak, onu şer'î meşveretle tamamlayacak ve bu milletin eski satvet ve kuvvetini ihya edecektir. Şahsi garazlara yol açmadan, eksiksiz ve kusursuz oluşu bana anlatıyor ki, bizim hürriyetimiz beş sabit hakikat üzerine oturmuştur.

Birinci Hakikat: Milletin varlığıdır. Bu kuvvet umumi efkârda tecelli eder. Milletin birlik ve beraberliğini bozmaya kalkışmak en büyük cinayettir.

İkinci Hakikat: İlim ve marifettir. Medeniyet hayattır. İşte Avrupa tarihi meydanda... Bizim Asya ve Avrupadaki varlığımız, ancak bu hakikatları omuzlarında taşıyacak kudretli devlet adamlarıyle mümkün.

Üçüncü Hakikat: Bizi dünyanın gidişine, iyiliklerine, kötülüklerine baktıracak, anlayacak ve iyiyi alacak hürriyet varlığıdır. İşte ben aslında bir köylü adamım, bakınız sizlere neleri söyleyebiliyorum? Bu, hakikatı arama ihtirasıdır. Fikrimiz öylesine inkişaf edecektir ki, Osmanlı gençliği arasında Eflâtunlar, İbn-i Sinalar, Bismarklar, Dekartları geri bırakacak kıymetler çıkacaktır. Çünkü bizim Osmanlı ülkesi, Peygamberler kaynağı, medeniyetler beşiğidir. Hürriyet yağmuruyla bu toprak, öyle meyvalar verecektir ki, her şeyin Şark'tan doğacağı anlaşılacaktır. Yeter ki bizler onu, tenbelliğimizle, şahsî garazlarımızla kurutmuş olmayalım...

Dördüncü Hakikat: Bütün bu neticelerin Şeriat'ın ruhunda bulunmuş olmasıdır. Bu gerçeğin en büyük misali, İslâmiyet'in çıkışı ile cehalet ve vahşetin hükümran olduğu bir yerde müsâvatı, adaleti, hürriyeti nasıl tesis etmiş olduğudur. Bütün olup bitenlere bakarak hüküm veriyorum ki, bizim sukutumuz ve başımıza gelen fenalıklar dört kaynaktan kopmuş gelmiş:

Şeriat'ın gayesini kavrayamamışız.

Dalkavuklar çevremizi sarmış.

İlmi görünürde olan cahillerin ardından gitmişiz. Hakiki Avrupa medeniyeti zor ve güç olduğundan, ilim istediğinden onu bırakmışız da, kolay ve basit olan taklidini almaya kalkmışız.

Beşinci Hakikat: Eski devirlerde hayat basit idi. Şimdi medeniyetin semereleri öylesine âlemi kucakladı ki, bir milletin, bir ferdin aklı ve irfanı ile idaresine imkân yok. **O halde meşveret müesseselerine kıymet vereceğiz. Milletin kalbi olan Mebusân Meclisinin yeni hayatı tesis için himmetine yardımcı olacağız.** Bir ülkede böyle bir neticeye varabilmek kolay değildir. Bu yeni hayata intibak edemeyecek olanları zaman kendiliğinden tasfiye edecektir. Yerlerinden atacağımız devlet memurlarının yenilerini yetiştirmek için, kırk sene lâzım... Zaman bizi bekler mi?» (1)

Bediüzzaman, hayatının her devrinde daima ihtilâfları halleden, kargaşalığı bastıran bir kişi olarak hareket etmiştir. Mizan gazetesinin sahip ve başyazarı tarihçi Murad Bey, Şehzadebaşında Ferah Tiyatrosunda İttihad ve Terakki idaresiyle, Roma devleti arasında mukayese için verdiği «**Romalıların yükselme ve alçalma sebepleri**» adlı konferansında İttihad Terakkiye karşı giriştiği tenkitler sebebiyle, salonu dolduran İttihadçıların gürültü çıkararak hakaret ve sövme ile konferansını yarıda bıraktırmaları ve kendisinin tekrar kürsüye çıktığı takdirde tabanca çekilerek mâni olunmasını müteakip, dinleyicilerin iki grup halinde birbirine girdiği, itişme ve kakışmaların başladığı sırada birdenbire bir yay gibi fırladığı koltuğun üzerinde gür bir sesle:

«Ya Eyyühelmüslimîn!» diye söze başlayarak, salona bir anda hâkim olduktan sonra, konuşma hürriyetine saygı göstermek lâzım geldiğini, bir hatibin sözünün kesilmesinin ayıp ve terbiye sınırlarının dışına çıkmanın, meşrutiyet ve hürriyeti ilân etmiş bir millet için utanılacak bir hareket ol-

---

(1) Ayni Eser C., 2,S. 212

duğunu, İslâm dininin fikre saygı göstermeyi emrettiğini, sözlerini âyetlere hâdislere istinad ettirerek, İslâm tarihinden örnekler vererek Hz. Muhammed'in (A.S.M.) müşaverelerini ve irşadkâr sözlerini ve hutbelerini şahid tutarak, terbiye ve nezaket dairesinde dağılmalarını tavsiye etti. Ve bütün külhanları, şirretleri ve yaygaracıları süt dökmüş kedi gibi dağıtması hâlâ hâfızalarda yaşar (1).

1972 yılı şubat ayında Pangaltı'daki evinde ziyaret ettiğimiz M. Süleyman Çapanoğlu aynı vak'ayı teyid ederek bu olayla ilgili hatıralarını bütün detaylariyle bize anlattı. Biz de Yeni Asya Gazetesinin 3 Temmuz 1973 nüshasında bunu yazdık.

10 EKİM 1908 CUMARTESİ

Avusturya mallarına ve bu malları satan mağazalara halk tarafından boykot ilân edildi. Bu boykotun çığırından çıkıp, İstanbul'un ticaret hayatını felce uğratmaması için Bediüzzaman hemen hamalların toplu bulundukları kahvehanelere ve bu arada Gedikpaşa'daki Aşiret hanına giderek, onların aşırı hallerini tadil edici konuşmalar yaptı. Çünkü onlar işi ileri götürmüş, başlarındaki hamalbaşlarına da kafa tutmaya başlamışlardı. Aşiret hanında gür bir sesle onlara hitabeden Bediüzzaman bir anda topluluğa hâkim oldu. Onlara şöyle diyordu:

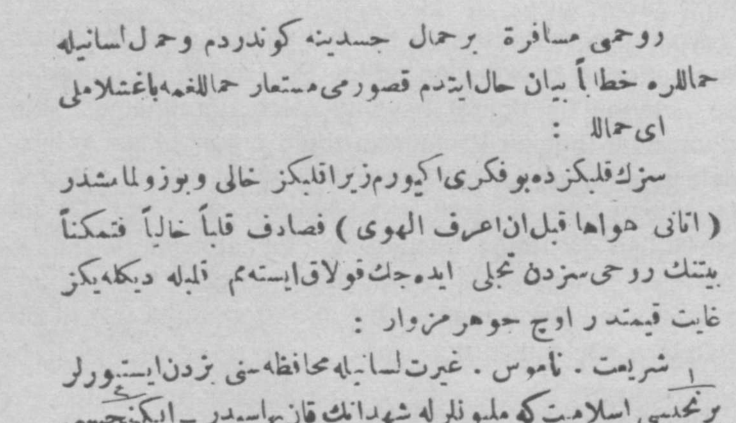
HAMALLARIN PİŞMANLIĞI

«Sizler de benim gibi Şarklısınız, hepiniz Fırat ve Dicle'den geçerken sallara binmişsinizdir. Bilirsiniz, bir gün Dicle nehrinde sal üzerinde giden bir grup hem hızlı hareket etmek, hem de salı hafifletmek için, onları birbirine bağlayan ipleri ve salın yanındaki kalasları kesip koparma-

---

(1) Türkiye'de Sosyalizm Hareketleri ve Sosyalist Hilmi.

ya kalkmışlar. Tabiî onların kesilip kopması üzerine sal tahtalarının birbirinden ayrılmasıyle, hem eşyaları hem de kendileri sulara dökülmüşler. İşte hamalbaşlarınız da zahirde hiç bir faydası görülmeyen hatta fazlalık teşkil eden bağlara ve kalaslara benzerler. Onlar ayrılırsa muvazeneniz bozulur, işleriniz karışır. Aynen suya gömülen sal gibi siz de, dağılmaya mecbur kalırsınız.» der. Bu hatırayı anlatan tarihçi Cemal Kutay isyanın bir anda bastırıldığını, hatalarını anlayan hamalların pişmanlık göstererek itaat ettiklerini ve işlerine başladıklarını ve İstanbul zaptiye nazırının bizzat yanına gelerek Bediüzzaman'a teşekkür ettiğini söylerken, şunu da ilâve etti: «Bediüzzaman hamallarla öyle konuşuyordu ki, insanın sırtına arkalığı alıp onların arasına karışacağı geliyordu.»

روحی مسافره بر حمال جسدینه کوندردم وحمل اسانیله
حماللره خطاباً بیان حال ایتدم قصورمی مستعار حماللغمه باغشلاملی
ای حماللر :
سزک قلبکزده بو فکری ایکیوردم زیرا قلبکز خالی و بوزولمامشدر
(اتانی هواها قبل ان اعرف الهوی) فصادف قلباً خالیاً فتمکنا
بیتنک روحی سزدن تجلی ایده جک قولاقی استه‌رم ایله دیکله یکز
غایت قیمتدار اوچ جوهرمز وار :
۱ شریعت . ناموس . غیرت لسانیله محافظه‌سنی بزدن ایستیورلر
برنجیسی اسلامیتک ملیونلرله شهدانک قازنماسیدر ـ ایکنجیسی

Bediüzzaman ,hamalbaşlarına karşı ayaklanan hamalları yaptığı bir konuşma ile teskin etmişti. Yukarıda Said Nursi-nin «NUTUK» adlı eserinde bu konuşmanın yer aldığı kısım görülüyor.

«NUTUK»A KOYDUĞU NOT

Bediüzzaman hamallara «Ruhumu misafireten bir hamal cesedine gönderdim. Ve hamal lisaniyle hamallara hitaben beyan-ı hal ettim. Kusurumu, müstear hamallığıma, bağışlayarak» notunu koyduğu yazısında, onlara şöyle hitabettiğini açıklamaktadır.

«Ey Hamallar! Sizin kalbinizde bu fikri ekiyorum. Zira kalbiniz halî ve bozulmamıştır. Kulak istemem, kalble dinleyiniz. **Bizim üç düşmanımız var, bizi mahv ediyor. Birincisi fakr, ikincisi cehl, üçüncüsü keşmekeştir.** Şimdi bize üç elmas kılıç lâzımdır. Tâ ki, üç cevherimizi muhafaza ve üç düşmanımızı da mahvetsin. Birincisi ittihad-ı milli, ikincisi sa'y-i insanî, üçüncüsü muhabbet-i millidir. **Altı yüz seneden beri bayrak-ı tevhidi umum âleme karşı ilân eden ve istibdada şiddet-i itaat ve terk-i âdat-ı milliye ile ihtiyarlanan bizim şanlı Türk pederlerimizi kuvvet ve cesaretimizi peşkeş ve hediye edelim. Ona bedel onların akıl ve mârifetinden istifade edeceğiz. Ve asaletimizi de göstereceğiz. Velhasıl Türkler bizim aklımız, biz de onların kuvveti; mecmuumuz bir iyi insan oluruz. Hodserane yapmayacağız. (İtaati bozmayacağız) Ayrı baş çekmeyeceğiz. Bu azmimizle başka unsurlara ders-i ibret vereceğiz. İyi evlâd böyle olur. Hem de eski zamanda bir batman itaat etmişsek, şimdi bin batman itaat ve ittihad farzdır. Zira şimdi sırf menfaat göreceğiz. Çünkü hükümet-i meşruta hakiki hükümet-i meşruadır.**

İTTİFAKTA KUVVET VAR

Velhasıl: İttifakta kuvvet var, ittihadda hayat var, uhuvette saadet var, itaat-ı hükümette selâmet var. Habl-ül metin-i ittihada ve şerit-i muhabbete sarılmak zaruridir.» (1)

---

(1) Nutuk, S. 19

HAYAT İTTİHADDADIR

Teşebbüs-ü şahsî ve adem-i merkeziyet fikrini ortaya atmak suretiyle fikrî ve siyasî bir dalgalanma meydana getiren Sultan Abdülhamid'in yeğeni Prens Mehmed Sebahaddin Bey, İttihad Terakki mensupları tarafından çok ağır hücumlara uğradı. Bediüzzaman «Nutuk» isimli eserinin 17. sahifesinde ona hitaben neşrettiği açık mektupta, hem imparatorluğun meselelerine ve dertlerine temas etmiş, hem de her şeyin güzel taraflarını görmesini ve teşhis kadar hal şekillerini de gösterebilme kabiliyetini, ilim, fen ve terakkiye tarafdarlığını kavmiyetçiliğe cephe alışını ve hepsinin üzerinde imparatorluğu parçalanmaktan kurtarmak, memleket bütünlüğünü korumak endişesiyle hareket ettiğini isbat etmiştir.

«Prens M. Sebahaddin Bey'in Güzel Fikrine Cevap» başlığını taşıyan ve «Hayat ittihaddadır» cümlesiyle ve «Terakkiyat-i medeniyetin buharı hükmünde olan müsabakayı intac edecek, bir hiss-i rekabet peyda olabilsin,» diye devam eden ve on üç asır evvel ölmüş asabiyet-i cahiliyeyi ihya ile fitneyi ikaz etmek ve Asya'nın mahall-i saadetimiz olan sema-yı müstakbeldeki cenanı, cehenneme döndürmek, hamiyet ve uluvv-ü cenaplarına yakıştıramıyorum... Biz ki ekseriz, muvahhidiz. Tevhidle mükellef olduğumuz gibi ittihadı tesis edecek muhabbet-i milliye ile muvazzafız. Eğer unsur lâzım ise, unsur için bize İslâmiyet kafidir» cümleleriyle biten açık mektubun, Cemal Kutay tarafından sadeleştirilerek Tarih Sohbetlerinde neşredilen bazı kısımları şöyle:

«**Bu topraklar üzerinde bütün yaşayanları, aynı kültür ve düşünce seviyesine eriştirmeden adem-i merkeziyet fikri, veya kardeşi oğlu olan, her unsura mahsus kulüpler kurdurursak, zaten merkezden nefret eden diğer unsurlar ve**

milliyetler büsbütün alevlenecek, ayrılık fikirlerini tatbike dökme imkânı bulacaklardır. O zamanlar dehşetle göreceğiz ki sizin adem-i merkeziyet ve tevsi-i mezuniyet fikriniz kendi kabına sığmayacak, dört yanı tazyik edecek ve Osmanlılığın ümid bağladığı meşrutiyet perdesi üzerine öylesine baskı yapacaktır ki, bu perde tazyike dayanmayacak, yırtılacaktır. Hatta feveran ile patlayacaktır. Muhtelif ırk, din ve milliyetler önce muhtariyet, daha sonra istiklâl isteyeceklerdir.

Tarihte tavaif-i mülûk denen ve büyük bir devletin varlığından çıkmış o sayısız küçük devletçiklerin etrafımızı kuşattığını görürüz. Bu rekabet hissinin dizginlenmemesinden doğan netice, öylesine vahşet yolunu açar ki, müsâvi olmayan kuvvetlerin yıkıntıları arasında içeride birbirimizi yerken, dış istilâlarla memleket mâazallah çöker gider. O zaman hasretini çektiğimiz hürriyetin kazançlarıyla, kaybımızı teraziye koyarsak hangisi ağır basar? Biz istibdadın zehirlerini hürriyet panzehiri ile tedaviyi düşündük. Bu akıl yolunda muvaffakiyetimiz, bünyemizi hazırlamamızla mümkündür.

Eğer hürriyetlerimiz millî camiayı zedeleyecek ayrılık fesadını yeşertecekse, adem-i merkeziyetle bu ihanet yolunda, bilmeden kapı açmaz mıyız? Bugün mahiyeti bilinmeyen siyasî kulüpler bile, ayrılığı destekleyen menfezler oluyor. Aman dikkat!.

Milletin hürriyetini ve birliğini korumak, akıl ve irfan yolunu zedeleyecek hareketlerden uzak kalmak, halâsın tek çaresi iken, nereden gelirse gelsin ve mahiyeti ne olursa olsun bu gibi aksi netice verecek teşebbüslere mani olmak şarttır. Asya'nın yarınki seması altında, cennet yapabileceğimiz varlığımızı cehenneme çevirecek bir tehlike yolu üzerinde olmayı, sizin hamiyet ve vatanseverliğinize yakıştıramıyorum. Bu fikriniz aslında çok güzeldir ve aklın tasdi-

kindedir. Fakat neylersiniz ki, bizim bugünkü aklî ve fikri kudretimizle onu tatbik edemeyiz. Daha çok zaman ve himmet lâzım bize.» (1)

27 ŞUBAT 1909 CUMARTESİ

Medrese talebeleri Beyazıt'da toplanarak mükellef tutulmaları kararlaşan kur'a imtihanlarından geri bırakılmaları için miting tertiplediler.

Bu heyecanlı topluluğa yetişen Bediüzzaman, yaptığı bir konuşma ile heyecanı teskin etti. Bediüzzaman şeriatla meşrutiyetin hakikî münasebetini izah ederek, istibdadın şeriatle bir ilgisi olmadığını beyanla kalabalığı yatıştırdı. Daha o gün çıkması muhtemel bir kargaşalığı da böylece önlemiş oldu (2).

5 Nisan 1909 (23 Mart 1325)

Süheyl Paşa, Mehmet Sadık, Ferik Rıza Paşa, Derviş Vahdeti ve arkadaşları 5 Nisan 1909 tarihinde İstanbul'da İttihad-ı Muhammedi adı ile bir cemiyet kurdular. Bu cemiyet Volkan gazetesi idarehanesinde faaliyete geçti.

Bu cemiyetin kuruluşu Ayasofya'da okutturulan bir mevlidle ilân edildi. Bu mevlid dolayısıyla büyük merasimler yapıldı. Ayasofya Meydanı İstanbul'da o güne kadar görülmemiş bir kalabalıkla dalgalanıyordu. Cemiyetin kuruluş töreninde Said Nursi de hazır bulunmuştu. Bu mevlide Bediüzzaman'ın gelişini o günleri gören ve yaşayanlar şöyle anlatır:

---

(1) Tarih Sohbetleri, C. 4,S. 212

(2) İki Mekteb-i Musibet'in Şehadetnamesi, S. 6

«Saat 10 sıralarında, önlerinde medrese talebeleri olduğu halde, Bediüzzaman Hazretleri geldiler. Kendilerini dış kapıda karşıladık. Medrese talebelerinin başlarındaki sarıklar nur gibi beyaz, çiçek gibi ruha rahatlık veriyordu. Hele bunlardaki dinî terbiye kendilerine başka bir güzellik bahşediyordu. Bediüzzaman, İslâm dünyasının harikası, o meşhur tavrı ile daima belinde taşıdığı hançeri ile inanmış olarak kürsüye çıktı. Ve bir nutuk söyledi.»

Bu nutkunda Bediüzzaman şöyle diyordu:

«Kabr-i kalbden hakaik çıplak çıktı. Namahrem olanlar nazar etmesin.» diye konuşmasına başladı ve iki saat ayakta hitab etti. Devrin siyasî, içtimaî, dinî bütün konularına temas etti. O gün mevlidde bulunan Hafız Ali Rıza Sağman mevlid nasıl okunur ve Mevlithanlar isimli eserinde «Bediüzzaman'ın kürsüde, ayakta irad eylediği mev'ize şaheser idi.» demektedir.

Bediüzzaman bu hitabesinde mebuslara: **«Meşrutiyeti, meşruiyet ünvanı ile telakki ve telkin ediniz. Ta yeni ve gizli ve dinsiz bir istibdat, pis eliyle o mübareki garazlarına siper etmekle lekelemesin. Hürriyeti, şeriatın adabı ile kayıd altına alınız. Zira cahil insanlar ve halk, kayıdsız hür olsa, şartsız tam serbest olsa sefih ve itaatsız olur. Adalet namazında kıbleniz dört mezheb olsun. Ta ki namaz sahih ola.» diyordu.**

«BEDİÜZZAMAN HAVADAN KONUŞMUYOR»

Bediüzzaman uzun konuşmasının yaparken, camide Mabeyn-i Hümayun (Padişahın özel servisi) kâtibi Süleyman Tevfik Beyle, II Meşrutiyet öncesi ve sonrasının tanınmış gazetecilerinden ve fikir adamlarından Ali Kemal da vardı.

Bediüzzaman : **«Şeriata aykırı hareketler olduğunu söyleyenler bunları ilân etmelidirler.»** deyince Ali Kemal yanın-

daki Süleyman Tevfik Bey'e yavaşça: «Bediüzzaman makul konuşuyor, havadan konuşmuyor. Kuzum Beyefendi, bu şeriata aykırı olanlar nedir, zat-ı âlinizin medrese ilimleri ile de münasebetiniz vardır. Bana bunları lütfen izah eder misiniz?» (1) diyor.

DERVİŞ VAHDETİ KİMDİR?

Yeri gelmişken Derviş Vahdeti'nin üzerinde biraz duralım. Babası papuççu esnafından Kıbrıslı Mahmut Ağa idi. Nakşi Tarikatına mensup olan Vahdeti, 20 yaşlarında İstanbul'a gelmişti. Burada iki ay kadar kaldıktan sonra tekrar Kıbrıs'a dönmüştü. Meşrutiyetin ilânından sonra tekrar İstanbul'a gelen Derviş, 10 Kasım 1908 tarihinden itibaren «Volkan» isimli bir gazete çıkarmaya başladı.

Aşırı hareketlerini önlemek, doğru ve mutedil bir ortama çekmek için Bediüzzaman, zaman zaman onu ikaz ediyordu. Cemal Kutay'ın bize söylediği kendi ifadesiyle «Bediüzzaman'ın Derviş Vahdeti ile menfi olarak hiçbir münasebeti yoktur.» Bilâkis Vahdeti'nin gazetesinde onu ikaz eden, ona yol gösteren yazılar yazmıştır.

«EDİPLER EDEPLİ OLMALI»

12 Nisan 1909 tarihli Volkan'da Leme'an-ı hakikat ve İzale-i Şübehât, yani Gerçeklerin ışığı altında şüphelerin giderilmesi başlıklı makalesinin sonunda Bediüzzaman'ın Derviş Vahdetîye şöyle hitabettiği görülür:

— Biraderim Derviş Vahdeti Bey'e: Edipler edepli olmalıdırlar. Hem de Edeb-i İslâmiye ile müteeddip olmalıdırlar. Matbuat nizamnamesini vicdanlarındaki hiss-i diyanet tanzim etsin. Zira bu inkılab-ı şer'î gösterdi ki umum vic-

---

(1) Bilinmeyen Tarihimiz, S. 96

danlarda hükümfermâ-yı nuren nur olan hamiyet-i İslâmiyyedir. Hem de anlaşıldı ki İttihad-ı Muhammedî umum ehl-i İslâma şâmildir. Hariç kimse yoktur.

Said Nursî yalnız Volkan'da değil, o devrin hemen bütün gazetelerinde, **Tanin**'de; **İkdam**'da, **Serbestî**'de, **Mizan**'da, **Misbah**'da, **Şark** ve **Kürdistan** gazetelerinde de makale ve hitabeler yazmıştır.

Bediüzzaman her akım üzerinde fikirlerini müdafaa etmişti. Bunun sebebini de şöyle izah ediyor:

«Dağ ağacının meyvesinin hazmı zordur. Fakat şifa verir. Ben inandığımı karşımdakilerin içinde de anlatmaktan çekinmem. Benim her bir kelimemde aynı gaye ve maksat vardır. Yeter ki, dikkat ediniz.» (1)

Bediüzzaman'ı dinlemeyen ve aşırı hareketlerden vazgeçmeyen, Vahdetî «**Dinde mutaassıb muhakeme-i akliyede noksan**» bir kişi olduğundan sonunda mâlûm akıbete düçar olmuştur.

NEDEN DİYALOĞU TERCİH EDİYOR?

Bediüzzaman, yazılarında diyalog tarzını, sualli cevaplı konuşmaları tercih etmiştir. İki şahsiyeti vardır. **Vehim ve irşad.** Vehim malûmdur ki, asla karşı şüpheyi temsil eden septik, kuşkucu hisdir. İrşad ise, aydınlatıcı yol göstericidir. Kur'an-ı Kerim'in hikmetleri üzerinde duran ve Kur'an ahlâkını irşadın yani mânevî aydınlatmanın temeli sayan, bu içtihad sahibinin en çok kullandığı tabirlerden birisi de irşaddır. Ve çoğu zaman vehim ile irşadı karşı karşıya getirir. Şüphenin karanlığını temsil eden vehmi, irşadın aydınlığına iter (2).

---

(1) Tarih Sohbetleri, C. 3,S. 215

(2) Ayni Eser, C. 1, S. 212

İşte bu vehim ile irşadın karşılıklı konuşmalarından birisinde vehim irşada sorar:

Vehim: Bu cemiyet diğer dinî cemiyetlerden ayrılığı ifade eder. Rekabet ve nefreti netice verir.

İrşad : Evvelâ uhrevî işlerde hased kıskançlık ve münakaşa olmadığından bu cemiyetlerden hangisi münakaşa ve rekabete kalkışsa ibadetde riya ve nifak etmiş gibidir. Muhabbet-i diniye (din sevgisi) ile teşekkül eden cemiyetlerin, iki şart ile umumunu tebrik ve onlarla ittihad ederiz.

Birinci Şart: Meşru meşrutiyeti muhafaza etmektir.

İkinci Şart : Muhabbet üzerine hareket etmek, başka cemiyete leke sürmekle kendine kıymet vermeye çalışmamak. Birinde hata bulunsa, milletin müftisi olan âlimler cemiyetinin umumî fikirlerine havale etmek. Hem de cemiyetin kuvvetiyle hâkim ve tahakküm etmemek, Zira siyasî istibdadın lezzeti ile herkes sermest oluyor, vazgeçmek istemiyor.

I'la-yı kelimetullah'a teveccüh eden bir dinî cemiyet hiçbir garaza vasıta olamaz. İsterse de muvaffak olamaz. **Hak ve hakikatın hatırı âlidir. Hiçbir şeye feda olunmaz.** Şeriat garazlara vasıta olamaz. Nasıl süreyya süpürge olur. Veya üzüm salkımı gibi yenir. İslâmiyet güneşine püf püf eden cinnetini ilân eder (1). Ey dinî cemiyetler! Maksadımız, dinî cemaatler maksatta birleşmelidirler. Mesleklerde ve meşreblerde birleşmek mümkün olmadığı gibi caiz de değildir. Zira taklit yolunu açar ve neme lâzım başkası düşünsün sözünü de söylettirir. İslâmiyete hizmet isteriz. Ne yolda olursa olsun (2).

---

(1) Volkan, Sy. 102, 11. Nisan. 1909

(2) Volkan, Sy. 103, 12. Nisan 1909

SAİD NURSÎ'NİN KORKTUĞU HUSUS

İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi yahut Divan-ı Harbî Örfî ve Said-i Kürdî adlı Divanı harb müdafaasında, yukarıda bahsi geçen cemiyet hakkındaki görüşlerini bakınız nasıl anlatır:

— İşittim İttihad-ı Muhammedi namıyla bir cemiyet teşekkül etmiş. Nihayet derecede korktum ki bu ism-i mübarekin altında bazılarının bir yanlış hareketi vücuda gelsin. Sonra işittim, bu mübarek ismi bazı mübarek zatlar —Süheyl Paşa ve Şeyh Sadık gibi— daha basit ve sırf ibadete nakletmişler. Ve o cemiyetten alâkalarını kestiler. Ve siyasete karışmayacaklar. Lâkin tekrar korktum. Dedim, bu isim umumun hakkıdır. Tahsis ve tahdit kabul etmez. Ben nasıl ki, yedi cemiyete mensubum. Zira maksatlarını bir gördüm. Kezalik ben de o mübarek isme intisab ettim. Lâkin tarif ettiğim veçhile ki, işte bu tarifi gazetelerde neşretmiştim. Benim murad ettiğim ve dahil olduğum İttihad-ı Muhammedî'nin tarifi budur ki: **Şarktan garba, cenuptan şimale uzanan nuranî bir silsile ile bağlı bir dairedir. Dahil olanlar da bu zamanda üç yüz milyondan ziyadedir. Bu ittihadın cihet-ül vahdeti ve irtibatı tevhid-i İlâhidir. Peyman ve yemini imandır. Müntesibleri Kâlû belâdan dahil olan umum mü'minlerdir. Defter-i esmaları da levh-i mahfuzdur. Bu ittihadın naşir-i efkârı bütün İslâmî kitaplardır. Günlük gazeteleri de i'la-yı kelimetullahı hedef ve maksat eden umum dinî gazetelerdir. Kulüb ve encümenleri cami ve mescitler ve dinî medreseler ve zikir hanelerdir. Merkezi de Haremeyn-i Şerifeyndir. Böyle cemiyetin reisi Fahr-i Âlemdir. Ve mesleği herkes kendi nefsiyle mücahede yani ahlâk-ı Ahmediye (A.S.M.) ile tahalluk ve sünnet-i Nebeviyyeyi ihya ve başkalara da muhabbet ve zarar etmezse nasihat etmektir.** Bu ittihadın nizamnamesi sünnet-i Nebeviyye ve kanunnamesi şeriatın emir ve yasak-

larıdır. Ve kılınçları da kat'i ve mantikî delillerdir. Zira medenilere galebe çalmak **ikna iledir. İcbar ile değildir. Hakikatı araştırmak Muhabbet iledir. Husumet ise vahşet ve taassuba karşı idi. Hedef ve maksatları da, ila-yı kelimetullahdır.**

Şeriat da yüzde doksan dokuz ahlâk ibadet, ahiret ve fazilete aittir. Yüzde bir nisbetinde siyasete müteallikdir. Onu da ulûlemirlerimiz düşünsünler.

Şimdi maksadımız o nurani silsileyi harekete getirmekle **herkesi vicdanî bir arzu ve istekle terakki yolunda kâbe-i kemalata sevk etmektir. Zira i'la-yı Kelimetullahın bu zamanda bir büyük sebebi maddeten terakki etmektir.**

İşte ben bu ittihadın efradındanım. Ve bu ittihadın tezahürüne teşebbüs edenlerdenim. Ayrılık sebebi olan fırkalardan, partilerden değilim.

Bu cemiyet seçimlerle alâkadar olmamış, siyasilerin üstünde bir baskı grubu olarak vazife görmek istemiş. **İttihad ve Terakki'nin istibdadına karşı cephe almıştır.**

Bir kısım cemiyet mensuplarının kanaatına göre Osmanlı cemiyeti inhitat halindedir. Büyük İslâm devleti Meşrutiyet hareketine rağmen çökmektedir. Bu çöküşün ve hâlâ ilerleyememenin sebebi İttihad ve Terakkinin oligarşisidir. Onlara göre hiçbir siyasî parti mebusan fevkinde olmamalıdır. Kanaat ve teşhislerine göre meşrutiyet, mebusları şahsiyetsizleştirmiştir. Avrupa ahlâkıyla tahalluk eden bazı şahıslar, dinî muhafaza edemezler. Bu parti, ilmiye sınıfıyla askeriyenin beraber hareket etmesini arzu etmektedir. 31 Mart hâdisesinden sadece bir hafta evvel kurulan bu fırkanın bazı çevrelerin iddialarının aksine 31 Mart hâdisesinin meydana çıkmasında rolü yoktur.

Cemiyet nizamnamesine göre «Anasır-ı muhtelife-i İslâmiyenin tehzib-i ahlâkına, içtimai terakkiyatına yegâne âmil olan İslâmiyetin ilâ-yevm-il kıyam devamını temine

gayret eylemek, bütün Müslümanların faaliyet-i siyasiye ve içtimaiyelerini tezyin ve tevhid etmek ve usül-ü meşvereti muhafaza eylemek ve âlem-i İslâmiyeti taarruzdan siyanet eylemek» başlıca gayedir (1).

Cemiyetin beyannamesinde «Cemiyete dahil olmamakla hâşâ İslâmiyetimize zerre kadar halel gelmez ve herhangi bir cemiyete dahil olmak isteyen olursa, cemiyetimiz, hiç bir ferdi şayan-ı muaheze görmez...

Bulunduğumuz şu asr-ı medeniyette hiçbir ferd diğerinin esiri olamaz. İşte bu esaretten millet-i muazzama-yı İslâmiyeyi tahlis, yani bilcümle müslimînin fikr-i siyasî ve içtimaiyelerini uyandırarak, bulundukları devletler idaresinde tabi bulundukları kavanin dairesinde hareket ederek, terakkilerine çalışmaktadır.» (2)

31 MART'TAN SONRA İTTİHAD-I MUHAMMEDÎ CEMİYETİ KAPATILIYOR

İttihad - Terakki'nin hışmına uğrayan kimselerle, alaylı denilerek ordudan ihraç edilen ve edilmek istenenlerin ve bilhassa «Serbestî» gazetesinin başyazarı Hasan Fehmi'nin katlinden galeyana gelenlerin protestosu mahiyetinde olan ve bazı dış tahriklerin de âmil olduğu fakat hiçbir şekil ve surette dinî çevrelerin, dinî bir reaksiyonu mânasında olmayan fakat Abdülhamid'i hâl, etmek isteyen İttihad - Terakkicilerin hâl'le bir esbab-ı mûcibe bulmak için bir irtica hareketi şeklinde göstermek istedikleri ve fakat böyle bir mahiyeti olmadığı, ittihad - Terakkinin en selâhiyetlileri tarafından kabul edildiği gibi, milletin siyasî haklarını gasbetmek için, bahane uydurmağa çalışan çevrelerin haricindeki

(1) Türkiye'de Siyasî Partiler, S. 271.

(2) Ayni Eser, S. 270

bütün ilim adamlarının, irticaî bir mahiyeti olmadığını tesbit ettikleri 31 Mart olayını müteakip bu cemiyetin fesh edilmesi yoluna gidilmiştir.

13 NİSAN SALI 1909 (31 MART 1325)

31 Mart hâdisesinin, Müverrih Ahmed Refik'in, «**Abdülhamid-i Sâni ve Devr-i Saltanatı**» adlı eserinin üçüncü cildinde İttihad ve Terakki'yi iktidardan düşürmek için bu cemiyete zıt olanlar tarafından tertip edildiği söylenmektedir. Şeyhülislâm Cemaleddin Efendinin «**Hatırât-ı Siyasiye**»sinin 16. sahifesinde de İttihad - Terakki tarafından tertip edildiği söylenen 31 Mart hâdisesi hakikatte çeşitli sebeplerin birikmesiyle başlamış bir isyan hareketidir.

SEBEPLER... SEBEPLER...

İsmail Hami Danişmend'in Osmanlı Tarihi Kronolojisi'nin 4. cildinde beyan edildiği üzere İttihad Terakki Komitesinin İstanbul'da tertib etmiş olduğu siyasî cinayetlerin şehirde bir tedhiş havası hasıl etmesi, hususen İsmail Mahir Paşa'nın yolda öldürülmesi, «**Serbestî**» gazetesinin İttihad ve Terakki cemiyetini şiddetli tenkid eden başmuharriri Hasan Fehmi Beyin köprü üzerinde vurulması, buna rağmen katilin yakalanmaması, alaylı zabitlerin ordudan çıkarılmasına karar verilmiş olması ve ordudan çıkarılması, devlet dairelerinde yapılan tensikat üzerine birçok memurun açıkta kalması, Garp menbalarında bile tenkid edilmiştir. Buna göre 31 Mart hâdisesi halkın ruhî temayül ve mâneviyatına karşı İttihad - Terakki Komitesinin, lüzumsuz bir lâubalilikle hareket etmesi, ittihad - Terakki müesseseleriyle kodamanlarının halk arasında şayi olan masonluğu, Bosna - Hersek ve Bulgaristan felâketleri ve Gi-

rit buhranı sebebiyle halk arasında bütün bu vilâyetlerin İttihad - Terakki cemiyeti tarafından satıldığına dair şayialar çıkması ve Paris'te Jön Türklerle bir müddet çalıştıktan sonra İstanbul'a gelip şûrayı devlet azası olan, müverrih Murad Beyin o sırada «**Mizan**» gazetesini tekrar neşre başlayarak, İttihad - Terakkiye karşı çok şiddetli hücumlarda bulunması ve İngiliz entelijans servisinin ve İttihad ve Terakki'nin Sultan Abdülhamid'i tahttan indirmek için bahaneler araması gibi, çeşitli sebeplerin tesiri altında meydana gelmiştir. Selanik'ten İstanbul'a, meşrutiyet muhafızı olarak gönderilmiş ve Taş Kışla'ya yerleştirilmiş bulunan avcı taburları efradının zabitlerini kışlalara hapsettikten sonra, gece yarısına doğru Sultanahmet Meydanına toplanmalarıyle 13 Nisan Salı 1909 (31 Mart 1325) tarihinde başlayan isyan hareketine girişenler, Ayasofya Meydanında Meclise doğru yürüyerek Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa ile meclis-i mebusan reisi Ahmed Rıza beyin istifasıyle, ittihadçıların nefyi ve alaylı zabitlerin vazifelerine iadelerini istemişlerdir. Bu arada Adliye Nazırı Nâzım Paşa, Ahmed Rıza bey zannedilerek öldürülmüş, Lazkiye mebusu Emir Şekip Arslan da, Hüseyin Cahid zanniyle yanlışlığa kurban gitmişti.

Bu sırada Yıldız Sarayını topa tutmak istediğinden bahsedilen âsâr-ı tevfik süvarisi Ali Kabûlî Bey, kendi gemisinin bahriyelileri tarafından Yıldız'a götürülerek katledilmiş. Bu esnada Tanin ve Şûra-yı Ümmet gibi gazetelerin idarehaneleri tahrip edilmiş ve nihayet 11 gün devam eden bu kargaşalık, Selânik'ten gelen Hareket Ordusunun İstanbul'a girip, duruma hâkim olarak, isyanı bastırdıktan sonra Divan-ı Harb-i Örfi mahkemelerini kurup tenkile başlamasıyle son bulmuştur.

Hakkın hatırını kırmayacağım hakikatı söyleyeceğim. Zira hakkın hatırı âlidir. Hiçbir hatıra feda edilmez. Kimin hatırı kırılırsa kırılsın yalnız Hak sağolsun.

— درسعادتده كتبخانهٔ اجتهاد عدد ١ —

نطق

ناشرى

كتبخانهٔ اجتهاد صاحبى احمد افندى

هر حقوقى محفوظدر تقليد ايدنلر قانون اساسى ايله تأديب ايدلور

درسعادت

اقبال ملت مطبعه سى

چنبرلى طاشده وزير خانى درونده نومرو ١٠

١٣٢٦

«NUTUK»

Bediüzzaman Said Nursî'nin 1910 yılında neşrettiği «NUTUK» adlı eserinin kapağı.

DAİMA YATIŞTIRICI

Bu hareket esnasında Bediüzzaman'ın rolü daima yatıştırıcı olmuştur. Makaleleriyle, hitabeleriyle, isyan eden avcı taburlarına karşı bizzat yaptığı konuşmalariyle, on-

ları subaylarına itaate davet etmiştir. Bunda da muvaffak olmuştur. Sevkedildiği Divan-ı Harb-i Örfî'de de bu husus anlaşılmış ve Bediüzzaman beraet etmiştir.

Ahmed Bedevi Kuran'ın «**Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılâb Hareketleri**» adlı kitabında «Bediüzzaman'ın asî askerleri şu şekilde tenkidden çekinmediği tesbit edilmiştir,» demektedir:

«Ey asâkir-i Muvahhidîn! Şeriat namına sizlere söylüyorum ki, İslâmiyetin maddî kuvveti ordudur. Ordunun da ruhu ve mefkuresi mektepli zabitlerdir. Bunlara ilişmek hayat-ı millete cinayet etmektir... Bu zamanda şecaat-ı fıtriye kafi değildir. Zira ecnebiler bize fenn-i harble galebe çalmıştır.» (1)

SEKİZ TABURU İTAATA GETİREN KONUŞMASI

Bediüzzaman'ın isyan eden sekiz taburu itaate getiren konuşmalarından birisi de «**Kahraman Askerlerimize**» başlığını taşımakta olup, ezcümle şu beyanları ihtiva etmektedir:

«Ey şanlı asakir-i Muvahhidin! Cemal ve kemaliniz, intizam ve inzibattır. Bunu da hakkiyle en müşevveş bir zamanda gösterdiniz. Ve hayatınız ve kuvvetiniz itaattir. Bu meziyet-i mukaddeseyi, en ufak âmirinize karşı bile irae ediniz (gösteriniz). Otuz milyon Osmanlı ve üç yüz milyon İslâmın namusu, artık sizin itaatınıza bağlıdır. Sancak ve Tevhid-i İlâhi sizin yed-i şecaatınızdadır. Sizin o mübarek elinizin kuvveti de itaattır. Sizin zabitleriniz, müşfik pederlerinizdir. Kur'an ve Hadis ve hikmet ve tecrübe ile sabittir ki: Haklı âmire itaat farzdır... Zabitlerinizin âğuş-u şefkatlerine atılınız. Şeriat-ı Garrâ böyle emrediyor. Zira

---

(1) Osmanlı İmparatorluğunda ve Türkiye Cumhuriyetinde İnkılâp hareketleri, S. 512.

zabitler Ulülemirdirler. Vatan ve millet menfaatinde, hususen nizam-ı askerîde ulülemre itaat farzdır.» (1)

«**Asâkire Hitab!**» başlığı altında yayınlanan bir başka makalesinde de Bediüzzaman askerlere, zabitlerine itaatten ayrılmamalarını askerlerin siyasete karışmalarının devlet ve millete müthiş zararlar vereceğini, sebebini bilmedikleri meselelerde zabitlerine itiraz etmemelerini tavsiye ediyor, bazılarının meşru olmayan hallerinin, sanat ve maharetlerine aykırı olmadığını, bu sebeple harp sanatını bilen, tecrübeli ve maharetli, İslâmi hamiyetle münevver fikirli, zabitlerin bazılarının cüz'i nâmeşru hareketleri için itaate halel vermemelerini beyan ve ifade ediyordu (2)

Cemal Kutay'ın Tarih Sohbetleri'nde açıkladığı üzere Bediüzzaman Said Nursî «**Volkan**» gazetesinin son nüshasında yayınlanan şu makalesiyle Divan-ı Harbe sevkedilmiş ve neticede beraet etmiştir. Bu makalede Bediüzzaman'ın şöyle dediği görülmektedir:

«Din, nasihattan ibarettir. Nasihatta da tesir lâzım. Tesir de İslâmi hamiyetin heyecanına ve vicdanların duygulu oluşuna bağlıdır. Biz de gönülleri çeken İttihad-ı Muhammedî ünvanıyle herkesin vicdanına bir pencere açıyoruz. «**Volkan**» gibi dini gazeteler ile dini nasihatları vicdanlara yağdırmak istiyoruz.» (3)

DIVAN-I HARBE GİDİŞ

«**Volkan**» gazetesinde çıkan yazıları sebebiyle 31 Mart hadisesinde tahrikçi bir rol oynadığı iddiasıyle tevkif edilmiş ve her gün idam kararları vermeğe devam eden Divan-ı Harbe çıkarılmıştır.

---

(1) Volkan Sy. 110, 20 Nisan 1909.

(2) Volkan Sy. 107, 18 Nisan 1909.

(3) Tarih Sohbetleri, C. 3,S. 269.

Hareket Ordusunun başkumandanı Mahmut Şevket Paşa'nın pek çok hiddet ettiği Bediüzzaman, mahkeme salonu penceresinden ona yakın insanın darağacında asılı bulunduğunun görüldüğü bir gün, Divan-ı Harbe getirilir ve süngülü muhafızlar arasında sorguya çekilir. Konuşmaya: «Bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım... Beni oraya nefyetmek bana ceza değil; sizin elinizden gelirse beni vicdanen tazib ediniz! Ve illa başka suretle azap, azap değil, benim için şandır!

Bu haydut hükümet zaman-ı istibdadda akla husumet ederdi. Şimdi de hayata adavet ediyor. Eğer hükümet böyle olursa, yaşasın Cünun! Yaşasın Mevt! Zalimler için de yaşasın cehennem! Ben zaten böyle bir zemin istiyordum ki, efkârımı onda beyan edeyim. Şimdi bu Divan-ı Harb-i Örfi iyi bir zemin oldu.» diye başlayan Bediüzzaman, konuşmasına şöyle devam eder:

«GADDAR BİR HÜKÜMETİN EN RAHAT YERİ HAPİSHANEDİR»

— Ey paşalar, zabitler! Mukaddeme olarak söylüyorum. Mert olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnad olunsa cezadan korkmaz. Hem de haksız yere idam olunsam, iki şehid sevabını kazanırım. Şayet hapiste kalsam, böyle hürriyeti lafızdan ibaret bulunan gaddar bir hükümetin, en rahat yeri hapishane olsa gerektir. Mazlumiyetle ölmek, zalimiyetle yaşamaktan daha hayırlıdır.

Bunu da derim ki: Bazı adam, (siyaseti dinsizliğe alet yapan) kabahatini setr için, başkasını irtica ile ve dinini siyasete alet yapmakla ittiham eder. Şimdiki hafiyeler eskiden beterdirler. Bunların sadakatine nasıl itimad olunur? Adalet onların sözlerine nasıl bina olunur (1)

---

(1) İki Mekteb-i Musibet'in Şehadetnamesi, S. 5

«Şimdi usandığım bir hayat-ı zaifem var. Kahrolayım eğer idama esirgersem. Mert olmayayım eğer ölmeğe gülmekle gitmezsem. Sûretâ mahkumiyetim, vicdanen mahkumiyetinizi intac edecektir.

Bu hal bana zarar değil, belki şandır. Fakat millete zarar ettiniz. Zira nasihatımdaki tesiri kırdınız.

Saniyen: Kendinize zarardır. Zira, hasmınızın elinde, bir hüccet-i katıa olurum. Beni mihenk taşına vurdunuz. Acaba fırka-i halisa dediğiniz adamlar, böyle mihenge vurulsalar kaç tanesi sağlam çıkacaktır. Eğer meşrutiyet bir fırkanın istibdadından ibaret ise ve hilâf-ı şeriat hareket ise, bütün dünya cin ve ins şahid olsun ki: Ben mürteciyim.»

Müdafaasını yapan Bediüzzaman o günlerde kendi idam kararını beklerken, sebepsiz rütbeli iki adam, mahbus olduğu koğuşa hakaret için geldikleri zaman onlara «Ha!..S...r!» diye onların hakaretlerini yüzlerine çarpar (1).

«ŞERİATIN BİR HAKİKATINA BİN RUHUM FEDA OLSUN»

Divan-ı Harb-i Örfi Reisi Hurşid Paşa'nın «Sen de şeriat istedin mi? İşte şeriatı isteyenler böyle asılırlar.» hitabına karşı, gürliyerek cevap verir:

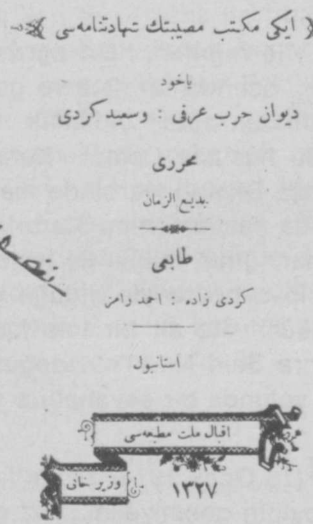
— Şeriatın bir hakikatına bin ruhum olsa feda etmeye hazırım. Zira şeriat sebeb-i saadet, adalet-i mahz ve fazilettir. Fakat ihtilâlcilerin isteyişi gibi değil.

Yine Hurşid Paşanın «İttihad-ı Muhammedîye dahil misin?» sualine ise şu cevabı verir:

— Maaliftihar. En küçük efradındanım. Fakat benim tarif ettiğim vechile ve o ittihaddan olmayan dinsizlerden başka kimdir? Bana gösterin.

---

(1) Sikke-i Tasdik-i Gaybi S. 27.

ایکی مکتب مصیبتك شهادتنامه‌سی

یاخود

دیوان حرب عرفی : وسعید کردی

محرری

بدیع الزمان

طابعی

کردی زاده : احمد رامز

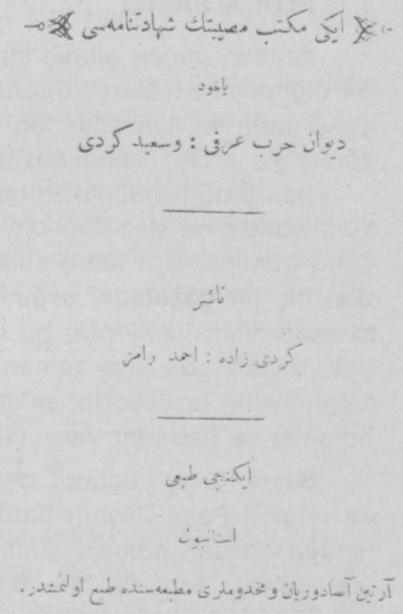
استانبول

اقبال ملت مطبعه‌سی

وزیر خانی

١٣٢٧

İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi yahut Divan-ı Harb-i Örfi'nin 1911'de İkbâl-i Millet Matbaasında yapılan birinci baskısının kapağı.

ایکی مکتب مصیبتك شهادتنامه‌سی

یاخود

دیوان حرب عرفی : وسعید کردی

ناشری

کردی زاده : احمد رامز

ایکنجی طبعی

استانبول

آرتین آصادوریان و مخدوملری مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر.

١٣٢٨

1912'de tekrar basılan «İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi» adlı eserin ikinci baskısının kapağı.

Böylece muhteşem bir müdafaadan sonra Bediüzzaman beraat ederek, harbiye nezareti (Bugünkü İstanbul Üniversitesi binası) nden ayrılmış, «Zalimler için yaşasın Cehennem! Zalimler için yaşasın Cehennem!» diye haykırarak, darağaçlarının arasından geçerek, arkasında çok kalabalık bir halk kitlesi mevcut olduğu halde Bayezit'ten Sultanahmed'e doğru yürümüştür.

İRTİCA SAKIZI

Aradan geçen altmış küsur yıla rağmen, hâlâ ağızlarda çiğnenen 31 Mart irtica sakızı, aslında tarafsız ve gerçekçi tarih ve ilim adamları tarafından bütün çıplaklık ve yönleriyle ortaya konulmuştur. Bu hususta Cemal Kutay:

— «Ben Said Nursî'nin Hurşit Paşa Divan-ı Harbinde mahkûm edildiğine dair hiç bir kayda rastlamadım. Kararları günü gününe, Örfî idare kumandanlığının telkini ile neşreden hiç bir gazetede, çoğu mucip sebepleriyle olduğu gibi neşredilen ilâmlarda, bu mahkûmiyete ait bir tek ifade yok. Bilâkis çok kısa zaman sonra Said Nursî'nin doğuda meşrutiyetin faziletlerini anlatma yolunda bir seyahatına ait belgeler ve haberler var.» (1)

Sayın Kutay'ı üçüncü defaki (15 Ocak 1974) ziyaretimde «Hurşit Paşa Divan-ı harbi deyipte geçmiyelim. Yüz girenden doksan dokuzu idam ediliyor. Kendisi burada beraet ediyor, hem de bir celsede...» diyordu.

1973 Temmuzunda vefat eden, Türkiye'nin en eski gazetecilerinden M. Süleyman Çapanoğlu da kendisini müteaddit defa ziyaretlerimizde «O hâdiselere yetişmiş ve o günleri yaşamış bir insan sıfatıyla söylüyorum ki; Bediüzzaman'ın 31 Martta en ufak bir dahli yoktur.» demişti. Zaten daha önceleri bu kanaatını eserinde de açıklamıştı. 31 Mart ihtilâlinde parmağı olduğu, askeri ayaklanmayı teşvik ettiği ileri sürülerek tevkif edilmiş, sonra divan-ı Harb-i örfî beraet kararı vererek serbest bırakmıştı (2).

31 Martı çeşitli vesilelerle bir gericilik hareketi olarak anlatmaya çalışan Tarık Zafer Tunaya ise eserinde mezkur

---

(1) Tarih Sohbetleri C. 3, S. 310

(2) Türkiyede Sosyalist Hareketleri ve Sosyalist Hilmi.

olaydan bahisle 31 Martta «biz Said-i Nursî'nin tahrikçiliğinden değil fırka ile (İttihad-ı Muhammedî) ile olan yakın münasebetlerinden bahsettik..» (1)

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Dr. Sina Akşin de **«31 Mart Olayı»** adlı eserinde Bediüzzaman'ın yaptığı konuşmalarla askerleri zabitlerine itaate davet ettiği ve Divan-ı Harpte beraet ettiğini açıklamaktadır (2).

Ecvet Güresin ise **«31 Mart İsyanı»** ismindeki kitabında yer yer Bediüzzaman'dan bahsetmekte, mümkün olduğu kadar onu «isyanı körükleyici» olarak göstermek için çırpınmakta, fakat indî ve şahsî kanaatından başka hiç bir belge verememektedir.

1910

Divan-ı Harb-i Örfîdeki beraetten sonra Said Nursî Van'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı. 1910 yılı yazında yanında iki talebesiyle vapurla İnebolu'ya gelir. Burada İnebolu'nun meşhur âlimlerinden Hacı Ziya ve diğer âlimler tarafından çok alâka ve hürmet görür, İnebolu'dan ayrılırken büyük bir kalabalık tarafından vapura kadar uğurlanır (3).

Karadeniz'den Batum yoliyle Van'a giderken Tiflis'e uğrar. Burada Şeyh Sanan tepesine çıkar. Çok eski tarihi bir belde olan şehre hangi taraftan girilse göze ilk çarpan yer bu tepedir. Kura nehrinin vadisinde kurulan Tiflis'in umumî manzarası bu tepeden çok iyi görünür. Bediüzzaman da dikkatle bu manzarayı seyrederken, yanına yaklaşan bir Rus polisiyle aralarında şöyle bir konuşma geçer:

---

(1) Türkiyede Siyasî Partiler. S. 262.

(2) 31 Mart Olayı. S. 129 - 253.

(3) Kastamonu Lahikası. S. 33.

Rus polisi:

— Niye böyle dikkat ediyorsun?

Bediüzzaman:

— Medresemin plânını yapıyorum.

O der:

— Nerelisin?

— Bitlis'liyim.

— Bu Tiflis'tir.

— Bitlis, Tiflis birbirinin kardeşidir.

— Ne demek?

Bediüzzaman:

— Asya'da âlem-i İslâmda üç nur birbiri arkasında inkişafa başlıyor. Sizde birbiri üstünde üç zulmet inkişaa (Manilerin gidip havanın açılması) başlayacaktır. Şu perde-i müstebidane (istibdat perdesi) yırtılacak. Takallüs (gerilme) edecek, ben de gelip burada medresemi yapacağım.

Rus polisi:

— Heyhât!.. Şaşarım senin ümidine..

Bediüzzaman:

— Ben de şaşarım senin aklına! Bu kışın devamına ihtimal verebilir misin? Her kışın bir baharı, her gecenin bir neharı (gündüzü) vardır.

Rus Polisi:

— İslâm parça parça olmuş?

Bediüzzaman:

— Tahsile gitmişler. İşte Hindistan, İslâmın müstaid (istidatlı) bir velededir; İngiliz mekteb-i idadisinde (Lise) çalışıyor. Mısır, İslâmın zeki bir mahdumudur; İngiliz mekteb-i mülkiyesinden (Siyasal Bilgiler fakültesi) ders alıyor. Kafkas ve Türkistan, İslâm'ın iki bahadır oğullarıdır. Rus mekteb-i Harbiyesinde talim ediyorlar, ilâ ahir... Yahu şu asilzade evlâd, şehadetnamelerini aldıktan sonra, her biri bir kıt'a başına geçecek, muhteşem âdil pederleri olan İslâmiyetin bayrağını âfâk-ı kemâlâtta temevvüc ettirmekle,

(yüksek ve geniş ufuklarda dalgalandırmakla) kader-i ezelînin nazarında feleğin inadına, nev-i beşerdeki hikmeti ezeliyenin sırrını ilân **edecektir (1).**

Bir millet cehaletle hukukunu bilmezse,
Ehl-i hamiyeti dahi müstebit eder.

1910 YAZI

Van'a geldikten sonra aşiretleri dolaşarak onlara içtimai, medeni ve ilmî dersler verir. Bu hususta sual-cevap halinde «**Münazarat**» isimli Türkçe olarak bir eser telif etmiştir. Bilahare 1913'te Matbaa-i Ebüzziya'da bu eseri tab etmiştir. Ayrıca aynı eseri «**Reçetet-ül Avam**» ismiyle Arapça olarak da telif etmiştir.

Bediüzzaman'ın bir taraftan siyasîlerle, diğer taraftan halk tabakası ve aşiretlerle konuşmaları çok mühim ve enterasandır. Bütün bunlardan onun gaye ve maksadı İslâmın ve Kur'an'ın hakikatlerinin dünyaya yayılması idi. Bu sebeple Anadolu'yu bir baştan bir başa, dolaşmaya başladı.

Gaziantep Eğitim Enstitüsü Müdürü Zeki Aktan'ın, babası Komiser Hafız'dan naklettiğine göre Bediüzzaman, Diyarbakır'a geldiği zaman, orada Ziya Gökalp'la görüşür. Onun kavmiyetçi fikirlerinin, hayalperestliğinin ve «**Kızıl Elma**» idealinin hayali bir şey olduğunu bildiğinden, ona şöyle hitap eder:

«— **Köylüyüm diye ta'netme beni**
Ben de kibarım
Bir kelle soğanı
Bin kızıl elmaya değişmem»

---

(1) Sünuhat S. 37.

Bu ifadede de görüldüğü gibi, daima gerçeklerin peşinde olan Bediüzzaman Anadolu halkının önemli bir gıdası ve ekmeğinin katığı olan soğanı, bin tane hayalî «**Kızıl Elma**» masallarına değişmiyor.

Eski Siverek Mebusu Ali Efendi ve Urfa'lı Said Badilli'den naklen Urfa eşrafından Abdulkadir Badillı'nin anlattığına göre, Diyarbakır'dan Urfa'ya geçen Said Nursî burada da civar köyleri ve kazaları dolaştıktan sonra, tekrar Urfa'ya gelerek Yusuf Paşa Camiinin avlusunda binlerce Urfalı'ya bir konferans verir. Bu konferansa, Suruçta karşılaş-

عظمتلی .. بختسز .. بر قطعه‌نك ...

شانلی .. طالعسز .. بر دولتك ...

دکرلی .. صاحبسز .. بر قومك ...

رچته‌سی ...

ویاخود بدیع الزمانك

مناظراتی

قسطنطینیه

مطبعهٔ ابو الضیا

١٣٢٩

Azametli bahtsız bir kıt'anın şanlı talihsiz bir devletin, değerli sahipsiz bir kavmin reçetesi veyahut Bediüzzaman'ın Münazaratı. 1913 yılında İstanbul Ebüzziya Matbaasında basılan eser, 163 sahifedir.

tığı bir köylüye çiftçilik konusunda ne sorduysa «Ağamız bilir» diye cevap verdiğini anlatmakla başlayan Bediüzzaman konuşmasına devamla «Ben de senin ağanın cebinde olan aklınla konuşurum.» dediğini her şeyi ağaya havale etmemek teşebbüs sahibi olmak, köyün meselelerini bilmek lâzım geldiğini, o köylüye anlattığını vesile ederek iki saat topluluğa hitab eder.

1910 YAZ SONLARI

Seyahatine devam eden Bediüzzaman, 1910 yılı yaz sonlarında Birecik'e gelir. O zaman Birecik rüştiyesinde bir öğrenci olan Birecik'li Halil Sıtkı Sözmen, Bediüzzaman'la ilgili bir hatırasını şöyle naklediyor:

«Üzerinde hırka denen bir elbise, başında siyah sarığı vardı. Hocamız ona çok ilgi ve saygı gösteriyordu. Hocamızla birlikte derse girdiler. Hoca Efendi tahtaya:

Bugün mektebimize lebleri gülbâr gelir.
Dili bülbül, yüzü gül, kâkûl-û gülnâr gelir,

mısralarını yazdı. Talebelere bunu açıklamalarını söyledi.»

ŞAM'DAKİ MUHTEŞEM HUTBE

1913 yılında matbaa-i Ebüzziya'da basılan Münazarât isimli eserinin onuncu sahifesinde «Meşrutiyetin ikinci yaşında (1910) bahardan güze, bir yaz şeyahati, güzden bahara bilâd-ı Arabiyeden (Arabistan) bir kış seyahati ettim.» diyen Bediüzzaman 1911 yılı kışında Şam'a geldi. Şam'da Salahiye mahallesinde misafireten kaldı. Orada Şam âlimlerinin ısrarı üzerine Emeviye camiinde onbin insana ve içlerinde yüz âlimin bulunduğu muhteşem bir topluluğa, bir hutbe irad etti. Binlerce kişi heyecan içinde, sayhalar atarak Bediüzzaman'ı dinler ve onun belağatına meftûn olur, çok takdir ve tahsin ederler.

Bu hutbesi, o zaman iki defa Arapça olarak, üçüncü defa da İstanbul'da 1922'de Evkâf-ı İslâmiye Matbaasında, daha sonraki yıllarda da yine müellifin kendi Türkçesiyle eserin teksir ve matbu beş baskısında otuz bin nüsha tab edilmiştir. Mezkûr hutbeden bir kısım parçaları aşağıya alıyoruz.

«Bütün zihayatlar hayatlarının lisan-ı halleriyle Hâlıklarına takdim ettikleri mânevî hediyelerini ve lisan-ı halle hamd ve şükürlerini, o Zât-ı Vâcib-ül Vücuda biz de takdim ediyoruz ki demiş:

Rahmet-i İlahiyeden ümidinizi kesmeyiniz. Hem hadsiz salât ve selâm ol peygamberimiz Muhammed Mustafa (A.S.M.) üzerine olsun ki demiş. «Benim, insanlara Cenab-ı Hak tarafından bi'setim ve gelmemin ehemmiyetli bir hikmeti, ahlâk-ı haseneyi ve güzel hasletleri tekmil etmek ve beşeri ahlâksızlıktan kurtarmaktır.»

Hamd ve salattan sonra :

«Ey bu cami-i Emeviyede bu dersi dinleyen Arap kardeşlerim! Ben haddimin fevkinde bu minbere irşadınız için çıkmadım. Çünkü size ders vermek haddimin fevkindedir. Belki içinizde yüze yakın ulema bulunan cemaata karşı benim misalim, medreseye giden bir çocuğun misalidir ki; O sabî çocuk sabahleyin medreseye gidip, okuyup, akşam da babasına gelip, okuduğu dersini babasına arzeder. Ta doğru ders almış mı? Almamış mı? Babasının irşadını veya tasvibini bekler. Evet biz de size nisbeten çocuk hükmündeyiz ve talebeleriniziz. Sizler bizim ve İslâm milletlerinin üstadlarısınız. İşte ben de, aldığım dersimin bir kısmını sizler gibi üstadlarıma şöyle beyan ediyorum:

Ben bu zaman ve zeminde, beşerin hayat-ı içtimaiye medresesinde ders aldım ve bildim ki: Ecnebiler, Avrupalılar terakkide istikbale uçmalarıyla beraber bizi maddi ci-

hette kurun-u vustada (Orta Çağda) durduran ve tevkif eden altı tane hastalıktır. O hastalıklar da bunlardır.» diye hutbesine başlayarak, İslâm dünyasını orta çağın seviyesinde durduran altı hastalığı şöyle teşhis eder:

Birincisi: Ye'sin, ümitsizliğin içimizde hayat bulup dirilmesi...

İkincisi: Sıdkın hayat-ı içtimaiye-i siyasiyede ölmesi...

Üçüncüsü : Adâvete muhabbet... (Düşmanlığa sevgi)

Dördüncüsü: Ehl-i imanı birbirine bağlayan nurani rabıtaları bilmemek.

Beşincisi: Çeşit çeşit sarî hastalıklar gibi intişar eden istibdat...

Altıncısı: Menfaat-ı şahsiyesine himmeti hasretmek.» Bediüzzaman bu hastalıkları yalnız teşhis etmekle kalmaz, Kur'an eczahanesinden aldığı ilâçlarla İslâm topluluğunun hastalığının tedavi yollarını da gösterir:

«**Birinci Kelime: «El-Emel»** Yani rahmet-i İlahiyyeye kuvvetli ümit beslemek.»

Bu hastalıkların tedavi yollarını uzun uzun izah eden Bediüzzaman insanlığın medeniyet fenlerinin ikaziyle uyanacağını ve hak din İslâma sarılacağını beyan eder:

«**Hem nev-i beşer, hususan medeniyet fenlerinin ikazatiyle uyanmış, intibaha gelmiş, insaniyetin mahiyetini anlamış. Elbette dinsiz, başı boş yaşamazlar ve olamazlar. En dinsizi de, dine iltica etmeğe mecburdur. Çünkü, acz-i beşeriyle beraber hadsiz musibetler ve onu inciten haricî ve dahilî düşmanlara karşı istinad noktası ve fakriyle beraber hadsiz ihtiyâcâta mübtelâ ve ebede kadar uzanmış arzularına meded ve yardım edecek istimdad noktası, yalnız ve yalnız Sani-i Âlemi tanımak ve iman etmek ve ahirete**

ınanmak ve tasdik etmekten başka, uyanmış beşerin çaresi yok!..»

Evet insanları düşünmeğe gerçeği bulmaya davet eden Bediüzzaman, başta da ifade buyurduğu gibi, yine reçetesinin ilâçlarını Kur'an eczahanesinden alır, bizlere sunar!

«Hem âyât-ı Kur'aniye, başlarında ve ahirlerinde beşeri aklına havale eder, «Aklına bak» der. «Fikrine, kalbine müracaat et, meşveret et, onunla görüş ki bu hakikatı bilesin.» diyor.

Meselâ: Bakınız, o âyetlerin başında ve ahirlerinde diyor ki: «Neden bakmıyor sunuz? İbret almıyorsunuz? Bakınız ki hakikatı bilesiniz.» «Biliniz» ve «Bil» hakikatına dikkat et. «Acaba neden beşer bilemiyorlar, cehl-i mürekkebe düşüyorlar? Neden taakkul etmiyorlar, divaneliğe düşerler? Neden bakmıyorlar, hakkı görmeğe kör olmuşlar? Neden insan sergüzeşt-i hayatında hâdisât-ı âlemden tahattur ve tefekkür etmiyor ki, istikamet yolunu bulsun. Neden tefekkür ve tedebbür ve aklen muhakeme etmiyorlar, dalâlete düşüyorlar.

— Ey insanlar ibret alınız! Geçmiş kurunlardan (asırlardan) ibret alıp, gelecek mânevî belalardan kurtulmaya çalışınız!» mânasına gelen âyetlerin bu cümlelerine kıyasen çok âyetlerde, beşeri aklına, fikriyle meşverete havale ediyor.»

Emeviye camiini dolduran binlerce Müslüman Arabın, heyecan ve nefes almadan takip ettiği hatip, asırların derdini teşhis ve teşrih ederek, yepyeni bir izah tarzıyle ortaya konulan Kur'anın ebedi hakikatını şu şekilde tesbit eder:

«Evet Kur'anın üstadiyetinden ve dersinin işâratından fehmediyoruz ki: Kur'an, mucizât-ı enbiyayı zikretmesiyle; beşeri, istikbalde o mu'cizatın nazirelerini terakki ile vücuda geleceğine beşere ders verip teşvik ediyor:

Haydi çalış, bu mucizatın nümunelerini göster. Süleyman (A.S.) gibi iki aylık yolu bir günde git! İsa (A.S.) gibi en dehşetli hastalığın tedavisine çalış! Hz Musanın âsâsı gibi taştan âb-ı hayat çıkar, beşeri susuzluktan kurtar! İbrahim (A.S.) gibi ateş yakmayacak maddeleri bul, giy! Bazı enbiyalar gibi Şark ve Garbta en uzak sesleri işit, suretleri gör! Davud (A.S.) gibi demiri hamur gibi yumuşat, beşerin bütün sanatına medar olacak demiri balmumu gibi yap. Yusuf (A.S.) ve Nuh (A.S.)'ın birer mucizesi olan, saat ve gemiden nasıl istifade ediyorsunuz, öyle de, sair Enbiyanın size de ders verdiği mucizelerden dahi o saat ve sefine gibi istifade ediniz.

Taklidlerini yapınız.»

«İşte buna kıyasen Kur'an, her cihetle beşeri maddî, mânevî terakkiyatına sevketmek için, ders veriyor. Üstad-ı küll olduğunu isbat ediyor.»

Bu zamanın hizmet şekillerini, faaliyet raporunu tanzim ederek, şöylece izah eder:

«Evet nasıl ki eski zamanda İslâmiyetin terakkisi, düşmanın taassubunu parçalamak ve inadını kırmak ve tecavüzatını defetmek, silah ile kılıç ile olmuş. İstikbalde, silah kılıç yerine, hakiki medeniyet ve maddî terakki ve hak ve hakkaniyetin mânevî kılıçları düşmanları mağlûb edip dağıtacak.

Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi nev-i beşerin dahi bir sabahı bir baharı olacak inşâallah. Hakikat-ı İslâmiyenin güneşiyle, sulh-ü umumi dairesinde hakiki medeniyeti görmeyi rahmet-i İlâhiyeden bekleyebilirsiniz.» Muhatablarını teşvik edip, onların güzel hasletlerini ifade ederek, birleşmenin yollarını gösterir.

....

Âlem-i İslâm milletleri Arabın metanetinden ders almışlar. İnşallah yine Araplar ye'si bırakıp, İslâmiyetin kahraman ordusu olan Türklerle hakiki bir tesanüd ve ittifakla el ele verip Kur'anın bayrağını dünyanın her tarafında ilan edeceklerdir.»

Nihayet Bediüzzaman Emeviye minberinden 1911 yılının gönül ve duygulara hakim duasını binlerce Şamlının «**Âmin, âmin**» sadaları arasında şöyle yaptı:

«**Yaşasın sıdk! Ölsün ye's! Muhabbet devam etsin! Şûrâ kuvvet bulsun! Bütün levm ve itab ve nefret; heva ve hevese tabi olanlara olsun!**

Selâm ve selâmet Hüda'ya tabi olanlar üstüne olsun! ÂMİN!»

1911

Şam'dan Beyrut'a geçen Bediüzzaman, buradan da deniz yoluyla İzmir üzerinden İstanbul'a geldi. Bütün hayatında gaye ve ideali olan Medreset-üz-Zehrayı, Şark Üniversitesini kurmak için tekrar çalışmalara başladı. 1911 Haziran'ında Sultan Reşat'ın Rumeliye seyahati münasebetiyle kendisine yapılan davet üzerine, Şark vilâyetleri namına kendisi de katıldı.

Bediüzzaman 1911'de İstanbul'da Ebüziyya Matbaasında 274 sayfa olan tefsir mukaddemesi eseri «**Muhakemat**»ı neşretti.

مريض بر عصرك

خستە بر عنصرك عليل بر عضوك

رچتەسی

و یاخود صیقل الاسلامیت

ویاخود بدیع الزمانك

محاكماتی

قسطنطنیه

مطبعهٔ ابو الضیا

١٣٢٧

Mariz bir asrın, hasta bir unsurun, alil bir uzvun reçetesi, veyahut Saykal-ı İslâmiyet veyahut Bediüzzaman'ın Muhakemâtı 1911'de Ebüzziya Matbaasında basılan 274 sayfalık tefsir mukaddemesi olan bu eserin kapağı.

5 HAZİRAN 1911 PAZARTESİ

Donanmaya yeni katılan Barbaros zırhlısı ile İstanbul'dan hareket eden kafile 7 Haziran Çarşamba günü Selânik'e, oradan da trenle 11 Haziran'da Kosova vilâyetinin merkezi olan Üsküp'e varmıştı. Trenle giderken yolda Bediüzzaman bir sual üzerine iki öğretmen ile bir mübahese yap-

tı. Onlara medeniyet, fen ve İslâmi hamiyetin hakikatlarını anlattı. Daha sonra bu bahis «**Hutbe-i Şamiye**» isimli eserinde neşredilmiştir.

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim üyelerinden Bekir Sadak ve Üsküp eşrafından Kemal Vardarlı yaşlı Üsküplülerden dinledikleri o günlerin hatıralarını bize şöyle naklettiler:

«Bediüzzaman'ın ayaklarında çizmeler vardı. Bıyıkları kısa, gözleri parlak idi. Buğday tenli, yakışıklı, heybetli bir genç idi. Elinde altın savatlı, çerkez yapısı kamçısı, belinde fil dişi saplı hançeri vardı. Kısa zamanda Üsküp'te Bediüzzaman Molla Said Efendi diye tanınmıştı. Üsküp âlimleri grup grup ziyaretine gelerek sualler soruyorlardı.

Üsküp'te daha sonra zelzelede yıkılan idadiyenin balkonundan Sultan Reşat halkı selâmlarken, hemen yanında Bediüzzaman da vardı. Binlerce Üsküplü onlara büyük tezahürat yapmıştı.»

«ŞARK BİR DARÜLFÜNUN'A MUHTAÇ»

16 Haziran'da Piriştine'den Kosova sahrasına inen Sultan Mehmet Reşat ve maiyetindeki davetliler, orada Sultan Murad Hüdavendigâr'ın meşhedi önünde yüzbin kişi ile Cuma namazı kıldılar.

O zaman Kosova'da büyük bir Darülfünun açılmasına teşebbüs edilmişti. Bediüzzaman hem ittihadçılara, hem de Sultan Reşat'a:

— Şark böyle bir Dârülfününa daha ziyade muhtaçtır.. Çünkü orası bütün İslâm dünyasının merkezi hükmündedir.» der.

Bunun üzerine Şark'ta bir darülfünun açmayı, vadederler. Daha sonra Balkan harbinin başlamasiyle, Kosova düşman istilâsına uğrar. Bediüzzaman da Kosova üniversitesi için ayrılan ondokuz bin altının Şark Darülfününuna tahsi-

sini talep eder, bu talebi Sultan Reşat tarafından kabul edilir.

Nihayet kafile Selânik'e döndükten sonra, yine Barbaros zırhlısı ile Çanakkale'de toplarla selâmlanarak 26 Haziran'da İstanbul'a dönen heyet mahşerî bir kalabalık tarafından karşılanmıştır. Bu seyahat 5 ila 26 Haziran arası, tam üç hafta sürmüştür.

Bediüzzaman Said Nursî tekrar Van'a döndü. Van gölü kenarındaki Edremit'te üniversitenin temelini attırdı.

SULTAN REŞAT'IN KARŞILANIŞI

Sultan Reşat, Üsküp'ü ziyareti sırasında Üsküp Üniversitesinin temelini atarken (yanda) ve Sultan Reşat'la Bediüzzaman'ı getiren trenin Priştine'ye varışı (üstte).

1912

Balkan savaşı öncesinde, Doğu Anadolu'dan bu savaşlara katılmak için gelen milis kuvvetlerinin başına, kumandan olarak Bediüzzaman Said Nursî getirilmişti. O zaman Bediüzzaman Süleymaniye semtinde ikamet etmekteydi.

26 Şubat 1974 Salı günü evinde ziyaret ettiğim Cemal Kutay Bey bahsi geçen günlerle ilgili, bir hatırasını nakletti. 1950 yılından önce Eşref Sencer Kuşcubaşı ile Emirdağ'da Bediüzzaman Said Nursî'yi ziyarete gittikleri zaman Bediüzzaman Eşref Bey'le Teşkilât-ı Mahsusadaki eski günleri ve hatıraları yadetmişler, sohbet esnasında Said Nursî şu hatırasını anlatmış:

«BENİ BACA KURUMU MU SANDIN?»

«Balkan harbi günlerinde Süleymaniye'de iken gönüllü birliklerin birbiriyle kavga ettiklerini gördüm. Çerkezlerle Arnavutlar kıyasıya birbirine girmişlerdi. Toz dumandan ortalık görünmez olmuştu.»

Kutay'ın kendi ifadesine göre, değil kavgayı önlemek ve kavgacıları yatıştırmak yanlarına yaklaşmak bile mümkün değilmiş. Bu esnada Bediüzzaman beyaz atına atladığı gibi kavgacıların içine dalmış, elebaşılardan bir Çerkez, bir de Arnavut neferini yakalarından tutarak kafalarını birbirine tokuşturmuş. Askerlerden biri Bediüzzaman'a mukabele etmek isteyince Bediüzzaman: «Bak hele şu velede, beni bu halde görünce baca kurumu mu zannettin?» diye kabadayı askere birkaç tokat atmış.

Balkan savaşlarında cepheye sevkedilmek için Doğudan getirilen Milis kuvvetlerinin kumandanı Bediüzzaman Said Nursî İstanbul'da görülmektedir.

Bu hatırayı anlatan Kutay «bu tabirleri başka manalara almamak, yanlış anlamamak lâzım. Bu kavgacılar tulumbacı oldukları için, ancak bu tabirden anlarlar. Bu tabir o zaman mutena bir tabirdir.

Bediüzzaman da ancak, onların anlayacakları dille onlara hitab etmiş.»

Emirdağ'daki sohbet esnasında Bediüzzaman Eşref Beyle, Kutay Bey'e:

«Bak şu fersude (yıpranmış) bedene bak!.. Yaptığı zindegî (canlı) işlere...» diyerek tevazu ile o eski kahramanlık günlerini yad eder.

TEŞKİLÂT-I MAHSUSA NEDİR?

Birinci Dünya Savaşından önce kurulan Teşkilât-ı Mahsusa kadrosunda kendisine mühim yer ve vazifeler verilen Bediüzzaman, Birinci Cihan Savaşı arifesinde yine İstanbul'daydı. Teşkilât-ı Mahsusa, İmparatorluğumuzun son elli senesinin en dikkate değer müesselerinden birisidir. İlk kuruluşu, İkinci Meşrutiyetin elde edilmesi için gizli bir ihtilâl cemiyeti hüviyeti içinde idi. Daha sonra, vatanın millî emniyetini ve bütünlüğünü sağlama yolunda gizli açık mücadeleler yapan resmî bir teşekkül olmuş, irade-i seniyye (Padişahın emri) ile kurulmuş, en büyük güvenlik kurulu haline gelmiştir. Trablusgarp, Balkan Harbi, Birinci Dünya Harbinde, bütün temel hadiselerde geniş rolü ve hizmeti olmuş, kadrosundaki fikir adamları ve büyük dâva nazariyecilerinin bazı plânlarını tatbik sahasına koymuştu. İttihad-ı İslâm fikrini gerçekleştirebilmek için Birinci Dünya Savaşı öncesinden bitimine kadar giriştiği çok cesur hareketler, bugün de dikkatle izlenmeye değer tarafları olan teşebbüslerdir.

Tarihî oluş ve bitiş devrelerinin bir icabı olarak, devrin dünya sarsıntıları geçiren İmparatorluğumuzu ayakta

tutabilme gayretiyle, alınacak ciddi ve çetin mevzuları hayâl olmaktan kurtarma vazifesini üzerine alan Teşkilât-ı Mahsusa kadrosu arasında, devrin tanınmış şahsiyetleri içinde Said Nursî'ye de görüyoruz.

Said Nursî'nin, Teşkilât-ı Mahsusanın, İttihad-ı İslâm (İslâm Birliği) hareketinin en hararetli nazariyeci ve tatbikatçılarından birisi olduğunu görüyoruz (1).

SER VERİP SIR VERMEYENLER

Muhakkak ki, Teşkilât-ı Mahsusa, sadece siyasi ve askeri bir kuruluş değildi: Osmanlı İmparatorluğumuzun yaşaması için gerçek çareleri en kısa yollardan araştıran ve doğruluğuna inandıklarını tereddütsüz tatbik edebilecek çapta mefkûre sahipleri bulmanın bahtiyarlığına mazhar olmuş müessese idi. Teşkilât-ı Mahsusa'nın bugünkü nesillerce meçhul kalmış olmasının acıları büyüktür ve gelecekte tarih, küçük maksatlarla, böylesine kuruluşun mevcudiyet ve gayesini bilmekten mahrum bırakılmış olan bugünün nesillerinin bilmemezliğinden doğmuş ve doğacak günahların sahiplerini kolay kolay affetmeyecektir.

Teşkilât-ı Mahsusa aslında GİZLİ BİR KURULUŞ'tu: Saflarına girebilmenin çok şartları vardı. Ahlâk ve seciyesi binbir tecrübe ve tetkikten geçmemiş hiç kimse, sonu ölümle bitecek ve bitmiş maceranın ve mücadelenin içine katılamamıştır. Milletimizin mensuplarının müessesesi olmanın rahatı ve huzuru içinde söylenmeye değer hadisedir ki, bu uğurda niceleri baş vermişler ve fakat asla hain olmamışlardır. Yani, karakterlerin çetin imtihanlarını vermiş hadiseler için dilimize yerleşmiş olan atasözü ile **«Ser vermişler, fakat sır vermemişlerdir.»**

---

(1) Tarih Sohbetleri, C. 2, S. 205.

BEDİÜZZAMAN DA KATILDI

Said Nursî de TEŞKİLAT-I MAHSUSA'da vazifeli idi. Başkumandanlığı saltanat makamının ayrılmaz varlığı olarak nefsinde temsil eden Sultan Mehmet Reşat, bu makamın selâhiyet ve icaplarını aynı zamanda Harbiye Nazırı olan Enver Paşa'ya vermiş, o da, aslında saltanat makamına bağlı ve ferman-ı şâhane ile kurulan Teşkilât-ı Mahsusanın kendisine merbut, fakat bütün faaliyetinde müstakil olmasını temin etmiştir. İmparatorluğumuzun siyasi vahdetini temin eden ve bu birliğin asıl temel kaynağı olduğu kabul edilen mânevî cephesi de, din ve fikir şahsiyetlerine bırakılmıştı.

Bilmediğimiz bu «**şahsiyetler topluluğu**» içine girebilmiş olanlar, son yüz yılın arkalarında iz ve eser bırakmış kişileridir...

İçlerinden hudutlarda genç bir fedaî gibi vazife görenler, yaşının ve başının tahammül edemeyeceği hizmetleri benimseyenler olmuştur. Birçokları bu uğurda can vermişlerdir.

Cihad FETVASI'nı bile, Teşkilât-ı Mahsusanın saflarında toplanmış olan din ve fikir adamları hazırladılar. Günümüze kadar gelebilmiş ne varsa, onların mirası olmuştur (1)

Cemal Kutay'ın nakline göre, bu fetvayı aralarında Bediüzzaman'ın da bulunduğu beş kişilik bir heyet hazırlamıştı.

Fetvayı Mahmut Esad Efendi kendi el yazısı ile kaleme almıştı. Heyette şu zatlar bulunuyordu:

1) Şeyhülislâm Hayri Efendi,
2) Şeyh Salih Şerif Sünûsî

---

(1) Aynı Eser. C. 5, S. 207.

3) Mahmut Esad Efendi
4) Hamdi Yazır,
5) Bediüzzaman Said Nursî:

**SAİD NURSÎ
SULH-U MÜNFERİT TARAFTARI**

Cemal Kutay bu meseleyi anlattıktan sonra yine konu ile ilgili olarak Eşref Kuşçubaşı'ndan naklen şunları anlattı:

«Bediüzzaman harp taraftarı değildi. Sulh-u münferid taraftarı idi.
Fakat harp patlayınca da silaha sarılıp cepheye koştu.»

Birinci Dünya Harbinin çıkışına tekaddüm eden günlerde, hatta ilk zamanlarında, Hilafet Makamına değer vermiş olanları başka duygularla itham etmek hatalıdır ve Hilâfet Makamının Osmanlı Türklerinin safında görmek istediği İslâm âlemine neşredilecek CİHAD FETVASI üzerinde münakaşaları, boş ve lüzumsuz addetmekte de aynı ölçüde hata vardır.

CİHAD, Müslümanlığın İstiklâl ve haysiyeti için, ülkenin şeref ve izzeti için, hükümranlık hakkı için İslâm dini mensuplarına FARZ kıldığı vazife idi. Bunun ne zaman ve hangi şartlar altında gerektiğini takdir edecek en selâhiyetli makam da HİLÂFET'ti. Meselenin muhtelif cepheleri vardı; Birinci ve malûm cephesi, Meşihat-ı İslâmiyeye düşen vazife idi ve bunun vücûb ve şartları da malûmdu. Fakat mesele CİHAD FETVASI ve BEYANNAMESİ ile kalmıyordu ki... Çünkü İslâm ülkelerinin büyük kısmı işgal altında, ecnebî boyunduruğu altında inliyordu. Bu çağrı onlara nasıl iletilecekti? İletilebilmiş olsaydı, nasıl bir edâ içinde değerlenecek, hangi yollardan müsbet netice alınacaktı? Mevzu bu hale gelince muhatap, elbette Şeyhülislâmlık olamazdı, hatta bütün Müslümanlığın en büyük ve en rakipsiz ünvan ve makamı olan Hilâfet de olamazdı. Bunun için Teşkilât-ı

Mahsusa çetin işin muhatabı olarak mevzuu omuzlarına aldı.

Buradaki hüküm sadece Said Nursî için ve ona ait değildir: Osmanlı devletinin son yüz yılında söz ve fikir sahibi olabilmiş ilmiyye, askeriyye, mülkiye gibi kollara ayrılmış bütün münevverlere ve şahsiyetlere aittir. Hepsi de hemen hemen istisnasız, Hilâfet makamının gölgesi altında toplanmayı veya öyle kalmayı, aksinin düşünülmesi gayr-i mümkün telakki etmişlerdir. Düşünce ve felsefelerini olduğu kadar tedbirlerini de bu değişmez mihrak üzerine inşa etmişlerdir. Fakat birçok sahalarda revizyonist ve değiştirici düşünceler ileri sürülmüş olmasına rağmen, Hilâfet ve Şeriat mevzularında neden gayri düşünülmemiştir? Çünkü fikirleri sorulacak durumda olanlarla kendi düşüncelerini ortaya koyma kudret ve imkânına sahip olanlar için gaye ve mevzu sadece şu idi:

«Hangi tedbirlerle Hilâfet makamı takviye edilebilir?»

«Hangi tedbirlerle Saltanat makamının kudreti özlenen seviyesine çıkarılabilir?»

Çünkü, ayni şahsiyetin uhdesinde toplanmış olan bu kudretler, İmparatorluğun hayat ve bekasının sembolu olarak benimsenmişti, öylece sevilmiş, öylece sayılmış ve bu muhabbetle hürmet, elele vererek üç kıt'a üzerinde hükümran devleti kurmuştu. Tarihî determinizmin getirip kafalara ve şuurlara yerleştirdiği bu gerçek, 1923'e kadar, aksinin düşünülmesi imkânsız kıymetti.

GERÇEĞİ GÖRENLERDEN BIRISI

Teşkilât-ı Mahsusa'da, Cihad Fetvası üzerine münakaşalar işte bu hava içinde yapılmıştı ve çeşitli fikirler ortaya atılmıştı. O zamanın başlıca ulemâsının çatısı altında toplandığı bu büyük müessesede İslâm dünyasının Hilâfet Makamı etrafında toplanmasında ümitler, yarış etmiştir!..

Teşkilât-ı Mahsusa'nın çatısı altında toplanan ve Cihad Fetvasının nasıl tesirli hale gelebileceği yolunda fikirlerini söyleyenler içinde, ancak birkaçı gerçeği görebildiler. İşte Said Nursî bunlardan birisi idi.

Cihad Fetvasının, İngiliz Fransız, İtalyan ve harp halinde olduğumuz Hıristiyan düşman devletlerin sömürgeleri haline gelmiş İslâm ülkelerine nasıl ve ne şekilde gönderilebileceği bahis mevzuu olduğu sırada, Said Nursî Halifenin Cihad İlânının buralarca sadece bilinmesinin yeter tedbir olacağı kanaatinde idi:

«— İslâmın kılıncı İslâma çekilmez. Bu Cihad sahte ile hakikiyi birbirinden tefrike medâr olacaktır. Hakikî bir Müslümana Cihad'ın ifası mazeret kabul etmez, farz-ı ayn olduğu ve bu Cihad'ın istikametinin Halifenin emr ü işareti istikametinde olacağı bahsinde bir defa rehber olmak kâfi ve vâfidir. Bu hissinden şüphe etmek kendisine hakaret olduğu kadar, düşmanlarımıza bizim efkâr-ı diyanetimizin zayıf olduğu bahsinde ümit ve kuvvet verir. Kâinat muvazene ile kaimdir. Kuvvet veya hislerden birisi zayıf olursa, diğeri kavi olur.

Diğer Memâlik-i İslâmiyede her suretle itimada lâyık ulema-yı dîn elbette ki mevcuttur. Bu Cihad Fetvasını onlara iblâğ etmek kâfidir. Eğer onlar kendi muhitlerindeki ehl-i İslâma vecibe-i mukaddeselerini bildirmekte kusur ederlerse, terahi gösterirlerse, bunun ukubetinin azameti önünde fevt olmayacak kalb-i selîm tasavvur edemem. Diyanet-i İslâmiye, işaret-i mâneviyedir. Ahval ve şerait ki, bunu tehiye ve ikmal eder. Bizim ulemâmızın birçoğu hadisatı münhasıran kitapların sahaifinde mütalâa eyledikleri için azîm hatalara düçar oluyorlar. Böyle emr-i azîmde mazarratını çok gördüğümüz aynı sakîm yola sülûk etmeyelim. Elimizdeki esbab, vesait ile Fetva-yı Cihad-ı Mukaddesi, aktar-ı cihana neşr-ü ilân edelim. Eğer elimizdeki vesait

buna kâfi değilse, her birimiz, hangi muhitte nâfi olabilirsek, hafî veya ayân oralara gidelim; icabında tebdil-i kıyafet edelim endişe-i hayat için değil, vakf-ı mevcudiyet ettiğimiz, gaye-i mukaddese için tedabir-i tâmme ittihaz edelim, ahvâl-i âlemden bihaber oldukları için bu kadar felâket ve faciaya marûz bıraktığımız ehl-î İslâmı irşad edelim, hakikatleri anlatalım. Onların mezaya-yı maddiye ve mâneviyeleri berkemâl ve berkarardır. Yeter ki bir mürşid çırağ-ı hakikatı yaksın, rehber olsun, mürşid olsun.. Bu dahi münhasıran beyanname ısdar etmekle, mev'ize irad etmekle olmaz. Nice nice diyar-ı İslâm vardır ki, bir rehberden mahrumdur. İşte burada birçok âdemiz. Yol biliriz, iz biliriz. Nefsimizi helâktan masûn tutacak, tedabiri lehülhamd vel minne- alacak kadar tedbir ve ihtiyata riâyetkârız. Nefsimizi böyle hayr-ı azîme lâyık görüyor isek, yola revân olalım. İrşadın hakikisi göze bakıp, kalbe hitâb etmektir.»

1915

Devletin bütün imkânlarından istifade eden Teşkilât-ı Mahsusa, Alman denizaltılarından faydalanarak yine Almanya'da dünya Müslümanlığının bütün dil ve lehçelerinde basılmış milyonlarca beyannameyi müslümanların yaşadığı bölgelere göndermişti (1). Yine Kutay'ın bize anlattığına göre 1915'de Antalya'dan Bediüzzaman, Eşref Kuşçubaşı ile Alman denizaltılarına binerek Trablusgarb'a. Bingazi'ye ve o tarihta Cabub'da bulunan Şeyh Salih Şerif'-in yanına kadar gitmişler...

(1) Aynı Eser. C. 6. S. 149 - 151.

Birbirini takip eden, bu Fetva'nın metni şöyle idi:

«İslâmiyet aleyhine düşman hücumu vaki ve İslâm memleketlerinin gasb ve İslâm nüfusunun esir edilmeleri muhakkak olunca Padişah-ı İslâm Hazretleri halkın umumuna cihadı emrettiği zaman, «Ey mü'minler, sizler gerek hafif, gerek ağırlık olarak elbirlik -savaşa- çıkın. ALLAH yolunda mallarınızla, canlarınızla muharebe edin. (Tevbe sûresi 41 meâl) âyet-i celîlesi hükmünce Müslümanların hepsi üzerine cihad farz olup genç ve ihtiyar, piyade ve süvari olarak bütün Müslümanların mâlen ve bedenen cihada koşmaları farz-ı âyın olur mu?

El-cevap: OLUR.

Bu suretle bugün Makam-ı Hilâfet-i İslâmiye ve Osmanlı memleketlerine harp gemileri ve kara askerleri ile hücum etmek suretiyle İslâm Hilâfeti'ne düşmanlık ve —Allah korusun— İslâmın nurunu söndürme ve imhasına çalıştıkları muhakkak olan Rusya, İngiltere ve Fransa ile onlara yardım eden ve destekleyen hükümetlerin idareleri altında bulunan, bütün Müslümanların dahi mezkûr hükûmetlerin aleyhine cihad ilân ederek bil-fiil gazâya iştirak etmeleri farz olur mu?

El-cevap: OLUR.

Bu suretle maksudun husûlü, bütün Müslümanların cihada koşmalarına mutevakkıf iken bazıları —Allah korusun— muhalefet etseler, muhalefetleri büyük bir günah olup, Allah'ın gazabına ve bu şenî masiyetin cezasına müstehak olurlar mı?

El-cevap: OLURLAR.

Bu suretle, İslâm ahalisinin kendilerini katl ve hattâ bütün ailelerini mahv ile hakir görülüp, icbar edilmiş olsalar bile İslâm Hükûmetinin askerleri ile muharebe etmeleri şer'an katî bir haram ile haram olup, katil olmaları ile cehennem ateşine müstehak olurlar mı?

El-cevap: OLURLAR.

Bu suretle bu harpte İngiltere, Fransa, Rusya, Sırbistan ve Karadağ hükûmetleri ile onların destekleyicilerinin idareleri altında bulunan, Müslümanların, İslâm Hükûmetlerine yardımcı olan Almanya ve Avusturya aleyhine harp etmeleri İslâm Hilâfetinin zararına olacağından büyük bir günah olmakla elîm bir azaba müstehak olurlar mı?

El-cevap: OLURLAR. (1).

BEDİÜZZAMAN'IN FEDÂİLERİ

Cihad fetvasını Kuzey Afrika'da dağıtan Bediüzzaman, oradan tekrar Van'a gitti. Van'da hemen talebelerinden ve gönüllülerden bir milis alayı teşkil ederek, talebeleriyle talime başladı. O kış talebelerine: «Büyük ve umumî bir zelzele yaklaşıyor, hazırlanınız!» diye söylüyordu (2).

Biga'nın Güvemalan köyünde 1974 Haziranın da vefat eden Molla Süleyman isimli zatın anlattığına göre, o zaman Doğu Bayezit'ten Molla Habib isimli arkadaşı ile gelip, Bediüzzaman'ın derslerine ve talimlerine iştirak etmişler. Talim için Süphan dağına çıkıp hedefe bir yumurta dikiyor, bu yumurtayı kim vurursa ona bir mecidiye mükâfat veriyordu.

ERMENİLER ÇEKİNİYOR

Bediüzzaman'ın gönüllü fedâileri bu şekilde harekete geçince Ermeni Taşnak komitesi onlardan çekinip, dağılıyorlar, başka yerlere gidiyorlardı. Bu mevzu ile ilgili olarak «Bediüzzaman Said Nursî» isimli eserin 489'uncu sahifesinde şöyle deniliyor:

«Eski Said'in talebeleri üstadlariyle şiddet-i alâkaları

---

(1) Ceride-i İlmiye, c. 1, s. 434 - 440.

(2) Emirdağ Lahikası, c. 2, s. 90.

fedâilik derecesine geldiğinden, Van, Bitlis tarafında Ermeni, Taşnak komitesi çok faaliyette bulunmasiyle, Eski Said onlara karşı, durmuyordu, bir derece susturuyordu. Kendi talebelerine mavzer tüfekleri bulup, medresesi bir vakit asker kışlası gibi silâhlar - kitaplarla beraber bulunuyordu.»

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde talebe olan Nureddin Burak, babası Zeyneddin Burak'tan naklen o zamana ait bir hatırayı şöyle anlatıyor:

HORHOR MEDRESESİNDE SAİD-İ MEŞHUR

«O zamanlar Şark'ta medrese usulü tahsil şöyle idi: Hoca hasbetenlillah ders verir, hattâ talebelerin iaşesini de hocanın tavassutu ile halk temin ederdi. Onun için tahsilde maddî bir imkânsızlık çekilmezdi. Ancak ilim bakımından hocanın büyüklüğü tercih sebebi olurdu. Binaenaleyh, birisi büyük âlim diye tanındı mı, onun talebeleri de çok olurdu. Herkes ondan ders almak arzu ederdi. Biz de o zaman birkaç arkadaş birleşip iyi bir hoca aramaya başladık. Bize, Van'da Horhor medresesi diye isimlendirilen bir medresede Said-i Meşhur'un olduğunu söylediler.

Beraberce üç arkadaş gittik. Medreseye vardığımızda Hoca Efendi yoktu. Bizi Molla Habib diye birisi karşıladı, içeri aldı. Beklememizi, biraz sonra hocanın geleceğini söyledi. Bu esnada medresenin duvarı dikkatimizi çekti. Mavzer tüfekleri, çeşitli silâh kılıç, kama ve fişeklikler dizilmişti. Bununla beraber rahleler üzerinde kitaplar vardı. Biz doğrusu taaccüb ettik.

Baktık ki, biraz sonra «Hoca Efendi geliyor» dediler. Kendimize çeki düzen verdik. İçeri girdi. «**Hoş geldiniz**» dedi. Ve niçin geldiğimizi sordu.

İkinci olarak da dikkatimizi çeken ve taaccüb ettiğimiz, hocanın tavrı, kılık-kıyafeti oldu. Çünkü tahmin etti-

ğimiz, eskiden beri gördüğümüz hoca kıyafetini göremedik. Bu âdeta, başında külahiyle, ayağındaki çizmesiyle, belindeki kamasiyle ve bir de sert adımlarla yürüyüşüyle bize bir hocadan ziyade, bir erkân-ı harp, bir asker intibaını vermişti. Doğrusu çok genç oluşundan dolayı da, «acaba ilmi var mı?» diye içimizden geçirmiştik. Fakat o zaman en ileri olan Molla Habib de yüksek derslerden, meselâ Molla Cami'den ders okuyormuş. Âdeta talebelerin çavuşu makamındaydı.

GERİ DÖNMEK YOK

Biz kendilerinden ders okumak için geldiğimizi söyledik. O zaman bize «peki ama, benim şartlarım var» dedi. **«Onlara riayet etmek şartiyle tamam,»** dedi. Ve ilâve etti: «Benim ile başlayan artık bir daha geri dönmesi diye birşey yok. Hayatının sonuna kadar benimle beraber olacaktır.» Ayrıca şunu da söyledi: «Bugün söz verip, kabul edersiniz, sonra da sıkılınca, veya herhangi bir sebepden dolayı gideriz diye hatırınızdan bir şey geçmesin. Çünkü Van Valisi Tahir Paşa benim dostum ve ahbabımdır. Onun vasıtasiyle tekrar sizi getirtirim,» dedi.

Sonra «Siz benim bu gece misafirimsiniz. Burada kalın ve düşünün. Sabaha kadar kararınızı verin,» dedi. Biz bu teklif karşısında ne diyeceğimizi şaşırdık. Molla Habib'le de istişare ettik. Ona dedik:

«Siz bu şartlarla mı hocanın yanında kalıyorsunuz?» «Evet» dedi. «Bir kere söz verdik ve bu işe giriştik. Pek kolay bir şey değil doğrusu. Bu zatın ilmi hakikaten fevkalâde, ama siz bilirsiniz. Nasıl kolayınıza gelirse.» dedi. Biz de mahcup mahcup boynumuzu büktük. Kabul edemiyeceğimizi ifade ederek ayrıldık.

Bu mevzu ile ilgili olarak Bediüzzaman'ın «Lem'alar» isimli eserinin eski yazı teksir nüshasında, Hafız Tevfik'in fıkraları içinde şöyle bir fıkra vardır:

«1331 (1915) tarihinde Ermeni - Rus komitesi canavarları her taraftan onu sardıkları ve öldürmeye çalıştıkları halde muvaffak olamazlardı.

Bediüzzaman'ın ve fedâilerinin amansız takip ettikleri ermeniler tabanları enselerine vurarak kaçarlardı.

AĞUSTOS 1915

Bu mevzuda «**Hür Adam**» gazetesi sahibi Sinan Omur Bey, kendisiyle yaptığımız bir görüşmede şunları anlattı:

«Birinci Cihan Harbi çıktığı zaman biz İstanbul'da muallim mektebinde talebe idik. O zamanlar 18 yaşlarında idim. Bizi askere aldılar. Milis alayı kumandanı Bediüzzaman Hazretlerini ilk olarak 1331 (1915) senesi Süphan dağında gördüm. Beyaz bir atın üzerinde idi. Oradan oraya at koşturup, askerlerin mâneviyatını yükseltiyordu. O zaman kendisi Milis teşkilâtı kumandanı idi. Başında sarık, omuzunda apoletleri vardı. Devamlı at üzerinde, gönüllülerin arasında dolaşıyor, onlara cesaret veriyordu. Milis teşkilâtını, Enver Paşa, Bediüzzaman'a teklif etmişti. Daha önceden de Bediüzzaman'la Enver Paşa'nın dostlukları vardı. Bediüzzaman doğudaki Milis teşkilâtını kurdu. Bu teşkilâtın mevcudu 4-5 bin kişi idi.

KEÇE KÜLÂHLILAR

Milis kuvvetleri erzak ve silâhlarını bizden almazlar, kendi kendilerini iaşe ve idare ederlerdi. Daima ordunun önünde gider, hep ön safta çarpışırlardı. Onlar keçe külahlılar tabiriyle anılırlardı. Ruslar «Keçe külahlılar geliyor» diye duyduklarında nereye kaçacaklarını bilemezler, neye uğradıklarını anlayamazlardı. O zaman elimizdeki kılıçlar ancak dürtmek içindi. Halbuki onlar at üzerinde silâh kul-

lanırlar ve attıklarını vururlardı. Üzerlerinde beyaz bir pelerin bulunurdu. Bununla onlar karlı araziye uyar ve düşman tarafından fark edilmezlerdi. Atının dizginlerini bir koluna atar, yahut dizginleri atın boynuna bağlar, hayvanı tamamen serbest bırakırlar ve süratle giderken, seri olarak ateş ederlerdi. Çok keskin nişancıydılar. Boşa ateş etmezler, her attıklarını vururlardı. Kumandanlar gönüllüleri harbe teşvik için konuşmalar yaparken gönüllüler heyecandan yerinde duramaz, çömelik vaziyette; Hazıro... Hazıro... Hazıro!... diye yaylanarak, hareket emri verilince, uçarcasına atlara atlayıp düşman üzerine giderlerdi.

16 ŞUBAT 1916

Eski zatların Harb-i Umumî dedikleri Birinci Dünya Savaşı Çanakkale'de, Irak'ta, Sina'da ve Kafkasya'da olmak üzere dört cephede birden bir ölüm - kalım savaşı halinde bütün şiddetiyle devam ediyordu.

Kafkas cephesinde, Sarıkamış faciasından beri bir senedir Anadolu'yu istilâya hazırlanmakta, Rus Grandük Nicolas ordusu nihayet bu sene başlarında büyük hareketine başlayarak Pasinler'de (Hasankale) üç misli kuvvetle Osmanlı ordusunu bozup 16 Şubat 1916 Çarşamba günü Erzurum'a girdi (1).

Bu harplerde Milis Kumandanı Bediüzzaman Said Nursî at üzerinde elinde silâh Rus askeriyle boğaz boğaza çarpışırken, bir taraftan da müracaat kitaplarından tamamen mahrum, harp cephesinde işârat-ül İ'caz namındaki Arapça tefsirini yazdırıyordu (2). Bazan avcı hattında, bazan at üzerinde, bazan da sipere girdikleri zaman kendisi söylüyor, Molla Habib de yazıyordu.

---

(1) Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c. 4, s. 431.
(2) İşarat-ül İ'caz, s. 66.

CHP iktidarı Dahiliye Vekili Hilmi Uran'a birinci devre Erzurum mebusu Salih Yeşil'in yazdığı mektupta Bediüzzaman'ın kahramanlıkları «Kafkas'ın karlı dağlarında, gönüllü alay kumandanı olarak mücahede ve irşad için dolaşıp büyük bir harp madalyası almıştır.» diye dile getirilmiştir.

Bu savaşlardaki bir hatırasını da Bediüzzaman Emirdağ Lâhikası'nda şu şekilde anlatır:

«Harb-i Umumîde Pasinler cephesinde Şehid Merhum Molla Habib'le beraber Rusya'ya hücum niyetiyle gidiyorduk. Onların topçuları bir - iki dakika fasıla ile bize üç top güllesi atıyordu. Üç gülle tam başımızın iki metre üstünden geçip arkada dere içine saklanan askerimiz görünmedikleri halde, geri kaçtılar. Tecrübe için dedim: «Molla Habib ne dersin? Bu gâvurun güllesine gizlenmeyeceğim.» O da dedi: «Ben de senin arkandan çekilmiyeceğim.»

İkinci top güllesi pek yakınımıza düştü. Hıfz-ı ilâhî bizi muhafaza ettiğine kanaatle, Molla Habib'e dedim: «Haydi ileri! Gâvurun top güllesi bizi öldüremez. Geri çekilmeye tenezzül etmeyeceğiz.» dedim.

GEVAŞ SAVUNMASI

Bediüzzaman Pasinler cephesinde Enver Paşa'nın ve diğer kumandanların, hayranlıkla takdir ettikleri cihad hizmetini yaptıktan sonra, Rus kuvvetlerinin ilerlemesinden dolayı Van'a çekildi. Van'ın tahliyesi ve Rusların hücumu sırasında, talebeleriyle Van kal'asında şehid oluncaya kadar şehri müdafaaya kat'î karar verdikleri halde, geri çekilen eski Van Valisi Tahir Paşa'nın oğlu, yeni Vali Cevdet Bey'in ısrariyle, Gevaş kasabasına çekildi. Vali, kaymakam, ahali ve asker, Bitlis tarafından çekilirken bir alay kazak süvarisi Gevaş üzerine hücum etmişti. Bediüzzaman Van'dan hicret eden ahalinin mal ve çocuklarının düşman eline geç-

memesi için, otuz - kırk kadar, asker ve talebeleriyle, kazaklara karşı koymuş ve hepsinin kurtulmasını sağlamıştır.

Hattâ hücum eden kazaklara dehşet vermek için, geceleyin onların üstündeki yüksek bir tepeye hücum tarzında çıkıyor, güya bir yardım kuvveti gelmiş zannettirerek, kazakları oyalayıp ilerletmiyordu. Böylelikle Gevaş'ın Rus istilâsından kurtulmasına vesile olmuştur.

O savaşlarda birçok talebesi ve bu arada İşârât-ül İ'cazın kâtibi Molla Habib Bediüzzaman'ın emri ile muharebenin seyrini ve düşmanın durumunu İran cephesindeki Halil Paşa'ya (1) bildirdikten sonra Gevaş'ta şehid düştü. Bediüzzaman'ın bu hizmetleri İstanbul Belediye Kütüphanesinde yabancı eserler kısmındaki Fransızca eserler arasında bulunan «Document sur les Atrocutes Armeno - Ruses» (Ermeni Rus Zulmüne Dair Vesikalar) adlı eserde yabancı yazarlar tarafından da dile getirilmiştir.

KEÇE KÜLAHLILAR GELİYOR

Bediüzzaman'ın fedaileri olan «**Keçe Külâhlılar**», harbin başlangıcında geri çekilmeye başlar. Ruslar ve Ermeniler zaferi kazandıklarından emin bir şekilde ilerlerler, fakat tam bu esnada «**Keçe Külâhlılar**» düşmanı iyice vadiye çektikten sonra, çember içine alıp, takır takır ateş ederek onları imha ederlerdi.

Hattâ bir defasında Bediüzzaman gönüllülere: «Rusların eline geçen 30 topu kurtarmak için benimle birlikte gelen var mı?» demiş, kendisine iştirak eden 300 gönüllü ile

---

(1) Halil Paşa, Enver Paşa'nın amcasıdır. 1900 yılında harp okulundan mümtaz yüzbaşı olarak çıktı. Enver Bey ile Makedonya'da meşrutiyet ihtilâline katıldı. Birinci Dünya Savaşının başında tümen komutanı olarak, Rumiye gölü batısından Dilman'a kadar İran içerisinde ileri bir hareket yaptı. Van gölü güneyindeki dağlık arazide çok güç bir yürüyüş yaparak Bitlis'e geldi.

geceleyin Nurşin taraflarından Muş'a inerek 30 topu fedailere teslim edip, sonuncu topu da kendisi dahil, üç kişi çekerek kaçırmışlardır. Bu toplarla üç gün Rusları oyalayarak kadın ve çocukların geriye çekilip kurtulmalarını sağlamıştır. Bütün bunlar erkân-ı Harbiye arşivindeki eski askerî mecmualarda, Milis teşkilâtı bahislerinde kayıtlıdır. Bu harpler esnasında Bediüzzaman'ın fedaileri kanlariyle zafer destanları yazmışlardır. Yeğeni ve fedakâr bir talebesi olan Ubeyd, bu harplerde şehit düşmüştür. Bunlardan Demir Mahey isimli cesur bir talebesi ise, harbin en şiddetli demlerinde çok defa Rus birlikleri içinde dolaşır, on - onbeş düşmanı öldürerek tekrar arkadaşlarının arasına dönerdi.

FRANSIZCADAN RUS - ERMENİ ZULMÜ

Bahsettiğimiz hadiselerin bir delili olan ve hadiseyi başka cepheden aksettiren Rus - Ermeni zulmüne dair Fransızca kitaptan sadece bir sahifenin tercümesini buraya alıyoruz:

«Mehmed oğlu Yusuf ve Abdurrahman yeminle anlatıyorlar :

Biz Hizan kazasının İsparit nahiyesinin yaz otlaklarının bulunduğu Nurs, Vavink, And ve Mezraa-i And ahalisindeniz. Çatak kazasının Ruslar tarafından işgalinden sonra, bizimkine komşu Livar, Yukarı Kutis, Aşağı Kutis, Çaçuan, Sikuar, Yukarı Adr köyü Ermenileri her ikisi de Rusya'dan Anadolu'ya sızmış olan Lato, diğer ismiyle Mihran ve Kazar Dilo'nun kumandasında Yukarı Kutis köyüne geldiler. Orada nahiyenin eşrafına yazılı olarak üç teklifte bulundular. Eşraf arasında Bediüzzaman namiyle meşhur olan Molla Said de vardı. Kendisinin esir mi, yoksa öldürülmüş mü olduğuna dair bir haber alınamıyordu. Teklifleri şunlar idi:

1 — Düşmana teslim olmak,
2 — Nahiyeyi boşaltmak,
3 — Harp etmek.

DÜŞMAN KÖYE SALDIRIYOR

Düşmanın gelişinden dokuz saat sonra, altı yüz kişiyle bizim köye hücum etti. Düşman askerleri şapkalı ve üniformalıydı. Aralarında Rus askeri bulunup, bulunmadığını tesbit edemedik. Düşman ordusunda sefil görünüşlü olanların sayısı hayli kabarıktı. Bunlar Ruslar veya Rusya'dan gelme Ermeniler olabilirdi.

Düşman bizim köyün bütün ahalisini Mezraa-i Anda götürdü. Eşrafdan Hurşid Bey oğlu Abdurrahman, oğlu ve karısı da bulunuyordu. Ertesi gün 3 erkek ve oğlan çocukları ve sayıları seksene varan kadınlar, kızlar ve kız çocukları ayrı ayrı kafileler halinde Müküs'e sevkedildi. Kadınlar kafilesi Çaçuanda bırakıldı. Erkeklerin ise hepsi geceleyin kılıçtan geçirildi. Bana bir vazife verildiği için katliâmdan kurtuldum. Vazife verdikleri sırada şöyle dediler:

— Sana para vadediyoruz. Git Molla Said'e. Orada kalan Ermenileri bize teslim etmesini söyle. Kendilerini boş yere öldürtmenin hiç bir faydası olmadığını onlara anlat. Zaten memleket aşağı yukarı tamamiyle işgal edildi. Ruslar Haleb'e kadar indiler. Ermenistan kuruldu. Orada bulunan Türk askerinin sayısı ve kuvveti hakkında bize malûmat getir.»

Bu sözler bana Dilo tarafından söylenmişti. Ben hemen yola çıktım. Çaçuana vardığımda, nahiye müdürümüz ve **Molla Said'le birlikte, jandarma ve kürtlerden teşekkül etmiş kuvvetlerimizin oraya geldiklerini gördüm. Beş saat devam eden şiddetli bir çarpışmadan sonra Bediüzzaman Said Efendi'nin kumanda ettiği birliklerimiz kadınlar kafilesini kurtarmaya muvaffak oldular.** Kadınların hali son de-

rece acıklıydı. Yürümeye mecalleri yoktu. Çocukların çoğu çizmelerle çiğnenmek suretiyle can vermişti. 33 erkekten ise sadece iki kişi kalmıştık (1).

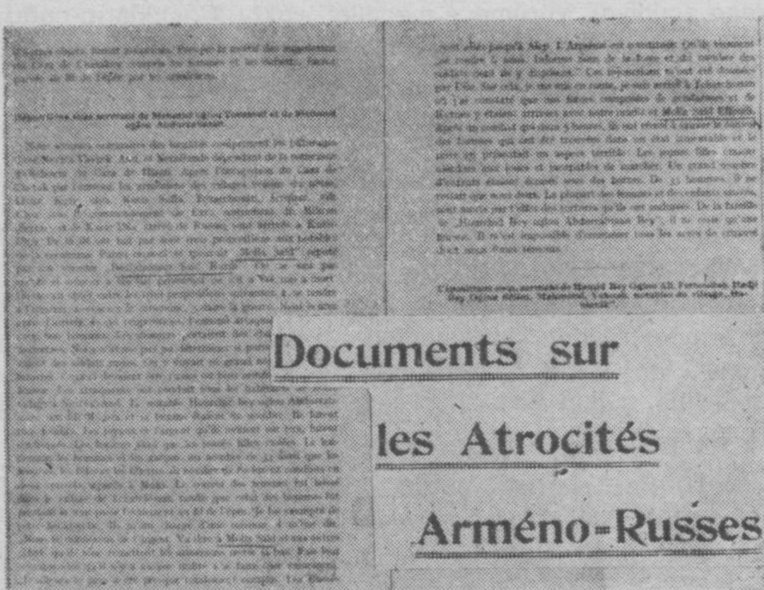
Ruslar Şubat 1916 dan itibaren Doğu Anadolu'nun bazı kesimlerini işgale başladılar. Hatta Rusların Bitlis şehrini istilâ etmek üzere yakın mesafelere kadar geldikleri haberi yayıldı. Bunun üzerine devlet daireleri boşaltıldı. Halk da hicret hazırlıklarına başladı. Ancak Ruslar Başhan mevkiine kadar gelebildiler. Çünkü Türk askerleri ile milislerin gösterdikleri kahramanlıklar onların şehre girmelerine mani oldu. Fakat halkın tümü kış hazırlıklarını görürken, aynı yılın Şubat ayında düşman ordularının şehrin çevrelerine yeniden geldiği görüldü.

Türk askerlerinin müdafaa hattı Dideban dağından ileri gidemiyordu. Savaş toplarının sesleri her iki tarafta da yükseliyordu. Üç-dört metrelik karın üzerinde, daha da kar yağışı devam ederken halkın çoğu hükümetin emri ile şehri boşaltmak zorunda kalmıştı. Şehri boşaltan ailelerden altı veya yedi çocuklu bir aile, önlerine veya sırtlarına ancak, bir veya iki çocuk taşıma kudretine malik olup, diğer bir veya iki çocuğu yol kenarındaki bazı yerlere, güzergâh köprü kemerlerinin altlarına terkederek, önlerine bir miktar yiyecek bırakmak suretiyle ölümle baş başa bırakıyorlardı. Ailelerin göz yaşları içinde ayrılarak geride bıraktıkları çocuklarının bu manzarası, unutulmaz bir sahne idi.

Bitlis ve Duhan arasında görülen bu manzaraya rastlayan ve vatan müdafaası için buraya koşan Çanakkale fırkası mensupları, gözyaşlarını tutamıyarak bir an önce düşmanla savaşa koşuyorlardı.

---

(1) Document sur les Atrocutes Armeno - Ruses, s. 22-23.

Documents sur

les Atrocités

Arméno-Russes

Ermeni - Rus zulmünü ve gönüllü Milis Albayı Bediüzzaman Said Nursi'nin kahramanlığını anlatan Fransızca kitabın kapağı ve iki sayfası.

HULUSİ BİTLİSİ NE DİYOR?

Nihayet Türk askerlerinin karşısında, Ruslar günlerce bocalayıp, şehre giremediler, geri çekilmek zorunda kaldılar. Onlar geri çekilirken Ermeni intikam taburları da şehirde araziye uyarak Dideban'a tırmandılar ve dağın başında bulunan birkaç askerimizi hunharca şehit ettiler. Ermeniler bundan sonra geçit yerlerindeki dağ ve tepelere makineli tüfeklerini yerleştirerek, sabah saatlerinde bombardımana başlıyorlardı. Etraf ve yol boyunca Deliktaş mevkiine kadar giden makineli tüfeklerin kurşunları ile daha binlerce insan şehit olmuştu.

Avukat Hulusi Bitlisî Aktürk «**Ehl-i Sünnet**» Mecmuasında «**Bediüzzaman**» başlıklı yazısında o günlere ait hatıralarını şöyle anlatmaktadır:

«Birinci hicrette aileler Siirt taraflarına doğru, vilâyetten uzaklaştırılınca Bediüzzaman da milis kuvvetlerinin ordu arkasından hudutların muhafazasında israr gösteriyordu.

En nazik günlerde Malazgirt, Bulanık cephelerinde bir kolunu kaybeden Nurşinli Maruf Hazret (1) vilâyet merkezine gelerek idare azasından Hacı Salih Efendide misafir olmuş, valinin ilhahiyle bir gece eşraf orada toplanmıştı. Meşhur ediplerden İbrahim Ethem haber yolladı. Beraber toplantıya katıldık.

NURŞİNLİ HAZRET VE BEDİÜZZAMAN

Bediüzzaman, Nurşinli Hazret ile sohbet ederken, Hazretin talebelerinden birisi söze karıştı. Bediüzzaman'a hitaben: «Sen hudutları takviye edelim, diyorsun. Biz Allah rızası için vatan müdafaasına koşuyoruz. Maalesef bazı zabitler bizim din ve imanımıza sövüyorlar,» dedi.

Bunun üzerine Bediüzzaman son derece celalli bir ikrahla (öfkeyle) muhatabına bakarak hemen yüzünü Hazret'e çevirdi ve dedi ki: «Hazret! Zabitler sana da sövüyorlar mı?»

Hazret: «Haşâ!.. Benim hayatta kalan bir elimi öpüyor, duamı alıyorlar.» deyince Bediüzzaman eski muhatabına

---

(1) Nurşinli Hazret Ziyaeddin Efendi, Tağ müderrisi Seyda lâkabiyle tanınan Abdurrahman Tağinin oğludur. Birinci Dünya Harbinde bir mermi isabeti sonunda bir kolunu kaybetmiştir. Yakinen bilinen bu hizmetleri takdir olunarak kendisine İstanbul'dan bir takma kol gönderilmiştir. Ayrıca Sultan Reşat tarafından bir madalya ile de taltif edilmişti. «Hazret» Said Nursî'nin büyük kardeşi Molla Abdullah'ın hocasıdır. Molla Abdullah, Hazret-i Ziyaeddin'den ilk icazet alan bir talebedir.

döndü: «Azizim» dedi. «Bizim milis kuvvetleri arasında şuurlu ve şuursuzlar da vardır. Et kemiksiz olmaz' Şuursuzlar nizam ve intizama riayet etmiyor. Bazan zafer temin edercesine düşmana saldırdığımız sırada görüyordum ki, öldürülen bir düşman neferinin üzerine vakitsiz atılan bir milis, adi bir çizme, hasis bir eşyaya tamaen mevkiini terkediyordu. Orada vuruluyordu. Böyle şuursuz hareket eden kimsede din ve iman kaygusu var mı ki; söven zabit de muahezeye layık görülsün?.

Böyle anlarda nizamsızlık gösterenleri, öldürmek bile azdır. Lüzumsuz lâfları bırakalım. El birliğiyle mukaddes yurdumuzu kurtaralım. Aileler çıksın, erkekler şehri terketmesinler.» dedi.

Velhasıl birinci hicrette ordunun, milislerin müşterek gayretiyle, düşman Bitlis'e girememişti. Birkaç ay sonra ikinci hicret başlamadan evvel, Bediüzzaman talebeleriyle Van cephesinden, Bitlis merkezine dönmüş, halkı takviye ile tergibe, nasihata koyulmuştu. O sırada eski valimiz Abdülhalik Renda ayrılmış, yerine Ispanakçızade Memduh Bey gelmişti. Bende fahri vazifemi bitirerek, adliye kuyûdatının Diyarbakır'a sevk ve nakline memur edilmiştim. Bitlis'ten ayrıldığım sabahı takip eden günün gecesinde, hain Ermenilerin rehberliği ile düşman Dideban eteklerindeki nehir boyundan, kıyılarından Bitlis'e akarken, Bediüzzaman şehir içinde göğüs göğüse düşman süvarileriyle çarpışmış, bir ayağından yaralanıp esir edildikten sonra mahalle başındaki kışlaya oradan da Rusya'ya sonra da Sibiryaya kadar sürülmüş olduğunu işittim. (1).

O acı günleri Bediüzzaman, Emirdağ Lahikası isimli eserin 2. cildinde kendi ifadesiyle şöyle anlatır: «Hem Bitlis muhasarasında ve avcı hattında Rus'un üç güllesi öl-

(1) Ehl-i Sünnet, c. 2, sayı: 47 - 21, 1948.

dürecek yerime isabet etti. Biri şalvarımı delip iki ayağımın arasından geçip o tehlikeli vaziyette sipere oturmağa tenezzül etmemek bir halet-i ruhiye taşıdığımdan, arkadan kumandan Kel Ali, Vali Memduh Bey işittiler. «Aman çekilsin veya sipere otursun.» dedikleri halde «Bu gâvurun gülleleri bizi öldürmeyecek» diyerek kurşun yağmuru altında harbe devam ediyordum.

19 ŞUBAT 1916

Yine Sikke-i Tasdik-i Gaybî isimli bir başka eserinde yaralandığını ve o halde otuz saat kalışını şöyle anlatır:

«Bir defa bir dakikada üç gülle öldürecek yerime isabet ettiği halde tesir etmediler. Bitlis'in sukutunda, bir miktar talebelerimle Rus askerlerinin bir taburu içine düştük. Bizi sardılar. Her tarafta el ele ateş edildi. Dört tanesi müstesna, bütün arkadaşlarım şehid olduktan sonra, taburun dört sıralarını yardık, yine onların içinde bir yere girdik. Onlar üstümüzde, etrafımızda sesimizi, öksürüğümüzü işittikleri halde bizi görmüyorlardı. Otuz saat o halde çamur içinde ben yaralı iken, hıfz-ı ilâhî ile istirahat-ı kalb içinde muhafaza edildim.»

Yaralı bir halde su içinde otuz saat kalır. Nihayet kan kaybından ve şiddetli soğuktan hayatı tehlikeye girince onu kurtarmak gayesiyle askerlerden birisinin kendisinden habersiz gidip düşmana haber vermesiyle, 19 Şubat Cuma gecesi Ruslar gelip esir alırlar (1).

CEMAL KUTAY NE DIYOR?

Onun bu mücahedesine ve kahramanlıklarına hayran olan Cemal Kutay «Bediüzzaman nazariyeci değil, tatbikat-

(1) İşârât-ül İ'caz, s. 125.

çıdır. Fiilen harbe girip, at sırtında düşmanla çarpışması bunun bir delilidir.» demektedir. Bu görüş ve kanaatını Tarih Sohbetleri'nin birinci cildinde ise şu şekilde belirtmektedir:

«Birinci Dünya Harbinde başlarında olduğu milis atlıları ile bizzat savaşırken, Mustafa Kemal ordu kumandanı iken, Bitlis'i Moskoflardan kurtaran muharebede, onun sağ cenahını teşkil edip, zaferde sol kanadı tutan Mutki aşireti reisi Hacı Musa Bey'le beraber düşmanı tepelerken daima en iyi yolu aramanın denemeleri içinde olduğunu da söyleyeceğiz.»

Bediüzzaman'ın harpteki çalışmalarını ve Ruslara esir oluşunu 1965 kışında Van'da vefat eden, Van'ın Çoravanis köyünden Ali Çavuş namındaki Hacı Ali Aras hatıratında şöyle anlatıyor:

«Biz Muş'a varmadan Ruslar Muş'u istila etmişti. Muş'u tahliye eden halkla yolda karşılaşmış. Bütün mühimmatın bu arada ondört parça topun kaldığını söylediler. Üstad Bediüzzaman Hazretleri bu 300 kişilik kuvveti ondört parça topa taksim edip altı kişilik bir müfrezeyi de cephane kaçırmaya memur etti. Biz top ve cephaneleri kaçırıp, Bitlis-Tatvan yolu üzerinde mevzi almış bir nizamiye alayına teslim ettik. Bu arada Ruslar üç koldan taarruza geçip bizi Bitlis boğazında mahsur bıraktılar. Yedi gün Ruslara karşı geceli gündüzlü müdafaa yapıldı. Hz. Üstad'a üç mermi isabet etti. Bunlardan biri hançerinin kabzasına, diğeri sigara tabakasına, bir diğeri de sağ omuzuna isabet etti. O zaman bu hale şahit olan nizamiye alayı kumandanı Kel Ali üstada:

— Bediüzzaman! Size kurşun da tesir etmiyor. Hz. Üstad:

— Allah insanı muhafaza ederse, top mermisi de insanı öldürmez.

Bir haftalık şiddetli bir mukavemet sonunda Bitlis'e

Bediüzzaman Said Nursi'nin Afyon mahkemesi sırasında çekilmiş bir fotoğrafı.

Kesb-i medeniyette Japonlara iktida bize lazımdır ki; onlar Avrupadan mehasin-i medeniyeti almakla beraber, her kavmin maye-i bekası olan âdât-ı milliyelerini muhafaza ettiler.

(Avrupa medeniyetini alırken Japonları örnek almamız lâzımdır. Çünkü onlar medeniyetin yalnız güzelliklerini ve insanlığa menfaatı bulunan iyiliklerini aldılar. Fakat her milletin devam ve bekasının temeli, mayası, esası olan millî âdetlerini muhafaza ettiler.)

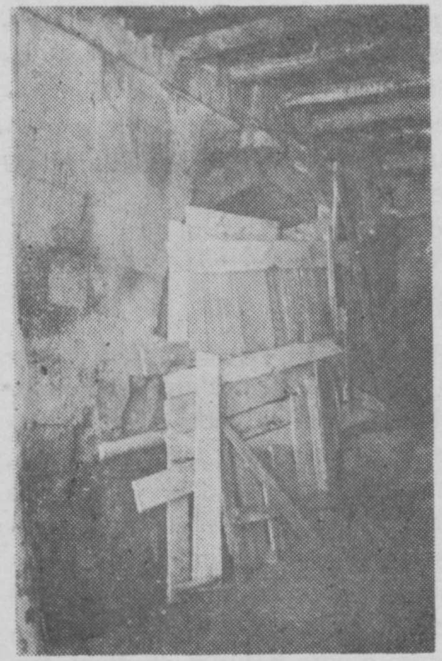
giremeyen Ruslar Bitlis-Tatvan yolu üzerinde bulunan Papşin hanını tahliye edip, geri çekildiler. Ermenilerin rehberliği ile Bitlis'in Cenubundaki Güzeldere yolundan Simek Nahiyesi üzerinden Bitlis - Siirt yolunu kesip, Araplar köprüsünü tuttukları görüldü. Gece yarısından sonra Bitlis'e taarruza geçtiler. Şiddetli muharebeler cereyan etti. Bu arada Üstadın çok sevdiği yeğeni Ubeyd ve birçok kıymettar talebe arkadaşlarımız şehid oldular.

KADER BIZI ESIR ETTI

Ruslar şehirde bulunan üç köprüyü de tutmuş olduklarından Üstad Hazretleri şehrin karşı tarafına geçmek istedi. Şimdiki Kasımpaşa İlkokulunun yanında büyük bir binanın altındaki su kemerinin üstünden aşağıya atladık. Su üzeri tamamen karla kaplı olmasından, vaktin de gece olması dolayısıyle yeri tahmin edememiştik ki, bu arada Üstadın sağ ayağı taşa değmiş ve kırılmıştı. Bana kemerin içerisinde daha münasipce bir yer göstererek «Ali beni oraya götür. Sana izin veriyorum. Git inşaallah kurtulursun.» dedi. Ben kendilerini o yere götürüp oturttum. Benim musırrane gitmemi arzu ettiyse de, gitmeyeceğimi ve beraberce şehid olmak istediğimi söyleyince başımı eliyle sıvazlıyarak «**Dayi Hayran keder bizi esir etti.**» dedi. Bende kadere teslimiyetimi izhar ettim.

RUS MÜFREZESİ GELİNCE...

Su içerisinde otuz altı saat kadar kaldık. Bu arada su kemerinin üstündeki binayı da Ruslar işgal etmişler, sesleri aşağıda işitiliyordu. Oradan çıkmak için tedbir almakla meşgul iken birden kaldığımız yeri elli kişilik bir Rus müfrezesi bastı. Hepimizi çıkarıp altında otel olan ve o zaman Rusların ikinci ordusunun yerleşmiş bulunduğu bir binaya bizi götürüp, bir odaya yerleştirdiler.

Bediüzzaman'ın Bitlis'te esir edildiği ve yaralı kaldığı su arkının ağız kısmı tahta ile kapalı halde. 1971'de Cento yolu yapılmadan önceki hali.

Bizi bir alay kumandanı karşıladı. Yemek olarak Üstad Hazretlerine bir tavuk getirdiler. İki Rus kumandanı Üstadla konuşmaya başladı. Konuşma mevzuları belli ki harb ile ilgiliydi. Orada Üstad Hazretleri bacak bacak üstüne atıp, onlarla konuşuyordu.

KİM KUMANDAN, KİM ESİR?

Sanki Üstad kumandan, oradaki Rus komutanları esir idi. Üstad onlara hiç ehemmiyet vermiyordu. Üstad'ın bacağının kırık olduğuna vakıf oldular. Bir sıhhiye memuru çağırıp ayağını alçıya koydular. İki buçuk saat kadar orada kaldıktan sonra bir müfreze refakatinde hükümet binasına götürüldük. Sonradan Müslüman olduğunu öğrendiğimiz bir

tatar subay bizi ağlayarak içeri aldı ve valinin odasına yerleştirdi. Hükümet konağında kalışımızın birinci haftası idi ki, konağa bir yaver geldi. Hazreti Üstadı sorup, ilaveten generalin çağırdığını söyledi. Üstadı, ayağı kırık olduğu için sedyeyle mahalle başındaki generalin ikamet ettiği yere götürdüler. Üstad içeriye girdi. General bazı sualler sordu. Bu suallerin mihrak noktası Abdülmecid namında İran'a giden ve oradan Kafkasyaya geçip oradaki Müslümanları teşkilatlandırıp, Ruslarla muharebe yapmayı düşünen mâruf, meşhur olan bu zat hakkında Üstad'dan mâlümat almak istiyorlardı. Üstad sorulan suallere icabeden cevapları veriyordu. Rus Generalinin bu sualleri ve gidip gelmeler, onbeş gün kadar devam etti. Biz salonda olduğumuz için, konuşmaları dışarıdan duyabiliyor, Hz. Üstad'ın şiddetli cevaplarını, şiddetli mukabelelerini, arasıra masaya indirdiği yumruk seslerini işitir, heyecan duyar, bu şiddetli mukabelenin bizi her an kurşuna dizdirme ihtimali ile ürperir ve arasıra da dışarı çıkınca bu sert çıkışlarından dolayı Üstad'a serzenişte bulunmayı da ihmal etmezdik.

Hükümet konağında kalışımızın 27. günü şimdiki adliye binası olan o zamanın jandarma binasına bizi götürdüler. Orada ekserisi yüksek rütbeli olmak üzere 25'e yakın memur ve subayı esir olarak getirmişlerdi. Bu arada Generalin yaveri tekrar geldi. Hz. Üstad'a «Yanına talebelerinden birini al, seni sevkedeceğiz.» dedi. Hz. Üstad Said isminde bir talebesini yanına aldı. Bizler de kendisinden ayrılmak istemiyorduk. Bizim ısrarlarımız karşısında teselli mahiyetinde esir olan polis müdürü İrfan beye «Talebelerimi sana emanet ediyorum. Orada bunları polis göster.» dedi.

Jandarma dairesinden ayrılmadan, «İnşaallah ümidim vardır, siz dönersiniz, fakat Said için bir şey diyemem.» diye dua etti. Hakikaten Said ismindeki yanına aldığı talebe Türkistan'da Ruslarla yapılan muharebelerde şehid olmuş-

tu. Hz. Üstad'dan bizi ayırıp Rusya'ya sevkettiler. Üstad'ın ayağı alçıda olduğu için, bir ay daha bekletildiğini esaret dönüşü bana söylemişti.

Bir ay sonra Üstadımızı Van'a, oradan da İran'ın Hoy şehrinden trenle Sibirya'ya sevketmişler. Rusya'da 30 ay esarette kalıp komünist ihtilalinde, biz Macaristan yoluyla Romanya'ya gelip, oradaki bir Türk tümenine teslim olduk. Üstad Hazretlerinin ise Lehistan'ın başşehri olan Varşova'dan Berlin'e geçip oradan İstanbul'a gittiğini Romanya'da gazetelerden okumuştum.

Romanya'daki 15. Tümen bazı takviye kuvvetleriyle şimali Kafkas Kolordusu haline getirilip biz bu kolorduda 14 ay daha askerlik yapıp ve neticede Sevr Muahedesinde terhis edilip, Van'a geldim (1).

BEDİÜZZAMAN SİBİRYA'DA

Bediüzzaman'ı üç talebesiyle esir eden Ruslar, yalnız yanında Said ismindeki talebesini bırakarak Van, Culfa, Tiflis, Kloğrif ve oradan da Kosturma'ya sevkederler. Kosturma'da Bediüzzaman'ı esirler kampına götürürler. Avukat - ve iki ciltlik İslâm Tarihi isimli eseriyle tanınan - Abdürrahim Zapsu orada geçen bir hadiseyi bir subay arkadaşından şöyle naklediyor:

«Birinci Cihan Harbinde Bitlis mevkiinde yaralı olarak esir olurken, Bediüzzaman da o gün esir düşmüştü.

O, Sibirya'ya gönderilmiş en büyük esirler kampında idi. Ben Bakû'nun Narkün adasında idim. Günün birinde esirleri teftişe gelen ve kampı gezerken Bediüzzaman'ın önünden geçen Nikola Nikoloviç'e ehemmiyet vermiyor ve yerinden kımıldamıyor. Başkumandanın nazar-ı dikkatini çekiyor, tekrar bir bahaneyle önünden geçiyor, yine kımıl-

---

(1) Erek Dağında Bir İslâm Mücahidi, Ali Çavuş, İttihad Gazetesi Sy. 181, 20 Nisan 1971.

damıyor. Üçüncü defasında önünde duruyor, tercüman vasıtasiyle aralarında şöyle bir muhavere geçiyor:

— Beni tanımadılar mı?

— Evet tanıdım. Nikola Nikolaviçtir. Çarın dayısıdır. Kafkas cephesi Başkomutanıdır.

— O halde niçin hakaret ettiler?

— Hayır...Ben kendilerine hakaret etmiş değilim Ben mukaddesatımın emrettiğini yaptım.

— Mukaddesat ne emrediyormuş?

— Ben Müslüman âlimiyim. Benim kalbimde iman vardır. Kendisinde iman olan bir şahıs, imanı olmayan şahıstan efdaldir. Ben ona kıyam etseydim mukaddesatıma hürmetsizlik yapmış olurdum. Onun için ben kıyam etmedim.

— Şu halde bana imansız demekle beni, şahsımı, ordumu, hem de milletimi ve Çarı tahkir etmiş oluyor. Derhal divan-ı harb kurulsun, isticvab edilsin. (Sorguya çekilsin)

Bu emir üzerine divan-ı harb kuruluyor. Karargâhtaki Türk, Alman, Avusturya zabitleri hepsi ayrı ayrı Bediüzzaman'a rica ederek, başkumandana tarziye vermesi için ısrar ediyorlar, verdiği cevap şu oluyor:

— Ben âhiret diyarına göçmek ve Huzur-u Resûlullah'a varmak istiyorum. Bana bir pasaport lazımdır. Ben imanıma muhalif hareket edemem!..

Buna karşı kimse sesini çıkarmıyor, neticeyi bekliyor, isticvab bitiyor. Rus Çarını, Rus ordusunu tahkir maddesinden idam kararını veriyorlar. Kararı infaz için gelen bir manga askerin başındaki subaya, kemal-i şetaretle (büyük bir sevinçle) «Müsaade ediniz, onbeş dakika vazifemi ifa edeyim.» diye abdest alıp iki rekat namaz kılarken, Nikola Nikolaviç geliyor, kendisine hitaben:

— Beni affediniz, sizin beni tahkir için bunu yaptığınızı zannediyordum. Hakkınızda kanunî muamele yaptım. Fakat şimdi anlıyorum ki, siz bu hareketinizi imanınızdan

alıyorsunuz ve mukaddesatınızın emirlerini ifa ediyorsunuz. Hükmünüz iptal edilmiş, dinî salahatinizden dolayı şayan-ı takdirsiniz. Sizi rahatsız ettim. Tekrar rica ediyorum, beni affediniz.

Bütün Müslümanlar için şayan-ı misal olan bu salabet-i diniyeyi ve yüksek seciyeyi arkadaşlarından bir yüzbaşı müşahedesine müsteniden anlatıyordu. Bunu duydukça ihtiyarsız olarak gözlerim yaşla doldu (1).

Bediüzzaman «Şualar» isimli eserinde o esaret günlerine ait iki hatıra anlatmaktadır. Bu hatıraları adı geçen eserden aynen nakllediyoruz:

«Eski harb-i umumide Rusya'nın şimalinde doksan zabitimizle beraber bir uzun koğuşta esir olarak bulunuyorduk. O zatların bana karşı haddimden çok ziyade teveccühleri bulunmasından nasihatla gürültülere meydan vermezdim. Fakat birden asabiyet ve sıkıntıdan gelen bir titizlik, şiddetli münakaşalara sebebiyet vermeğe başladı. Ben de üç dört adama dedim: «Siz nerede gürültü işitseniz, gidiniz haksıza yardım ediniz» Onlar dahi öyle yaptılar, zararlı münakaşalar kalktı. Benden sordular: «Neden bu haksız tedbiri yaptın?» Dedim: «Haklı adam insaflı olur; bir dirhem hakkını istirahat-ı umuminin yüz dirhem menfaatına feda eder. Haksız ise ekseriyetle enaniyetli olur, feda etmez, gürültü çoğalır.»

«Rusya'da Kosturma'da, doksan esir zabitimizle beraber koğuşta idik. Ben o zabitlerimize ara sıra ders veriyordum. Bir gün Rus kumandanı geldi, gördü, dedi: «Bu Kürt gönüllü alay kumandanı olup, çok askerimizi kesmiş. Şimdi de burada siyasî ders veriyor. Ben yasak ediyorum, ders vermesin.» İki gün sonra geldi, dedi: «Madem dersiniz siyasi değil, belki dinidir, ahlâkidir; dersine devam eyle, izin verdi.»

---

(1) Ehl-i Sünnet, c. 2, sy. 46, 1948.

Medenilere galebe çalmak ikna iledir. Söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir. Biz muhabbet fedâîleriyiz, husumete vaktimiz yoktur.

1918 BAHARI

Komünist ihtilalinin meydana getirdiği karışıklıktan istifade ederek, Allah'ın yardımiyle bir kolayını bularak Kosturma'dan firar eder.

Bediüzzaman Petersburg (Leningrad)a gelir. Bu şehir «**Beyaz Geceleri**» ile meşhur bir beldedir. Bu beldede yaz mevsiminde gece yok gibidir. Beyaz geceler özlenen arkadaşlar gibi beklenir. Şehrin ziyaretçilerini olduğu kadar kendi halkını da heyecanlandırır. Beyaz gecelerin başlamasiyle, gökyüzü berraklaşır. Gurup ile fecir birbirine karışır. Güneşin batışı ile tekrar fecir başlar, guruptan bir saat sonra tekrar doğar. Hem de battığı noktanın pek az sağından yeniden doğar.

Bediüzzaman'ın «**Sözler**» isimli eserinde de bu meseleye temas edilmektedir.

«Ben Rusya'da esarette iken böyle bir yerde bulundum. Bize yakın bir hafta güneş gurup etmeyen bir yer vardı. Seyir için oraya gidiyorlardı.» (1).

Leningrad'dan Almanya sınırına gelen Bediüzzaman'ı Alman askerleri karşılar. Topçu General Faik Pamir, Dr. Albay Memduh, Topçu Albay Hikmet Bilgin, Topçu Yüzbaşı Şakir, Bnb. Kamil Kanra, Er Fikri Bitlisli'nin anlattıklarına göre, Rusya'daki Türkler ve Müslümanlar onu çok sever ve sayarlardı. Alman sınırına geldiği zaman kendisini hu-

(1) Sözler, s. 359.

وثيقه نومروسى - ١١٧٩

Offener Befehl
Nr. 63

ОТКРИТЪ ЛИСТЪ
№ ....

آچيق امر
نومرو ٦٢

.... számú
Nyilt parancs

für Herrn.... / за Господинъ...	Said Mirza	سعيد ميرزا افندى	سى / úr részere
Служебенъ чинъ	... ...		
Truppenteil... / Csapattest.... / Отъ коя войскова часть.....	Kurd süvari Alayi	كرد آلايى	قطعه سى
Staatsangehörigkeit.... / Honosság ... / Поданство.....	Osmanli		
Reist von ... / Utazik ...... / Пътува отъ ...	Sofia	صوفيه	سياحت مبدائى
nach........ / за	istambul	درسعادت	كيده جكى محل
Zweck der Reise / Az utazás célja / Причини на пътуването..	esaretden avdet	اسارتدن عودت	سبب سياحت

بو آچيق امر (١٧) حزيران ٣٣٤ تاريخنه موافق .... ايله سياحت ايتمك ...

تاريخنه ....

طرفندن ———— ويلمشدر

Dieser Ausweis – offene Befehl – ist nur gültig im Zuzammenhang mit ....
.... ausgestellt von ....

ÖN YÜZÜ

İsmi	:	Said Mirza Efendi
Rütbesi	:	Fahri Kaymakam
Kıt'ası	:	Gönüllü Kürt Süvari Alayı
Tabiiyeti	:	Osmanlı
Seyahat mebdei	:	Sofya
Gideceği mahal	:	İstanbul (Dersaadet)
Sebeb-i seyahat	:	Esaretten avdet 17 HAZİRAN 1918

بالقان ترەنك قوللانلمەسنه مساعده ~~ویریلیر~~ ویرلمز(**).

Das Einverständnis zur Benutzung des Balkanzuges*) wird nicht erteilt**). ~~erteilt.~~

A Balkánvonat használatára való beleegyezés nem adatik meg**) ~~megadatik~~

Ie се дава**) ~~Дава се~~ разрѣшение за пжтуване съ Балкански влакъ.

......**)

اجرت .... اردو ادارەسی حسابنه كچەجك — ~~بدلاً~~ تأدیه اولنەجقدر(**).

~~Die Fahrkosten sind zu Lasten der .... Heeresverwaltung~~ ~~zu buchen~~ — sind bar zu zahlen**).

zendök – ~~megfizetendök~~ **).

Цѣната на пжтуването както и разноскитѣ за багажа сж на кредатъ и оставатъ въ тяжесть на .... военно управление трѣбва да се заплататъ отъ пжтника**).

Bediüzzaman'ın Rus esaretinden dönüşte aldığı «vatana avdet» belgesinin arka yüzü.

Ücret : Ordu idaresi hesabına geçecek.

Stempel
Pecsét
Печатъ

صاحبنك امضاسی.
Unterschrift des Inhabers.
A tulajdonos aláírása.
Подписъ на притежателя на този открить листъ.

١٧ حزيران ٣٣٤
17/ juin 1918

محل و تاریخ
Ort und Datum.
Hely és keltezés
Мѣсто и дата.

مهر رسمی و امضا.
Stempel und Unterschrift.
Pecsét és aláirás.
печать и подписъ.

(*) بالقان ترەنه سیاحت اچون منتضی مساعدەنك اعطاسی مقام عائدینه منحصردر.

(**) عائد اولمیانلر چیزیلەجكدر.

*) Die entgültige genehmigung zur Benutzung des Balkanzuges ist den hierfür zuständigen Dienststellen vorbehalten.

**) Nicht Zutreffendes ist zu durchstreichen.

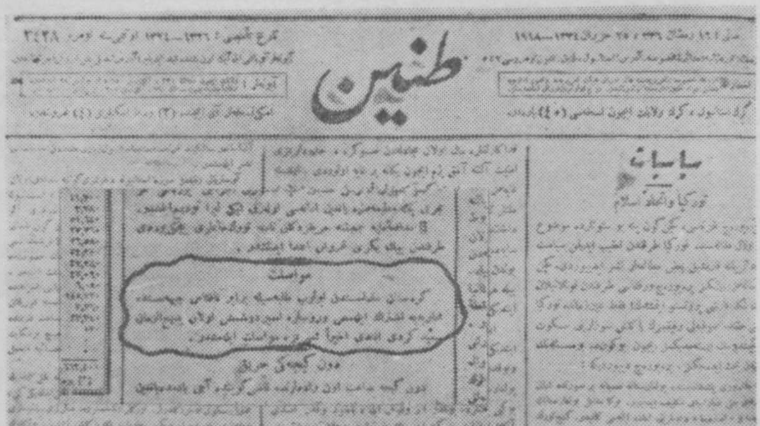
**) Nem megfelelö törlendö.

**) Да се зачеркне написаното неотговарящето.

مطبعهٔ عامره استانبول

dutta karşılayan Alman askerlerine Türk Subayı olduğunu ve esaretten döndüğünü söylüyor. Alman askerleri derhal esas duruşa geçerek kendisini selamlıyorlar. Kendisini alarak karargaha kumandanların olduğu yere götürüyorlar. Kumandanlar kendisini alâka ve hürmetle karşılıyorlar. Almanya'da birkaç gün kalan Bediüzzaman'ın Almanlar resmini de çekerler. Alman edip ve filozoflarının bulundukları bir toplantıda konuşan Bediüzzaman kendisini hayranlıkla dinleyen muhataplarına hitaben:

«Türk-Alman, Alman-Türk tarih boyunca kadim dosttturlar. Türkler Alman dostluğuna sadakatta çok hassasiyet gösterirler.» (1).

طنين

Bediüzzaman'ın esaretten döndüğünü haber veren 25 Haziran 1918 (1334) tarihli «Tanin» gazetesi ve talebeleriyle beraber Kafkas cephesinde savaşa iştirak etmiş ve Ruslara esir düşmüş olan Bediüzzaman Said Efendi'nin İstanbul'a dönüşünü yazan «Tanin»in o günkü haberi.

---

(1) Çığ, Hekimoğlu İsmail, s. 61.

25 HAZİRAN 1918

Berlin'den, Varşova'ya, oradan da Viyana yoluyla Sofya'ya oradan da trenle İstanbul'a gelir. İstanbul'a gelişini muhtelif gazeteler ve bu arada 25. Haziran 1918 tarihli Tanin şu şekilde veriyordu:

MUVASALAT

«Kürdistan ulemasından olup, talebeleriyle beraber Kafkas cephesinde muharebeye iştirak eylemiş ve Ruslara esir düşmüş olan Bediüzzaman Said Kürdî Efendi âhiren şehrimize muvasalat eylemiştir.»

Bilahare yazdığı «**Lem'alar**» eserinde esaret günlerini ve oradan kurtuluşunu şöyle anlatır:

«Harb-i umumide, esaretle, Rusya'nın şark-ı şimalisinde, çok uzak olan Kosturma vilâyetinde bulunuyordum. Orada Tatarların küçük bir camii meşhur Volga nehrinin kenarında bulunuyordu. Oradaki arkadaşlarım olan esir zabitler içinde sıkılıyordum. Yalnızlık istedim. Dışarıda izinsiz gezemiyordum. Tatar mahallesi kefaletle beni o Volga nehrinin kenarındaki küçük câmiye aldılar. Ben yalnız olarak camide yatıyordum. Bahara yakın o şimal kıtasının pek çok uzun gecelerinde çok uyanık kalıyordum. O karanlık gecelerde ve karanlıklı gurbette Volga nehrinin hazin şırıltıları ve yağmurun rikkatli şıpıltıları ve rüzgârın firkatli esmesi beni derin gaflet uykusundan muvakkaten uyandırdı. Gerçi daha kendimi ihtiyar bilmiyordum. Fakat harb-ı umumiyi gören ihtiyardır. Öyle günlerdir ki çocukları ihtiyarlandırdığı cihetle kırk yaşında iken, kendimi seksen yaşında bir vaziyette buldum. O karanlık uzun gece ve hazin gurbet, hazin vaziyet içinde hayattan bir meyusiyet geldi. Aczime, yalnızlığıma baktım; ümidim kesildi. O halette iken, Kur'an-ı

Hakimden imdad geldi. Dilim HASBÜNALLAHÜ VE Nİ'MEL VEKİL dedi; kalbim de ağlayarak dedi;

GARİBEM, - BİKESEM, ZAİFEM, NATUVANEM, EL-AMAN GÛYEM, AFVÜ CÛYEM, MEDED HAHEM, ZİDERGÂHET İLÂHÎ.

Ruhum dahi vatanımdaki eski dostları düşünüp o gurbette vefatımı tahayyül ederek Niyazi-i Mısrî gibi dedim·

Dünya gamından geçip,
Yokluğa kanat açıp,
Şevk ile her dem uçup,
Çağırırım: Dost! Dost!

diye dostları arıyordu. Her ne ise... O hüzünlü, firkatli uzun gurbet gecesinde, dergah-ı ilahîde za'f ve aczim o kadar büyük bir şefaatçi ve vesile oldu ki, şimdi de hayretteyim. Çünkü birkaç gün sonra gayet hilaf-ı me'mul bir surette, yayan gidilse bir senelik mesafede, tek başımla, Rusça bilmediğim halde firar ettim. Zaaf ve aczime binaen gelen inayet-i ilâhiyye ile harika bir surette kurtuldum. Ta Varşova ve Avusturya'ya uğrayarak İstanbul'a kadar geldim ki; bu surette kolaylıkla kurtulmak pek harika olmuştu. Rusça bilen en cesur ve en kurnaz adamların muvaffak olamadıkları çok teshilât ve çok kolaylıkla, o uzun firari seyahati bitirdim.»

«Bediüzzaman Said Nursî'nin bu esareti Bitlis'te esir düştüğü 19 Şubat 1916'dan İstanbul'a geldiği 25 Haziran 1918 tarihine kadar iki sene 4 ay, 4 gün sürmüştür.» (1).

Bediüzzaman'ın esaretten döndüğünü gazetelerden okuyan eski talebelerinden Molla Süleyman Efendi kendisini Biga'da 1973 Ağustosunda ziyaret ettiğimizde dinleyerek teybe aldığımız hatıralarını şöyle özetleyebiliriz:

---

(1) Bediüzzaman Said Kürdî'nin Tercüme-i Halinden Bir Hülâsadır, Hamza, s. 6.

«Bediüzzaman'ın dönüşünü Tanin'de okumuştum. Kendisini Sultanahmette ziyaret ettim, ellerini öptüm. Daha sonra Harbiye nazırı Enver Paşa, kendisini harbiye nezaretine davet etti. Orada «Nasılsın? Ne yapıyorsun? Hocam!» diyor. Bediüzzaman da «Eğer bana dünyevî bir maişet için vazife verecekseniz istemem. İlm-ü irfana ait bir hizmet varsa başka. Benim şimdi istirahata ihtiyacım var. Çünkü esarette çok zulüm ve meşakkat çektim.» diye cevap veriyor.

O zaman hep paşalar kendisini davet ediyorlar, veya ziyaretine geliyorlardı. Gezintiye çıktığı zaman da gemide paşalarla beraber otururlardı.

13 AĞUSTOS 1918

Harbiye Nazırı ve başkumandan vekili Enver Paşa'dan bir vazife kabul etmedi. Yalnız Harbiye nezareti ikramiye olarak üç ay ellişer liradan 150 lira, ayrıca bir adette Harp Madalyası verdi. (1).

Bilahare 13 Ağustos 1918'de Dar-ül Hikmet-il İslâmiye açıldı. Kendisine haber verilmeden ordu-yu hümayunun adayı ve tavsiyesi ile oraya âza olarak tayin edildi.

Dar-ül Hikmet o zaman M. Akif, İzmirli İsmail Hakkı, Elmalılı Hamdi, Mustafa Sabri, Saadeddin Paşa gibi İslâm âlimlerinden meydana gelen bir İslâm Akademisi mahiyetinde idi.

«Son devrin İslâm Akademisi, Dar-ül Hikmet-il İslâmiye» isimli kıymetli bir eser neşreden Sadık Albayrak bu mevzuda belgelerle geniş bilgiler vermektedir. Adı geçen eserden bazı nakiller yapmak isteriz:

---

(1) Son Devrin İslâm Akademisi, s. 186.

19 NİSAN 1919

Kafkasya'da esarette bulunduğu sırada Rusların kendisine yaptığı eza ve cefadan muzdarip olarak zihin ve dimağ yorgunluğuna müptelâ olmuş ve bunun için şöyle bir dilekçe vermiştir:

«Huzur-u Sami-i Meşihat Penahiye!

Ma'ruz-u Daiyanemdir,

Dâiniz harb-i hazırda muhafaza-i din-ü vatan uğrunda iki sene Kafkas cephesinde gece-gündüz iktiham eylediğim mezahim-i can - güdazdan (can yakıcı zahmetlerden) ve gerek iki buçuk senelik esaret hayatında çektiğim tahammülsüz musibetlerde müptelâ olduğum za'f-ı asab hastalığı hal-i hazırda müşahit olduğum ahval üzüntüye bürünüp ve ta'b-i zihniden Vehn-i asaba münkalib olmuştur.

Etıbbanın netice-i muayenelerinde verilen rapora binaen, behemahal beş - altı ay tebdil-i havaya ihtiyaç hissedildiğinden dolayı merbut rapor mucibince altı aya kadar tebdil-i havaya mezuniyetime müsaade-i celile-i meşihatpenahiyi niyaz eylerim. Emr ü ferman...»

Dar-ül Hikmet-il İslâmiye azasından Bediüzzaman Said

(Mühür)

Bediüzzaman'ın bu rahatsızlığı müteaddit defalar tekerrür ettiğinden azalıktan mezun addedilmiştir. Nihayet Mart (1922)'de iki sene kadar mezun addedilmiştir. Mezkûr azalığı 4 sene 3 ay devam etmiştir.

«İstanbul'a gelişinde doldurduğu nüfus tezkeresinde eşkali hakkında şöyle malûmat verilmektedir:

Boy : Orta,

Göz : Elâ,

Sima : Buğday.

Alâmet-i farika-i saniye : Tam.

İkamet ettiği yer olarak da Sarıyer'de Fıstıklı Bağlar so-

kağında 18 numaralı ahşap binada oturuyordu. (26 Eylül 1337/9 Ekim 1921).

Mümaileyhe (Mahreç) payesinin tevcihi için padişah Mehmed Vahdeddin imzasını havi mucibte Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi'nin hazırladığı tezkerede aynen şöyle buyuruluyordu:

Atûfetlü efendim Hazretleri!

Bitlis'te Ruslarla vukua gelen muharebâta iştirak edip esir düşmüş ve bu kere avdet eylemiş olan Bediüzzaman Said-i Kürdî Efendinin aşairin harbe sevki hususundaki mesai-i hamiyetmendanesine ve müşahid olan hidemat-ı berguzide-i vatanperveranesine binaen bir rütbe-i ilmiye ile taltifi harbiye nezaret-i celilesinden iş'ar olunmuş ve ahiren Dar'-ül Hikmet-il İslâmiye azalığına tayin olunan mümaileyhin MAHREÇ payesi ile taltifi münasip gibi mütalâa olunarak tanzim edilen irade-i seniye layihası leffen arz ve takdim kılınmış ise de emr ü ferman-ı hümayun Hazret-i Hilafetpenahi ne vechile şeref - müteallik buyurulursa hükm-i âlisinin infazına müsaraat olunacağı derkârdır efendim.

Şeyhülislâm Musa Kâzım (İmza)
17 Zilkade 1336/24 Ağustos 1334

—١١٤٥—

محمد وحيد الدين

دارالحكمة الاسلاميه اعضاسندن بديع الزمان سعيد افندی يه مخرج پايه‌سی توجيه اولنمشدر .

بو ارادهٔ سنيه‌نك اجراسنه مشيخت مأموردر .

١٨ ذی القعده ١٣٣٦ ٢٦ اغستوس ١٣٣٤

شيخ الاسلام
موسى كاظم

Bediüzzaman Said Nursiye «mahreç» yani kaymakamlık payesinin verildiğinin resmi belgesi. Üstte Sultan Vahdeddin'in imzası. Sol altta ise Şeyhülislâm Musa Kâzım'ın imzası.
26 Ağustos 1918 (Ceride-i İlmiye 1918 Sayı 38)

BEDİÜZZAMAN DAR-ÜL HİKMET'TEKİ VAZİFESİNDE YANLIŞ FETVALARA KARŞI PERVASIZCA MÜCADELE ETTİ

İrade-i seniyye ise şöyle idi:

Dar-ül Hikmet-il İslâmiye azasından Bediüzzaman Said Efendiye Mahreç (1) payesi tevcih olunmuştur.

Bu irade-i seniyyenin icrasına Meşihat memurdur. 18 Zilkade 1336/26 Ağustos 1334 Vahidüddin

Şeyhülislâm Musa Kâzım

Bediüzzaman'ın resmî hizmeti Dar-ül - Hikmet'te (Dar-ül Hikme'nin Kapanmasiyle) 1338 (1922) son bulmuştur.

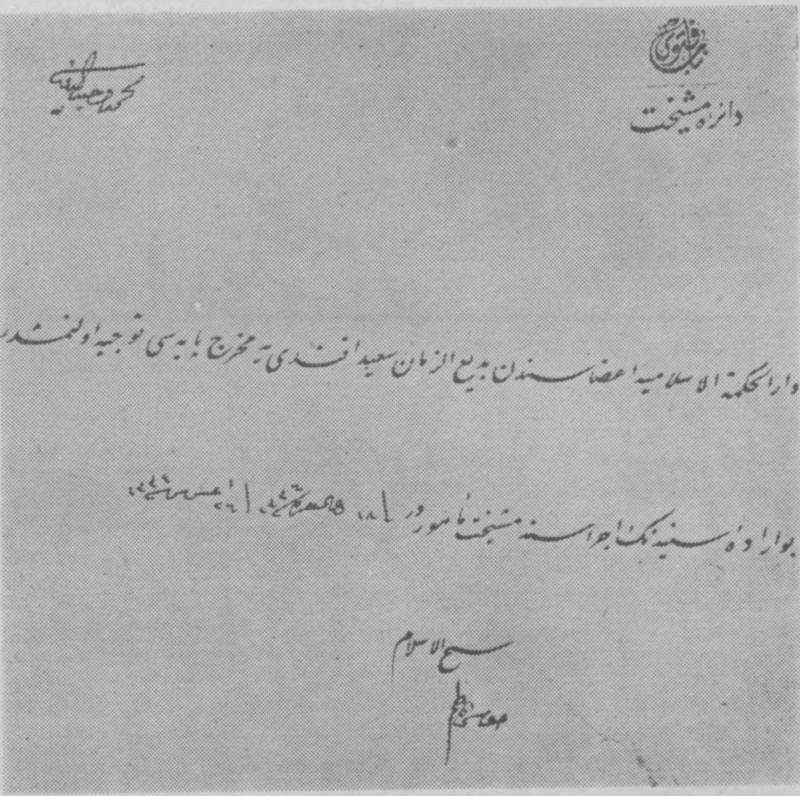
Molla Süleyman, Bediüzzaman'ın o yıllarda Çamlıca da Yusuf İzzeddin Paşa köşkünde oturduğunu söylüyor. O zaman Bediüzzaman'ın hizmetinde bulunan talebesi ve büyük kardeşi Molla Abdullah'ın oğlu, yeğeni Abdurrahman (2) o günleri şöyle yazıyor:

1334 (1918) senesinde esaretten geldikten sonra, amcam rızası olmadan, Dar-ül Hikmet-il İslâmiyeye aza tayin edildi. Fakat esarette çok sarsılmış olduğundan bir müddet mezunen vazifeye gidemedi. Çok defa istifa etmek teşebbüsünde bulundu, fakat dostları bırakmadılar. Bunun üzerine Dar-ül Hikmete devama başladı. Haline dikkat edi-

---

(1) MAHREÇ: İlmiye rütbelerinden birinin adı idi. «Mahreç Mevleviyeti» suretinde de kullanılırdı. Mahreç Mevleviyeti, «Kibar-ı Müderrisîn»den büyük «Bilad-ı hamse mevleviyeti»nden küçüktü. Mahreç, mülkiye rütbelerinden «Saniye sınıf-ı sanisi» ile «Mîr-ül ümeralık»a, askerlik rütbelerinden ise «Kaymakamlık»a muadildir.

(2) Abdurrahman Nursî, Said Nursî'nin büyük kardeşi Molla Abdullah'ın oğludur. 1903 yılında Nurs'ta doğmuş. 1928'de Ankara'da vefat etmiştir. Bir müddet mecliste kâtiplik yapmıştır. Evli ve Vahdi Bey isimli bir oğlu vardır. Kabri Ankara'nın solfasol (son fasıl) köyündedir.

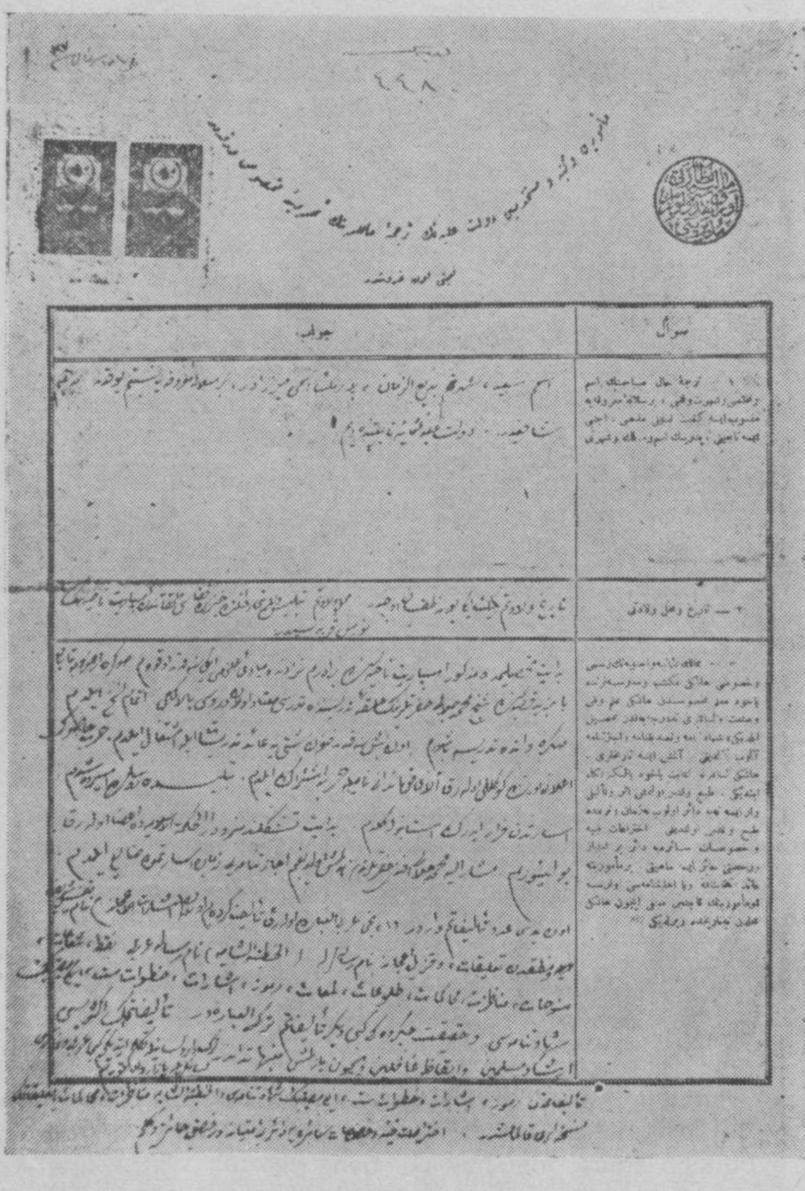

باب فتوى
دائره مشيخت
محمد وحيد الدين
دار الحكمة الاسلاميه اعضاسندن بديع الزمان سعيد افندي يه مخرج پايه سي توجيه اولنمشدر
بو اراده سنيه نك اجراسنه مشيخت مأموردر
شيخ الاسلام
موسى كاظم

Dar-ül Hikmet'in resmi arşivindeki belgenin orijinal sureti. Sultan Vahdeddin'in ve Şeyhülislâm Musa Kâzım'ın kendi el yazılariyle imzaları görülmektedir.

yordum ki, zaruretten fazla masraf yapmıyordu. Maişetçe neden bu kadar muktesit yaşıyorsun diyenlere cevaben:

— Ben, sevad-ı azama tabi olmak isterim. Sevad-ı azam ise, bu kadar tedarik edebilir. Ben ekall-i müsrifeye tabi olmak istemem, demişlerdir.

Dar-ül Hikmet'ten aldığı maaştan mikdar-ı zarureti ayırdıktan sonra, mütebakisini bana vererek «Hıfzet» der-

سؤال
جواب
٢ — تاریخ ومحل ولادتی

ME'MURİN VE KETEBE VE MÜSTAHDEMÎN-İ DEVLET-İ ÂLİYYENİN TERCÜME-İ HALLERİNİN TAHLİLİNE MAHSUS VARAKADIR Kıymeti on guruştur.

Sual: 1) Tercüme-i hal sahibinin isim ve mahlası ve şöhret ve lâkabı, bir sülâle-i ma'rufeye mensub ise keyfiyet-i nisbeti, mezhebi, ecnebi ise tâbiiyyeti, pederinin isim ve meslek şöhreti?

Cevap: 1) İsmim Said, şöhretim Bediüzzaman, pederimin ismi Mirza'dır. Bir sülale-i ma'rufeye nisbetim yoktur. Mezhebim Şafiîdir. Devlet-i Âliyye-i Osmaniye tâbiiyyetindeyim.

Sual: 2) Tarih ve mahall-i velâdeti?

Cevab: 2) Tarih-i velâdetim 1293'tür. Mahall-i velâdetim: Bitlis vilâyeti dahilinde Hizan kazasi mülhakatından, İsparit nahiyesinin Nurs Karyesidir.

Sual: 3) Memalik-i Osmaniyye ve ecnebiyyenin resmî ve hususî hangi mekteb ve medreselerinde, yahut muallim-i mahsustan hangi ilim ve fen ve san'at ve lisanları ne dereceye kadar tahsil eylediği, şehadetname ve tasdikname ve icazetname alıp almadığı, almış ise tarihleri. Hangi lisanlarla kitabet, yahut yalnız tekellüm ettiği tab' ve neşrolunmuş eser ve te'lifi var ise neye dair olup, ne zaman ve nerede tab' ve neşrolduğu; ihtiraat-ı fenniyye ve hususat-ı saireye dair bir imtiyaz ve ruhsatı haiz ise mahiyeti, bir memuriyete ait intihabname veya ehliyetnamesi varsa o me'muriyetin kaçıncı sınıfı için hangi mahalden ne tarihte verildiği?

Cevab: 3) Bidayet-i tahsilimde mezkûr İsparit nahiyesinde biraderim nezdinde mebadi-i ulûmu iki sene kadar okudum. Sonra Erzurum'a tabi Bayezit kasabasında Şeyh Muhammed Celâlî hazretlerinin halka-i tedrisinde tederrüsü mûtad olan durûsu bilikmal itmam-ı nüsah eyledim. Sonra Van'da tedrise başladım. On beş sene kadar fünun-u şettaya ait tedrisat ile iştigal eyledim. Harb-i hâzırın ilânı üzere gönüllü olarak alay kumandanı namiyle harbe iştirak eyledim. Bitlis'te Ruslara esir düştüm. Esaretten firar ederek İstanbul''a geldim. Bidayet-i teşekkülünden beri Dâr-ül-Hikmet-il-İslâmiye'de âza olarak bulunuyorum. Müşarü'n-ileyh Muhammed Celâlî Efendi hazretlerinden almış olduğum icazetnâmeyi zaman-ı esaretimde zâyi eyledim. On yedi adet te'lifatım vardır. Birinci arabiyyül-ibare olarak te'lif-gerdem olan **«İşarat-ül-İ'caz»** nâm tefsir-i şerif ve mantıkta **Tâlikat** ve **Kızıl İ'caz** nâm risalelerle **El Hutbet-üş-şamiye** nam risale-i Arabî... **Nokta, Şuaat, Sünuhat, Münazarat Muhakemat, Tulûat, Lemaat, Rumuz, İşârât, Hutuvat-ı Sitte, İki Musibetin Şehadetnâmesi ve Hakikat Çekirdekleri»** gibi diğer te'lifatım Türkiyy-ül-ibaredir. Te'lifatımın ekserisi irşad-ı müslimîn ve îkaz-ı gafilîn için yazılmış münebbihattandır. Türk ve Kürd lisanıyle tekellüm ettiğim gibi, Arabî ve Farisî lisanlarıyle yazar ve okurum.

Te'lifatımdan Rumuz, İşârât, Hutuvat-ı Sitte, İki Musibetin Şehadetnâmesi, El Hutbet-üş-Şamiye, Münazarat, Muhakemat ve Talikat'ın nüshaları kalmamıştır. İhtiraat-ı fenniye ve hususat-ı saire dair bir imtiyaz ve ruhsatı haiz değilim.

lerdi. Ben de bir sene zarfındaki fazla kalmış paraları amcamın bana olan şefkatine; hem malı istihkar etmesine itimaden, haberi olmadan tamamen sarfettim. Sonra bana dedi ki: «Bu para bize helâl değildi, millet malı idi. Niçin sarfettin? Mademki öyledir, ben de seni vekilharçlıktan azl ile kendimi nasbettim!»

Bir müddet aradan geçti... Hakaikten on iki telifatını tabettirmek kalbine geldi. Maaştan toplanan paraları, o telifatların tab'ına verdi. Yalnız bir - iki küçüğü müstesna olmak üzere, diğerlerini etrafa meccanen dağıttı. Niçin sattırmadığını sual ettim. Dedi ki: «Maaştan bana kût-u lâyemût caizdir: Fazlası millet malıdır. Bu suretle millete iade ediyorum.»

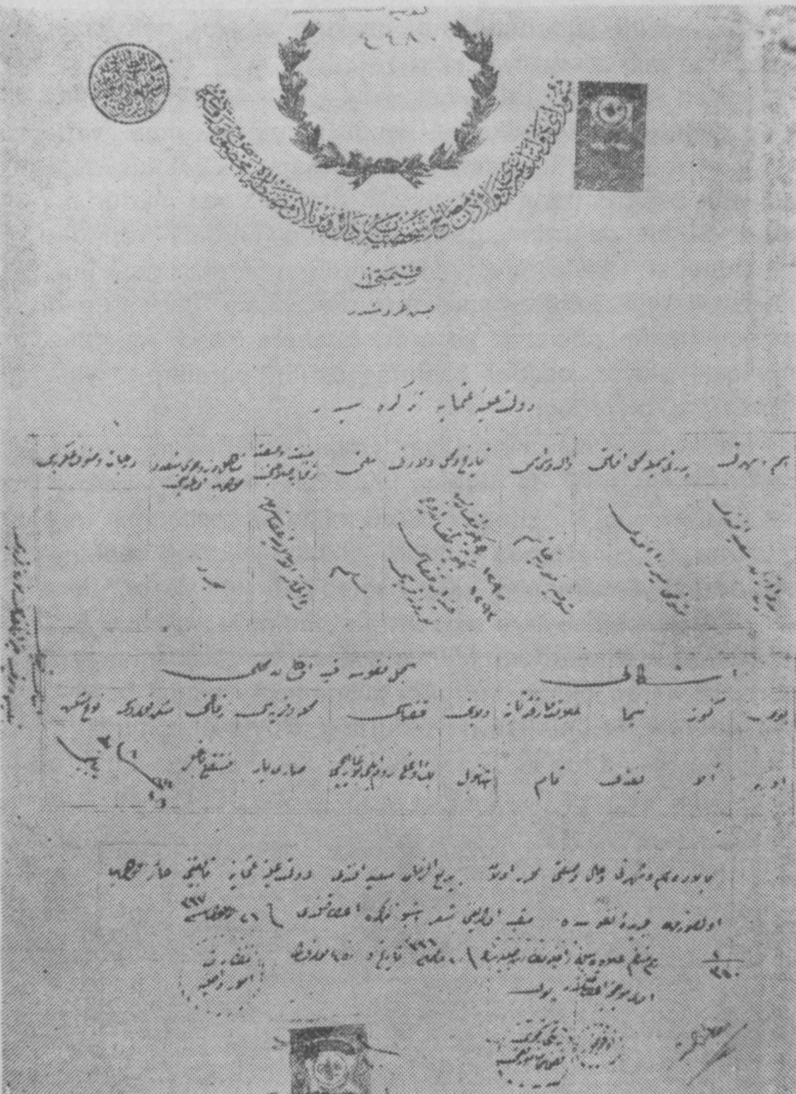
Dar-ül Hikmet'teki hizmeti, hep böyle şahsî teşebbüsü ile idi. Çünkü orada müştereken iş görmek için bazı maniler görüyordu. Onu tanıyanlar biliyorlar ki, Bediüzzaman kefenini boynuna takmış ve ölümü göze almıştır. Onun içindir ki Dar-ül Hikmet-il İslâmiye'de demir gibi dayandı. Ecnebi tesiratı, Dar-ül Hikmeti kendine âlet edemedi. Yanlış fetvalara karşı pervasızca mücadele etti. İslâmiyete muzır bir cereyanı kırmak için eser neşrederdi (1).

VATANÎ VE İLÂHİ MÜCAHİD

Avukat Hulusi Bitlisi Ehl-i Sünnet mecmuasında «**Bediüzzaman**» başlıklı makalesinde bir hatırasını şöyle anlatır:

«Mütarekeden sonra Irak'ın Süleymaniyesinden, Mardin Bidayet, müteakıben Diyarbekir istinaf azalığına geçtiğim sırada bu vatanî ve ilahi mücahidin biraderi Abdülmecit Diyarbekir askerî rüştiyesinde Arabî muallimi idi. Bediüzzaman maiyetindeki diğer biraderzadesi Abdurrahman amca-

(1) Lemalar, s. 49

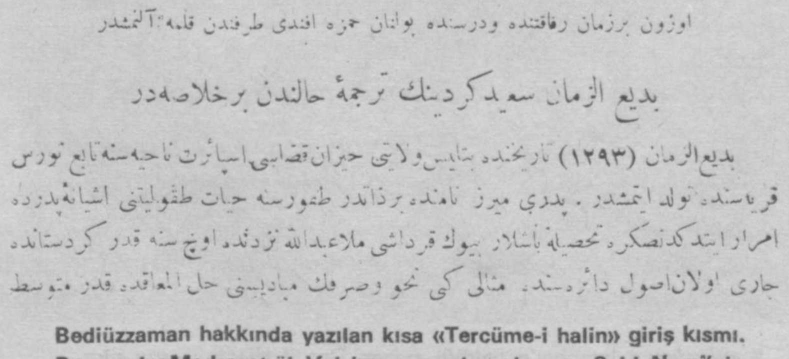

Bediüzzaman İstanbul'a geldiği zaman Dar-ül Hikmet'e aza olurken doldurduğu nüfus tezkeresi ve eşkalini bildiren belge.

sı Abdülmecit'e İstanbul'dan bir mektup yazıyor, pek hazin bir lisanla inliyor ve diyor ki:

«Said Amcamın haline şaşıyorum; dünyevî bütün ümidlerim söndü. Çünkü hükümet kendisine yüksek maaş veriyor, sarfiyatımızın fazlasını biriktiriyordum. Bir kaç eser telif etti, bir gün bana dedi ki: Git filan matbaa müdürünü çağır. Gittim, çağırdım, geldi. Eserlerini müdüre verirken bana dedi ki: «Abdurrahman! Biriktirdiğin paraları getir müdür beye ver.» Ben de getirdim verdim. Müdür paraları alıp çıkınca benim gözlerim yaşardı. Bilahare kendi kendime müteselli oluyor, eserler basılırsa satılır, paralarını yine biriktiririm, diyordum.

Birkaç gün sonra yine beni yolladı. Matbaa müdürünü çağırdım; Bu sefer de matbaa müdürüne dedi ki: «Eserlerim üzerine yaz, bu kitaplar İslâm milletine meccanen tevzi olunacaktır.» Matbaa müdürü çıktıktan sonra, senelerden beri büyük amcama karşı beslediğim ruhî saygı âdeta sarsıldı. Hasbelbeşeriye ağladım ve dedim ki, «Amca! Birkaç para biriktiriyordum. Memlekete dönersek düşman istilasından harap olarak kurtulan süknamızı, evimizi belki imar ederdik. O ümidimi de öldürdün. Böyle olur mu?»

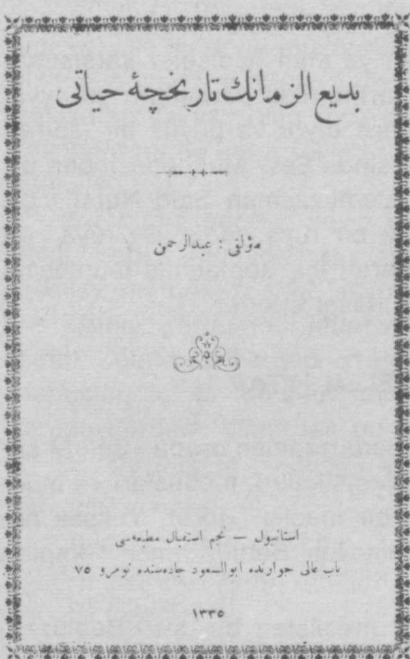

اوزون برزمان رفاقتنده ودرسنده بولنان حمزه افندی طرفندن قلمه آلنمشدر

بديع الزمان سعيد كردينك ترجمهٔ حالندن بر خلاصه‌در

Bediüzzaman hakkında yazılan kısa «Tercüme-i halin» giriş kısmı. Bu eseri «Medreset-ül Vaizin» mezunlarından ve Said Nursî'nin eski talebelerinden Hamza Efendi kaleme almıştır.

Bunun üzerine derin bir tebessümle dedi ki:

— Yavrum Abdurrahman! Hükümet bize fazla maaş veriyordu. Kifaf-ı nefsimizden artanı beyt-ül mâle ait olduğundan bu vesileyle o fazlayı Müslümanlara iade ediyorum. Senin bu işlere aklın ermez, Allah dilerse mukaddes vatanın her yerinde sana ev verebilir (1).

Abdurrahman Nursî'nin Bediüzzaman'ın hayatını anlatan 1919'da İstanbul Necm-i İstikbâl Matbaasında basılan 45 sayfalık eserinin kapağı.

EYLÜL 1919

1919 Eylül'ü.. Kıtalara hükmeden şanlı bir devlet, içteki kısır sen - ben kavgalarıyla, hakiki medeniyeti teşkil eden İslâm'ın hakikatlarından uzaklaşmanın neticesiyle ve dışta-

---

(1) Ehl-i Sünnet, c. 2, sayı: 41, 1 Kasım 1948

ki müstevlî düşmanların asırların biriktirdiği kin ve intikam duygularıyla yaptıkları insafsız hücumlar sonunda paramparça olmuştu. Dört cepheden yapılan hücumlara Mehmetçik imanlı bağrını siper etmişti. Seller gibi şehit kanı dökülmüştü. İslâm'ın son ordusu kahbe darbelerle mağlûp olmuş tevhid dininin son kalesi Anadolu'da düşmek üzere idi.

Menhûs Sevr Muahedesi ile Anadolu müstevliler tarafından işgal edilmişti. Bu acı ve elîm hadiseler karşısında Bediüzzaman: **«Âlem-i İslâma indirilen darbelerin en evvel kalbime indiğini hissediyorum.»** diyor ve büyük bir ızdırap duyuyordu. Bu duygular içerisinde Sevr Muahedesinden bir ay sonra, 1919 - Eylül'ünde Bediüzzaman Said Nursî, bir Cuma gecesi doğru ve sâdık bir rüya görür. Bu rüya da kendisini: «İslâm'ın mukadderatı için toplanmış muhteşem bir meclis seni istiyor.» diye dâvet ederler.

BÜYÜK MECLİS'TEN GELEN HİTAP

Bu dâvete icabet eden Bediüzzaman orada «Selef-i sâlihînden ve geçmiş asırların temsilcileri, mebusları ve müçtehitlerinden teşekkül eden bir meclis» görür. Yüksek haya ve edebinden içeri giremeyen Bediüzzaman kapıda durur.

O muhteşem ve nûranî meclisten bir zat Bediüzzaman'a şöyle hitab eder:

— Ey felaket - helaket asrının adamı! Senin de reyin var. Fikrini beyan et.

Bediüzzaman bu hitab karşısında ayakta «Sorun cevap vereyim.» diye mukabele eder. Daha sonra 1922 yılında İstanbul'da Evkâf-ı İslâmiye Matbaasında basılan «Sünûhât isimli eserinde Bediüzzaman bir rüyayı anlatır. Bu muhteşem meclisin sorduğu suallere verdiği cevaplarla, harpten niçin mağlûb çıktığımızın sebeplerini akıl, mantık,

hikmet, kader ve ilim yönünden tahlil ederek, İslâm medeniyeti ile Batı medeniyetini mukayese eder ve neticelerini gösterir:

RÜYADA OLANLAR

«1335 (1919) senesi Eylül'ünde, dehrin hadisatının verdiği yeis ile şiddetle muzdarip idim. Şu kesif zulmet içinde bir nur arıyordum. Mânen rüya olan yakazada bulamadım. Hakikaten yakaza olan rüya-yı sadıkada bir ziya gördüm. Tafsilatı terk ile bana söylettirilmiş noktaları kaydedeceğim. Şöyle ki:

Bir cuma gecesi, nevm ile alem-i misale girdim. Biri geldi, dedi: «Mukadderât-ı İslam için teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor.»

Gittim, gördüm ki: Münevver, emsalini dünyada görmediğim, Selef-i salihînden ve âsârın mebuslarından her asrın mebusları içinde bulunur bir meclis gördüm. Hicap edip kapıda durdum. Onlardan bir zat dedi ki:

— Ey felâket - helâket asrının adamı! Senin de reyin var, fikrini beyan et.

Ayakta durup dedim.

— Sorun cevap vereyim.

Biri dedi:

— Bu mağlûbiyetin neticesi ne olacak? Galibiyette ne olurdu?..

Dedim:

— Musibet şerr-i mahz olmadığı için, bazan saadette felaket olduğu gibi, felâketten dahi saadet çıkar. Eskiden beri I'lâ-yı Kelimetullah ve beka-yı istiklâliyet-i İslâm (İslâmın istiklâliyetinin devamı) için farz-ı kifaye-i cihadı deruhde ile kendini yekvücut olan Âlem-i İslâma fedaya vazifedar ve hilafete bayrakdar görmüş olan bu devlet-i İslâmiyenin felâketi, Âlem-i İslâmın saadet-i müstakbelesiyle telâfi edi-

lecektir. Zira şu musibet maye-i hayatımız ve ab-ı hayatımız (hayat kaynağımız) olan uhuvvet-i İslâmiyenin inkişafı ve ihtizazını harikulâde ta'cil etti. Biz incinir iken, Âlem-i İslâm ağlıyor, Avrupa ziyade incitse bağıracaktır, Şayet ölsek, yirmi öleceğiz, üç yüz dirileceğiz. Harikalar asrındayız. İki üç sene mevtten sonra meydanda dirilenler var. Biz mağlûbiyetle bir saadet-i acile-i muvakkate (halihazırdaki geçici saadeti) kaybettik, fakat bir saadet-i âcile-i müstemirre (gelecekteki devamlı saadet) bizi bekliyor. Pek cüz'î ve mütehavvil ve mahdud olan hali, geniş istikbal ile mukabele eden kazanır.

Birden meclis tarafından denildi:

— İzah et!

Dedim :

— Devletler, milletler muharebesi, tabakât-ı beşer muharebesine terk-i mevki ediyor. Zira beşer esir olmak istemediği gibi, ecir olmak da istemez.»

INSANLIĞIN GEÇIRDIĞI DEVIRLER

Bediüzzaman devletler arasındaki savaşların artık sınıf kavgasına döndüğünü ifade ettikten sonra, daha sonra Barla'da bulunduğu yıllarda (1926 - 1934) yazdığı «Yirmi Dokuzuncu Mektup» isimli bir risalesinde insan sınıflarını ve bu sınıfların tarih boyunca geçirdiği devirleri şöyle sıralıyor:

«Hayat-ı İçtimaiye-i siyasiye itibariyle beşer birkaç devri geçirmiş.

Birinci Devri : Vahşet ve bedevilik devri.

İkinci Devri : Memlukiyet (kölelik) devri.

Üçüncü Devri : Esir Devri.

Dördüncüsü : Ecir (gündelikçi) devri.

Beşincisi : Malikiyet ve serbestiyet devri.

Vahşet devri dinlerle, hükümetlerle tebdil edilmiş, nim-medeniyet devri açılmış. Fakat nev'-i beşerin zekileri ve kavileri insanların bir kısmını abd ve memlûk ittihaz edip, hayvan derecesine indirmişler. Sonra bu memlûklar dahi bir intibaha düşüp, gayrete gelerek, o devri esir devrine çevirmişler. Yani memlûkiyetten kurtulup, fakat «**El - hükmü Lil Galip**» olan zalim düsturiyle, yine insanların kavileri zayıflarına esir muamelesi yapmışlar. Sonra ihtilal-i kebir (Fransız ihtilali) gibi çok inkılablarla o devir de ecir devrine inkılab etmiş. Yani zenginler olan havas tabakası avam ve fukarayı ücret mukabilinde hizmetkâr ittihaz etmiş. Yani sermaye sahipleri ehl-i sa'y ve ameli (işçileri) küçük bir ücrete mukabil istihdam etmeleridir. Bu devirde su-i istimâlât o dereceye vardı ki, bir sermayedar kendi yerinde oturup, bankalar vasıtasıyla bir günde bir milyon kazandığı halde, bir biçare amele sabahtan akşama kadar taht - el - arz (yer altında) madenlerde çalışıp, kût-u lâyemût (ölmeyecek kadar) derecesinde kazanıyor. Şu hal müthiş bir kin ve iğbirar verdi ki avam tabakası havassa ilân-ı isyan etti. Şu asrın tabiriyle sosyalistlik, bolşeviklik suretinde evvel Rusya'yı zir ü zeber edip, geçen harb-i umumîden istifade ederek, her yere kök saldılar.» (1).

Bediüzzaman hitabesine devamla şöyle diyor:

«Galip olsa idik; hasmımız ve düşmanımız elindeki cereyan-ı müstebidaneye, belki daha şedîdane kapılacak idik. Halbuki o cereyan hem zalimane, hem tabiat-ı Âlem-i İslâma münafi, hem ehl-i imanın ekseriyet-i mutlakasının menfaatına mübayin, hem ömrü kısa, parçalanmaya namzettir. Eğer ona yapışsa idik, Âlem-i İslâmı fıtratına, tabiatına muhalif olarak bir yola sürükleyecek idik. Şu medeniyet-i habise ki, biz ondan yalnız zarar gördük. Ve nazar-ı şeriatta merdut ve seyyiatı hasenatına galebe ettiğinden; maslahat-ı beşer fetvasıyla mensuh ve intibah-ı beşerle mahkûm-u in-

---

(1) Mektubat - Eski yazı teksir, s. 562

kıraz, sefih mütemerrid, gaddar, mânen vahşi bir medeniyetin himayesini Asya'da deruhde edecek idik.

Meclisten biri dedi:

— Neden Şeriat şu medeniyeti reddediyor?

Bediüzzaman'ın bu suale verdiği cevabı nakletmeden önce başka bir eserinde izahı bulunan medeniyet anlayışına bir göz atalım:

«**Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaatı bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki; ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri, mehasin zannedip, taklid edip, malımızı harab ettiler. Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip, seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer iki harb-i umumî ile iki dehşetli tokat yiyip, o günahkâr medeniyeti zir ü zeber edip, öyle bir kustu ki, yer yüzünü kanla bulaştırdı. İnşaallah istikbaldeki İslâmiyetin kuvvetiyle, medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.**» (1).

1925 yılında bastırdığı Arapça «Zeyl-ül Hübâb» isimli eserinin sonunda ise medeniyet görüşünü şu şekilde izah eder:

«İmana ait bilgilerden sonra en lâzım ve en mühim âmal-i salihadır. Salih amel ise, maddî ve mânevî hukuk-u ibada tecavüz etmemekle, Hukukullah'ı da bihakkın ifa etmekten ibarettir. **Ecnebilerden alınan maddî bilgiler, san'at ve terakkiyata ait ise, lâzımdır. Sefahete dair ise muzırdır.**»

Bediüzzaman rüyadaki hitabesinde «Neden Şeriat şu medeniyeti reddediyor?» sualini de şöyle cevaplandırmaktadır :

— Çünkü beş menfî esas üzerine teessüs etmiştir. Nokta-i istinadı kuvvettir. O ise şe'ni (neticesi ve eseri) te-

---

(1) Hutbe-i Şamiye S. 32.

Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakaik-ı îmaniyenin kemalâtını ef'alimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri, elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler.
Belki küre-i Arz'ın bazı kıtaları ve devletleri de İslâmiyete dehâlet edecekler.

Hutbe-i Şamiye'den

Şam'daki Emeviye Camiinin içinden bir görünüş.

cavüzdür. Hedef-i kasdı menfaattır. O ise, şe'ni tezahumdur Hayatta düsturu cidâldir. O ise, şe'ni tenazu'dur. Kitleler mabeynindeki rabıtası, aheri yutmakla beslenen unsuriyet ve menfî milliyettir. O ise, şe'ni böyle müthiş tesadümdür. Cazibedar hizmeti, heva ve hevesi teşci ve arzularını tatmin

ve metalibini teshildir. O heva ise, insaniyeti derece-i melekiyeden dereke-i kelbiyete indirmektir. İnsanın mesh-i mânevisine sebep olmaktır.

Bu medenilerin çoğu, eğer içi dışına çevrilse, kurt, ayı, yılan, hınzır, maymun postu görülecek gibi hayale gelir. İşte onun için bu medeniyet-i hazıra; beşerin yüzde seksenini meşakkate, şekavete atmış; onu mümevveh (hayalî) saadete çıkarmış; diğer onu da, beyne - beyne (ikisi ortası) bırakmış. Saadet odur ki, külle ya eksere saadet ola. Bu ise ekall-i kalilindir ki, nev'i beşere rahmet olan Kur'an, ancak umumun, laakall ekseriyetin sadetini, tazammun eden bir medeniyeti kabul eder. Hem serbest hevanın tahakkümüyle, havaic-i gayr-i zaruriye, havaic-i zaruriye hükmüne geçmişlerdir. Bedeviyette bir adam dört şeye muhtaç iken; medeniyet yüz şeye muhtaç ve fakir etmiştir. Sa'y, masrafa kâfi gelmediğinden; hileye harama sevketmekle, ahlâkın esasını şu noktadan ifsad etmiştir. Cemaate, nev'e verdiği servet, haşmete bedel; ferdi şahsı fakir, ahlâksız etmiştir.

Kurûn-u ûlânın (ilk çağın) mecmu-u vahşetini, bu medeniyet bir defada kustu!

Âlem-i İslâmın şu medeniyete karşı istinkâfı ve soğuk davranması ve kabulde ıstırabı cây-ı dikkattir. Zira istiğna ve istiklâliyet hassasiyle mümtaz olan Şeriattaki ilâhî hidayet, Roma felsefesinin dehasiyle aşılanmaz, imtizac etmez, bel' olunmaz, tâbi olmaz... Bir asıldan tev'em (ikiz) olarak neş'et eden Eski Roma ve Yunan, iki dehaları; su ve yağ gibi, mürur-u â'sâr, (asırlar geçmesi) medeniyet ve Hıristiyanlığın temzicine çalıştığı halde, yine istiklâllerini muhafaza, âdeta tenasuhla o iki ruh şimdi de başka şekillerde yaşıyorlar. Onlar, tev'em ve esbab-ı temzic varken, imtizac olunmazsa, şeriatın ruhu olan nur-u hidayet, o karanlık medeniyetin esası olan Roma dehasiyle hiç bir vakit mezc olunmaz, bel' olunmaz...

Dediler:

— Şeriat-ı garrâdaki medeniyet nasıldır?

Dedim:

— Şeriat-ı Ahmediyenin (A.S.M.) tazammun ettiği ve emrettiği medeniyet ise, ki medeniyet-i hazıranın inkışaından inkişaf edecektir, O'nun menfî esasları yerine müsbet esaslar vaz'eder. İşte nokta-i istinad, kuvvete bedel haktır ki, şe'ni, adalet ve tevazündür. Hedef de menfaat yerine fazilettir ki, şe'ni muhabbet ve tecazübdür. Cihet-ül-vahdet de unsuriyet ve milliyet yerine; rabıta-ı dinî, vatanî, sınıfîdir ki; şe'ni samimî uhuvvet ve müsalemet ve haricin tecavüzüne karşı yalnız tedafüdür. Hayatta düstur-u cidal yerine düstur-u teavündür ki; şe'nî ittihad ve tesanüddür. Heva yerine hüdadır ki; şe'ni insaniyeten terakki ve ruhen tekâmüldür. Hevayı tahdid eder, nefsin hevesât-ı süfliyesinin teshiline bedel, ruhun hissiyat-ı ulviyesini tatmin eder.

Demek mağlûbiyetle biz ikinci cereyana takıldık ki, mazlumların ve cumhurun cereyanıdır. Başkalarından yüzde seksen fakir ve mazlumsa İslâmdan doksan, belki doksan beştir. Âlem-i İslâm şu ikinci cereyana karşı lâkayd veya muarız kalmakla; hem istinadsız, hem bütün emeğini heder, hem onun istilâsiyle istihaleye maruz kalmaktan ise, âkılâne davranıp onu İslâmî bir tarza çevirip, kendine hâdim kılmaktır. Zira düşmanın düşmanı, düşman kaldıkça dosttur; nasıl ki düşmanın dostu, dost kaldıkça düşmandır. Şu iki cereyan birbirine zıt, hedefleri zıt, menfaatleri zıt olduğundan; birincisi dese: «Öl», diğeri diyecek: «Diril!» Birinin menfaatı; zarar, ihtilâf, tedennî, zaaf, uyumamızı istilzam ettiği gibi, ötekinin menfaatı dahi kuvvetimizi, ittihadımızı bizzarure iktiza eder.

Şark husûmeti, İslâm inkişafını boğuyordu. Zail oldu ve olmalı. Garb husûmeti, İslâmın ittihadına, uhuvvetin inkişafına en müessir sebeptir, baki kalmalı...

Birden o meclisten tasdik emareleri tezahür etti. Dediler:

— **Evet, ümitvar olunuz... Şu istikbal inkılabâtı içinde en yüksek gür sadâ, İslâmın sadâsı olacaktır!...**

Tekrar biri sordu:

— Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddemesidir. Hangi fiilinizle kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti. Musibet-i âmme, ekseriyetin hatasına terettüp eder. Hazırda mükâfatınız nedir?

Dedim:

— Mukaddemesi, üç mühim erkân-ı İslâmiyedeki ihmalimizdir. Salât, savm, zekât. Zira yirmi dört saatten yalnız bir saati, beş namaz için Hâlik Teâlâ bizden istedi. Tenbellik ettik. Beş sene yirmi dört saat talim, meşakkat, tahrik ile bir nevî namaz kıldırdı. Hem senede yalnız bir ay oruç için nefsimizden istedi. Nefsimize acıdık. Keffareten beş sene oruç tutturdu. Ondan, ya kırktan yalnız biri, ihsan ettiği maldan zekât istedi. Buhlettik, zulmettik. O da bizden müterakim zekâtı aldı. «**El Cezaü Min cinsil amel**...»

Mükâfat-ı hazıramız ise; fâsık, günahkâr bir milletten, hums olan dört milyonu velâyet derecesine çıkardı; şehadet verdi. Müşterek hatadan neş'et eden müşterek musibet, mazi günahını sildi.

Yine biri dedi:

— Bir âmir, hatâ ile felâkete atmış ise?

Dedim:

— Musibetzede mükâfat ister. Ya âmir-i hatadarın hasenatı verilecektir, o ise hiç hükmünde, veya hazine-i gayb verecektir. Hazine-i gayb da böyle işlerdeki mükâfatı ise, derece-i şehadet ve gaziliktir.

Baktım meclis istihsan etti. Heyecanımdan uyandım. Terli, el - pençe yatakta oturmuş kendimi buldum. O gece böyle geçti.

DÜNYEVÎ MECLİSTE OLANLAR

Aynı gün pür-ümid başka ve dünyevî bir meclise gittim. Dünyevîler dediler:

— Neden geldin geleli, siyasete karışmıyorsun? Dedim:

«— **Siyasetin ve şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım.**» Evet İstanbul siyaseti İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır. Fikri hezeyanlaştırır. Biz müteharrik-i bizzat değiliz. Bilvasıta müteharrikiz. Avrupa üflüyor, biz burada oynuyoruz. O tenvim ile telkin eder, biz kendimizden hayal edip asammâne (sağır gibi) tahribimizle eser-i telkini icra ederiz. Madem ki menbaı Avrupa'dır. Gelen cereyan ya menfî veya müsbettir. Menfiye kapılan harf gibi «**Delle alâ mânâ fî nefsi gayrihi**» yahut «**Lâ yedullü alâ mânâ fî nefsîhi**» tarif edilir. Demek bütün harekâtı bizzat hariç hesabına geçer. Çünkü iradesi hükümsüzdür. Hulûs-ü niyeti fayda vermez. Bâhusus menfî iki cihet-i zaafla hariç cereyanın kuvvetine bir âlet-i lâya'kıl (akılsız bir âlet) olur.

Diğer müsbet cereyan ise, dahilden muvafık şeklini giyer. İsim gibi «**Delle alâ mânâ fî nefsîhi**»dir. Hareketi kendinedir. Tebei haricedir...

Lâzım-ı mezhep mezhep olmadığından belki muahez değil. Bahusus iki cihetle, kuvveti hariç cereyanın, müsbet ve zaafına inzimam etse harici kendine bir âlet-i lâ yeş'ur (şuursuz bir âlet) edebilir...

Dediler:

— Dinsizliği görmüyor musun? Meydan alıyor. Din namına meydana çıkmak lâzım. Dedim:

— Evet lâzımdır. Fakat kat'î bir şart ile ki; muharrik aşk-ı İslâmiyet ve hamiyyet-i diniye olmalı. Eğer muharrik veya müreccih siyasetcilik veya tarafgirlik ise tehlikelidir.

Birincisi hatâ da etse belki ma'fuvdur (affedilmiştir). İkincisi isabet de etse mes'uldür. Denildi:

— Nasıl anlarız?

Dedim:

— Kim fasık siyasetdaşını mütedeyyin muhalifine suizan bahaneleriyle tercih etse, muharrik-i siyasetciliktir. Hem umumun mâl-i mukaddesi olan dini; inhisar zihniyeti ile kendi meslektaşlarına daha ziyade has göstermekle kavi bir ekseriyette dine aleyhtarlık meyli uyandırmakla nazardan düşürmek muharrik-i tarafgirliktir.

Meselâ: İki adam dövüşürler. Biri zayıf düşeceğini hissederken, elindeki Kur'anı kaviye uzatmakla himayesini davet edip, kavi bir ele vermek lâzımdır. Tâ beraber çamura düşmesin. Kur'ana muhabbetini, hürmetini göstersin. Kur'anı, Kur'an olduğu için sevsin. Eğer kavinin karşısına siper etse, himayet damarını tahrik etmeye bedel hiddetini celbeder. Kur'anı kavi bir hadimden mahrum bırakmakla zayıf bir elde beraber yere düşerse, o Kur'anı kendi nefsi için sever demektir.

Evet, dine imale etmek (meylettirmek) ve iltizama teşvik etmek vazife-i diniyelerini ihtar etmekle dine hizmet olur. Yoksa «Dinsizsiniz!» dese onları tecavüze sevketmektir.

Din dahilde menfî bir tarzda istimal edilmez. Otuz sene halife olan bir zat, menfî siyaset namına istifade edildi zannıyle Şeriata gelen tecavüzü gördünüz. Acaba şimdiki menfî siyasetçilerin fetvalarından istifade edecek kimdir bilir misiniz? Bence İslâmın en şedit hasmıdır ki; hançerini İslâmın ciğerine saplamıştır.

Dediler:

— İttihad'a şedit bir muarız idin. Neden şimdi sükut ediyorsun?

Dedim:

— Düşmanların onlara şiddet-i hücumundan düşmanın

hedef-i hücumu onların hasenesi olan azim ve sebattır. Ve İslâmiyet düşmanına vasıta-i tesmim (zehirlendirme vasıtası) olmaktan feragatıdır. Bence yol ikidir. Mizanın iki kefesi gibi. Birinin hiffeti ötekinin sıkletine geçer. Ben tokadımı Antranik ile beraber Enver'e Venizelos ile beraber Said Halim'e vurmam, nazarımda vuran da sefildir.

Dediler:

— Fırkacılık lâzım-ı meşrutiyettir. Dedim:

— Bizdekilerde hutût-u efkâr, telâkî için mütemayilen imtidada bedel münharifen gittiğinden nokta-i telâkî vatanda belki kürede görünmüyor. Vücud adem gibi. Birinin vücudu ötekinin ademini ister. İnad bazan müfrit fırka mutaasıblarına dalâl ve batılı iltizam ettirir. Şeytan birisine yardım etse, melektir der rahmet okutur. Ötekinde melek görse libasını değiştirmiştir der lânet eder.

Suizan ve hüsn-ü zan nazarıyle dürbünün iki tarafı gibi (Leh - aleyh) dar, Vahî emareyi bürhan, bürhanı vahî emare görür. İşte bu zulümdür. «Mahlûkatın en zalimi insandır.» (meâlindeki âyetin) sırrını gösterir. Zira hayvanın aksine olarak kuvâ ve meyilleri fıtraten tahdid edilmemiş, meyl-i zulüm hadsizdir. Lâsiyyemâ, ene'nin eşkâl-i habisesi olan hodgamlık, hodfikirlik, hodbinlik, hodendişlik, gurur ve inad o meyle inzimam etse öyle ekber-ül kebâiri icad eder ki, daha beşer ona isim bulmamış. Cehennemin lüzumuna delil olduğu gibi, cezası da yalnız cehennem olabilir.

Meselâ: Birisinin bir sıfatından darılsa, mecma-ı evsaf-ı mâsume olan şahsına, hattâ ehibbasına, hattâ meslektaşına zulmünü teşmil eder. «Hiç bir günahkâr başkasının günah yükünü yüklenemez.» (1) hakikatına karşı temerrüd eder. Meselâ: Muhteris bir intikam veya müntakim bir hi-

---

(1) İsrâ sûresi, âyet 15 meâlen.

lafiyle bir kere demiş: «İslâm mağlûp olacak, kalbi parçalanacak.» Sırf o mürâî ruhtan gelen, yalancı fikirden çıkan meş'um sözünü doğru göstermek için İslâm mağlûbiyetini, İslâm perişaniyetini arzu eder, alkışlar. Hasmın darbesinden mütelezziz olur. İşte bu alkışı ve gaddar telezzüzüdür ki; mecruh İslâmı müşkil mevkide bırakmış. Zira hançerini İslâmın ciğerine saplamış olan hasım, sükût et demiyor; alkışla, mütelezziz ol, beni sev, diyor. Onları misal gösteriyor. İşte size dehşetli bir günah ve zulüm ki; ancak haşirdeki mizan tartabilir. (Bu temsile göre kıyas et...)

Denildi:

— Mağlûbiyet mâlûmdu. Biz bilirdik. Bilerek bizi belâya attılar.

Dedim :

— Acaba Hindenburg (1) gibi dehşetli insanlar nazarında, nazarî kalmış olan gaye-i harb, sizin gibi acemilere nasıl mâlûm ve bedihi olabilir? Acaba fikir dediğiniz şey el-iyâzü billah (Allah korusun) arzu olmasın. Bazan zalimâne intikam-ı şahsî arzuya fikir suretini giydirir. Yahû! Pis bir çamura düşmüşsünüz; miskü anber diye yüzüne gözüne bulaştırmaya ne mânâ vardır?...

İşte misâlilerin münevver gece meclisinde ve dünyevilerin gündüz mahfelinde, akıldan akma değil, kalpten çıkan beyanatım. İster isen kabul et, ister isen etme. Anlamak şartiyle. İster al, gûş-u kabul-i can et. (İster can kulağıyle dinle, kabul et.) İster hiddet et.

---

(1) Hindenburg, Paulvan (1847-1934) : Tanınmış büyük Alman askeri ve 1. Dünya Harbi kahramanlarındandır. Aslen Prusyalıdır. 18 yaşında teğmen oldu. 1911'de 65 yaşında tekaüd oldu. 1. Cihan Harbinde Almanlar onu tekrar vazifeye çağırdılar. 71 yaşında reis-i cumhur oldu. 1. Dünya Savaşında meşhur Hindenburg hattını kurdu.

İnadın işi; şeytan birisine yardım etse, «melektir» der rahmet okur, muhalifinde melek görse «libasını değiştirmiş şeytandır.» der lânet eder.

سنوحات

لبديع الزمان

Bediüzzaman Said Nursî'nin 1922 yılında İstanbul'da neşrettiği «Sünuhat» isimli eserinin kapağı

اوقاف اسلاميه مطبعه سى

١٣٣٦—١٣٣٨

RÜYANIN ZEYLİ

Rüya haccda sükût etti. Çünkü haccın ve ondaki hikmetin ihmali, musibeti değil, gadap ve kahrı celbetti. Haccın bahusus tearüfle tevhid-i efkârı teavünle teşrik-i mesâiyi tazammun eden içindeki siyaset-i âliye-i İslâmiye ve maslahat-ı vasia-i içtimaiyenin ihmalidir ki; düşmana milyonlarla İslâmı, İslâm aleyhinde istihdama zemin etti. İşte Hind... Düşman zannederek, pederini öldürmüş, başında oturmuş bağırıyor. İşte Tatar, Kafkas... öldürülmesine yardım ettiği şahıs biçare valideleri olduğunu «**Ba'de harâb-il Basra**» (Basra harap olup, yıkıldıktan sonra) anlıyor, ayak ucunda ağlıyorlar. İşte Arap' yanlışlıkla kahraman kardeşini öldürüp hayretinden ağlamayı da bilmiyor. İşte Afrika... Biraderini tanımıyarak öldürdü. Şimdi vaveylâ ediyor. İşte âlem-i İslâm... Bayraktar oğlunun, gafletle bilmeyerek öldürülmesine yardım etti. Valide gibi saçlarını çekip ah ü fizar ediyor. Milyonlarca ehl-i İslâm hayr-ı mahz olan sefer-i hacca şedd-i rihal etmek (yolculuk için hazırlanmak) yerine, şerr-i mahz olan düşman bayrağı altında, dünyada uzun seyahatlar ettirildi... (İbret alınız!..)

Korkaklıkta darb-ı mesel hükmünde olan tavuk, çocukları yanında iken şefkat-i cinsiyesi ile camusa saldırır. İşte dehşetli bir cesaret. Hem darb-ı mesel olmuş; keçi kurttan havfı, ızdırar vaktinde mukavemete inkilab eder, boynuzuyla kurdun karnını deldiği vakidir. İşte harika bir şecaat. Fıtrî meyelan mukavemetsuzdur. Bir avuç su kalın bir demir gülle içine atılsa, kışta soğuğa mâruz bırakılsa, meyl-i inbisat demiri parçalar. Evet şefkatli tavuk cesareti, hamiyetli keçi ıztırarî şecaatı gibi fıtrî bir heyecan; demir güllede su gibi zulmün bürudetli husumet-i kâfiranesine mâruz kaldıkça her şeyi parçalar. Rus mojikleri (Rus köylüsü) buna şahiddir. Bununla beraber imanın mahiyetindeki harikulâde şehamet, izzet-i İslâmiyenin tabiatındaki âlem-

pesend şecaat, uhuvvet-i İslâmiyenin intibahiyle her vakit mucizeleri gösterebilir.

Bir gün olur elbette doğar şems-i hakikat;
Hiç böyle müebbed mi kalır zulmet-i âlem?

Bir gece rüyada Cenab-ı Peygamber (A.S.M.) Efendimizi gördüm. Bir medresede, huzur-u saadette bulunuyordum. Cenab-ı Peygamber (A.S.M.) bana Kur'andan ders verecekIerdi. Kur'anı getirdikleri sırada Hazret-i Peygamber (A.S.M.) Efendimiz Kur'ana ihtiramen kıyam buyurdular. O dakikada şu kıyamın, ümmeti irşad için olduğu birden hatırıma geldi. Bilahare bu rüyayı Suleha-yı ümmetten bir zata hikâye ettim. Şu suretle tabir etti:

— Bu büyük bir işaret ve beşarettir ki: Kur'an-i Azîmüşşan lâyık olduğu mevki-i muallayı bütün cihanda ihraz edecektir (1).

«NEDEN MUHALEFETI TENKIT EDIYORSUN?»

Harpten mağlûp çıkışımızı, sırf maddi ve zahirî sebeplere bağlayarak bu harpte canlarını ve mallarını kaybeden şehid ve gazilerin hakkını inkâr edip, dökülen kanları hiçe sayarak,

«Hangi cemiyettensin, neden muhalefeti şiddetle tenkid ediyorsun?» diyenlere ise şu cevabı verir:

«Şühedâ cemiyetindenim. Tek bir veliyi inkâr veya istihfaf etmek meş'umdur. Öyle ise iki milyon evliyaullah olan, şühedayı inkâr etmek ve kanları heder saymak meş'umların en meş'umudur. Zira muhalefet der: «Haksız olarak harbe girildi. Hasmımız haklı idiler. Cihad değildi.» İşte şu hüküm iki milyon şühedanın şehadetini inkârdır. Bence en çok duamız bu olmalı:

«Ya Rabbi! Aramızdan, içimizden bir mesele, bir ihtilâf çıkarma.»

---

(1) Sünühat, s. 23

Bir hakikat var ki en bedevi ve hatta vahşi insanlar dahi o hakikata karşı serfürû, perde-i itaat ve ihtiramdadırlar. Bir aşiretten iki hasım kabile, hariç bir düşman zuhur etse, sevk-i tabii ile dahili husumet tatil edilir. Çok garibdir ki, medenî münevver telakki edilenler o vahşilerden çok aşağıdırlar. Harici düşmanların hücumunda dahili düşmanlığı şiddetlendirirler. Eğer medeniyet ve fen böyle ise, insanın saadeti de vahşet ve cehalettir.» (1).

DAİMA GERÇEKLERİN PEŞİNDE

Cemal Kutay'ın tabiriyle ütopik ve hayalperest değil, realist ve gerçekçi bir İslâm filozofu olan Said Nursî, daima gerçeklerin peşindedir. Hadiseleri vatan, millet ve din nokta-i nazarından değerlendirir, problemlerin çözüm yollarını gösterir. Çok özlü tabirlerle bütün cemiyet meselelerini formüle eder. İşte yine böyle bir meselede 1923 yılında Evkaf-ı İslâmiye Matbaasında tab edip neşrettiği «Rumuz» isimli eserindeki şu izaha bakınız:

Sual: Gavurlardaki iki cereyanı nasıl görüyorsun?

Cevap: Şimdilik biri necis, biri encestir. Tâhir-i mutlak yalnız desatir-i İslâmiyettir.

— Öyle ise iki cereyana da lânet.

— Evet; lâkin bize bulaşmış olan encesin temizliği hesabına onun izalesine çalışan necise, necis demekle, onu da kendimize sıçratmak maslahat olmasa gerektir. Meselâ: Bir hınzır seni boğuyor, bir ayı da onu boğuyor. Ayının böğrüne dürtmekle kendine musallat etmek akıldan ziyade cünundur. Zaten bir cinnet-i müstevliye dünyaya dağılmıştır (2).

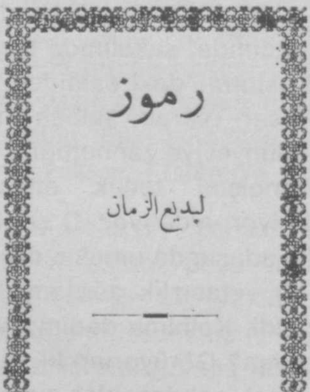
---

(1) İşârât, s. 24
(2) Rumuz, s. 18

Bugün olduğu gibi Osmanlıların sonlarında da çeşitli cereyanlar vatanımızı istila etmek emelinde idi. Bu cereyanlara, «necis» ve «ences»e karşı, yani «pis» ve «daha pis»e karşı, bizim dayanak noktamız tam mânasiyle, tertemiz olan İslâmın düstur ve prensipleridir.

«O halde iki cereyana da lânet.» diyene ise; Said Nursî şu cevabı verir:

Evet... Fakat bize bulaşmış olan encesin, yani çok pisin temizliği hesabına necise, yani pise de pis diyerek, onu da kendimize sıçratmak hiç bir fayda temin etmez. Meselâ: Bir domuz seni boğuyor. Bir ayı da onu boğuyor. Bu esnada ayının karnına dürtmekle onu da kendine saldırtmak akıldan ziyade deliliktir. Zaten istilâcı bir delilik bütün dünyaya dağılmıştır.

Bediüzzaman'ın 1923 yılında İstanbul Evkaf-ı İslâmiye Matbaasında basılan «Rumuz» ve «İşârât» isimli eserlerinin kapakları

BIR İSTANBUL HATIRASI

İstanbul'da bulunduğu yılların hatırasını, daha sonraki yıllarda yazdığı Lem'alar adlı eserinin İhtiyarlar Risalesinde bakınız nasıl anlatıyor:

«Esaretten geldikten sonra İstanbul'da Çamlıca tepesinde bir köşkte merhum biraderzadem. Abdurrahman (R. Aleyh) ile beraber oturuyorduk. Bu hayatım, hayat-ı dünyeviye cihetinde, bizim gibilere en mes'udane bir hayat sayılabilirdi. Çünkü esaretten kurtulmuştum; Dar-ül - Hikmette, meslek-i ilmiyeme münasip en âli bir tarzda neşr-i ilme muvaffakiyet vardı. Bana teveccüh eden haysiyet ve şeref, haddimden çok fazla idi. Mevkice İstanbul'un en güzel yeri olan Çamlıca'da oturuyordum. Hem herşeyim mükemmeldi. Merhum biraderzadem Abdurrahman gibi gayet zeki, fedakâr, hem talebe, hem hizmetkâr, hem kâtip, hem evlâd-ı mâneviyem beraberdi. Dünyada herkesten ziyade kendimi mes'ud bilirken aynaya baktım; saçımda, sakalımda beyaz kılları gördüm. Birden esarette Kosturma'daki camideki intibah-ı ruhi yine başladı. Onun eseri olarak, kalben merbut olduğum ve medar-ı saadet-i dünyeviye zannettiğim halâtı, esbabı tetkike başladım. Hangisini tetkik ettimse, baktım ki, çürüktür, alâkaya değmiyor, aldatıyor. O sıralarda en sadakatli zannettiğim bir arkadaşımda umulmadık bir sadakatsizlik ve hatıra gelmez bir vefasızlık gördüm. Hayat-ı dünyeviyeden bir ürkmek geldi. Kalbime dedim: Acaba ben, bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki, hakikat noktasında acınacak halimize pek çok insanlar gıpta ile bakıyorlar... Bütün bu insanlar divane mi olmuşlar? Yoksa şimdi ben divane mi oluyorum ki, bu dünyaperest insanları divane görüyorum? Her ne ise... Ben ihtiyarlığın verdiği şiddetli intibah içinde, en evvel alâkadar olduğum fanî şeylerin faniliğini gördüm; kendime de baktım, nihayet-i aczde gördüm. O vakit, beka isteyen ve beka tevehhümüyle fani-

lere mübtelâ olan ruhum, bütün kuvvetiyle dedi ki: Madem cismen faniyim, bu fanilerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben acizim. Bu âcizlerden ne bekleyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir Baki-i Sermedî bir Kadîr-i Ezelî lâzım, diyerek taharriye başladım.» (1).

BİR HANÇERİN HİKAYESİ

Bin sekiz yüz seksen dokuz yılında kıskançlık sebebiyle Siirt'te bir kısım talebelerin Bediüzzaman'a silahla hücum ettiklerinden beri taşımaya mecbur olduğu hançeri Rus esaretinden vatana döndükten sonra, Ahmed Muhtar Paşaya hediye etmiştir. İbrahim Hakkı Konyalı bu tesbitini şöyle ifade etmektedir:

«Askerî müzede daha başka eski ve yeni pek çok kıymetli yadigârlar da vardır. Ben silahları tasnif ederken beyaz saplı bir de hançer bulmuştum. Bunun üzerinde Said-i Kürdî yazılıydı. Bunun nasıl ve ne vakit müzeye girdiğini inceledim. Eski lakabiyle Said-i Kürdî, mütareke yıllarında **Dar'ül Hikmet-i İslâmiye** azalığına tayin edilmişti.

Said Nursî'yi şahsen tanırdım. Şehzadebaşı'nda uzun külahının üstüne poşu sarar ve doğduğu yerin elbisesiyle gezer, belinde bir hançer taşırdı. Sonra öğrendiğime göre askerî müzenin ikinci kurucusu ve koruyucusu büyük âlim ve tarihçi Ahmed Muhtar Paşa, Said Nursî'yi tanırmış, ilminden dolayı ona hürmet edermiş. Onun hançerini bir yadigâr olmak üzere askerî müzeye almış, numaralattırmış ve saklattırmıştır.» (2)

---

(1) Lem'alar, s. 225

(2) «Yunus Emre Karamanlıdır.» İ. Hakkı Konyalı. 9 Haziran 1973. Yeni Asya.

5 MART 1920

Babıâli'deki Nallı Mescid yanındaki binada matbuat cemiyeti, yani bugünkü adı ile Gazeteciler Cemiyeti bulunuyordu.

5. Mart. 1920 İstanbul mütarekenin acı günlerini yaşıyor, Avrupa ve Amerika'dan fıçılarla getirilen alkollü içkiler İstanbul'un hem ciğerini ve hem de beynini yakıyordu.

İşte bu acı günlerde mezkûr binada «hilâl-i ahzer» (Yeşilay) Cemiyeti kuruldu.

Bu toplantıya Şeyhülislâm Haydarizade İbrahim, Darül Hikmet-il İslâmiye azasından Bediüzzaman Said Nursî, Dr. Tevfik Rüştü Aras, H. Tarık Us, Hamdullah Suphi, Dr. Emin Paşa, Velid Ebüzziya, Eşref Edip, Müderris Mustafa Şekip, Dr. Süheyl Ünver, Mazhar Osman ve Fahreddin Kerim gibi zatlar da katılmışlardı.

İlk toplantıya katılanların imzalarını taşıyan tarihi defter halen Dr. Fahreddin Kerim Gökay'dadır.

Cemiyetin fahri reisliğine Haydarizade İbrahim Efendi, birinci reisliğe Dr. Hacı Emin Paşa, ikinci reisliğe Mazhar Osman, umumî kâtipliğe Dr. Şükrü Hazım Bey seçildi (1).

16 MART 1920

Birinci Dünya Harbindeki mağlûbiyetimizden sonra vatanın her tarafı düşman işgaline uğramıştı. Bu arada 16 Mart 1920'de de İngilizler İstanbul'u işgal etmişlerdi. Bu durumda Bediüzzaman çok üzülüyor, fakat boş da durmuyordu. «Harb-i umumide mağlubiyetimizden dolayı fazla müteessir olduğunuzu görüyoruz» diyenlere cevaben:

---

(1) Yeşilay sy. 392, 1966

«Ben kendi elemlerime tahammül ettim,.. Fakat, ehl-i İslâmın eleminden gelen teellümât beni ezdi. Onun için bu kadar ezildim. Fakat bir ışık görüyorum ki, o elemlerimi unutturacak, inşallah» diyerek tebessüm ederdi (1).

İstanbul işgal altında iken Divanyolundaki bir matbaada cereyan eden, bir olayı «Şeyhül muharririn» namıyla maruf Konsolidçi Asaf Beyin ağzından dinleyelim:

— Bir gün Divanyolundaki matbaamızda otururken odaya bir adam girdi. Kıyafeti tuhafça idi. Başında külâha benzer bir şey vardı. Bu adamı görünce Mevlânzâde ayağa kalktı, beni göstererek:

— Efendim, dedi. Başmuharririmiz Konsolidçi Asaf. Ve bana hitap ederek:

— Oğlum, dedi: — Bu zat en büyük din âlimlerimizden Bediüzzaman Said Nursî'dir. Ben de o zaman Bediüzzaman'la konuşmaya başladım. Hakikaten yüksek ilmî konuşmaları ile çok müstefit oldum. O, sık sık matbaamıza geliyordu. Onunla konuşuyorduk. Bazan birlikte dışarı çıkıp şehir içinde gezdiklerimiz bile oluyordu.

Bilmem ne kadar zaman sonra idi, Said Nursî İstanbul'dan ayrılmıştı. Memleketine mi, yoksa başka bir yere mi gitmişti, şimdi hatırlayamıyorum. Almanya ve müttefikleri büyük bir hezimete uğramışlardı. Memleket parçalanmış, vatanın her parçasında yeni hükûmetler türemeğe başlamıştı. Ermenistan da bunlardan biridir. Mevlânzâde Rıfat Bey, bir gün bana dedi ki:

— Oğlum Ermenistan hükümeti kuruluyor. Onların Ermenistan kurmalarına karşılık, İmparatorluk dağıldığına göre biz de Kürdistan kuralım.

Ben hayretle yüzüne bakınca,o bana dedi ki:

— Ben vatan haini değilim. Koca Osmanlı İmparatorluğunu parçalatan da ben değilim. Onu yıkanların Allah be-

(1) Bediüzzaman Tarihçe-i Hayatı - Abdurrahman.

lâsını versin. Birer hırsız gibi kaçtılar. Filhakika bir Kuva-yı Milliye var, ama ümit pek zayıf. Mucize devrinde değiliz. Ben bu işi Said Nursî'ye yazacağım. Çünkü onun nüfuzu çok kuvvetlidir. Hatırı çok sayılır, onun için bu zata bir mektup yazıp göndereceğim. Ve ondan teşrik-i mesâi isteyeceğim.

Mevlânzâde mektubunu yazıp gönderdi. Bundan on gün kadar geçmişti, belki de onbeş gün, hatırlayamıyorum. Bir gün matbaamızda oturuyorduk, misafirlerimiz de vardı. O zamanlar Bahriye Nâzırı olan Cakalı Hamdi Paşa ile Divan-ı Harb-ı Örfî Reisi nezdimizde idiler. Şuradan buradan konuşuyorduk. Bu sırada posta müvezzii odaya girdi ve bir mektup bırakarak çıkıp gitti. Rifat Bey mektubu okurken yüzünü ekşitiyor, hiddetlendiği âşikâr olarak görülüyordu. Rifat Bey mektubu okuduktan sonra bana fırlatarak:

— Oku da gör, dedi. Bediüzzaman benim tekliflerimi reddediyor. Ben senin fikrine taraftar değilim, diyor. Mektubu gizli okumak çok ayıp olacaktı. Âşikâr olarak okumaya başladım. Cakalı Hamdi Bey ile, Divan-ı Harb-i Örfî Reisi Mustafa Paşa da dinliyorlardı. Bediüzzaman'ın bu cevabî mektubu aynen hatırımda olmamakla beraber, Bediüzzaman bu mektubunda; Mevlânzâde'nin Kürdistan kurma teklifini reddediyor:«**Rifat Bey, Kürdistan teşkil etmek değil, Osmanlı İmparatorluğunu ihya edelim. Bunu kabul edersen canımı bile feda ederek, çalışırım.**» diyordu. Benim âşikâr olarak okuduğum mektubu misafirlerimiz de dinledikten sonra Mustafa Paşa Mevlânzâde'ye:

— Rifat Bey, sen yanlış düşünüyorsun. Bediüzzaman doğru söylüyor. Kürdistan kurmak değil, Osmanlı İmparatorluğunu yeniden kurmak lâzımdır, dedi.

Said Nursî'nin o mektubu benim cebimde kalmıştı. Evraklarım arasında yazıhanemde duruyordu. 1926 senesi yazında evimden ve yazıhanemden evraklarım çalınmıştı. O zamanki İstanbul polis müdüriyeti birinci şube kısm-ı si-

yasî, sivil komiserlerinden, o sırada Sarıyer'de oturan bir adam tarafından evim ve yazıhanem yoklandığında çalınan evrak arasında bu mektup da bulunuyordu (1).

BİR BAŞKA TEKLİF

Yine menhus mütarekenin o acı günlerinde «Kürt Teâli Cemiyeti»nin reisi Abdülkadir'den gelen Kürdistan kurma tekliflerine Bediüzzaman şu cevabı veriyordu:

— **Allahü Zülcelâl Hazretleri, Kur'an-ı Kerim'de: «Öyle bir kavim getireceğim ki, onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever.» diye buyurmuştur. Ben de bu beyan-ı ilâhî karşısında düşündüm, bu kavmin bin yıldan beri âlem-i İslâmın bayraktarlığını yapan Türk Milleti olduğunu anladım. Bu kahraman millete hizmet yerine dörtyüz elli milyon hakiki Müslüman kardeş bedeline, bir kaç akılsız kavmiyetçi kimsenin peşinden gitmem»**... (2)

İstanbul'da, en büyük ve en ehemmiyetli ve tesirli milli hizmetlerinden birisi de «**Hutuvat-ı Sitte**»dir. Merhum Eşref Edip Fergan'ın gayret ve yardımiyle basılan bu eser işgal altındaki İstanbul'da Bediüzzaman'ın dostları ve talebeleri tarafından el altından dağıtılır. Düşmanların altı adet hatvesini, yani aldatmalarını anlatan bu eser, o zaman gizli basılmıştır. Eserin üzerinde hangi matbaada basıldığı da, o zamanın şartlarının icabı olarak belirtilmemiştir. «Kubbe altı» mecmuasının Temmuz 1973 tarihli 3. sayısında Samiha Ayverdi'nin:

«Eli ne kadar açıksa, insanlara not vermek de o kadar hasis olan İstanbul'un renkli simalarından Tevfik Demiroğlu yirmi sene müddetle İstanbul vilâyeti muhasebe müdürlüğünde bulunmuş, dürüstlüğü iffeti, sağlam karak-

---

(1) Mülâkat, s. 31 - 34
(2) Aynı Eser, s. 37

teri ve mesleğindeki vukufu ile tanınmış maliyecilerimizdendir. Devrinin belli başlı simalarını,meziyetleri ve kusurları ile beraber bilmekte de şöhret sahibidir.» diye anlattığı birinci devre Van mebuslarından Tevfik Demiroğlu'ndan bizzat dinlediğimize göre o zaman «Hutuvat-ı Sitte»yi Bediüzzaman'ın yeğeni Abdurrahman ile bütün İstanbul'u dolaşarak dağıtmışlar.

«Hutuvat-ı Sitte» neşredildiği zaman bu eseri gören işgal kuvvetleri kumandanı, çok hiddetlenir ve Bediüzzaman'ın idam kararıyla vücudunun ortadan kaldırılmasını ister. Fakat kendisine, Bediüzzaman idam edilirse, bütün Anadolu, İngilize ebediyyen düşman olacağı ve bilhassa aşiretlerin bunun intikamını, mutlaka alacakları kendilerine bildirilince bir şey yapamazlar.

MOLLA SÜLEYMAN ANLATIYOR

O zaman Bediüzzaman'ın talebelerinden Molla Süleyman şöyle bir hatıra anlatıyor.

Bediüzzaman'la beraber Ayasofya'da iken bir gün bana dedi:

— Süleyman, haydi sinemaya gidelim.

Beraberce kalktık Alemdar sinemasına gittik. Birinci mevkie bilet aldı, zaten her yerde hep en iyi yeri seçerdi. Bir müddet seyrettik. Ben arkasında oturuyordum. Üstad Hazretleri bana döndü dedi ki:

— Ne anladın bu filimden?

— Hiç, dedim.

O zaman buyurdu ki!

— Süleyman, işte dünya da böyledir. Kendisi sabit olmadığı gibi, içindekiler de öyledir. Fanidir, durmuyor, gidiyor. Onun için dünyaya güvenme, bu filim kadar kısadır. Sinema perdeleri gibi akıp gidiyor, göz açıp kapayıncaya kadar geçip gidiyor.»

Sonra sinemadan çıkarak, Divanyolu'na müteveccihen yola koyulduk. Mısırlı Said Molla vardı. İngiliz Muhipleri Cemiyeti ikinci başkanı, itikatsız birisi, Mason mu idi neydi? Bu adam Hazret-i Üstadı İngilizlere ihbar ediyor. Üstadın şeklini, şemailini, kıyafetini, kaldığı yeri, haber veriyor. Çünkü Hazret-i Üstad İngilizlere gazetelerde yazdığı yazılarda müthiş hücumlar ediyor.

«Tükürün İngiliz lâininin hayasız yüzüne»

«Ey ekpek - ül küpekadan tekepküp etmiş köpek» diye Tanin'de ve diğer gazetelerde makaleler yazıyordu. Bir gün Ayasofya meydanında işgal kuvvetleri askerleri bekliyorlardı. Üstadı yakalamak üzere idiler. Ben çok korktum. Bana dedi:

— Süleyman sen arkamdan gel. Peşimi bırakma.

Bu arada «Yasin Suresi»nden **(Biz hem önlerinden bir sed, hem arkalarından bir sed çektik. Böylece onları sarıverdik. Artık görmezler)** meâlindeki âyeti okuyordu. Onlar bizi göremediler, hemen yanlarından geçip eve geldik. Kapıyı vurdum, kapının açılması biraz gecikince içerdeki arkadaşa «çabuk aç kapıyı, yanımda Bediüzzaman var.» dedim. Hemen kapıyı açtı ve içeri girdik. Hazret-i Üstad divana oturdu. Ben ayaklarından çizmelerini çıkardım. Sonra bana sordu:

— Süleyman ne anladın bu işten?

— Efendim bilmiyorum.

Buyurdu ki:

— İşgal kuvvetleri beni vurmak için emir almışlar, ben seni kurtarmak için öyle yaptım, ben sana acıdım. Çünki senin silahın yoktu. Yoksa ben onlardan on tanesini sıraya dizmiş ve hedefe almıştım. Ben ölene kadar onlardan en az on tanesini öldürürdüm.»

Burada Bediüzzaman'ın Hutuvat-ı Sitte eserinden «beşinci ve altıncı hatve»sini yani düşmanların aldatmasını aynen verelim:

«Beşinci Hatvesi:

Der:

— İrade-i Hilâfet siyasetimin lehinde çıktı.

Şu vesveseye karşı deriz:

Bir şahsın arzu-yu zâtisi ve emr-i hususisi başkadır, ümmet namına emin olarak deruhte ettiği emanet-i Hilafetten hasıl olan şahsiyet-i mâneviyenin iradesi bambaşkadır. Bu irade bir akıldan çıkıp, bir kuvvete istinad ederek, Âlem-i İslâmın maslahatını takip eder. Aklı ise şurâ-yı ümmettir. Senin vesvesen değil. **Kuvveti; müsallah ordusu, hür milletidir. Senin süngülerin değildir.** Maslahat da, muhitten merkeze nazar edip; İslâm için fâide-i uzmayı (büyük faydayı) tercih etmektir. Yoksa aksine olarak merkezden muhite bakmakla Âlem-i İslâmı bu devlete, bu devleti de Anadolu'ya, Anadolu'yu da İstanbul'a, İstanbul'u da hanedan-ı saltanata taarruz vaktinde feda etmek gibi, hodendişâne (kendini düşünen) fikir ve irade değil, Vahdeddin gibi mütedeyyin bir zat, hattâ en facir bir adam da, yalnız ism-i hilâfeti taşıdığı için ihtiyariyle etmez. Demek, mekruhtur. O halde ona itaat, adem-i itaattir. (İtaat etmemektir.)

Altıncı Hatvesi:

Der ki:

— Bana karşı mukavemetiniz beyhudedir. Müttefikiniz beraber iken yapamadığınız şeyi şimdi nasıl yapacaksınız?

Şu vesveseye karşı deriz:

En ziyade hile ve fitne kuvvetiyle ayakta duran azametli kuvvetin bizi yeise (ümitsizliğe) düşürmüyor. Evvelâ, hile ve fitne, perde altında kaldıkça tesir eder. Zahire çıkmakla iflâs eder, kuvveti söner. Perde öyle yırtılmış ki, senin yalan, hile, fitnen; hezeyana, maskaralığa inkılâb edip, akim kalıyor. Bu defaki Anadolu'ya karşı .... gibi.

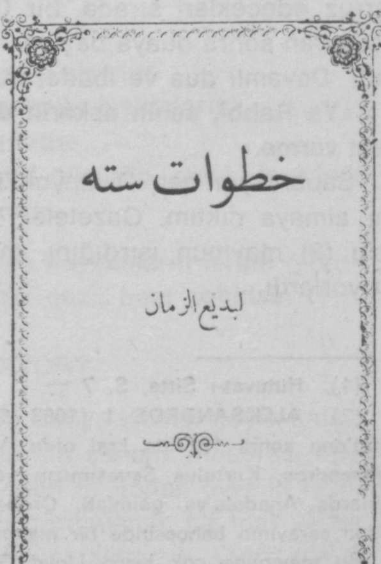
Saniyen: O kof kuvvetin yüzde doksan sana karşı itilâf kabul etmez. Muhasım bir cereyan, atâlete mahkûm ediyor. Fazla kalan kuvvetinle dert ve dermanda müşterek olan Âlem-i İslâmı susturacak, depretmiyecek derecede eskisi gibi bir istibdat altında tutmaya ihtimal versen, şeytan iken eşeğin eşeği olursun! Hey! Ekpek-ül küpeka!... Köpekten tekepküp etmiş köpek.

Salisen: Mademki öldürüyorsun... Ölmek iki suretledir.

Birinci suret :

Senin ayağına düşmek, teslim olmak suretinde ruhumuzu, vicdanımızı ellerimizle öldürmek, cesedi de güya ruhumuza kısasen sana telef ettirmektir.

Bediüzzaman Said Nursî'nin İstanbul'u işgal eden İngilizlere karşı neşrettiği «Hutuvat-ı Sitte» eserinin kapağı

İkinci suret :

Senin yüzüne tükürmek, gözüne tokat vurmakla, ruh ve kalbimiz sağ kalır. Ceset de şehid olur. Akide-i faziletimiz tahkir edilmez. İslâmiyetin izzetiyle istihza edilmez.

Elhasıl: İslâmiyet muhabbeti, senin husumetini istilzam eder. Cebrail, şeytan ile barışamaz (1).

1921

Yine Molla Süleyman bu yıllarda bizzat şahid olduğu bir olayı şöyle anlatıyor:

«Yunan başvekili Venizelos, İngiliz başvekili Lloyd George'dan elli bin kişilik silâh alıyor. Bu silâhlarla Anadolu'ya taarruz edecekleri sırada, bir Cuma gecesi Bediüzzaman namazdan sonra duaya başladı. O gece sabaha kadar uyumadı. Devamlı dua ve ibadet etti.

«**Ya Rabbi, senin askerin daha çoktur. Bu mel'unlara fırsat verme.**»

Sabahleyin ben Divanyolu'ndan gazetesini ve çorbasını almaya çıktım. Gazeteler Yunan Kralı I. Aleksandros'u (2) maymun ısırdığını, maymunu ise öldürdüklerini yazıyorlardı.

---

(1) Hutuvat-ı Sitte, S. 7

(2) ALEKSANDROS - I (1893 - 1921) Yunan Kralı. Babası Kostantin'den sonra 1917'de kral oldu. Venizelos'u başbakanlığa getirdi. Aleksandros, Kurtuluş Savaşımızın yeni hazırlanmaya başladığı zamanlarda Anadolu'ya gelmişti. Ordusunun denize döküldüğünü görmeden sarayının bahçesinde bir maymun tarafından ısırılarak öldü.

Bu maymuna çok kızan Lloyd George, onun hakkında diyor ki: «Doğu, belki de Batı tarihinin bir maymunun bir adamı ısırması yüzünden değişmesi, her büyük fâcianın sahifelerinde rastgelinen tuhaf tesadüflerin bir oyunundan başka bir şey değildir...»

Gazeteyi görünce Bediüzzaman çok sevindi ve gülerek: «Bir kalem getir de Süleyman, bu hayvanın arkasından bir mersiye yazalım» dedi. Hemen gazetenin kenarına şu mersiyeyi yazdı:

(VEMA YA'LEMÜ CÜNUDE RABBİKE İLLÂ HU)

İşte o cünuttan bir gazi şehid,
nev'-i hayvandaki meymun-u saîd.
Ey maymun-u meymun! Mü'minleri memnun,
kâfirleri mahzun,
Yunan'ı da mecnun eyledin.

Öyle bir tokat vurdun ki,
siyaset çarkını bozdun.
Lloyd George'u kudurttun,
Venizelos'u geberttin.

Mizan-ı siyasette pek ağır oturdun
ki, küfrün ordularını, zulmün leşkerlerini
bir hamlede havaya fırlattın...
Başlarındaki maskelerini düşürüp, maskara ederek
bütün dünyaya güldürdün.

Cennetle mübeşşer olan hayvanların isrine gittin
Cennette saîdsin, çünki gazi, hem şehidsin (1).

YAHYA KEMAL NE DİYOR?

Bu maymun meselesini Yahya Kemal şöyle anlatır:

— Kral Kostantin'in şu altı senelik macerası epey bir romandır, bu romanın maymun faslından evvelki fasıllarında Kostantin, vukûâtı misli görülmemiş bir inat ve bir iradeyle idare ediyordu. Maymun faslından sonra ise, Dani-

---

(1) Rumuz, S. 25.

marka'nın diğer bir prensi «Hamlet» gibi: «Var olmalı mı? Olmamalı mı? İşte bütün mesele!» diyerek, kaza ve kaderde zebun bir halde sürükleniyor!...

— Yunanistan kaza ve kaderin pençesindedir, bir maymunun bile alelacâip bir rol oynadığı, bir kaza ve kader dramında eşhâs zebundur.

— مجاهد بر حیوانك مرثیه‌سی —

﴿ وما یعلم جنود ربك الا هو ﴾

ایشته او جنوددن بر غازی شهید
نوع حیوانده‌کی میمون سعید

ای مایمون میمون مؤمنلری ممنون
کافرلری محزون یونانی ده مجنون ایلدك
اویله بر طوقات اوردك كه سیاست
چرخنی بوزدك لوید جورجی قودورتدك
ونیزه‌لوسی گبرتدك میزان سیاستده پك
آغیر اوتوردك كه كفرك اردولرینی
ظلمك لشكرلرینی بر حمله‌ده هوایه
فیرلاتدك باشلرنده‌کی ماسكه‌لرینی

MÜCAHİD BİR HAYVANIN MERSİYESİ

(Rabbi Teâlânın askerini kendinden başka hiç kimse bilmez. İllâ kendisi bilir.)
(Müddessir âyet 31)
Meâlen

İşte o askerlerden bir gazi şehid, hayvan neviindeki mesut ve bahtiyar maymun.
Ey mesut ve bahtiyar maymun, mü'minleri memnun, kâfirleri mahzun, Yunan'ı mecnun ve deli eyledin.

Öyle bir tokat vurdun ki,
Siyaset çarkını bozdun
Lloyd George'u kudurttun
Venizelos'u geberttin.

Siyaset terazisinde pek ağır oturdun ki, kâfirlerin ordusunu, zulmün askerlerini, bir hamlede havaya fırlattın.

Başlarındaki maskelerini düşürüp, maskara ederek, bütün dünyaya güldürdün.

Cennetle müjdelenen, Ashab-ı Kehfin köpeği, Süleyman Aleyhisselâmın karıncası ve Salih Aleyhisselâmın devesinin yolundan gittin. Sen de Cennette mesud olacaksın, çünki hem gazi, hem şehidsin.

— Venizelos, Kral, hepsi alınlarının karayazısı ne ise, öyle hareket ediyorlar (1).

— Yunanlıların Selânik'e soktukları bir krallarını günün birinde palikaryanın biri vurdu. Edirne'ye götürdükleri krallarını bir maymun ısırdı... (2)

ALTI SUALE 600 KELİME İLE CEVAP

O zaman İngiliz Anglikan Kilisesinin Baş Papazı, Meşihat-ı İslâmiyeden dinî altı sual sorar. Bu altı suallerine de altıyüz kelime ile cevap isterler. İslâmın boğazına bastığı anda, müslümanlarla alay edercesine sorulan bu suale Bediüzzaman'ın verdiği cevap şudur:

YÜKSEKTEN BAKMAK İSTEYEN DESSAS BİR PAPAZA CEVAP :

«Bir adam seni çamura düşürmüş, öldürüyor. Ayağını senin boğazına basmış, olduğu halde istifham-ı istihfafiyle (alay eden sualiyle) sual ediyor ki mezhebin nasıldır?

Buna cevab-ı müskit (Susturucu bir cevap) küsmekle sükût edip yüzüne tükürmektir.

«Tükürün İngiliz-i lâinin o hayâsız yüzüne!

O'na değil hakikat namına şudur:

Soru : Din-i Muhammed nedir?

Cevap : Kur'andır.

Soru : Fikir ve hayata ne verdi?

Cevap : Tevhid ve istikamet.

Soru : Mezahiminin devası nedir? (Beşerin sıkıntılarının çaresi nedir?)

---

(1) Eğil Dağlar, S. 178.
(2) Aynı eser, S. 215.

Cevap : Hurmet-i riba ve vücub-u zekâttır. (Faizin haram ve zekâtın farz oluşudur.)

Soru : Şu zelzeleye ne der?

Cevap : İnsan için ancak kendi mesaisi, çalışma ve gayreti vardır. (Meâlen Necm, 39).

«Altını ve gümüşü yığıp ve biriktirip de, onları Allah yolunda harcamayanlar yok mu? İşte bunlara pek acıklı bir azabı müjdele» (Meâlen Tevbe, 34).

Bu hizmetine dair kendi ifadesinden bir parça:

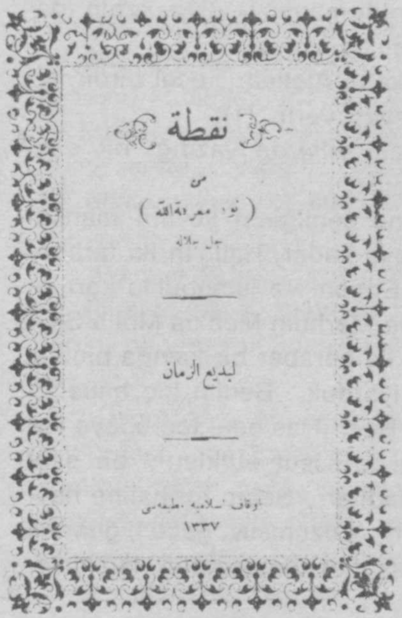
«Bir zaman İngiliz devleti, İstanbul boğazının toplarını tahrip ve İstanbul'u istilâ ettiği hengâmda, o devletin en büyük daire-i diniyesi olan Anglikan Kilisesinin Baş Papazı tarafından, Meşihat-ı İslâmiyeden dinî altı sual soruldu. Ben de o zaman, Dar-ül Hikmet-il İslâmiyenin azası idim. Bana dediler: «Bir cevap ver. Onlar, altı suallerine altıyüz kelime ile cevap istiyorlar.» Ben dedim: Altıyüz kelime ile değil, altı kelime ile değil, hattâ bir kelime ile değil, belki bir tükürük ile cevap veriyorum. Çünki o devlet, işte görüyorsunuz, ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurâne üstümüze sual sormasına karşı yüzüne tükürmek lâzım geliyor... **Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!**... demiştim.» (1).

«İstanbul'u işgal eden İngilizlerin Başkumandanı İslâm içinde ihtilâf atıp, hattâ Şeyh-ül İslâm ve bir kısım hocaları kandırıp birbiri aleyhine sevkederek, «İtilâfçı - İttihatçı» fırkalarını birbiriyle uğraştırmasiyle, Yunan'ın galebesine ve hareket-i milliyenin mağlûbiyetine zemin hazırladığı bir sırada; İngiliz ve Yunan aleyhinde **«Hutuvat-ı Sitte»** eserimi Eşref Edip'in gayretiyle tab' ve neşretmek ile, o kumandanın dehşetli plânını kıran ve onun idam tehdidine karşı geri çekilmeyen...» **(2).**

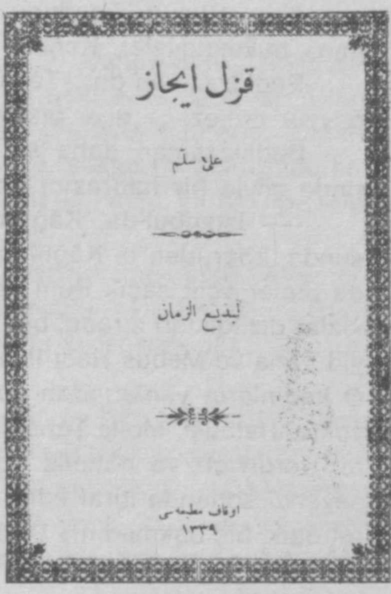
(1) Mektubat, S. 430.

(2) Bediüzzaman Said Nursî, 466

Bediüzzaman Said Nursî'nin 1921 (1337) yılında Evkafı İslâmiye Matbaasında bastırıp neşrettiği «Nokta» risalesi.

Bu eser 88 sayfadır. Cenab-ı Hakkın varlığını ve birliğini anlatmaktadır.

«Kızıl İcaz» 1923'te Evkaf Matbaasında basılan Said Nursî'nin Arapça mantık kitabı.

«DİNSİZLİĞİ KABUL ETTİREMEYİZ»

Bediüzzaman Dar-ül Hikmette azâ iken, bir gün arkadaşlarından ve Dar-ül Hikmet azâsından Şerif Sadeddin Paşa:

«Kat'î bir vasıta ile haber aldım; kökü ecnebide ve kendisi burada bulunan bir zındıka komitesi, senin bir eserini okumuş, demişler ki: «Bu eser sahibi dünyada kalsa, biz mesleğimizi, yani dinsizliği bu millete kabul ettireme-

yeceğiz... Bunun vücudunu kaldırmalıyız!» diye, senin idamına hükmetmişler. Kendini muhafaza et.»

Bediüzzaman da: «**Tevekkeltü Alellah**... ecel birdir, teğayyür etmez...» diye ona cevap verir. (1).

Bediüzzaman daha sonraki yıllarda yazdığı bir eserinde şöyle bir hatırasını anlatır:

«— İstanbul'da, Kâğıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda, köprüden tâ Kâğıthaneye kadar, Haliç'in iki tarafında binler açık saçık Rum ve Ermeni ve İstanbul'lu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve Merhum Meb'us Molla Seyyid Tâha ve Mebus Hacı İlyas ile beraber bir kayığa bindik. O kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Halbuki, Molla Tâha ve Hacı İlyas beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip, dediler: «Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın!» Dedim: «Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkibeti elemler, teessüfler olmasından, istemiyorum.»

OCAK 1921

MÜDERRİSLER CEMİYETİ

Bu cemiyetin kurucuları, devrin en büyük âlimleri oldukları için takip ettikleri gaye de, o derece büyük ve faydalı idi. Cemiyet nizamnamesinin başında son derece ibretli fikirler taşıyan ve devrin yaralarını en iyi teşhis eden bir beyanname mevcuttur. Bu beyanname şöyledir:

«Bir milletin vücudu ve siyasî bekası, kendisini teşkil eden bir veya birkaç kavmin ihtiva ettiği sınıflar tarafından insanlığın fıtratında müesses bulunup bütün ihtiyaç ve

---

(1) Aynı eser, S. 405.

istidatların kitlece düzeltilip geliştirilmesine dayanmaktadır. Bir kavmin yalnız cengâverliği, yahut yalnız zihnî, veya ticarî kabiliyeti, mevcudiyetini temine kâfi değildir. Ulûm ve Fününda, hars ve sanayide, ziraatte, ticarette, adalette, siyasette, diyanette, askerlikte, vesair medenî unsurlarda gösterilecek mevcudiyetlerdir ki, millî varlık payidar olur.»

Bu cemiyetin, kurucuları devrin kalbur üstü ve en cesur âlimleri idi. Kurulan bu cemiyetin maksadı, ikinci maddenin, bilhassa üçüncü fıkrasında şu şekilde izah ediliyordu:

«Muntazam bir usül dairesinde dinî hakikatleri, İslâmın yücelik ve terbiyesini Müslümanların ruhlarına doldurmak, İslâm âdâb ve şeairini muhafaza, Müslümanlar arasında kardeşlik bağlarının takviyesi ile, içtimaî mükellefiyetler ve şahsî çalışmalarının inkişafına büyük bir azimle ve metanetle çalışmak.»

Bu cemiyetin kurucu ve âzâları ise şu zatlardı: Fatih dersiâmlarından Abdülfettah, Fatih dersiâmlarından Geyveli İbrahim Hakkı, Fatih dersiâmlarından Muhammed Atıf, Beyazıt dersiâmlarından Ermenek'li Mustafa Safvet.

İdare heyeti : Birinci Reis : Fatih dersiâmlarından Mustafa Sabri, İkinci Reis: Darülhilâfetil - Aliyye ibtidaî dahil medreseleri umum müdürü İskilip'li Muhammed Atıf Efendi, Kâtib-i Umumî: Darülhilâfetil - Aliyye ibtidaî dahil medreseleri Osmanlı Edebiyatı Müderrisi Safvet Efendi.

Azâlar: Dar-ül Hikmet-il İslâmiye âzâsından Bediüzzaman Said Efendi, Eşref Efendi Zâde Şevketi, Fatih dersiâmlarından Düzceli Zahit ve bunlar gibi zevat.

Görülüyor ki, bu cemiyet son derece büyük zevatı ihtiva etmekte ve ulvî gayeler taşımakta idi. (1).

---

(1) Türkiye'de Din Kavgası, S. 146.

İşgal altındaki bir memlekette İngilizlerin emri ve tazyiki altında bulunan bir idarenin ve meşihatın fetvası mualleldir, mesmu olmaz. Düşman istilâsına karşı harekete geçenler asî değillerdir, fetva geri alınmalıdır.

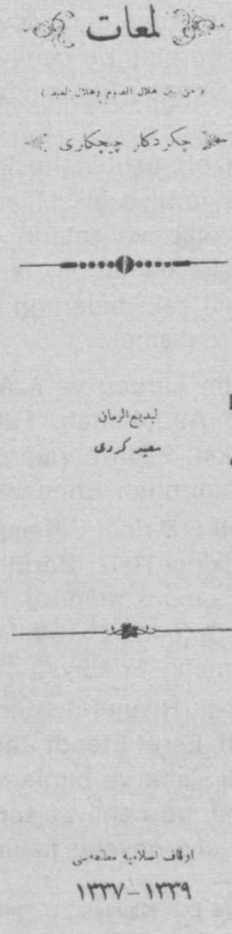
طلوعات

لبديع الزمان

اوقاف مطبعه سی

۱۳۳۹

Bediüzzaman Said Nursi'nin 1923'te neşrettiği «Tuluat» isimli eseri

لمعات

چکردکلر چیچکاری

لبديع الزمان

سعيد كردى

اوقاف اسلاميه مطبعه سی

۱۳۳۷-۱۳۳۹

Bediüzzaman'ın 1923 yılında tab'ettiği «Lemaat» isimli eserinin kapağı.

شعاعات

معرفةالنبى . ع ص . م

«Şuaat»

Bediüzzaman Said Nursi'nin 79 sayfalık bu eseri 1923 yılında neşredilmiştir.

Peygamberimiz Aleyhis selâtü Vesselâmın en son ve hak Peygamber olduğunu ve O'nun mucizelerini anlatmaktadır.

لبديع الزمان

اوقاف اسلاميه مطبعه‌سى

١٣٣٩

VAZİFELERİ İSLÂMİYETİ MÜDAFAA

Bu cemiyetin mensupları her fırsatta İslâma saldıran ve hücum eden şahıslara cevap vermekten ve İslâmiyeti müdafaa etmekten geri kalmıyorlardı.

Bu sıralarda Cenap Şehabeddin Peyam-ı Sabah gazetesinde «Siyasî Hasbıhaller» başlığı altında neşredilen «İmkân-ı Kıyam» adlı makalesinde şöyle diyordu:

«... Her şeyden ziyade dinî saadetimiz için şâyân-ı

temennidir ki, ilk önce içtihat kapısı artık açılsın. Bir müstebidin keyfi için bu kadar asırdan beri kapalı durduğu kâfidir. Esaret, taaddüd-ü zevcat, resim ve heykel - traşlık memnuiyeti gibi şeyler var ki, İslâmiyete Garp âlemini yan baktırıyor. Ve bizi medeniyet kafilesinden çıkarıyor. Halbuki, insafla araştırılırsa, bugün, esaretin bilfiil mülga olduğu, taaddüd-ü zevcat'ın amelî kabiliyeti kalmadığı, Lât ve Menat hatıraları taze iken konulan resim ve heykel memnuiyetinin idamesine artık mahal görülemeyeceği teslim edilsin... Bugün bir Dar-ül Hikmetimiz vardır ki, eğer yanılmıyorsam en önce gelen vazifesi, İslâm'ın vazifelerini tanıtmak, sevdirmek içtimaî bir amil olması itibariyle de, kuvvetlendirmektir. Bu gayeye vasıl olmak için en kestirme yol mufassal ve müselsel kıyaslarla efkârı uyuşturmak, veyahut, din namına jandarmalığa kalkışmak değil, mukaddes esaslarına dokunmayacak tadilât ile İslâmiyeti zamanımızdaki hayatın icaplarına uygun bir hale getirmektir.» (1).

BEDİÜZZAMAN'IN CEVAPLARI

Cenap Şehabeddin'in dinî meselelere ait makalelerine Mustafa Sabri Efendi, İskilipli Âtıf Efendi ve Bediüzzaman Said Nursî cevaplar vermişlerdir.

Biz burada mevzu ile alâkalı olarak Bediüzzaman Said Nursî'nin cevaplarını vereceğiz. «Tulûât» isimli eserinde aynen şöyle yazmaktadır:

Soru : Taaddüd-ü zevcât ve abd gibi bazı mesaili ecnebiler serrişte ederek, medeniyet nokta-i nazarında şeriata bazı evham ve şübehatı irad ediyorlar.

Cevap : İslâmiyetin ahkâmı iki kısımdır. Birisi : Şeriat ona müessesdir. Bu ise hüsn-ü hakikî ve hayr-ı mahzdır.

---

(1) Peyam-ı Sabah Sayı 11178, Ocak 1921

Birisi dahi: Şeriat-ı muaddeldir. Yani gayet vahşî ve gaddar bir suretten çıkarıp, ehven-üş şer ve müaddel ve tabiat-ı beşere tatbiki mümkün ve tamamen hüsn-ü hakikiye geçebilmek için, zaman ve zeminden alınmış bir surette ifrağ etmiştir. Çünkü birden tabiat-ı beşerde hüküm ferma olan bir emri birden refetmek tabiat-ı beşeri birden kalbetmek iktiza eder. Binaenaleyh şeriat vâzı-ı esaret değildir. Belki en vahşî bir suretten, böyle tamamen hürriyete yol açacak ve geçebilecek bir surete indirmiştir, tadil etmiştir. Hem de dörde kadar (1) taaddüd-ü zevcat, tabiata, akla hikmete muvafıkıyetle beraber, şeriat bir taneden dörde çıkarmamış, belki sekizden dokuzdan dörde indirmiştir. Bahusus taaddüde öyle şerait koymuştur ki ona müraat etmekle hiç bir mazarrata müeddi olmaz. Bazı noktada şer olsa da, ehven-üş şerdir. Ehven-üş şer ise, bir adalet-i izafiyedir. Heyhât âlemin her halinde hayr-ı mahz olamaz (2).

Böylece Bediüzzaman, İslâmiyete zararlı bir cereyan, veya fikir ortaya atıldığı zaman o cereyan ve fikri kırmak, için, mutlaka ona cevap verir ve bir eser neşrederdi. İşte Cenap Şehabeddin gibi bazı kimselerin heykel, resim ve kadınların durumu hakkındaki yazılarına da şöyle cevap veriyordu:

«Karılar yuvalarından çıkıp, beşeri yoldan çıkarmış, yuvalarına dönmeli. Mimsiz medeniyet, taife-i nisayı yuvalarından uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzul metaı yapmış, Şer'î İslâm onları rahmeten davet eder, eski yuvalarına. Hürmetleri orada, rahatları evlerde, hayat-ı ailede. Temizlik zînetleri; haşmetleri, hüsn-ü hulk; lûtf-u cemali ismet; hüsn-ü kemali şefkat; eğlencesi evlâdı. Bun-

---

(1) Erkek galiben yüz yaşına kadar telkih eder. Kadın yarı vakti hayız olduğu halde elliye kadar telâkkuh eder.

(2) Tulûat, s. 24

ca esbab-ı ifsad, demir sebat kararı, lâzımdır tâ dayansın.
Bir meclis-i ihvana güzel karı girdikçe riyâ ile rekabet, haset ile hodgâmlık debretir damarları!

Yatmış olan hevesat, birdenbire uyanır. Taife-i nisada serbesti inkişafı, sebeb olmuş beşerde, ahlâk-ı seyyienin birdenbire inkişafı. Şu medenî beşerin hırçınlaşmış ruhunda, şu suretler denilen küçük cenazelerin, mütebessim meyyitlerin rolleri pek azimdir, hem müthiştir tesiri (1).

جزء
۱
حقیقت چکردکلری
حکم بدیعه
بدیع الزمانك ظهورات قلبیه‌سندن عبارت اولان نکته‌لردن منتخب بر قسم وجیزه‌لردر
جامعی
برادرزاده‌سی : عبدالرحمن نورس
هر حقوق محفوظدر . تکرار طبعی صاحبنه عائددر
اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی
۱۳۳٦

HAKİKAT ÇEKİRDEKLERİ

1. cüzün kapağında Abdurrahman Nursî'nin şu notu var: «Amcam, bu sene tab ettirdiği dokuz telifatını meccanen ehline dağıtıyordu. Lâkin bu kitabın diğer cüzlerin tabına medar (sebeb) olmak için ısrarımızla bunun satılmasına teessüf ederek ruhsat verdi.»

Bediüzzaman Said Nursî'nin «Sünuhatından» «Hikem-i Bediiyye» Kalbi ilhamlarından, güzel ve hikmetli sözlerinden derlenmiş «Hakikat Çekirdekleri» Abdurrahman Nursî tarafından derlenen bu eserlerin 1. cüzü 1920 yılında, 2. cüzü ise 1923 yılında basılmıştır.

---

(1) **Nasıl meyyite bir kadına nefsanî nazarla bakmak, nefsin dehşetle alçaldığını gösterir. Öyle de rahmete muhtaç bir biçare meyyitenin güzel tasvirine müştehiyane bir nazarla bakmak, ruhun hissiyat-ı ulviyesini söndürür.**

Memnu' heykel, suretler: Ya zulm-ü mütehaccir, ya mütecessid riya, ya müncemid hevestir. Ya tılsımdır: Celbeder o habis ervahları (1).

İÇTİHAD KAPISI AÇIKTIR

«İçtihad kapısı artık açılsın Bir müstebidin keyfi için, bu kadar asırdan beri kapalı durduğu kâfidir,» diyenlere ise Bediüzzaman, o zaman Hubab Risalesinde şu şekilde cevap veriyordu:

«Mesail-i diniyyeden olan İçtihad kapısı açıktır. Fakat şu zamanda oraya girmeye altı mani vardır:

BİRİNCİSİ : Nasıl ki, kışta fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapılar açmak hiçbir cihetle kâr-ı akıl değil... Hem nasıl ki, büyük bir selin hücumunda tamir için duvarlarda delikler açmak gark olmaya vesiledir. Öyle de şu münkerat zamanında ve âdât-ı ecanibin istilâsı anında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalâletin tahribatı hengâmında, duvarlarında muharriplerin girmesine vesile olacak olan delikler açmak İslâmiyete cinayettir...

İKİNCİSİ : Dinin zaruriyeti ki, içtihad onlara giremez. Çünkü kat'î ve muayyendirler. Hem o zaruriyat kût ve gıda hükmündedirler; şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelzüldedirler. Ve bütün himmet ve gayreti onların ikamesine ve ihyasına sarfetmek lâzım gelirken, İslâmiyetin nazariyat kısmında ve selefin içtihadat-ı safiyane ve halisanesiyle, bütün zamanların hacâtına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp heveskârane yeni içtihadlar yapmak bid'akârane bir hıyanettir.

---

(1) Lemeât, s. 26

ÜÇÜNCÜSÜ : Her zamanın insanlarınca, kıymetli addedilerek efkârı celbeden cazibedar bir meta merğuptur. Meselâ bu zamanda en rağbetli, en iftiharlı, siyasetle iştigal ve dünya hayatını temin etmektir. Selef-i salihîn asrında ve o zaman çarşısında en merğup meta, Hâlik-ı Semavat ve arzın marzıyyatlarını ve bizden arzularını kelâmından istinbat etmek ve Nur-u nübüvvet ve Kur'an ile kapatılmayacak derecede açılan âhiret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak ve vesailini elde etmek idi. Bu itibarla o zamanlarda bütün fikirler, kalbler, ruhlar marziyyat-ı İlâhiyeyi bilmek ve öğrenmeğe müteveccih idi. Bunun için istidat ve iktidarı olanlar, o zamanlarda vukua gelen bütün ahval ve vukuat ve muhaverattan ders almakla, içtihadlarına zemin teşkil eden yüksek istidadlar vücuda gelirdi.

Şimdi ise fikir ve kalblerin teşettütü, inayet ve himmetlerin zâfiyeti, insanların siyaset ve felsefeye iptilâ ve rağbetleri yüzünden, bütün istidadlar fünun-u hazıra ve hayat-ı dünyevîyeye müteveccihtir. Ahkâm-ı diniyeye sarfedilecek müstakim bir içtihad yoktur.

DÖRDÜNCÜSÜ : İçtihad kapısından İslâmiyete girip mesâilini genişlendirmeğe meyleden adamın maksadı, zaruriyata imtisal ile takva ve kemale mazhariyet ise güzeldir. Ammâ zaruriyatı terk ve hayat-ı dünyeviyeyi hayat-ı uhreviyeye tercih eden adam ise, onun içtihada meyli, meylüt-tahrib'tir. Tekliften çıkıp kaçmak için bir yol bulmaktır.

BEŞİNCİSİ : Her şeyin, her hükmün vücuda gelmesi, bir illete binaen olduğu gibi, bir maslahata dahi tâbidir. Fakat maslahat illet değildir. Ancak tercih edici bir hikmettir. Bu zamanın efkârı, bizzat saadet-i dünyaya müteveccihtir. Şeriatın nazarı ise, bizzat saadet-i uhreviyyeye

müteveccih olup, bittabî dünyaya da nazırdır. Çünkü dünya âhirete vesiledir.

Umumî bir beliyye olan ve nasın ona müptelâ olduğu, çok işler vardır ki, zaruriyattan olmuştur. O gibi işler su-i ihtiyar ile gayri meşrû meyillerden doğmuş olduklarından, mahzûratı ibahe eden zaruriyattan değildir. Ve ruhsat ve müsaade-i şer'iyenin şümulüne dahil olmazlar. Meselâ: Bir adam su-i ihtiyariyle haram bir tarzda kendini sarhoş etse, hal-i sekirde yaptığı tasarrufatta mazur olamaz. Bu zamanda bu gibi içtihatlar, semavî değil, ancak arzî içtihatlardır. Bu içtihatlar ile Halik-ı Semâvat ve Arzın hükümlerinde yapılan tasarrufat merduttur.

Meselâ bazı gafiller, hutbenin Türkçe okunmasını istihsan ediyorlar ki, halkın bilhassa, siyasî ahvalden haberleri olsun. Halbuki bu gibi ahval-i siyasiyye yalandan, hileden, şeytanî fikirlerden halî değildir. Hutbe makamı ise, Ahkâm-ı İlâhiyyenin tebliği için ittihaz edilmiş bir makamdır.

Sual: Avam-ı nas Arabîden haberdar değildir: Fehmedemez?

Cevap: Avam-ı nas zaruriyat ve müsellemat-ı diniyyeye muhtaçtır. Ve hutbe makamı da bu gibi hükümlerin tebliği içindir. Bu hükümler kisve-i Arabîye içinde tafsilen değilse de icmalen avam-ı nasa mâlûm ve maruftur. Maahâza lisan-ı Arapta bulunan şehamet, yükseklik, meziyyet, satvet, diğer lisanlarda yoktur...» (1)

(1) Hubab, Said Nursî, s. 8

BEDİÜZZAMAN KUVA-YI MİLLİYE'Yİ DESTEKLİYOR

11 Nisan 1920 tarihinde Şeyhülislâm Dürrizâde Abdullah Efendi, Kuva-yı Milliye'nin ve Kurtuluş Savaşının aleyhinde sayılacak beş fetva verdi (1).

Bu fetvaya karşı harekete geçen 76 Müftü, 36 ilim adamı ve 11 mebus bu fetvayı tesirsiz hale getiren mukabil fetvalar verdiler (2).

Bu fetvaya karşı çıkan Bediüzzaman Said Nursî de:

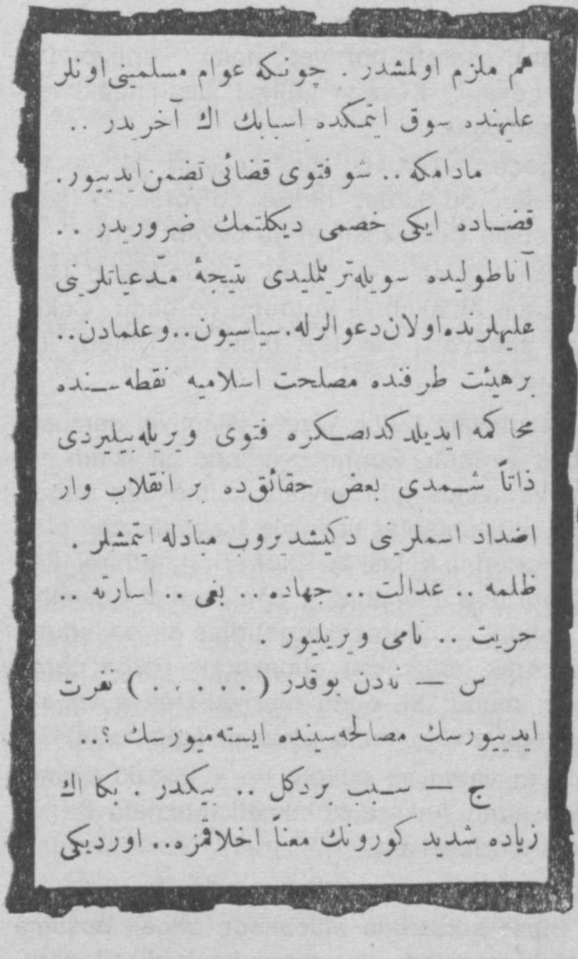
«İşgal altındaki bir memlekette İngilizlerin emri ve tazyiki altında bulunan bir idarenin ve meşîhatın fetvası mualleldir, mesmu olamaz. Düşman istilâsına karşı harekete geçenler âsi değillerdir, fetva geri alınmalıdır» (3) derken, «Anadolu aleyhinde çıkmış olan fetvaya ne dersin?» şeklindeki bir suale de şu cevabı veriyordu:

«Yalnız fetva değil ki itiraz edilsin. Belki kazayı, yani hâkimin verdiği hükmü içine alan bir fetvadır. Çünkü fetvanın kazadan farkı, mevzuu umumîdir, muayyen değildir. Kaza ise muayyen ve sabit kılınmıştır. Şu fetva ise, hem muayyendir, kim baksa zarurî olarak maksadı anlar Hem sabit kılınmıştır. Çünkü müslüman halkı Kuva-yı Milliye aleyhine sevketmekte en son sebeptir.

Anadolu harekâtı için «bâğidir, asîdirler» diye fetva veriliyor. Şayet bu fetva ise Anadolu halkı buna uymaya dînen mecbur değildir. Çünkü, fetva şer'î bir hükmü ihbar ve tebliğden ibaret olduğu için, mülzim değildir. Yani hakkında fetva verilen şahıs, bu fetva ile amel etmezse, kendisine bu hususta zor kullanılamaz. Yok, eğer kaza ise, muayyen ve mülzimdir. Yani, hakkında kaza ile hükmedi-

---

(1) Osmanlı Şeyhülislâmları, S. 260
(2) Sarıklı Mücahitler, S. 300
(3) Risale-i Nur hakkında ilmî bir tahlil, S. 71

هم ملزم اولمشدر . چونکه عوام مسلمینی اونلر
علیهنده سوق ایتمکده اسبابك الك آخریدر ..
مادامکه .. شو فتوی قضائی تضمن ایدییور .
قضاده ایکی خصمی دیکلتمك ضروریدر ..
آناطولیده سویله‌تریلملیدی نتیجهٔ مدعیاتلرینی
علیهلرنده اولان دعوالرله . سیاسیون .. وعلمادن ..
برهیئت طرفنده مصلحت اسلامیه نقطه‌سنده
محاکمه ایدیلدکدنصکره فتوی ویریله‌بیلیردی
ذاتاً شمدی بعض حقائقده بر انقلاب وار
اضداد اسملرینی دکیشدیروب مبادله ایتمشلر .
ظلمه .. عدالت .. جهاده .. بغی .. اسارته ..
حریت .. نامی ویریلیور .
س — نه‌دن بوقدر (. . . . .) نفرت
ایدییورسك مصالحه‌سینده ایسته‌میورسك ؟ ..
ج — سبب بردکل .. بیکدر . بکا الك
زیاده شدید کورونك معناً اخلاقمزه .. اوردیکی

Bediüzzaman Said Nursi'nin İngiliz aleyhinde ve milli kurtuluş harekâtının lehinde verdiği fetvası..

len kimse, kazanın hükmünü tatbik etmezse, devlet kuvvetleri tarafından zor kullanılarak tatbik edilir. Madem ki şu fetva kazayı içine alıyor, kazada iki hasmı dinlemek zarurîdir. Anadolu ve Kuva-yı Milliye de söylettirilmeli ve dinlenmeli, ondan sonra hüküm verilmeli idi.

Zaten şimdi bazı hakikatlarda bir inkılâb var. Zıtlar isimlerini değiştirip, mübadele etmişler. Zulme adalet, cihada bağy (isyan), esarete hürriyet namı veriliyor (1). şeklinde ilmî bir cevapla Kuva-yı Milliye aleyhindeki fetvayı, esastan çürütmüştü.

Yine bahsi geçen «Tuluât» isimli eserin 16 ve 17. sahifelerinde «Neden bu kadar nefret ediyorsun?» şeklindeki bir başka suale Bediüzzaman şu cevabı verir:

«Sebeb bir değil, bindir. Bana en ziyade şedid (şiddetli) görünen mânen ahlâkımıza vurduğu darbedir. Çekirdek halinde olan secaya-yı seyyieyi (kötü seciyeleri) içimizde inkişaf ettirdi.

Hayatın yarası iltiyam bulur. İzzet-i İslâmiye, namus-u millinin yarası pek derindir. Edirne camiinde bir İslâm hocasının lisaniyle Venizelos gibi şeytan zalime dua ettirdi. Merkez-i hilâfette müslümanlar lisaniyle hizbüşşeytan olan (......) Yunan askerlerini halaskâr, (kurtarıcı) tathirci ilân ve karşısındaki güruh-u mücahidîni cânî, zalim söylettirdi. Acaba bir valide, o dereceye getirilse ki, çocuğunu kendi eliyle öldürerek, müteessir olmayarak, parça parça etse, hiç mümkün müdür ki, onda hissiyat-ı âliye ve ahlâh-ı samiye (yüksek ahlâk) intifa etmesin (sönmesin).

Bediüzzaman'ın vatan ve millete bu şekildeki hizmetini yakinen takip eden Ankara hükûmeti, Mustafa Kemal Paşa, onu Ankara'ya davet etti.

Önceleri bu davete: «**Ben tehlikeli yerde mücahede etmek istiyorum. Siper arkasında mücahede etmek hoşuma gitmiyor. Anadolu'dan ziyade, burayı daha tehlikeli görüyorum.» diye** cevap verdi.

Sonra bu davetler Mareşal Fevzi Çakmak tarafından

---

(1) Tulûât, S. 15

ve eski Van Valisi, Mebus Tahsin Bey tarafından tekrarlanır (1).

Bu hususu Millî Müdafaa İmamı ve Alay Müftülerinden Osman Nuri Efendi bir yazısında şu şekilde teyid etmektedir:

«Yurdun her tarafında Millî Mücadele devam ederken, zat-ı hakimânelerine, Ankara'da mücahede-i milliyeye birlikte devamı için, muhtelif şahıslardan on sekizi mütecaviz davetnameler geldiği zaman, bu davetlere icabet edip etmemek hususunda İstanbul'da ikametgâhınızda aramızdaki görüşmede istişare buyurduğunuz alay müftülerinden eski dostunuz Ankara'lı Osman Nuri'yim (2).

HAZİRAN 1922

Bu davetler üzerine, bizzat dinlediğimiz Tevfik Demiroğlu, Molla Süleyman ve Binbaşı Refik Bey'i Bediüzzaman Ankara'ya gönderir ve onların millî hükûmeti desteklemelerini temin eder. Erzurum Mebusu Salih Yeşil'in, Halk Partisi Dahiliye Vekili Hilmi Uran'a (20.5.1943 - 12.8. 1946) yazdığı mektupta Bediüzzaman'ın Kuva-yı Milliye ihdasında halkı mücahedeye teşvik ettiği ve B.M.M. ilk senesinde Ankara'ya gelerek Hacı Bayram Misafirhanesinde, birçok mütereddit kimselere vatanın müdafaası lüzumunu anlattığı ifade edilmektedir (3).

Nihayet kendisi de büyük zaferden önce, 1922 (1338) de Kurban Bayramından bir hafta kadar evvel, trenle An-

---

(1) Muhterem Said Nursî'nin Doldurduğu Boşluk, Mehmet Süleyman Teymuroğlu, Hilâl Dergisi sayı 13, Şubat 1960 — Bediüzzaman Said Nursî, S. 90.

(2) Bediüzzaman Said Nursî, s. 527

(3) Emirdağ Lâhikası, c. 1, s. 152

kara'ya gelir. İstasyonda kalabalık bir halk topluluğu ve mebuslar tarafından karşılanır.

3 TEMMUZ 1922 PERŞEMBE

O günlere ait kıymetli bilgi ve hatıralar anlatan ve halen hayatta olan ve o zaman Siverek Mebusu ve Askerlik Şubesi Yüzbaşısı Abdülgani Ensari, Bediüzzaman'la Kurban Bayramı arefesinde aralarında şöyle bir lâtife geçtiğini naklediyor:

Bediüzzaman, Ensari'ye:

«— Ensari! Yarın Said'in başını kesecekler.» der.

Ensari de bu cümledeki inceliği ve tevriyeyi anlayamaz ve telâş içinde, «Nasıl olur efendim?»

Bediüzzaman ona bu cümlenin edebî mânâsını şu şekilde izah eder: «Said kelimesinden «Sin» harfi kaldırılırsa, yani baş harfi olan «Sin» kesilirse, geriye «İyd» kalır ki, o da bayram demektir. Yarın Kurban Bayramıdır.»

9 KASIM 1922

Bugün Bediüzzaman'a mecliste resmen hoşamedi edilmiş ve alkışlarla karşılanmıştır. 9 Teşrinisani 1338 (9 Kasım 1922) Perşembe gününe ait in'ikadın (oturum) zabtında şu satırlara rastlıyoruz:

«Ulemadan Bediüzzaman Said Efendi Hazretlerine beyan-ı hoşamedi:

Reis: Efendim, Bitlis mebusu Arif Bey'le rüfekasının takriri var.

RİYASET-İ CELİLEYE

Vilâyet-ı şarkiyye ulema-yı benamından olup Anadolu gazilerini ve meclis-i âliyi ziyaret etmek üzere İstanbul'dan buraya gelerek samiin locasında bulunan Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretleri'ne hoşamedi edilmesini teklif eyleriz.

Bitlis - Arif, Bitlis - Derviş, Muş - Kasım, Muş - Okunamadı, (1), **Siirt - Salih, Bitlis - Resul, Ergani - Hakkı.**

(Alkışlar)

Rasih Efendi (Antalya) kürsüye teşriflerini ve dua etmelerini kendilerinden rica ederiz (2).

Bu celsenin zabıt hülâsasında beyan-ı hoşamedinin ifa edilmiş olduğu bildirilmektedir.

İlk meclisin halen sağ olan azalarından Siverek Mebusu Abdülgani Ensari, Van Mebusu Tevfik Demiroğlu, Said Nursî'nin kürsüye gelerek Anadolu gazilerini tebrik ettiğini, zafer için, muvaffakiyetleri için dua ettiğini söylemektedirler.

Bu samimî ve candan karşılamaya rağmen Bediüzzaman Ankara'da umduğunu bulamamıştır. Mebusların büyük çoğunluğunun namaz gibi en önemli bir farz ile alâkasızlığını görmek onu ziyadesiyle üzmüştür. Bu yüzden onları tenvir ve irşad mahiyetinde olmak üzere bir beyanname tanzim ederek neşretmiştir.

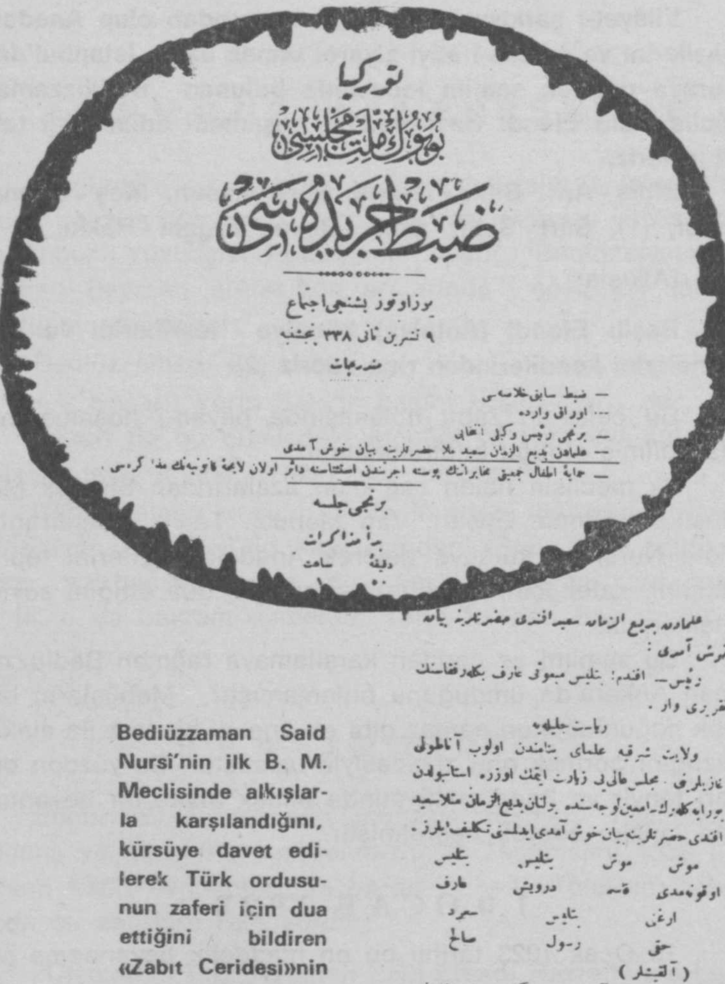
19 OCAK 1923

19 Ocak 1923 tarihli bu on maddelik beyanname şudur:

---

(1) Okunamayan Muş Mebusunun İlyas Sami olduğunu tesbit ettik.

(2) Zabıt Ceridesi, c. 24, s. 457

توركيا بیوك ملت مجلسی ضبط جریده‌سی

يوز اوتوز بشنجی اجتماع

٩ تشرين ثانی ٣٣٨ پنجشنبه

مندرجات

— ضبط سابق خلاصه‌سی
— اوراق وارده
— برنجی رئیس وكيلی انتخابی
— علماءدن بديع الزمان سعيد ملا حضرتلرینه بیان خوش آمدی
— حمایهٔ اطفال جمعیتی مخابراتنك پوسته اجرتندن استثناسنه دائر اولان لایحهٔ قانونیه‌نك مذاکره‌سی

برنجی جلسه

بدء مذاکرات

ساعت دقیقه
١ ٥٠

علماءدن بدیع الزمان سعید افندی حضرتلرینه بیان خوش آمدی :

رئیس — افندم! بتلیس مبعوثی عارف بك‌ایله رفقاسنك تقریری وار .

ریاست جلیله‌یه

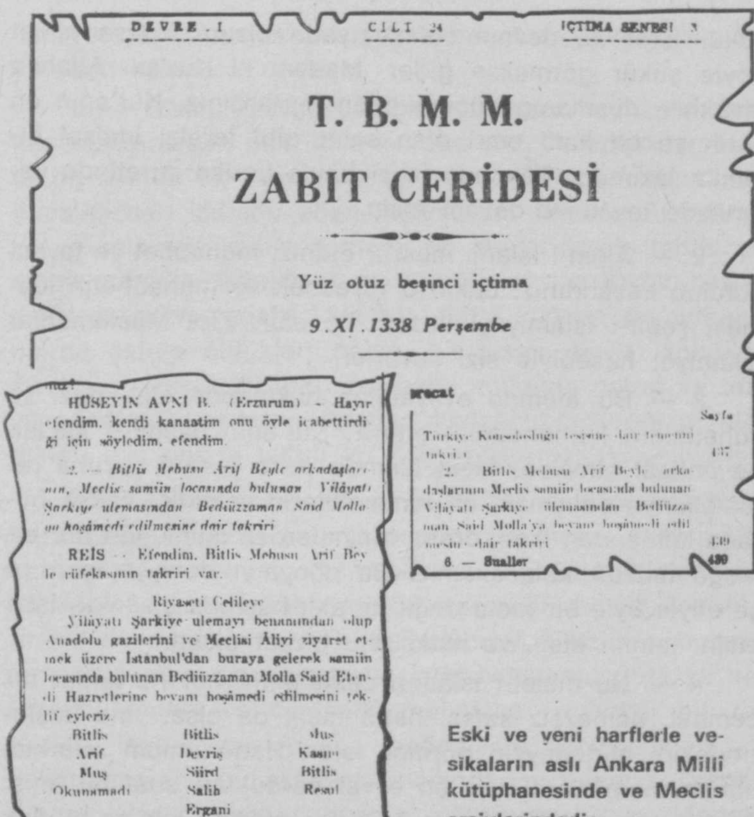
ولایات شرقیه علمای بنامندن اولوب آناطولی غازیلرینی . مجلس عالییی زیارت ایتمك اوزره استانبولدن بورایه گلمش اولان بدیع الزمان ملا سعید افندی حضرتلرینه بیان خوش آمدی ایدلمسنی تکلیف ایلرز .

موش	موش	بتلیس	بتلیس
اوقونه‌مدی	قسم	درویش	عارف
ارغنی		بتلیس	سعرد
حق		رسول	صالح

(آلقیشلر)

راسخ افندی (آنطالیه) — کرسی‌یه تشریفلری ودعا ایتملرینی کندیلرندن رجا ایدرز .

Bediüzzaman Said Nursî'nin ilk B. M. Meclisinde alkışlarla karşılandığını, kürsüye davet edilerek Türk ordusunun zaferi için dua ettiğini bildiren «Zabıt Ceridesi»nin aslı

DEVRE . I CİLT 24 İÇTİMA SENESİ 3

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yüz otuz beşinci içtima

9 . XI . 1338 Perşembe

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) - Hayır efendim, kendi kanaatim onu öyle icabettirdiği için söyledim, efendim.

2. — *Bitlis Mebusu Arif Beyle arkadaşlarının, Meclis samiin locasında bulunan Vilâyatı Şarkiye ulemasından Bediüzzaman Said Molla'ya hoşâmedi edilmesine dair takriri*

REİS - Efendim, Bitlis Mebusu Arif Beyle rüfekasının takriri var.

Riyaseti Celileye

Vilâyatı Şarkiye ulemayı benamından olup Anadolu gazilerini ve Meclisi Âliyi ziyaret etmek üzere İstanbul'dan buraya gelerek samiin locasında bulunan Bediüzzaman Molla Said Efendi Hazretlerine beyanı hoşâmedi edilmesini teklif eyleriz.

Bitlis	Bitlis	Muş
Arif	Devriş	Kasım
Muş	Siird	Bitlis
Okunamadı	Salih	Resul
	Ergani	
	Hakkı	

(Alkışlar)

RASİH Ef. (Antalya) Kürsüye teşrifle...

...recat

	Sayfa
Türkiye Konsolosluğu tesisine dair ... takriri	437
2. Bitlis Mebusu Arif Beyle arkadaşlarının Meclis samiin locasında bulunan Vilâyatı Şarkiye ulemasından Bediüzzaman Said Molla'ya beyanı hoşâmedi edilmesine dair takriri	439
6. — Sualler	439

Eski ve yeni harflerle vesikaların aslı Ankara Millî kütüphanesinde ve Meclis arşivlerindedir.

«Ya Eyyühel Mebûsûne! İnneküm lemeb'usune Liyevmin Azîm.»

Ey mücahidin-i İslâm ve ey ehl-i hall ve akd!...

Bu fakirin bir mes'elede, on sözünü birkaç nasihatını dinlemenizi rica ediyorum:

1 — Şu muzafferiyetteki harikulâde nimet-i İlâhiye bir

şükür ister ki, devam etsin, ziyade olsun. Yoksa nimet böyle şükür görmezse gider. Madem ki Kur'anı Allah'ın tevfikiyle düşmanın hücumundan kurtardınız. Kur'anın en sarih ve en kat'î emri olan salât gibi feraizi imtisal etmeniz lâzımdır. Tâ onun feyzi böyle harika suretinde üstünüzde tevâli ve devam etsin.

2 — Âlem-i İslâmı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi şeair-i İslâmiyeyi iltizam ile olur. Zira Müslümanlar İslâmiyet hasebiyle sizi severler.

3 — Bu âlemde evliyaullah hükmünde olan gazi ve şühedalara kumandanlık ettiniz. Kur'anın evamir-i kat'isine imtisal etmekle, öteki âlemde de o nurânî güruha refik olmaya çalışmak, âli himmetlilerin şe'nidir. Yoksa burada kumandan iken, orada bir neferden istimdad-ı nur etmeğe muztar kalacaksınız. Bu dünya-yı deniyye, şan ve şerefiyle öyle bir meta değil ki; aklı başında insanları işba etsin, tatmin etsin ve maksud-u bizzat olsun.

4 — Bu millet-i İslâmın cemaatları, her ne kadar bir cemaat, namazsız kalsa, hattâ fasık da olsa, yine başlarındakini mütedeyyin görmek ister. Hattâ umum Şarkta, umum memurlara dair en evvel sordukları sual bu imiş: Acaba namaz kılıyorlar mı? Derler. Namaz kılarsa mutlak emniyet ederler. Kılmazsa ne kadar muktedir olsa nazarlarında müttehemdir. Bir zaman Beytüşşebab aşairinde isyan vardı. Ben gittim sordum: Sebeb nedir? Dediler ki:

Kaymakamımız namaz kılmıyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz, Halbuki bu sözü söyleyenler de namazsız, hem de eşkiya idiler.

5 — Enbiyânın ekseri Şarkta ve hükemanın ağlebi Garbta gelmesi kader-i ezelînin bir remzidir ki; Şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbtir. Akıl ve felsefe değildir. Madem Şarkı intibaha getirdiniz, fıtratına muvafık bir cere-

yan veriniz, yoksa sa'yiniz ya «**hebaenmensûra**» gider, veya sathî kalır.

6 — Hasmınız ve İslâmiyet düşmanı İngiliz, dindeki kayıtsızlığınızdan pek fazla istifade etti. Ve ediyorlar. Hattâ diyebilirim ki, Yunan kadar İslâma zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve selâmet-i millet namına, bu ihmali âmele tebdil etmeniz gerekir. Görülüyor ki; ittihatçıların o kadar harika azim, sebat ve fedakârlıklarıyla, hattâ İslâmın şu intibahına da sebep oldukları halde, bir kısmı dinde lâubalilik tavrını gösterdikleri için, dahildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar dindeki ihmallerini görmedikleri için onlara takdir ve hürmet verdiler ve veriyorlar.

7 — Âlem-i küfür bütün vesaitiyle ve medeniyetiyle, felsefesiyle, fünunu ile, misyonerleriyle Âlem-i İslâma hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettikleri halde Âlem-i İslâma dînen galebe edemedi ve dahilî bütün fırak-ı dalle-i İslâmiyye, birer kemmiyye-i kalile-i muzırra suretinde mahkûm kaldığı ve İslâmiyet metanetini ve salâbetini sünnet ve cemaatle muhafaza eylediği bir zamanda, lâubaliyane Avrupa medeniyet-i habisesinden süzülen cereyan-ı bid'akârane sinesinde yer tutamaz. Demek Âlem-i İslâm içinde mühim ve inkilâbvari bir iş görmek, İslâmiyetin desatirine inkiyad ile olabilir. Başka olamaz, hem olmamış. Olmuş ise çabuk ölüp sönmüş.

8 — Za'f-u dine sebeb olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'anın zaman-ı zuhura geldiği bir anda lâkaydane ve ihmalkârane müsbet bir iş görülmez. Menfice, tahribkârane iş ise, bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zaten muhtaç değildir.

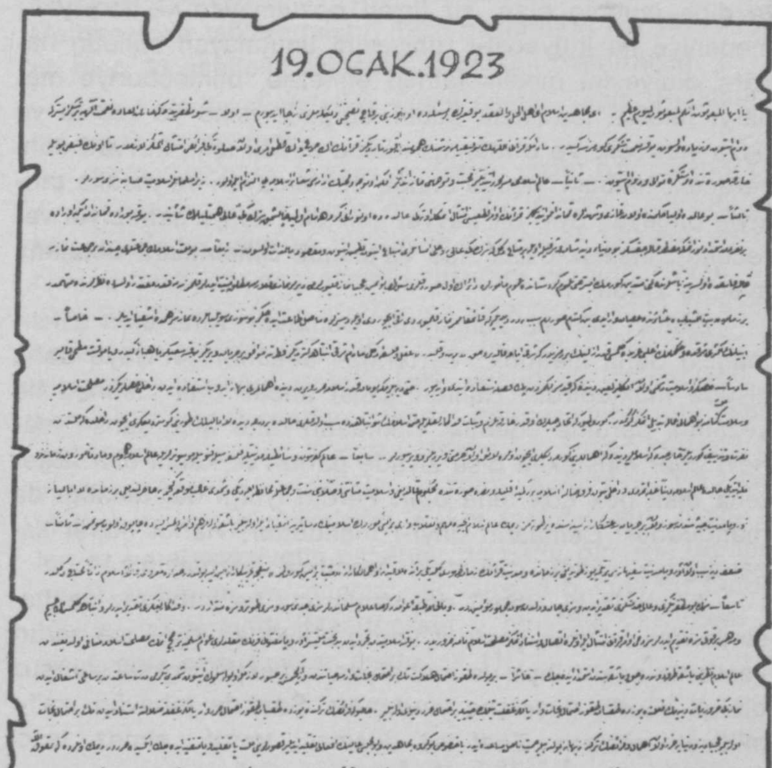
9 — Sizin muzafferiyetinizi takdir eden ve sizi seven cumhur-u mü'minindir. Ve bilhassa tabaka-i avamdır ki,

sağlam Müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve tutar ve size minnettardır. Ve fedakârlığınızı takdir ederler ve intibaha gelmiş, en cesim ve müthiş kuvveti, size takdim ederler. Siz dahi evamir-i Kur'aniyeyi imtisal ile onlara ittisal ve istinad etmeniz, maslahat-ı İslâm namına zaruridir. Yoksa İslâmiyetten tecerrüd eden, bedbaht, milliyetsiz, Avrupa meftunu frenk mukallidlerini, avam-ı müslimîne tercih etmek maslahat-ı İslâma münafi olduğundan, Âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdat edecektir.

10 — Bir yolda dokuz ihtimal helaket, tek bir ihtimal necat varsa, hayatından vazgeçmiş mecnun bir cesur lâzım ki, o yola sülûk etsin. Şimdi yirmi dört saatten bir saati işgal eden namaz gibi zaruriyat-ı diniyenin imtisalinde yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var, yalnız gaflet, tenbellik haysiyetiyle bir ihtimal zarar-ı dünyevî olabilir. Halbuki feraizin terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflete, dalâlete istinad eden tek bir ihtimal-i necat olabilir.

. Acaba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve feraizin terkine ne bahane bulunabilir, Hamiyet nasıl müsaade eder? Bahusus bu mücahidîn kumandanlar ve büyük meclis taklid edilir. Kusurlarını millet ya taklid, veya tenkid edecek, ikisi de zarardır. Demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibadı da tazammun ediyor. Sırr-ı tevatür ve icmaı tazammun eden, hadsiz ihbârâtı ve delaili dinlemeyen ve safsata-i nefs ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi, kabul eden adamlarla hakikî ve ciddî iş görülmez.

Şu inkılâb-ı azîmin temel taşları sağlam gerek. Şu meclisin şahsiyet-i mâneviyesi sahip olduğu kuvvet cihetiyle mânâ-yı saltanatı deruhte etmiştir. Eğer şeair'i İslâmiyeyi bizzat imtisal etmek ve ettirmekle mânâ-yı hilâfeti dahi vekâleten deruhte etmezse, hayat için dört şeye muhtaç, fakat an'ane-i müstemirre ile, günde lâakall beş de-

19.OCAK.1923

Bediüzzaman Said Nursî'nin mecliste mebuslara hitaben yaptığı on maddelik konuşması. Bu beyannameyi daha sonra mecliste dağıtmıştır.

fa dine muhtaç olan, şu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniye ile ihtiyacat-ı ruhiyesini unutmayan milletin hacât-ı diniyesini meclis tatmin etmezse, bilmecburiye mânâ-yı hilâfeti tamamen kabul ettiğiniz isme ve resme ve lâfza verecek. Ve o mânâyı idame etmek için, kuvveti dahi verecek, halbuki meclis elinde bulunmayan ve meclis tarikiyle olmayan öyle bir kuvvet inşikak-ı âsâya sebebiyet verecektir. İnşikak-ı asa ise **Va'tesımû Bihablillahi Cemian»** âyetine zıddır.

Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatın ruhu olan şahs-ı mânevî daha metindir. Ve tenfîz-i ahkâm-ı şer'iyeye daha ziyade muktedirdir. Halife-i şahsî ancak ona istinad ile vezaifini deruhte edebilir. Cemaatın ruhu olan şahs-ı mânevî eğer müstakim olsa ziyade parlak ve kâmil olur. Eğer fena olsa pek çok fena olur. Ferdin iyiliği de, fenalığı da mahduddur. Cemaatın gayr-i mahduttur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, dahildeki fenalıkla bozmayınız.

Bilirsiniz ki, ebedî düşmanlarınız ve zıtlarınız ve hasımlarınız İslâmın şeairini tahrip ediyorlar. Öyle ise zarurî vazifeniz şeairi ihya ve muhafaza etmektir. Yoksa şuursuz olarak şuurlu düşmana yardımdır. Şeairde tehavün, za'f-ı milliyeti gösterir. Zaaf ise düşmanı tevkif etmez, teşci eder (1).

Bu beyannameden sonra namaz kılan mebusların adedi 50-60 kişi kadar artmıştır. Hattâ bu yüzden mevcut mescit, kâfi gelmediği için başka bir odaya nakledilmiştir. Fakat bu beyanname yüzünden Mustafa Kemal'le arasında sert bir münakaşa geçmiştir. Mustafa Kemal, kendisine Muş mebusluğu ve hattâ Şeyh Sünûsi Hazretleri gibi bir nevî umumî vaizlik teklif etmişse de kabul etmemiştir.

Bediüzzaman Ankara'da sekiz ay kalmıştır. Bu zaman zarfında bazı eserler neşretmiştir. 1922 sonbaharında Arap-

---

(1) Tarihçe-i Hayat, S. 114 - Hubab, S. 17

ça «**Zeyl-üz-Zeyl**» isimli yedi sayfalık bir eserini Yeni Gün Matbaasında tab'ettirmiştir. 1923 başlarında ise yine Arapça olan 23 sahifelik «**Hubab**» risalesini bastırmıştır.

Bu konuda «**Lem'alar**» isimli eserin Tabiat Risalesi'nde şöyle demektedir:

1338 (1922)'de Ankara'ya gittim. İslâm ordusunun Yunan'a galebesinden neş'e alan ehl-i imanın kuvvetli efkârı içinde bir zındıka fikri içine girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasane çalıştığını gördüm. Eyvah, dedim. Bu ejderha imanın erkânına ilişecek. O vakit şu âyet-i kerîmenin Meâlen: (Cenab-ı Hak hakkında şek olmaz ve olmamalı) bedahet derecesinde vücud ve vahdaniyeti ifham ettiği cihetle ondan istimdat edip, o zındıkanın başını dağıtacak derecede Kur'an-ı Hakîmden alınan kuvvetli bir bürhanı, Arabî bir risalede yazdım. Ankara'da Yeni Gün Matbaasında tab'ettirmiştim. Fakat maatteessüf, Arabî bilen az ve ehemmiyetle bakanlar da nadir olmakla beraber, gayet muhtasar ve mücmel bir surette o kuvvetli bürhan tesirini göstermedi. Maatteessüf o dinsizlik fikri, hem inkişaf etti, hem kuvvet buldu...» (1).

17 NİSAN 1923

Trenle Ankara'dan Van'a gitmek için istasyona gelen Bediüzzaman, orada dostları tarafından uğurlanır. Bu esnada istasyondaki evinde kalan Mustafa Kemal Paşa da yanına gelir. Ayak üzeri heykel konusunda konuşurlar. Mustafa Kemal ona heykel hakkındaki kanaatlerini sorar. Bediüzzaman da: «Büyük Kur'anımızın bütün hücumu heykelleredir. Müslümanların heykelleri ise, hastahaneler, mek-

---

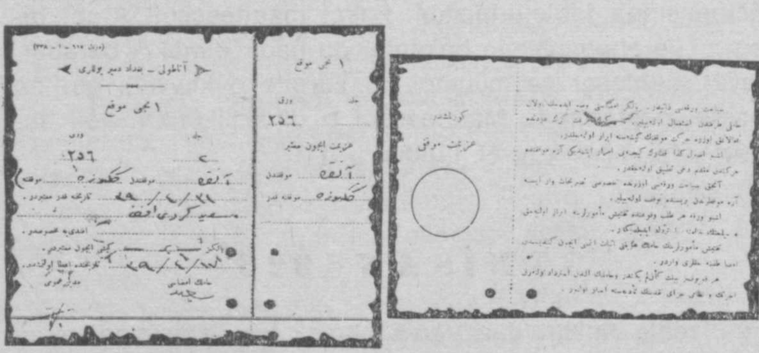
(1) Lem'âlar, S. 167

tepler, yetimleri koruyan yurtlar, mâbedler, yollar gibi âbideler olmalıdır.» (1) cevabını verir.

Sonra yürüyerek kendisini Van'a götürecek trene biner.

1923 yılı baharında Van'a gelen Bediüzzaman Said Nursî, burada yaz aylarında Çoravanis köyünde ve Erek dağında bir manastır harabesinde ibadet ve tefekkürle günlerini geçirmeye başladı. Kış mevsiminde Van'daki kardeşi Abdülmecid'in evinde ve Nurşin camiinde kalırdı. Beraberinde Molla Resül, Molla Yusuf, Molla Mâruf ve Molla Hamid gibi zatlar bulunur, bunlara ders verirdi.

Harp arkadaşı ve talebesi Ali Çavuş da hizmetinde bulunurdu. Van'da ve Erek'te bulunduğu iki sene zarfında halen hayatta olan Molla Hamid en çok yanında bulunur ve kendisine hizmet ederdi.

Said Nursî'yi Ankara'dan Van'a götüren tren biletinin ön ve arka yüzü.
Anadolu — Bağdat Demiryolları
I. Mevki
Ankara mevkiinden Kenbuze mevkiine
21/Nisan/1923
Said Kürdî Efendi 7/Nisan/1923 imza Said

---

(1) Av. Hulusi Bitlisî Aktürk, Afyon Mahkemesi Müdafaası. Teksir S. 169

EREK DAĞINDA İKİ YIL

Molla Hamid hoş sohbet ve tatlı dilli bir zattır. Bediüzzaman'la olan iki senelik hatıralarını bir teyp sadakatinde anlatmaktadır. Ondan bu hususta dinlediğimiz hatıraların konumuzla ve tarihî sırası içinde bazılarını verelim. Molla Hamid Efendi anlatıyor:

— Erek Dağında Zernabat suyu yanında hizmetinde olduğumuz zaman bir gün beni çağırdı ve dedi:

«Ben, dedi, bir zaman gençken Ayasofya'da vaaz veriyordum. Cami tıklım tıklım dolu idi. Kapıdan içeriye girmek mümkün değildi. İşte o cemaate verdiğim kıymet kadar, size de ayni kıymeti veriyorum. Demeyin bize ne için bu kadar ehemmiyet veriyor, ne için nefes tüketecek, biz kimiz ki, diye kendinizi küçük görmeyin. Ben size o cemaat kadar ehemmiyet veriyorum. Nazarımda birsiniz.»

Sonra Van gölündeki Akdamar adasını kasdederek, «Bu adada on sene kalarak elli tane talebe yetiştirsem, o talebelerle İslâmı bütün dünyaya yayıp, dünyayı fethedebilirim.» diyordu.

Molla Hamid hatıralarına devamla, «Üstadım Bediüzzaman, Zernabatta iken, her gece teheccüd namazına kalktığını görüyordum. Ben bazan onu görür, gece uyuyamazdım. Uyumadığımı görünce, «Keçeli! Madem uyumuyorsun, kalk sen de gel, beraber dua edelim.» derdi. Ben birşey bilmezdim ki yanında okuyayım. Derdi ki, «Ben dua edeceğim, sen âmin dersin.» Çok mütevazi idi. Büyük bir sarayın kapısını açtırmak için nasıl o saray sahibinin tanıdığı kimseye benzeyerek kapısı vurulursa, ben de onun gibi Yunus Aleyhisselâmın, Veysel Karanî'nin dua ve münacâtlarını okuyorum ki, onunla kapıyı açtırayım. Onlar kapıyı açtırmışlar, ben de seninle içeri gireyim, derdi. Benim dua esnasında uykum gelirdi, uyuklardım. Bana bakardı. «Ben de eskiden senin gibi idim, sonra alışırsın.» derdi.

Yine Erek dağında iken kendisine sormak için birkaç sual tertib etmiştim. Sohbet esnasında, ben sualleri sormadan, hepsini cevaplandırırdı. Yalnız nazar mevzuunda bir sualim kalmıştı. Ben hiç bunu açmadan elini hiddetle dizine vurdu:

«Ben Eski Said'den memnun değildim, yalnız üç halinden razıyım.» dedi. Ve ilâve etti: «İstanbul'da şa'şaalı zamanda, haftada bir elbise değiştirirdim, pırlanta gibi elbise. İstanbul'un en şa'şaalı yerlerine giderdim. Benim hoca arkadaşlarım aralarında birisini gözcü edip, beni takip ettirmişler. Bunun peşinden git, bakalım nerelere gidiyor, ne yapıyor? demişler. Üç gün sonra arkadaşlarla sohbet esnasında bana şöyle dediler: «Said sen ne yapsan haktır. Hakka gidiyorsun ve bunda da muvaffak olacaksın.»

Ne için böyle söylüyorsunuz? diye sorduğumda, şu cevabı verdiler: «Üç gün seni takip ettiriyorduk. Bakalım İslâma aykırı bir davranışın oluyor mu? Baktık ki, sen kendi halinden başka haberin yok. Bunun için inşaallah gayende muvaffak olursun, dediler. Harama bakışta, nasıl küçük bir ateş ormana atıldığında, yavaş yavaş o ormanı yakar, mahveder, bitirir. Nazara tenezzül eden bir mü'min, amelini gün be gün yer, mahveder. Sonra korkarım ki, o adamın âkıbeti elim ola...» dedi.

Ayrıca ilâve etti ki; Eski Said gençliğinde on sene İstanbul'da kaldı. Bir defa bir kadına bakmadı.

Erek'te ders esnasında talebelerine hitaben:

«Korkmayınız, ders verdiğim imanî ve Kur'anî yoldan, arkamdan geliniz. Ebedî saadet ve selâmete erişeceğinizi tekeffül edebilirim. Yalnız ahde vefa gerek. Bu yakini kanaatim hususî bir inayet-i Rabbaniyeye binaendir.»

ASKERLER BU VATANIN EVLÂDIDIR

Gerek Molla Hamid'in, gerekse Ali Çavuş'un anlattıklarına göre, Şark isyanından bir müddet önce, bir gün Erek dağında Kürt aşiret ağalarından ve Hamidiye Paşalarından Kör Hüseyin Paşa, gelir. Bediüzzaman'la hususî görüşmek ister ve ona hitaben: «Üstadım, bu talebeleri çıkart. Sizinle mahrem görüşeceklerim var.» der. Bediüzzaman da, «Hüseyin Paşa! Bunlar benim vücudumun âzâları gibidir, ayrı değiller.» dedi. Bunun üzerine Hüseyin Paşa heybesini açarak bir mendil çıkardı. Mendil altınla dolu idi. Bediüzzamana, «Bu minnetsiz olarak benim malımın zekâtıdır. Bunu kabul et, fakirlere, misafirlere ve talebelere sarfet.» Bediüzzaman çok hiddetlendi ve Paşa'ya: «Paşa! Sen hiç âlim ve hocalara sormadın mı? Zekât yerinden nakil olur mu? Senin köyünde fakir akraban ve yakınların yok mu? Niçin getirdin?» diyerek reddeder.

Bunun üzerine Hüseyin Paşa: «Sizinle bir müşaverem var. Askerim hazır. Atlar hazır. Silâhlar ve cephaneler de hazır. Sizden emir bekliyoruz.»

Bediüzzaman: «Sen ne diyorsun? Ne yapacaksın? Kiminle harbedeceksin?»

Hüseyin Paşa: «Mustafa Kemal'le.»

Bediüzzaman : «Mustafa Kemal'in askeri kim?»

Hüseyin Paşa : «Ne diyeyim... İşte askerdir.»

Bediüzzaman: «Askerler bu vatanın evlâdıdır. Senin ve benim akrabalarımdır. Kime vuracaksın? Onlar kime vuracak? Düşün, idrak et. Ahmed'i Mehmed'e, Hasan'ı Hüseyin'e mi kırdıracaksın?»

Hüseyin Paşa: «Böyle bir hayattansa ölmek daha iyidir.»

Bediüzzaman: «Ne olmuş hayata. Sen hayatından bezmişsen, bütün Müslümanların, bütün zavallıların günahı ne, onlardan ne istiyorsun?»

Şahit olduğu hadiseyi anlatmaya devam eden Molla Hamid, «Hüseyin Paşa şaşırdı ve durdu kaldı.» diyor.

Sonra, «Sen benim elimi ayağımı soğuttun. Ben şimdi aşiretimin korkusundan evime gidemem. Bütün aşiretler toplanmışlar. Benden söz alacaklar. Ben şimdi gidip, bu şekilde anlatsam, diyecekler, Hüseyin korktu. Beş para ettin beni.»

Bediüzzaman: «**Kullar arasında beş para ol. Allah katında makbul ol.**» Sonra Hüseyin Paşa çaresiz döndü, köyüne gitti.

ŞEYH SAİD'E VERİLEN CEVAP

Bu vakıadan az sonra Bediüzzaman'a Şeyh Said'den bir mektup gelir. Şeyh Said bu mektubunda: «Efendim! Sizin nüfuzunuz kuvvetlidir. Bu harekâtımıza iştirak buyurur ve yardım ederseniz, galib oluruz.» diye. Bediüzzaman'ı kıyama davet ediyordu.. Mektubu okuyan Bediüzzaman Said Nursî acı acı gülümsedi.

Bediüzzaman'ın on yıl hizmetinde bulunan Zübeyir Gündüzalp'ın (1) hususî notlarından aldığımız şu cevabı yazdı: «**Türk milleti asırlardan beri İslâmiyetin bayraktarlığını yapmıştır. Çok veliler yetiştirmiş ve şehitler vermiştir. Böyle bir milletin torunlarına kılıç çekilmez. Biz Müslümanız, onlarla kardaşız, kardaşı kardaşa çarptıramayız. Bu şer'an caiz değildir. Kılıç haricî düşmana karşı çe-**

---

(1) **Zübeyir Gündüzalp** (1920 - 1971) Aslen Kafkasyalı olan Zübeyir Gündüzalp, 1920'de Konya'nın Ermenek kazasında dünyaya gelmiştir.

İlk ve orta tahsilini tamamladıktan sonra, Akşehir, İslâhiye ve Urfa'da telgraf memurluğu yapmıştır.

Daha sonraki yıllarda ise on yıl Bediüzzaman'ın hizmetinde ve talebeliğinde bulunmuştur.

1971 yılı 2 Nisan'ında Allah'ın rahmetine kavuşmuş, onbinlerce insanın elleri üzerinde Eyüpsultan'a defnedilmiştir.

kıtır. Dahilde kılıç kullanılmaz. Bu zamanda yegâne kurtuluş çaremiz, Kur'an ve iman hakikatlariyla, tenvir ve irşad etmektir. En büyük düşmanımız olan cehli izale etmektir. Teşebbüsünüzden vazgeçiniz. Zira akim kalır. Birkaç cani yüzünden binlerce masum kadın ve erkekler telef olabilir.»

1925

Van'ın Erek dağında ıssız, sessiz, karanlık eski bir kilise harabesinde hizmetine bakan Molla Resul, Molla Hamid gibi talebeleriyle ruhunun kalbinin münacâtını, niyaz ve duasını dinleyerek günlerini geçirmekte olan Bediüzzaman, âdeti üzere bir Cuma günü, namaz için şehre iner. Nurşin camiine gider.

Burada yine sözü hadiselerin içinde yaşamış ve bizzat şahid olmuş olan canlı hatıralara bırakalım.

Bediüzzaman'ın Çoravanis köyünden talebesi ve onunla harpte çarpışmış ve esir düşmüş olan Ali Çavuş (Aras) anlatıyor:

«Zannedersem, 1925 yılı başlarında idi. Üstad ile Erek dağındaki Zernabat suyu başında inzivaya çekildiği mağaradan, Van'a Cuma namazına geldik. Üstad âdeti veçhile her Cuma günü, Nurşin camiinde vaaz ederdi. O günlerde Şeyh Said isyanı Şark vilâyetlerini sarmıştı. Bu esnada Kürt aşiret ağalarından Kör Hüseyin Paşa, Çaldıranlı Mebus Hasan Bey, Osman, Arif, Lezgin Beyler Van'a gelmişlerdi. Üstad'ın Nurşin camiinde olduğunu duyunca ayni camie toplandılar. Bu ağaların Van'da toplanmalarından kuşkulanan Van Valisi Nuri Bey de bir cenazeyi vesile ederek, camiye gelmiş, dışarda beklemişti. Hususî polisini de içeri gönderdi. Ve müftüye Vali Bey'in emri «Cuma nama-

zından sonra cenaze namazına iştirak etsinler.» dedi. Cuma namazından sonra cenaze namazı kılındı.

Üstad son olarak camiden çıktı. Evkaf memuru Ömer Efendinin camiye bitişik olan evinin bahçesine üstadı davet ettiler. Üstadı takiben Kürt aşiret ağaları da bahçeye geldi. Üstad dinî mevzularda konuşurken, Üstadın etrafına maksatlı olarak oturdular. Üstad bunların vaziyetinden maksad-ı mahsusla geldiklerini hemen sezip onlara karşı: «Efendiler! Herhalde menfî bir fikirle gelmişsiniz.» dedi. Onların reislerinden Hüseyin Paşa cevaben: «Evet» dedi ve ihtilâle katılma fikirlerini açıkladılar. Bunun üzerine Üstad hiddetle Hüseyin Paşa'ya: «Sizlerin bu menfî fikirle meşbu zihniyetinizi daha evvelden de biliyordum. Bu zihniyet menfî olduğu kadar, cahilane bir fikirdir.» dedi. Tekrar Hüseyin Paşa'ya hitaben: «Acaba bu fikre hizmet neden ileri geldi? Soruyorum size. Şeriat mı istiyorsunuz? Böyle hareket zaten aslında şeriata muhaliftir. Bu olsa olsa bir ecnebi tahrikine alet olma keyfiyetidir. Şeriat isterim diye şeriatı alet ederek şeriata muhalefet edilmez. Böyle şeriat istemek olmaz. Şeriatın anahtarı bendedir. Haydi yerlerinize...!

Ben desem ki; şeriatın tatbiki için Hüseyin Paşa sen Patnos'tan üçyüz atlıyla gel, buraya gelinceye kadar yağmacılık, yalan, katliam yapıp geleceksiniz. Bu ise tamamen şeriata muhalefettir. Şeriat isterim derken, şeriata muhalefet edilmez. Böyle menfî fikirlerden vazgeçiniz. Ancak bu milleti Türkler idare etmiştir. Şimdiden sonra da yine onlar idare edecektir. İdareye ehil ve layık olanlar onlardır. Eğer içlerinde fenaları varsa, gidip müsbet olarak ikaz ediniz.» dedi. Ve kalkıp mağaraya gitti. Ağalar da memleketlerine gittiler.

Üstadın bu yerinde ikazı üzerine Van isyana iştirak etmemiştir. Dolayısıyla bu ikazı çok masumların kanının dökülmesine mani olmuştur.

25 ŞUBAT 1925

Hatıratına devam eden Ali Çavuş: «Şark isyanının son günlerinde, Van'dan nüfuzlu şeyh ve ağaları isyanla ilgileri olmadığı halde emniyet mülahazasiyle birer ikişer Garbî Anadoluya nefy ediliyordu. Hazret-i Üstad'ın da bu arada nefyedileceği şüyu buluyor ve bu vesile ile Üstadı seven, bazı meşhur âlimler, bu arada Üstadın yakın dostu Şeyh Enver Efendi, Üstada zarar gelmesi ihtimalinden en çok korkan ve mutlaka Üstad'ın Van'dan ayrılıp daha emin yerlere gitmesi için bize ısrarla tavsiyelerde bulunuyordu. Bu zatın ısrarlı tavsiyesi karşısında «Efendim! biz Seydayı nasıl olsa muhafaza ederiz. Bir tek ferttir. Siz kendi başınızın çaresine bakınız.»

Bu sözlerin karşısında hiddete kapılan o zat-ı mübarek bana «Bin tane Şeyh Enver onun tırnağı olamaz, sen nasıl Üstadı Şeyh Enver'le mukayese edersin?» diye şiddetle tekdir etti. Bu arada köyde bulunuyordum. Van müftüsü Şeyh Mâsum Efendinin de tutulduğunu işitince iyice korkmaya başlamış, şiddetli evham ediyorduk. Tam bu sıralarda bir yüzbaşı refakatında üç kişilik jandarma müfrezesinin dağa Üstadın yanına gittiğini köyden müşahede ettim.»

Hadisenin devamını ise Zübeyir Gündüzalp'in notlarından takip edelim:

«Bediüzzaman'ın inzivagahı olan mağaraya mezkur askerî kuvvet aniden baskın yapıyor. Kumandan Üstada gayet sert ve mütehakkim bir tavırla ve lisanla muamele ediyor. Güya Hazret-i Üstad bir cani veya canilerden müteşekkil olan bir teşkilâtın reisi imiş gibi... Bediüzzaman Hazretleri de, adem-i vukufiyetten neşet eden bu bed tarz-ı muameleye mukabil, icabında bütün dünya dinsizliğine meydan okuyacak ve «Ecel birdir, tegayyür etmez.» haki-

katını dile getirecek İslâmî bir şecaat, celadet ve hamasetle mukabele ediyor. Bu ilk karşılaşma anı, elektrikli ve dehşetli bir hava içinde cereyan ediyor. Çilehanesinden derhal alıp, yola çıkarıyorlar. Bir müddet yol katettikten sonra o civarda gizlenen fedai talebelerinden ve halktan bir gurup namına bir kaç kişi Hazret-i Üstada yaklaşarak, başka bir lisanla diyorlar ki: «Aman Üstadımız Hazretleri! Bizi irşâdınızdan mahrum bırakmayınız. Bize müsaade buyurun. Sizi buradan göndermeyelim. Başka bir yere, veya hudut harici bir İslâm beldesine kaçıralım. Hiç bir kuvvet bizim bu kudsî hizmetimize mâni olamaz. Her hazırlığımız tamamdır.»

Bediüzzaman o iki mümessile şu cevabı veriyor:

«Ben kendi arzumla gidiyorum. Hem bu gördüğünüz askerler de, benim talebelerim hükmündedir. Merakı mucip bir halim yoktur. Siz evlerinize dağılınız.» gibi müşfikane ve müdebbirane sözleriyle, lüzumunda canlarını ve her şeylerini Büyük ve Sevgili Üstadları yolunda fedaya hazır olan fedai talebelerini teselli ve teskin ediyor. Onların niyet ettikleri teşebbüsün kuvveden, fiile çıkmasına mâni oluyor.

MUKABİLSİZ HEDİYE ALMAK YOK

Bu esnada Sevgili Üstadları Bediüzzaman'dan ayrılık ateşi ve acısı ile kıvranan bu kahraman talebelerinden birisinin gözüne ayakkabılarının çok eskimiş olduğu ilişir. Hemen şehre koşup, yeni bir ayakkabı alarak, müşfik Üstadına yetişir, kabülünü istirham eder. Bediüzzaman Hazretleri mukabilsiz hediye almamayı düstur-u hayat edindiğinden, bu hediyenin mukabilini vererek kabul eder.

Yolculuk esnasında kumandan, Bediüzzaman Hazretlerinin şeair-i İslâmiyeyi ihya ve muhafazayı da semere veren, son nefesine kadar değiştirmediği İslâmî kıyafetine,

sarık ve cübbesine müdahale etmemiştir. Bir müddet sonra Üstad Bediüzzaman Hazretlerinin maksat ve gayesini, hal ve ahvalini anlayan zeki müfreze kumandanı şu meâlde bir maruzatta bulunur:

«— Efendim zatınıza medyun ve müteşekkiriz. İmânî ve dinî hasbihallerinizden çok istifade ettik. Bizi birçok hususlarda tenvir ettiniz. Bizi okumadan ve tetkikatta bulunmadan, körükörüne dalalete saplanmaktan ve sapkın kimselerin iğfallerine kapılmaktan, halâs eylediniz. Sizden şunu istirham ediyoruz ki, bizi zâlim bir düşman olarak bilmeyiniz. Biz artık sizin emrinize amade olan muhafızlarınızız.»

Şubat sonlarında atlı kızaklarla Şarkın karlı dağ yollarını aşan kafile Erzurum'a, oradan Trabzon'a gelir. Trabzondan da gemi ile Bediüzzaman askerî muhafaza altında İstanbul'a getirilir.

1925 BAHARI

1925 baharında yirmi gün kadar İstanbul'da kalır. Bu yirmi gün, Sirkeci'deki Arpacılar mescidinde, Hidayet camiinde ve Tevfik Demiroğlu'nun evinde misafir edilir.

Bediüzzaman, daha sonraki yıllarda yazdığı bir eserinde İstanbul'da kaldığı günlerin acı bir hatırasını şöyle anlatır:

«Ben menfî olarak İstanbul'a getirildiğim vakit bir zaman meşihat-ı İslâmiyye dairesinde bulunan Dâr-ül Hikmet-il İslâmiyyedeki hizmet-i Kur'aniyyeye çalıştığım için, o alâkadarlık cihetinde: Meşihat Dairesi ne haldedir? diye sordum. Eyvah!. öyle bir cevap aldım ki; ruhum kalbim ve fikrim titrediler ve ağladılar. Sorduğum adam dedi ki;

«Yüzer sene envar-ı şeriatın mazharı olmuş olan o daire şimdi, büyük kızların lisesi ve melabegahıdır.» İşte o vakit öyle bir hâlet-i ruhiyeye giriftar oldum ki, dünya başıma yıkılmış gibi oldum. Kuvvetim yok, kerametim yok, kemâl-i me'yusiyetle ah vah ederek dergâh-ı İlâhiyyeye müteveccih oldum.

Ve bizim gibi kalbleri yanan çok zatların hararetli ahları, benim ahıma iltihak ettiler. Hatırıma gelmiyor ki acaba Şeyh-i Geylânî'nin duasını ve himmetini duamıza yardım için istedim mi, istemedim mi? Bilmiyorum. Fakat herhalde o eskiden beri nurlar yeri olmuş bir yeri zulmetten kurtarmak için bizim gibilerin ahlarını ateşlendiren onun duasıdır ve himmetidir. İşte o gece Meşihat kısmen yandı. Herkes vaesefa dedi. Ben ve benim gibi yananlar. Elhamdülillah dedik. (1)

İstanbul'dan ayrılırken köprüye yığılan halk ve dostları Bediüzzaman'a: «Ey koca Sultan! Bizi terkedip de nereye gidiyorsun?» diye feryad ederken, Bediüzzaman, sakin ve huzur-u kalb içinde onları güverteden iki eliyle selamlar. Nihayet iskeleden ayrılan gemi, İzmir üzerinden Antalya'ya gelir. Antalya'dan Burdur'a getirilen Bediüzzaman Said Nursî, burada Delibaba camiinde yedi ay kalır. Burada kat'iyyen boş durmaz. Kur'andan aldığı dersini «Nur'un İlk Kapısı» ismi altında Müslümanlara ders verir. Bu dersler el yazısı ile çoğaltılır, elden ele dağılmaya başlar. Bu dersler kendi tabiriyle; «Said'e karşı Kur'anın ilk dersidir. Eski Said ile Yeni Said birbiriyle münazara edip nefs-i emmareyi susturan ve şuhud derecesindeki hakikatları ihtiva eden, on üç ders olan Nur'un İlk Kapısıdır.» (2)

---

(1) Sikke-i Tasdik-ı Gaybî, S. 155
(2) Nur'un İlk Kapısı, S. 2

Bediüzzaman Said Nursî Burdur'da iken, bir gün o zamanın Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak oraya geliyor. Vali, Mareşala: «Said Nursî hükümete itaat etmiyor; gelenlere dinî dersler veriyor.» diye şikayette bulunuyor. Mareşal Fevzi Çakmak: Bediüzzaman'ın ne kadar dâhi ve ne kadar mânevî büyük ve müstakim bir zat olduğunu bildiği için diyor ki: «Bediüzzaman'dan zarar gelmez, ilişmeyiniz. Hürmet ediniz.»

Halen Diyanette müşavere kurulu azası olan A. Hamdi Kasaboğlu Bediüzzaman'ı Burdur'da iken ziyaret ettiğini söyleyerek, şöyle bir hatıra anlattığını Ankara Merkez Vaizlerinden Said Özdemir bize nakletti:

«Bir gün Burdur'da Bediüzzaman'ın ziyaretine gittim. Giderken de yanıma bir sahifelik Arapça bir ibare aldım. Acaba Arapça bilir mi? diye sormak istedim. Ziyaret esnasında «Lütfen bunu okur musunuz efendim?» diye ibareyi Bediüzzaman'a uzattım. Bediüzzaman eline aldığı kağıda bir göz attı, tekrar kâğıdı bana uzatarak; «Bak bakalım hatırımda kalmış mı?» diyerek başladı ezberden o bir sahifelik Arapça ibareyi okumaya...»

Bu hatırayı nakleden Kasaboğlu Bediüzzaman'ın çok kuvvetli bir hafızaya sahip olduğunu da ifade etmiş.

OCAK 1926

Bediüzzaman Said Nursî Burdur'a getirilişini, oradan Isparta'ya, oradan da yirmi gün sonra Barla nahiyesine nakledilişini «**Lem'alar**» adlı eserinde şöyle anlatır:

«Bu biçare Said, Van'da ders-i hakaik-i Kur'aniye ile meşgul olduğum miktarca, Şeyh Said hadisatı zamanında vesveseli hükümet, hiçbir cihette bana ilişmedi. Vaktaki «Neme lâzım» dedim. Kendi nefsimi düşündüm. Âhiretimi kurtarmak için, Erek dağında harabe mağara gibi bir ye-

re çekildim. O vakit sebepsiz beni aldılar, nefyettiler. Burdur'a getirildim. Orada yine hizmet-i Kur'aniyede bulunduğum miktarca, o vakit menfilere çok dikkat ediliyordu. Her akşam isbat-ı vücud etmekle mükellef oldukları halde ben ve halis talebelerim müstesna kaldık. Ben hiçbir vakit isbat-ı vücuda gitmedim. Hükümeti tanımadım. Oranın Valisi oraya gelen Fevzi Paşa'ya şikâyet etmiş. Fevzi Paşa demiş: **«O'na ilişmeyiniz, hürmet ediniz!»** Bu sözü O'na söylettiren, hizmet-i Kur'aniyenin kudsiyetidir. Ne vakit nefsimi kurtarmak, yalnız âhiretimi düşünmek fikri bana galebe etti. Hizmet-i Kur'aniyede muvakkat fütur geldi; aksi maksadımla tokat yedim. Yani bir menfâdan diğerine, Isparta'ya gönderildim. Isparta'da yine hizmet başına geçtim. Yirmi gün geçtikten sonra bazı korkak insanların ihtarlariyle: «Belki bu vaziyeti hükümet hoş görmeyecek, bir parça teenni etsen, daha iyi olur.» dediler. Bende tekrar yalnız kendimi düşünmek hatırası kuvvet buldu. «Aman halklar gelmesin» dedim. Yine o menfadan dahi üçüncü nefy olarak Barla'ya verildim (1).

ŞUBAT 1926

Isparta'dan Eğridir'e getirilen Bediüzzaman oradan da yelkenli bir kayıkla jandarma nezaretinde Şubat ayındaki cemrelerde Barla nahiyesine sevkedildi.

Halen hayatta olan, Ispartanın Gelendost ilçesinin Yenice köyündeki jandarma Şevket Demiray'ın lâkabı: «Bediüzzaman'ı Barlaya getiren **jandarma Şevket**» tir.

1972 Temmuzu'nda köyündeki evinde ziyaret ettiğimiz Şevket Demiray Bediüzzaman'ı Barla'ya götürüşünü şöyle anlattı:

---

(1) Lem'alar, S. 37

«Eğridir pazarından bir gün sonra, sabahleyin beni belediyeden çağırdılar. Gittim, orada kaymakam, jandarma kumandanı, belediye encümen azaları bir de kırk yaşlarında gözüken, başında siyah sarığı, sırtında cübbesi olan, bakışları heybetli bir zat vardı. Jandarma kumandanı bana hitaben: «Bak oğlum bu hoca efendiyi alıp Barla'ya götüreceksin. Bu zat meşhur Bediüzzaman Said Efendidir. Vazifen çok mühimdir. Oraya karakola teslim edince, evrak ları imzalatır, durumu da buraya bildirirsin. Dedi. Baş üstüne diye vazifeyi aldım. Ve oradan hoca efendiyle çıktım. Yolda «Hocam sen benim atamsın, kusura bakma, ne yapalım vazifedir» dedim. İskeleye geldik, orada bir kayıkçıyla anlaştık. Elli kuruşa götürmeyi kabul etti. Kayık parasını Bediüzzaman Efendi çıkardı verdi. Sonra on kuruş vererek, bir kilo çekirdeksiz kuru üzüm aldırdı. Kayığa binerken, eşya olarak elinde bir sepeti, sepetin içinde çay demliği ve birkaç bardak, bir tane seccade, diğer elinde de bir Kelâm-ı Kadim (Kur'an) vardı. Gemide iki kayıkçı, kayıkçının tanıdığı bir zat, iki de biz, beş kişiydik. Öğleden sonra idi, hava soğuktu, günlerden birinci cemrenin düştüğü zamandı. Göl yer yer buz tutmuştu. Önde kayıkçının biri elinde uzun bir sopa ile buzları kırarak, yelkenli kayığa yol açıyordu. Bediüzzaman Efendi yolda bize birer parça kuru üzüm ve Şark işi pestil ikram etti. Dikkatle haline bakıyordum, son derece sakin ve mutedil idi. Etraftaki dağları ve gölü seyrediyordu. Parmakları ince uzun idi. Sanki içinde elektrik yanıyor gibi pırıl pırıl parlıyordu.

Gümüş ve taşlı bir yüzüğü sırtında çok kıymetli bir kumaştan elbisesi vardı.

Günler kısa olduğu için hemen ikindi namazının vakti girmişti. Kayıkta namaz kılmak istedi. Kayığın yönünü kıbleye çevirdik. «Allahü Ekber» diye bir seda duydum. Ömrümde bu şekilde heybetli ve haşmetli söyleyişi ilk defa orada işittim. Öyle bir tekbirle namaza durdu ki, hepi-

miz ürperdik. Hali hiçbir hocanın haline benzemiyordu. Biz kayığı kıbleden ayırmamaya çalışıyorduk. Bu arada namazı bitiren Bediüzzaman Efendi selâm verdi. Bize dönerek «Belî kardeşim... Zahmet ettiniz...» dedi. Çok nazik ve efendi bir adamdı. İki saatlik bir deniz yolculuğundan sonra Barla iskelesine çıktık, iskelede korucu Burhan dolaşıyordu. Ona seslendim: «Hey oğlum gel buraya» hemen geldi. Hocanın sepetini, postekisini elinden alıp merkebe yükledik.

Bu esnada gemici Mehmed, korucunun tüfeğini alarak korudaki keklikleri avlamak istedi. Fakat Bediüzzaman mâni oldu. «Şimdi bahar yakındır. Bunların yavrulama mevsimidir, yazıktır, isterseniz vazgeçin bu işten.» diye ateş etmelerine mâni oldu. Keklikler de havalandı başımızın üstünden, bizi takibe başladılar.»

Isparta'nın Gelendost ilçesine bağlı Yenice Köyünden «Bediüzzaman'ı Barla'ya getiren Jandarma Şevket Demiray anlatmağa devam ediyor:

«Ben tüfeğimi sol omuzuma astım. Hoca Efendinin sol koluna girdim. Yavaş yavaş bayırı çıkarak, bir saat kadar yürüdükten sonra Barla'ya geldik. Sahilden kalkan keklikler. Barla'ya kadar üzerimizden ayrılmadılar. Üzerimizde dönüp durdular.

Akşam yaklaşmıştı. Barla'daki Ak Mescid'in yanındaki karakola indik. Orada nahiye müdürü Bahri Baba namındaki şahsa ve karakol kumandanına Bediüzzaman Efendiyi teslim edip, evrakları imzalattım, ve orada geceyi geçirdikten sonra sabahleyin tekrar Eğridir'e döndüm.»

Hatıralarını teyple tesbit ettiğimiz jandarma Şevket Demiray'dan sonra Gemici Mehmed'i Ispartada, onun arkadaşı «Şam'lıların Mustafası» diye anılan zatı da Barlada ayrı ayrı dinledik. Onlar da jandarmayı teyid eder mahiyette, bu seyahatı bütün detaylarıyla anlattılar.

Beğendiğin şeyde ifrat etme. Bir derdin dermanı, başka derde dert olur. Panzehiri zehir olur. Derman hadden geçerse dert getirir, öldürür.

ESARET VE ÇİLE BAŞLIYOR

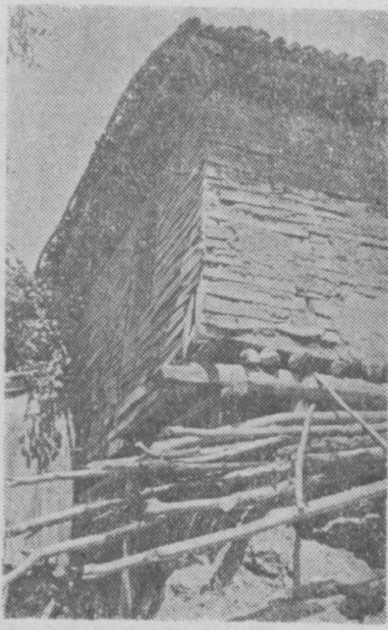
O geceyi karakolda geçiren Bediüzzaman'ı daha sonra Barla'nın eşrafından tüccar ve Yokuşbaşı Mescidinin imamı «Muhacir Hafız» lakablı Ahmet Karaca Efendinin evinin yanındaki misafirhanesine alırlar.

Artık Bediüzzaman Said Nursî'nin yirmibeş sene sürecek esaret ve çilesi başlamıştır. Adresi ise şöyledir:

«Isparta polis dairesinde merkez komiserliği vasıtasiyle Van menfilerinden Bediüzzaman Molla Said-i Meşhur Efendi.»

Bu misafirhanede Bediüzzaman bir hafta kalır. Sonra «Bana sakin ve gürültüsüz bir yer bulun.» der. Bunun üzerine, Yokuşbaşı çeşmesinin üzerinde, üç sütun halinde semaya uzanan muhteşem bir çınar ağacının yanındaki iki odalı mütevazi köy odasına naklederler. İşte Bediüzzaman Said Nursî'nin sekiz buçuk sene kaldığı ilk «Medrese-i Nuriye» (Nur medresesi) dediği hane burasıdır.

Hane çeşmenin tam üzerindedir. Yaz - kış gürül gürül akan çeşmenin sesiyle, çınardaki yüzlerce kuşun cıvıltısı birbirine karışır. Bu hanenin hemen yanında Yokuşbaşı Mescidi vardır. Önde ise şahane dekorlu Barla'nın bağ ve bahçeleri ve günün her saatinde ayrı ayrı renkleri ihtiva eden, Eğridir gölü uzanır. Gölün sağ kıyısında bulutları delip geçen Eğridir Sivrisi, göle doğru uzanan Eğridir ilçesi, göldeki Nis ve Can adaları dekoru tamamlar.

Said Nursi'nin 1926 Şubatında Barla'ya ilk geldiği zaman bir hafta misafireten kaldığı Muhacir Hafız Ahmed'in misafirhanesi.

BARLA VE DERESİ

Barla, Eğridir gölünün Batı yamacında kurulmuş, dağlar arasında küçük bir belde... Dağlardan eriyen karların ve pınarların meydana getirdiği Barla deresi, şırıl şırıl akıp gider ve göle kavuşur.

Bediüzzaman'ın küçük hanesi ve dere, doğduğu Nurs köyüne de benzemektedir. Etrafta yüce dağlar, yaz - kış karlı tepeler, güzel pınar başları, mesire yerleri. Her mahalli ayrı bir güzellikte. Karadut, Karakavak, Bey Deresi ve Cennet Bahçesi, Barla'ya iki saatlik mesafede Delikli Pınar, Koca Pınar, Eğrenli ve dört saatlik mesafedeki Çam Dağları güzel Anadolu'nun müstesna yerlerindendir.

Bu beldedeki ilâhi güzelliğe meftun olan Hilmi Doğan Bey bakınız şu şiirinde Barla'yı nasıl anlatıyor:

«Tepelice Çam'a çıktım.
Gelincik dağına baktım.
Mümkün olsa kalacaktım,
Bir ömür boyu Barla'da.

Seherde açan güllerin
Çeşmindeki bülbüllerin
Cennet yurdumda göllerin
En güzel suyu Barla'da

Karadut, Cennet Bahçesi
Karakavağın meşesi
Ulu Çınarın gölgesi
Gölgeler koyu Barla'da.

Çam dağı'ndan esen yeller
Zikir arkadaşı dallar,
Üstada muntazır yollar
Gelecek deyu Barla'da» (1)

Misafirperver ve âlicenap insanlar olan Barla'lılar Bediüzzaman'ın etrafında toplanıp O'nun imân ve Kur'an hakikatlarından verdiği dersleri dinlemeğe başladılar.

Barla'lı Marangoz Mustafa Çavuş çınar ağacının dalları arasında Bediüzzaman'a bahar ve yaz mevsimlerinde oturabileceği bir kulübecik yaptı. Burada ibadet ve tefekkür eden Bediüzzaman yüzlerce kuş cıvıltıları arasında eserlerini de kaleme almaya başladı.

Önce «**Sözler**» ismi altında kaleme almağa başladığı eserlerine, daha sonra kalbinden gelen bir doğuş ve ilhamla, «**Risale-i Nur**» yani «**Nur Risalesi**» ismini verdi.

Bediüzzaman bu mevzuda:

---

(1) Hilmi Doğan, Aziz Barla, İttihad, sayı 139, 30.6.1970,

«Bu risalelerin heyet-i mecmuasına «**Risale-i Nur**» ismini verdim. Hakikaten Kur'an'ın Nuruna istinad edildiği için, bu isim vicdanımdan doğmuş. Bunun ilham-ı İlâhi olduğuna bütün imânımla kaniim» demektedir. (1)

Nur Risalelerinin ilk kâtiplerinden büyük bir âlim olan Hafız Halid bir yazısında eserlere Risale-i Nur isminin verilişini şöyle anlatır:

«Üstadım, kendisi Nur ism-i celiline mazhardır. Bu ism-i şerif kendileri hakkında bir ism-i âzamdır. Kendi karyesinin adı Nurs, validesinin ismi Nuriye, Kadirî Üstadının ismi Nureddin, Nakşî üstadının ismi, Seyyid Nur Mehmet, Kur'an üstadlarından Hafız Nuri hizmet-i Kur'aniyede hususî imamı Zinnureyn, fikrini ve kalbini tenvir eden âyet-i nur olması ve müşkül mesâilini izaha vasıta olan nur temsilâtı gayet kıymettardır. Resailin mecmuuna Risale-i Nur tesmiyesi, NUR ismi onun hakkında ism-i âzam olduğunu teyid etmektedir. (2)

Ayrıca Bediüzzaman «1. Şua» isimli eserinde Risale-i Nur isminin verilişinin onaltı sebebi olduğunu, bunun birincisinin de Nur suresinde, nur ayetinin olduğunu beyan etmektedir.

BARLA'DA 8,5 SENE

Bediüzzaman Said Nursî Barla'da kaldığı sekiz buçuk senede Nur Risaleleri'nin dörtte üçünü telif etmiştir. Sözler, Mektubat ve Lem'alar'ın da büyük bir kısmı burada yazılmıştır. Yine yazılan bu eserlerin bir kısmını müellif kendi kalemiyle, bir kısmını da Şamlı Hafız Tev-

---

(1) Şualar, S. 451
(2) Bediüzzaman Said Nursî, S. 150

fik (1) Hâfız Halid ve Muallim Galip Bey, (2) gibi kâtiplere kendisi tarafından söylenmiş, onlar ise kaleme almışlardır. Bediüzzaman'ın telif ettiği risaleleri, talebeler elden ele ulaştırmak suretiyle müteaddit nüshalar yazarlar, yazılan nüshaları tekrar müellifine getirirler. Müellif müstensihlerin yanlışlarını düzeltir. Bu tashihatı yaparken, eserin aslıyla karşılaştırmadan kontrol eder.

Bediüzzaman'ın tashihinden geçen binlerce sahife, bugün muhtelif ellerde muhafaza edilmektedir.

Yazılan risaleleri; etraf köylerden ve kazalardan gelenler, büyük bir merak ve iştiyakla alıp gidiyorlar ve el yazısı ile neşrediyorlardı.

Bediüzzaman Kur'andan başka hiçbir kitaba müracaat etmeden ve telifat zamanında yanında hiçbir kitap bulunmadan Nur Risalelerini telif etmiştir.

---

(1) «Şamlı Hafız» lakabiyle anılan Tevfik Göksu, 1887'de dünyaya gelmiştir. Kendisine «Şamlı» denmesinin sebebi; Subay olan babasıyla beraber Şam'da yirmi yıl kalmasıdır.

Şam'da olduğu yıllarda Bediüzzaman Said Nursî'yi görmüş ve Emevîye Camiindeki hutbesini dinlemişti. Âlim ve ehl-i kalb bir zat olan babası Bediüzzaman'ı göstererek: «Bak oğlum, bu zat meşhur bir zattır. Ona iyi bak. İlerde bu zata hizmet edeceksin,» demişti. Bilâhare Said Nursî, Barla nahiyesine nefyedildiği yıllarda ona talebe ve kâtip olmuş; çok güzel hattiyle Bediüzzaman'ın Nur Risalelerini yazmış ve çoğaltmıştır.

1965 yılında vefat eden, Şamlı Tevfik'in kabri, Barla mezarlığındadır.

(2) **Muallim Ahmed Galip Keskin**: Hattat ve şâir olan bu zat, Bediüzzaman'ın eski talebelerindendir. Onunla birlikte Eskişehir'de mevkuf kalmıştır.

1900 yılında Yalvaç'ta doğmuştur. 1940 Şubat'ında Yalvaç'ta bir çayhanede şube reisinin yere düşen silâhı patlıyor ve çıkan kurşun

MART 1926

İlk yazılan Risale «**Onuncu Söz**»dür. Eğridir Gölü sahillerinde «Şimdi bak Allah'ın rahmet eserlerine: Arzı, ölümünün ardından nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki, o ölüleri de herhalde tekrar diriltmicidir. O her şey'e hakkiyle kadirdir.» meâlindeki âyet-i kerimeyi 1926 yılı baharında, Mart, Nisan aylarında «Rahmet-i İlâhiyenin eserlerini bağ ve bahçelerde müşahedesinden ve ihtiyarsız olarak, kırk defaya yakın okumasından sonra» kalbine doğan ilhamla kaleme almıştır. (1)

Bu eser Haşri, yani ahiretin varlığını ve öldükten sonra dirilmeyi aklî ve mantıki delillerle isbat eder. İbni Sina gibi bir dahinin «Haşir bir mesele-i nakliyedir. Akıl bu yolda gidemez.» dediği haşri en basit fehme de kabul

---

Galip Bey'in kasığına isabet ediyor. Kaldırıldığı Konya Devlet Hastahanesinde vefat ediyor. Kabri Konya'dadır.

Galip Bey'in henüz basılmamış bir divanı vardır.

Bediüzzaman Said Nursî Eskişehir müdafaası olan «27. Lem'a»da Muallim Galip Bey'i şöyle anlatır:

«Muallim Galip, üç dört sene evvel Barla'da iken muallimliği münasebeti ile haftada, bazan yirmi günde bir defa ayak üstünde görüşüyorduk. Bu zat hattattır. Hüsn-ü hattından kendime istifade etmek için kendime mahsus eskiden yazdığım Mucizat'ı Ahmediye ve İ'caz-ı Kur'an risalelerini yazdırdım. Odamda talik ettiğim bir - iki levhayı da bana yazdı.

İşte münasebetimiz bu kadardır. Bu zatın şiire hevesi bulunduğundan, ben de şâir olmadığımdan, hiç bir risalemi Onuncu Söz'den başka vermedim. Onuncu Söz'ü de başkasına vermiş. Yanında hiç bir eserim bulunmadığı halde benim mevhum suçumdan elbette hakikî bir hisse ona ifraz edilmez. Bunun gibi çoklar var. Men'-i muhakeme ile haklarında adaletin tecellisini bekliyorlar.»

(1) Mesnevî-i Nuriye, S. 245

ettiren, haşrin binler nümunelerini arz yüzünde gösteren bir eserdir. (1)

Bu eseri Barla'lı tüccar Bekir Dikmen isimli zat hemen İstanbul'a götürerek Bediüzzaman'ın eski talebelerinden Hamza Efendi ile beraber eski harflerle tab'ettirir. Bin nüsha basılan eser, bir sandıkla Eğridir'e oradan da kayıkla Barla'ya getirilip, Bediüzzaman'a teslim edildi. Bediüzzaman bu bin nüshayı tek tek tashih ederek, dostlarına ve talebelerine dağıtmaya başladı. «Sikke-i Tasdik» isimli eserinde bu hususu şöyle anlatır:

«Onuncu söz, çok ehemmiyetli bir belâyı def etti. Hürriyet-i efkâr serbestiyeti ve harb-i umumî sarsıntısı vaktinde haşri inkâr eden münafıklar fırsat bulup çok yerlerde vehimli fikirlerini izhara başladıkları bir zamanda «Onuncu Söz» çıktı ve tab edildi. Bin nüshası etrafa yayıldı. (2)

Eski harflerle 1926 yılında tabedilen «Onuncu Söz» 63 sayfadır. Daha sonraki yıllarda ise teksirlerle ve matbaalarda eski ve yeni harflerle birçok defalar, altmış bin nüsha basılmıştır. Bediüzzaman'ın **«Onuncu Söz'ün bir hülasası»** dediği dokuzuncu hakikatı aynen kendi lisanından aşağıya alıyoruz:

DOKUZUNCU HAKİKAT:

Bâb-ı İhyâ ve İmâte'dir. İsm-i Hayy-i Kayyûmun, Muhyî ve Mümît'in cilvesidir.

Hiç mümkün müdür ki: Ölmüş, kurumuş koca arzı İhya eden ve o ihya içinde herbiri, beşer haşri gibi acip üçyüz binden ziyade enva-i mahlûkatı haşr ve neşr edip kudretini gösteren ve o haşr ve neşr içinde nihayet derecede karışık ve ihtilât içinde, nihayet derecede imtiyaz

(1) Sözler, S. 245
(2) Sikke-i Tasdik, S. 115

ve tefrik ile ihâta-i ilmiyyesini gösteren ve bütün Semâvî fermanlariyle beşerin haşrini vâdetmekle bütün ibâdının enzârını saadet-i ebediyyeye çeviren ve bütün mevcûdâtı başbaşa omuz omuza, elele verdirip, emir ve irâdesi dairesinde döndürüp birbirine yardımcı ve musahhar kılmakla azamet-i Rububiyyetini gösteren; ve beşeri, şecere-i kâinatın en câmi ve en nâzik ve en nâzenîn, en nâzdar en niyâzdar bir meyvesi yaratıp, kendine muhatap ittihaz ederek herşey'i ona musahhar kılmakla, insana bu kadar ehemmiyet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hâkîm; Kıyameti getirmesin! Haşri yapmasın ve yapamasın! Beşeri ihya etmesin veya edemesin! Mahkeme-i Kübrâyı açamasın! Cennet ve Cehennemi yaratamasın? Hâşâ ve kellâ!..

Evet şu âlemin mutasarrıf-ı Zîşânı, her asırda, her senede, her günde bu dar, muvakkat rûy-i zeminde Haşr-i Ekberin ve meydan-ı Kıyâmetin pek çok emsâlini ve nümunelerini ve işârâtını icad ediyor. Ezcümle:

Haşr-i baharide görüyoruz ki; beş - altı gün zarfında küçük ve büyük hayvanat ve nebatatdan üçyüzbinden ziyade envaı, haşredip neşrediyor. Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kısım hayvanları aynen ihya edip, iade ediyor. Başkalarını ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde icad ediyor. Halbuki, maddeten farkları pek az olan tohumcuklar o kadar karışmışken kemal-i imtiyaz ve teşhis ile o kadar sürat ve vüs'at ve suhulet içinde kemal-i intizam ve mizan ile altı gün, veya altı hafta zarfında ihya ediliyor. Hiç kabil midir ki; bu işleri yapan bir zata birşey ağır gelebilsin semavat ve arzı altı günde halkedemesin. İnsanı bir sayha ile haşredemesin. Hâşâ!...

Acaba: Mu'ciznüma bir kâtip bulunsa, hurufları ya bozulmuş, ya mahvolmuş üçyüzbin kitabı tek bir sayfada karıştırmaksızın galatasız, sehivsiz, noksansız, hepsini beraber, gayet güzel bir surette, bir saatte yazarsa; birisi

sana dese: şu kâtip, kendi telif ettiği senin suya düşmüş olan kitabını yeniden, bir dakika zarfında hâfızasından yazacak. Sen diye bilir misin ki: Yapamaz ve inanmam... Veyahut, bir Sultan-ı mucizekâr, kendi iktidarını göstermek için veya ibret ve tenezzüh için bir işaretle dağları kaldırır, memleketleri tebdil eder, denizi karaya çevirdiğini gördüğün halde; sonra görsen ki büyük bir taş dereye yuvarlanmış. O zatın kendi ziyafetine davet ettiği misafirlerin yolunu kesmiş, geçemiyorlar. Biri sana dese; o zat, bir işaretle o taşı, ne kadar büyük olursa olsun kaldıracak veya dağıtacak. Misafirlerini yolda bırakmıyacak. Sen desen ki: Kaldırmaz veya kaldıramaz... Veyahut bir zat bir günde, yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği halde, biri dese: O zat bir boru sesiyle, efradı istirahat için dağılmış olan taburları toplar. Taburlar nizamı altına girerler. Sen desen ki; inanmam! Ne kadar divanece hareket ettiğini anlarsın...

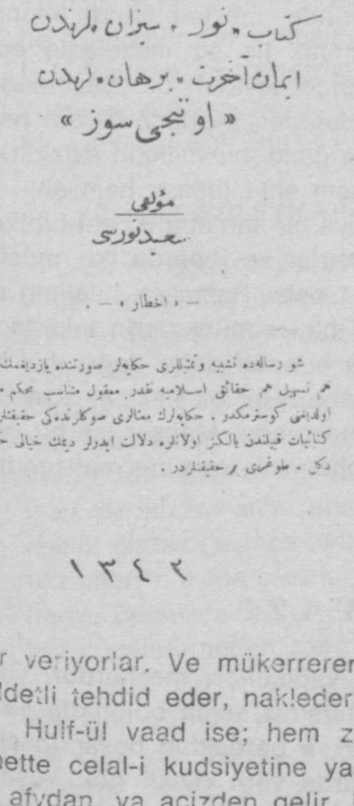
İşte şu üç temsili fehmettin ise, bak: Nakkaş-ı ezelî, gözümüzün önünde kışın beyaz sahifesini çevirip, bahar ve yaz yeşil yaprağını açıp ruy-u arzın sahifesinde üç yüz binden ziyade envaı, kudret ve kader kalemiyle ahsen-i suret üzere yazar. Birbiri içinde birbirine karışmaz. Beraber yazar; birbirine mani olmaz. Teşkilce, suretçe birbirinden ayrı, hiç şaşırtmaz. Yanlış yazmaz. Evet en büyük bir ağacın ruh programını bir nokta gibi en küçük bir çekirdekte dercedip, muhafaza eden Zât-ı Hakîm-i hafîz; vefat edenlerin ruhlarını nasıl muhafaza eder denilir mi? Ve küre-i arzı bir sapan taşı gibi çeviren Zât-ı Kadîr; ahirete giden misafirlerinin yolunda, nasıl bu arzı kaldıracak veya dağıtacak, denilir mi? Hem, hiçten yeniden bütün zihayatın ordularını bütün cesedlerinin taburlarında kemal-i intizamla zerratı Emr-i «Kün Feyekûn» ile kaydedip yerleştiren, ordular icad eden Zât-ı Zülcelâl; tabur - misal cesedin nizamı altına gir-

mekle, birbiriyle tanışan zerrât-ı esasiye ve eczâ-yı asliyesini bir sayha ile nasıl toplıyabilir denilir mi?»

Hem, bu bahar haşrine benzeyen, dünyanın her devrinde, her asrında, hattâ gece gündüzün tebdilinde hattâ cevv-i havada bulutların icad ve ifnasında haşre nümune ve misal ve emare olacak ne kadar nakışlar yaptığını gözünle görüyorsun. Hattâ eğer hayalen bin sene evvel kendini farzetsen, sonra zamanın iki cenahı olan mazî ile müstakbeli birbirine karşılaştırsan; asırlar günler adedince misâl-i haşir ve kıyametin nümunelerini göreceksin. Sonra bu kadar nümune ve misalleri müşahede ettiğin halde, haşr-i cismaniyi akıldan uzak görüp istib'ad etmekle inkâr etsen; ne kadar divanelik olduğunu sen de anlarsın... Bak Ferman-ı Azam, bahsettiğimiz hakikata dair ne diyor:

....

ELHASIL : Haşre mâni hiç bir şey yoktur. Muktazî ise, herşeydir. Evet mahşer-i acaib olan şu koca arzı, adi bir hayvan gibi imate ve ihya eden ve beşer ve hayvana hoş bir beşik, güzel bir gemi yapan ve güneşi onlara şu misafirhanede ışık verici ve ısındırıcı bir lâmba eden, Seyyârâtı meleklerine tayyare yapan bir zatın, bu derece muhteşem ve sermedî Rububiyeti ve bu derece muazzam ve muhit hâkimiyeti; elbette, yalnız böyle geçici devamsız, bîkarar, ehemmiyetsiz mütegayyir bekasız nakıs, tekemmülsüz umûr-u dünya üzerinde kurulmaz ve durmaz. Demek ona şayeste, daimi berkarar zevalsiz, muhteşem bir diyar-ı aher var. Başka baki bir memleketi vardır, Bizi onun için çalıştırır. Oraya dâvet eder. Ve oraya nakledeceğine; zahirden hakikate geçen ve kurb-u huzuruna müşerref olan bütün ervah-ı neyyire ashabı, bütün kulûb-u münevvere aktabı, bütün ukûl-u nuraniye erbabı şehadet ediyorlar ve bir mükâfat ve mücazat ihzar ettiğini müttefikan ha-

« اونجی سوز »

مؤلفی

سعید نورسی

١٣٤٢

1926 yılı yazında Bediüzzaman'ın dostlarından Bekir Dikmen isimli bir zat, İstanbul'da yine Said Nursi'nin eski talebelerinden Medreset-ül-Vaizin mezunlarından Hamza Efendi ile beraber, 10. Söz'ü (Haşir Risalesini) 1000 nüsha bastırmışlardır. 63 sayfa olan bu eserin 1000 nüshasını da Bediüzzaman Said Nursi tek tek kontrol edip, tashih etmiştir. Bu eserlerden 10 ayrı nüshası elimizdedir. Hepsinde de Said Nursi'nin kendi kırmızı renkli sabit kalemiyle tashihleri vardır. Barlalı tüccar Bekir Dikmen 1898'de Barla'da dünyaya gelmiş, 1954 Eylül'ünde İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri Edirnekapı şehitliğindedir.

ber veriyorlar. Ve mükerreren pek kuvvetli vaad ve pek şiddetli tehdid eder, naklederler.

Hulf-ül vaad ise; hem zillet hem tezellüldür. Hiçbir cihette celal-i kudsiyetine yanaşamaz. Hulf-ül vaîd ise; ya afvdan, ya acizden gelir. Halbuki küfür cinayet-i mutlakadır. (Haşiye) Afva kabil değil... Kadîr-i mutlak ise,

---

(Haşiye) :Evet küfür, mevcudatın kıymetini iskat ve mânâsızlıkla itham ettiğinden; bütün kâinata karşı bir tahkir ve mevcudat ayinelerinde cilve-i esmayı inkâr olduğundan; bütün esma-i ilâhiyeye karşı bir tezyif ve mevcudatın Vahdâniyete olan şehadetlerini reddettiğinden; bütün mahlûkata karşı bir tekzib olduğundan; istidad-ı insaniyi öyle ifsad eder ki: Salah ve hayrı kabule liyakatı kalmaz. Hem bir zulm-ü azimdir ki: Umum mahlûkatın ve bütün esma-i ilâhiyenin hukukuna bir tecavüzdür. İşte şu hukukun muhafazası; ve nefs-i kâfir hayra kabiliyetsizliği; küfrün âdem-i afvını iktiza eder...

acizden münezzeh ve mukaddestir. Şahidler muhbirler ise; mesleklerinde, meşreblerinde, mezheplerinde muhtelif oldukları halde kemal-i ittifak ile şu meselenin esasında müttehiddirler. Kesretçe tevatür derecesindedirler. Keyfiyetçe icma kuvvetindedirler. Mevkice herbiri nev-i beşerin bir yıldızı, bir taifenin gözü, bir milletin azizidirler. Ehemmiyetçe şu meselede hem ehl-i ihtisas hem ehl-i isbattırlar. Halbuki bir fende veya bir san'atta iki ehl-i ihtisas binler başkalardan müreccahtırlar ve ihbarda iki müsbit, binler nâfilere tercih edilir. Meselâ: Ramazan hilâlinin sübutunu ihbar eden iki adam, binler münkirlerin inkârlarını hiçe atarlar. Elhasıl dünyada bundan daha doğru bir haber, daha sağlam bir dâva, daha zahir bir hakikat olamaz... Demek, şüphesiz dünya bir mezraadır. Mahşer ise bir beyderdir, harmandır. Cennet, cehennem ise birer mahzendir.»

1926 YAZI

Barla'nın bahar ve yaz yağmurları meşhurdur. Günlük güneşlik bir havada, bakarsınız sema bulutlarla kararır, gök gürler, şimşek çakar ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağar. Böyle havalarda yedi renkli gök kuşağının seyrine ve yağmurun ıslattığı toprağın tatlı kokusuna doyum olmaz.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Barla'ya geldiği ilk yazın başlangıç günlerinde Bediüzzaman yalnız, garip ve kimsesiz tek başına Barla dağlarında dolaşmakta, tabiatla başbaşa kâinat kitabını okuyarak, Kur'an'dan aldığı dersle eserlerini yazmakta iken bir yaz günü gök kararıp, şimşekler çakıp, gök gürültüsüyle birlikte sağanak yağmuru başladı. Yağmur altında dağlarda sığınacak bir yer bulamayan Bediüzzaman, sırılsıklam rahmetin altında kalır.

Yağmur biraz hafifledikten sonra yola çıkar, çamur içinde, Barla'nın dar yokuşlarından yavaş yavaş çıkmaya başladı. Yağmur ve çamurdan parçalanan siyah lâstik ayakkabısını eline almış, beyaz yün çorabı çamurda, bir elinde lâstik ayakkabı ağır ağır evine dönmekte.

«SIDDIK SÜLEYMAN»IN CENNET BAHÇESİ

Bu esnada Yokuşbaşı çeşmesinin yanında mahalle sakinleri toplanmış sohbet etmekteler. Hocanın bu garip ve kalbleri hüzünle doldurucu durumunu gören, o topluluktan Süleyman isimli birisi ayrılarak Bediüzzaman'ın peşine takılır. Çeşmeye doğru yaklaşan Bediüzzaman arkasından birinin geldiğini hisseder durur.. Döner arkasına bakar. «Gel kardaşım» diye Süleymanı çağırır. Koşarak gelen Süleyman Bediüzzaman'ın elinden kopmuş ve çamur içindeki lâstiği alarak çeşmede yıkar. Sonra beraberce yukarı Bediüzzaman'ın evine çıkarlar. İşte bu Süleyman, bu günden itibaren Bediüzzaman'ın hizmetine koşar ve ona sekiz sene hiç gücendirmeden sebat ve sadakatla hizmet eder (1).

Bediüzzaman tarafından kendisine verilen «Sıddık Süleyman» (2) namıyla anılır. Bahçesinde cennet bahsi olan 28. Söz yazıldığı için bu bahçe «Cennet Bahçesi» ismini almıştır. Sıddık Süleyman'ın bahçesi kırk senedir Barla'da bu isimle bilinir.

---

(1) Sözler, S. 530

(2) Sıddık Süleyman Kervancı, Bediüzzaman'a sekiz yıl hizmet eden, sebat ve doğruluk örneği bir zattır. 6 Mayıs 1965'te Ankara'da vefat eden Sıddık Süleyman, Said Nursi'ye olan talebelik ve bağlılığını hayatının sonuna kadar devam ettirmiştir.

Bediüzzaman, «Barla Lâhikası» isimli eserinde ondan sitayişle bahseder.

Sıddık Süleyman, Eğridir gölüne nazır Barla kabristanında medfundur.

Mes'elemiz îmandır. İman uhuvvetiyle bu memlekette ve Isparta'nın yüzde doksan dokuz adamları ile uhuvvetimiz var. Halbuki cemiyet ise, ekser içinde ekalliyetin ittifakıdır. Bir adama karşı, doksan dokuz adam cemiyet olmaz.

1927

Bu tarih Nur risalelerinin çok önemli parçalarından olan Yirmi Beşinci Söz'ün yazıldığı tarihtir. Bu eser Kur'anın kırk yönden mucizeliğini ve hakikatlarının ebedî oluşunu izah ve isbat eder.

Bu eser muhtelif yıllarda eski ve yeni yazı olarak yirmi beş bin civarında basılmıştır.

1929

«Tesiri yakıcı ve telkini işleyici bir zat olan Bediüzzaman, kendi yaşında bulunanların ve neslinden olanların uyuşukluğu içinde bir kimse değildir. Gördüğünü yakıyor (Ne güzel vasıf) elini uzattığını bağlıyor ve dairesini genişletiyor.» (1)

«Bin üçyüz kırk beşte (1929) ehemmiyetli risaleler telif ile beraber, fevka'ade hadiseler vukua gelmeye hazırlandılar. Ve o Resail-i Nur'un merkez-i intişarı olan Barla nahiyesinde ziyade sıkıntı müellifine verildi. Ve hususen küçük mescidine ilişildiği zaman, Resail-i Nur şakirdleri kuvvetli bir rica ile dergah-ı ilahiyeye iltica edip.

---

(1) Nurculuk, S. 107

«Ya Rab! Bu müthiş rüyayı hayra tebdil eyle,» deyip yalvardılar.» (1)

ÇOK ZAMAN HASTA OLURDU

Bediüzzaman Said Nursî Barla'da bulunduğu yıllarda çok hasta olur, çok vakitleri hastalık ve sıkıntı ile geçerdi.

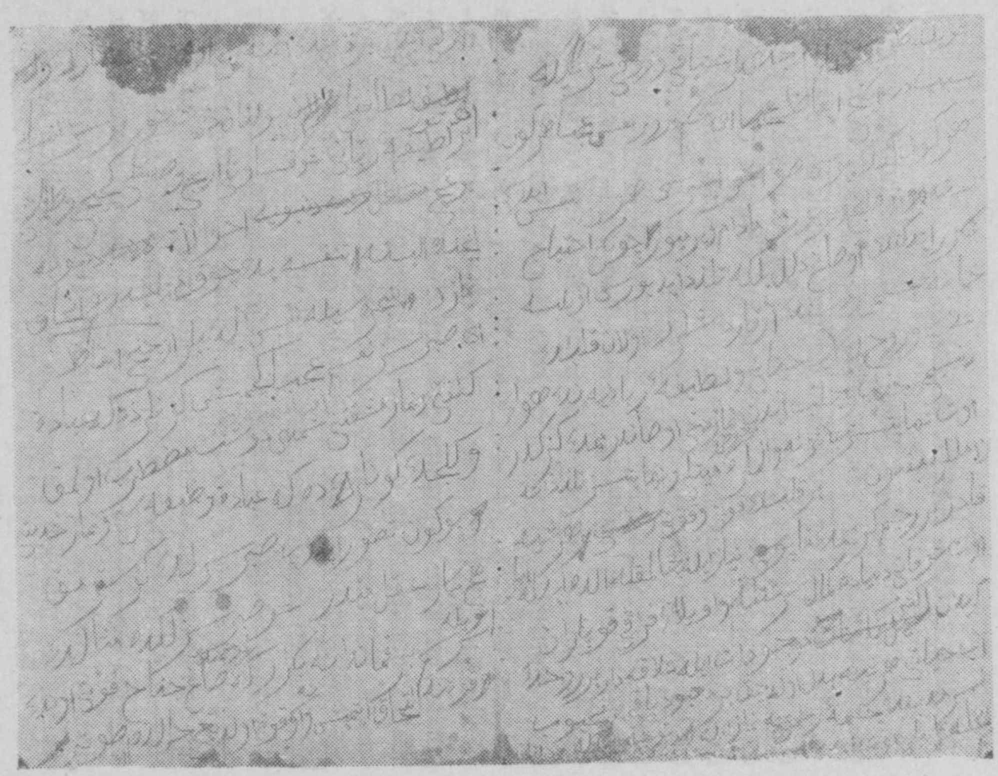
Yemeği pek az, bir insanı doyurmayacak kadar bir şey. Çok defa bir tabak çorba ve birkaç lokma ekmek. Bütün ömrü boyunca az yemek şiarı devam etmiştir. O «Yemek için değil, yaşamak için yiyordu.» Bütün hayatı boyunca sabit bir gerçektir ki, bu fani dünyadan onun kadar az yiyen pek az insan gelip geçmiştir. Peygamber Efendimiz Hazretlerinin sünnetini kendine rehber ittihaz eden bu Aziz Zat yarı aç yarı tok bir ömür sürmüştür. Barla'da kaldığı sekiz buçuk yılın ilk dört senesi çorbası Muhacir Hafız Ahmed'in evinden gelmiştir. Muhacir Hafız'ın yedi - sekiz yaşlarında ve kendisi gibi hafız olan Nafia ve Sania isimlerindeki çocukları her gün çorbasını getirirdi. Bediüzzaman ise, yemeğin mukabili olan o zamanın parası on kuruşu mutlaka verirdi. Daha sonraki dört buçuk yılda ise, yemeği Abdullah Çavuş (2) ismindeki ümmi, fakat çok sadık ve mübarek bir hanenin sahibi tarafından pişirilirdi.

Geceleri Kur'an-ı Kerimden vird edindiği sureleri ve Resul-i Ekrem'in (A.S.M.) meşhur duası olan Cevşen-ül Kebir namındaki münacatını ve Abdülkadir Geylâni ve Şah-ı Nakşibend gibi büyük evliyaların münacat ve dualarını ve salavat-ı nuriyeleri ve bilhassa Risale-i Nur'un menbaı olan Hizb-ün Nuriyeyi ve Âyât-ı Kur'aniyesinin lemaatı olan ve bir silsile-i tefekkür bulunan ve Yirmi Dokuzuncu Lema'da

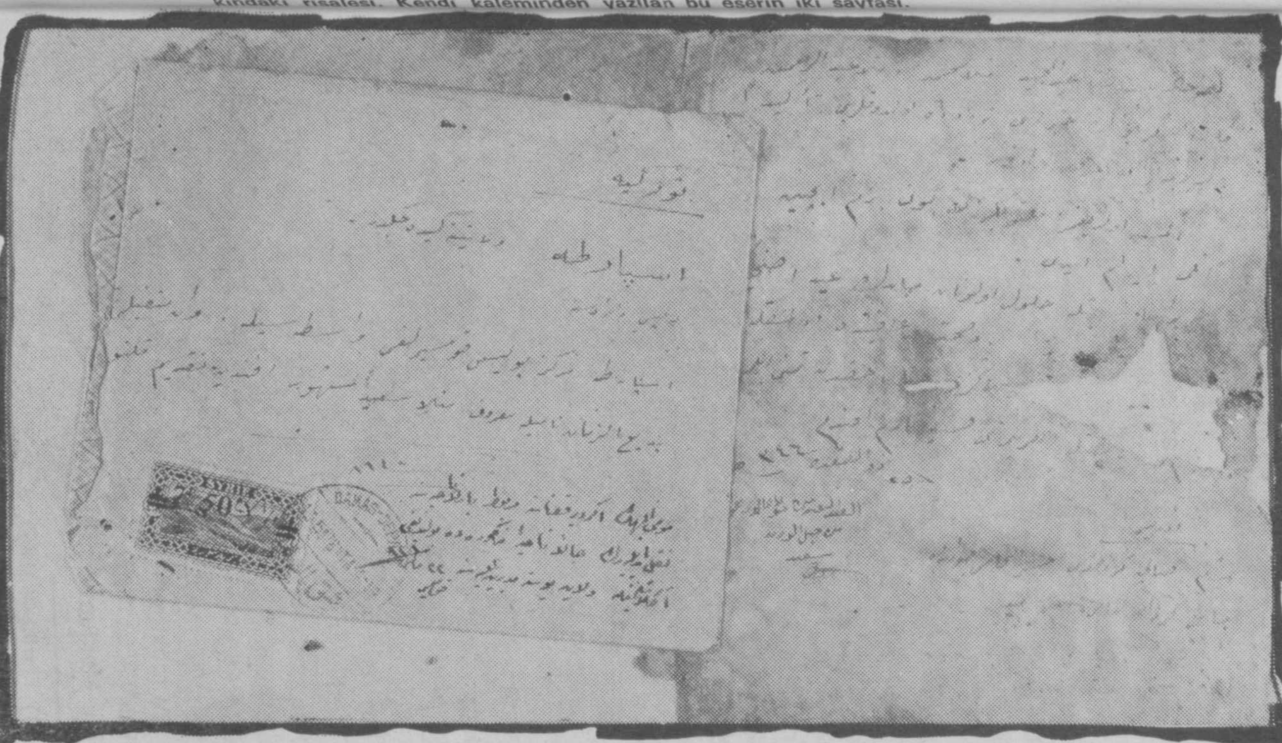
---

(1) Sikke-i Gaybî, S. 94

(2) Said Nursî'nin Barlalı talebelerinden Abdullah Çavuş (Yaşer), 1895 yılında doğmuş, 1960'da vefat etmiştir.

Bediüzzaman Said Nursi'nin kaleminden «21. Söz'ün I. makamı» adlı namaz hakkındaki risalesi. Kendi kaleminden yazılan bu eserin iki sayfası.

15 Mayıs 1928'de Bediüzzaman'ın hemşiresi Hânımdan ve kocası Molla Said'den Isparta Polis Dairesi eliyle gelen bir başka mektup. Kırk altı yıl önce yazılan bu mektup, yer yer kopmuş ve solmuş olduğundan net olarak okunamamaktadır.

toplanan hizb ve münacatları okur. Bunları tamam edince de, yine Risale-i Nurla meşgul olurdu.

Gündüzleri ise daima Risale-i Nur'un mütalaası ve tashihi ile meşgul olur; Risale-i Nur hizmetini her şeye tercih eder. Risale-i Nur'a ait yetişecek acele bir iş zamanında, diğer meşguliyetlerini bırakır, evvela o işi tamamlardı.

ÇAM DAĞINDA GEÇEN GÜNLER

Said Nursî Barla'da iken yaz aylarında bazan Çam dağına çıkar, bir müddet yalnız olarak orada kalırdı. Bulundukları dağ hayli yüksekti. Barla dershane-i Nuriyesinin önündeki çınar ağacının tepesindeki kulübeciği gibi Çam dağının en yüksek tepesinde olan iki büyük ağaç üzerinde dershane-i Nuriye manasında birer menzili vardı. Bu çam ve katran ağaçlarının üzerinde, Risale-i Nur'la meşgul oluyordu. Hem ekseri zamanlar, Barla'dan bu ormanlık havaliye gelip giderdi. Bu yerler hakkında: «Bu menzilleri, Yıldız Sarayına değişmem!» derdi (1).

Çam dağı Barla'ya dört saat mesafede, Eğridir gölüne hakim, yüksek bir çam ormanıdır. Buradaki güzellik ve manzara insanı büyüler. Dağın eteğinde bir çeşme ve önünde uzun bir ağaçtan su yalağı vardır. Buradaki parmak inceliğinde buz gibi, tatlı su, o ıssız dağlarda bir hayat kaynağıdır.

Bediüzzaman gerek Barla'da, gerekse Çam dağında kaldığı zamanlar Nur risalelerinin telifi ile beraber ve ona paralel olarak talebe ve dostlarına mektuplar yazardı. «Lahika Mektupları» ismindeki bu mektuplar Mektubat isimli eserinin 27. mektup bölümünü teşkil etmektedir.

Bu mektuplar Bediüzzaman'ın bu asırda ortaya koyduğu Kur'an ve iman hizmetinin plân ve programı hükmünde idi. Mektupların baş hususiyeti, başlarındaki kullanılan

---

(1) Tarihçe-i Hayat, S. 112

Barla Çam Dağındaki Bediüzzaman'ın bir menzili olan katran ağacı.

ve İslâm harfleriyle yazılan «Bismihi Sübhanehü» tâbiri ve ondan sonra yazılan «Yedi gökle, yer ve bunların içinde bulunan melekler, cinler, insanlar onu tenzih ve tesbih ederler. Hiçbir şey hariç değil, hepsi ona hamd ile tesbih ederler» (1) mealindeki âyet gelir. Bediüzzaman Said Nursî, talebelerinden Emekli Yüzbaşı Refet Barutçu'nun sorduğu bu hususu şöyle izah etmektedir:

«Mektubunuzda benim her mektubumun başında» Vein min Şey'in illâ yüsebbihu Bihamdihi» âyetinin yazılmasının hikmetini soruyorsunuz. Bunun hikmeti şudur ki, Kur'an-ı Hakimin hazain-i kudsiyesinden bana açılan en birinci kapı, o olduğudur. En evvel hakaik-i âliye-i Kur'aniye'den şu âyetin hakikatı bana zahir olmuş ve ekser risalelerde o hakikat cereyan etmiştir. Hem bir hikmeti şudur ki; İtimad ettiğim üstadlarımın mektuplarının başlarında istimal etmeleridir.

Bediüzzaman'ın Barla'daki hayatını aksettiren bir mektubunun birinci sual ve cevabını aynen alıyoruz:

«İstirahatın nasıl? Halin nedir?..

Elcevab: Cenab-ı Erhamürrahimine yüz bin şükür ediyorum ki, ehl-i dünyanın bana ettiği enva-ı zulmü, enva-ı rahmete çevirdi. Şöyle ki:

Siyaseti terk ve dünyadan tecerrüd ederek, bir dağın mağarasında âhireti düşünmekte iken, ehl-i dünya zulmen beni oradan çıkarıp nefyettiler. Halik-ı Rahim ve Hakim, o nefyi bana bir rahmete çevirdi. Emniyetsiz ve ihlası bozacak esbaba maruz o dağdaki inzivayı; emniyetli, ihlaslı Barla dağlarındaki halvete çevirdi. Rusya'da esarette iken niyet ettim ve niyaz ettim ki âhir ömrümde bir mağaraya çekileyim. Erhamürrahimin, bana Barla'yı o mağara yaptı, mağara faidesini verdi. Fakat sıkıntılı mağara zahmetini, zaif vücuduma yüklemedi. Yalnız Barla'da iki-üç adamda bir

(1) Sûre: 17, Âyet: 44

vehhamlık vardı. O vehhamlık sebebiyle bana eziyet verildi. Hatta o dostlarım, güya istirahatımı düşünüyorlar. Halbuki o vehhamlık sebebiyle hem kalbime, hem Kur'anın hizmetine zarar verdiler.

Hem ehl-i dünya bütün menfilere vesika verdiği ve canileri hapisten çıkarıp, affettikleri halde, bana zulüm olarak vermediler. Benim Rabb-i Rahimim, beni Kur'anın hizmetinde ziyade istihdam etmek ve «**Sözler**» namiyle envar-ı Kur'aniyeyi bana fazla yazdırmak için dağdağasız bir surette, beni şu gurbette bırakıp, bir büyük rahmete çevirdi.

Hem ehl-i dünya dünyalarına karışabilecek, bütün nüfuzlu ve kuvvetli rüesaları ve şeyhleri kasabalarda ve şehirlerde bırakıp akrabalariyle beraber herkesle, görüşmeye izin verdikleri halde, beni zulmen tecrid etti. Bir köye gönderdi. Hiç akraba ve hemşehrilerimi, bir-iki tanesi müstesna olmak üzere yanıma gelmeye izin vermedi. Benim Halik-ı Rahimim o tecridi benim hakkımda rahmete çevirdi. Zihnimi safi bırakıp, gıll u gıştan azade olarak Kur'an-ı Hakimin feyzini olduğu gibi almağa vesile etti.

Hem ehl-i dünya bidayette, iki sene zarfında iki adî mektup yazdığımı çok gördü. Hatta şimdi bile on, veya yirmi günde, veya bir ayda bir iki misafirim, sırf âhiret için, yanıma gelmesini hoş görmediler. Bana zulmettiler. Benim Rabbi Rahimim ve Halik-i Hakimim, o zulmü bana merhamete çevirdi ki doksan sene mânevi bir ömrü kazandıracak, şu şuhur-u selasede, beni bir halvet-i merğubeye koymağa çevirdi. Elhamdülillahi Alâ Küllihal. Işte hal ve istirahatım böyle...» (1)

---

(1) Mektubat, S. 47

14 NİSAN 1929

Bediüzzaman'ın ilk talebelerinden Emekli Albay Hulûsi Bey, 1929 yılında Eğridir'de kıdemli yüzbaşı olarak görev yapmakta...

Bediüzzaman'ın ilmini faziletini işiten Hulûsi Bey nihayet 14 Nisan 1929'da Eğridir'deki talimgâhtan at temin ederek Barla'ya doğru yola çıkar. O zamana kadar Bediüzzaman'ı bir tarikat şeyhi olarak tanırmış. Barla'ya gelip Bediüzzaman'ı ilk defa görüşünde, sohbet esnasında Said Nursî, kendisine:

«ZAMAN IMANI KURTARMAK ZAMANIDIR»

«Kardeşim Ben şeyh değilim, imamım. İmam-ı Gazal-î, İmam-ı Rabbanî gibi imamım. Zaman tarikat zamanı değil, imanı kurtarmak zamanıdır» der.

Emekli Albay Hulûsi Yahyagil anlatıyor: «1930 senesinin ilk ayında yine Bediüzzaman Hazretlerinin yanına gitmiştim. O günlerde Mareşal Fevzi Çakmak'la, Fahreddin Paşa Eğridir'e gelmişlerdi. Üstad Hazretleri: Kardeşim Fevzi Paşa ile Fahreddin Paşa, bana selâm göndermişler. Ben de onlara «Onuncu Söz»ü göndereceğim. Yalnız birisine göndermek istiyorum, hangisine göndereyim?» Ben de, «Efendim! Biz Fevzi Paşa'yı iyi biliyoruz» dedim. Üstad: «Yok yok Fahri Paşa'ya verin,» dedi.

DAİRE GÜN GEÇTİKÇE GENİŞLİYOR

«Onuncu Söz»ün üzerine kırmızı kalemle kendisine bir dua yazdı. Ve ayrıca, «Bana bir selâm göndermişsiniz, ben de bunu size gönderiyorum,» diye yazdı. Ben de kitabı alıp postaya verdim,» diye o günlerin bir hatırasını anlatmaktadır.

1930

Gün geçtikçe Bediüzzaman'ın ışıltısı artıyor, nuru yayılıyor, dairesi genişliyordu. Albay Hulûsi Bey, Binbaşı Asım Bey, Yüzbaşı Refet Bey, Muallim Galib Bey'ler gibi münevver ve imanlı Türk subaylarından, dağdaki köylü ve çobanlara kadar, tesir sahası gittikçe büyüyordu. Bunlardan Emekli Yüzbaşı Refet Barutçu O'nu ilk ziyaretini şöyle anlatıyor:

«AMAN GİTME, MİMLERLER»

«1930 senesi idi, Isparta'da bulunuyordum. O sıralarda hergün kütüphaneye gidiyordum. Birgün kütüphane memurundan, Bediüzzaman namında çok büyük bir zatın Barla'da oturmakta olduğunu işittim. Ben bu ismi mütareke yıllarında İstanbul'da işitmiştim ve Bayezid camiinde Kur'an dinlerken uzaktan görmüştüm. Hemen ziyaretine gitmeye karar verdim. Bazıları «Aman gitme, sonra seni mimlerler». dediler. Ben de «Ben mimi cimi bilmem, onu tecrit etmişler, kapısına «karantina hiç kimse ile görüşemez» diye yazmışlar mı?..

Böyle bir şey mevzubahis olmadığına göre, ben de gideceğim.» dedim.

İLK GÖRÜŞMEMİZ

Ziyaretçileri Üstadla görüştüren ve köylerde ticaret yapan Bekir Ağa diye bir zatı buldum. Bekir Ağa ile beraber iki atla yola çıktık. Yolda herkes Bekir Ağa'nın Üstada gittiğini bildikleri için: «Bekir Ağa... Bekir Ağa... Hocaya selâm söyle!.. Bize dua etsinler!..» diye bağırıyorlardı. Üstad o gün Paşa Kayası denilen bir mahalle gitmişti. Uzaktan bembeyaz bir halde gözüküyordu. Başındaki sarık-

tan, sırtındaki cübbeye kadar süt gibi beyaz idi. Daha önce kendisine mektupla, «Sizi mütareke yıllarında Bayezid camiinde gördüm. Görüşmek mümkün olmadı,» diye yazmıştım. Üstad ise cevaben, «Kardeşim! Ben seni ta o zamandan talebeliğe kabul etmişim...» Yine bana yazdığı cevabî mektubunda, «Ben sende asker ruhu görüyorum,» diyordu. Halbuki ben asker olduğumu kendisine yazmamıştım. O gün Paşa Kayası'nda Üstadla saatlerce, tatlı tatlı sohbetlerde bulunduk. İki vakit beraber namaz kıldık. Uzun uzun anlattı. Biz de huşû ile dinledik. Üstadla ilk görüşmemiz bu şekilde oldu.» (1)

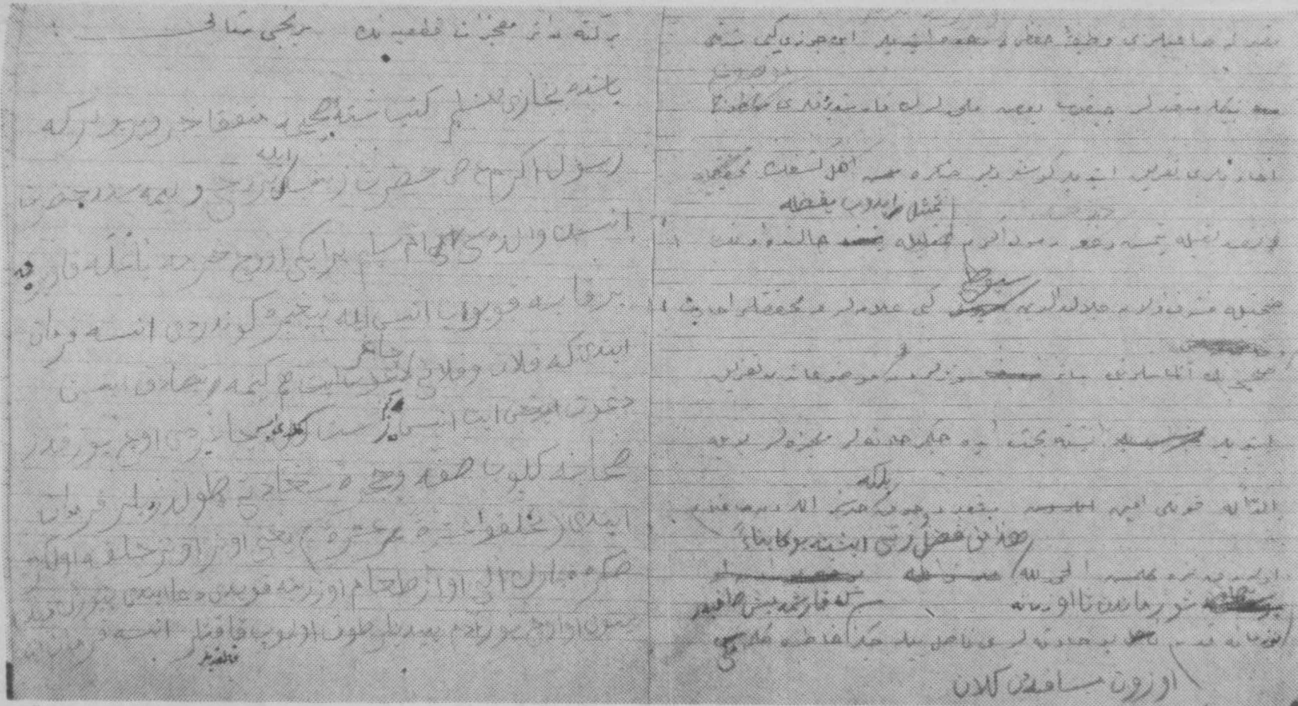
18 TEMMUZ 1932

Bu tarihte asırlardan beri Anadolu üzerinde çınlayan «Allahü Ekber» sadaları susturulmuş, yerine Türkçe ezan ve kamet ikame edilmiştir. Aksine hareket edenler ise, elleri bağlanarak doğruca zindanlara yollanmıştı.

İşte bu dehşetli günlerde Bediüzzaman Said Nursî, Barla nahiyesinde kendi tamir ettirdiği küçük Muş Mescidinde, bir kaç köylüye imamlık yapmaktadır. Hiç kimseye zararı olmayan, en mâsum bir şekilde ibadetlerini yapan bu insanlar, bir gün ani bir baskınla cürm-ü meşhut (!) halinde yakalanırlar.

Nahiye müdürü Cemal'in mârifetiyle, kır bekçisi ve bir kaç jandarma neferi camiye önceden gizlenerek ezan ve kameti beklerler. Üç - beş mâsum insan bir köy mescidinde «Allahü Ekber» dedikleri için birer suçlu olarak yakalanır ve doğru Eğridir'e sevkedilirler. Bu ibretli hacalet levhasını o günlerin canlı ve yaşayan şahitlerinden yerinde

(1) Onsuz Dünya Yaşanmıyor — İttihad, sayı: 124, 17 Mart 1970

19. Mektup, Peygamberimizin (A.S.M.) mu'cizelerini anlatan bir eserdir. 150 sahife olan bu eser 300 kadar mu'cizeyi ihtiva etmektedir. Eser, günde iki-üç saat dağda, bağda, yağmurda şemsiye altında on iki saatte telif edilmiştir. Telif esnasında diğer teliflerinde de olduğu gibi bunda da Nur Müellifi Bediüzzaman'ın yanında hiçbir kitap bulunmuyordu. Bu eserde yüzlerce yer ve şahıs ismi hadis ravileri geçmektedir. Bediüzzaman yüksek ilmî dehasiyle ve Hakk'ın inayetiyle, harika bir surette bu eseri yazmıştır. Sağdaki sahife, Şamlı Tevfik'in yazısıdır. Yer yer Said Nursî'nin tashihleri vardır. Sol sahife ise Bediüzzaman'ın kendi el yazısıdır.

tesbit ettik. Bunlardan Şem'i Güneş'in (1) kendi ağzından ve mahalli şivesiyle hatırasını aynen veriyoruz:

«...Ezan meselesinden ne gadâ eziyet ettile... Hani çıkadılâ ya... «Uludu!... Uludu!..»

Tevfik Tığlı öğretmendi. Burada ezene düşmanlık ededi..

Huculâ «Ulül emre itaat etmek lâzım» diyodu...

Ben «Tangır tungur» bilmem dedim... Meğer benim için turşu kurulmuş...

Bir gün hucanın mescidini bastılâ... Abdullah Çuvuş, Mustuf Çuvuş, Sıddık Sülüman ve beni alakoydula... Diğerlerini kovdula...

Bizi Eğridir'e götürdüle... yayan. Kar da vâ...

Eğridir mapushanesine tıkdıla... Kimseyi konuşdurmuyola... Başımızda nöbetçi.

«— Şem'i Güneş, gel» dedile...

Albay, yarbay ve savcı vâdı...

— Ne güzel uydurmuş hoca ismini, soyadını birbirine... Doğru söylicene yemin et!

....

«O kürde 125 altın para gelmiş, onunla ne gedâ malzeme aldınız?»

«Bazlama diye biz ekmeğe deriz...»

Bu sefer savcı kızdı:

— Yani top, tüfek, endah ne kadar mevcudunuz va?

«Efendim Türk hükûmeti bir sefine... Sefinenin içindeki aletleri kullananlar sizlersiniz. Onun topu, tüfeği değil, birliği, dirliği (Rahat huzur) bilen yok...»

Albayın birisi:

«Senin çoluk çocuğun?»

«Vâ» dedim.

«Doğru söylemezsen seni asacakla...» dedi.

«Bu zat ancak Kur'anın dellalı, topu tüfeği ne yapacak o!.. Topu tüfeği hepsi Kur'an...»

---

(1) Şem'i Güneş Bediüzzaman'ın Barla'daki «Muş Mescid»inde müezzinliğini yapan bir zattır.

1974 mayısında 91 yaşında vefat etmiştir.

Hakim: «Kürt bunları demir gibi mıhlamış, sır vermiyorlar» dedi.

Başınızı ağrıtmıyayım, mahkemeye çıktık. «Arapça ezen kim okudu?» diye hakim sordu.

Ben orada yakayı kurtarmak için sağır numarası yaptım.

Ben cevap vermedim. İşitmemiş gibi durdum. Sona hakim bana döndü:

«Sen Sülüman mısın?»

«Hava kış da bir gün evvel geldim!..»

«Senin adın ne?»

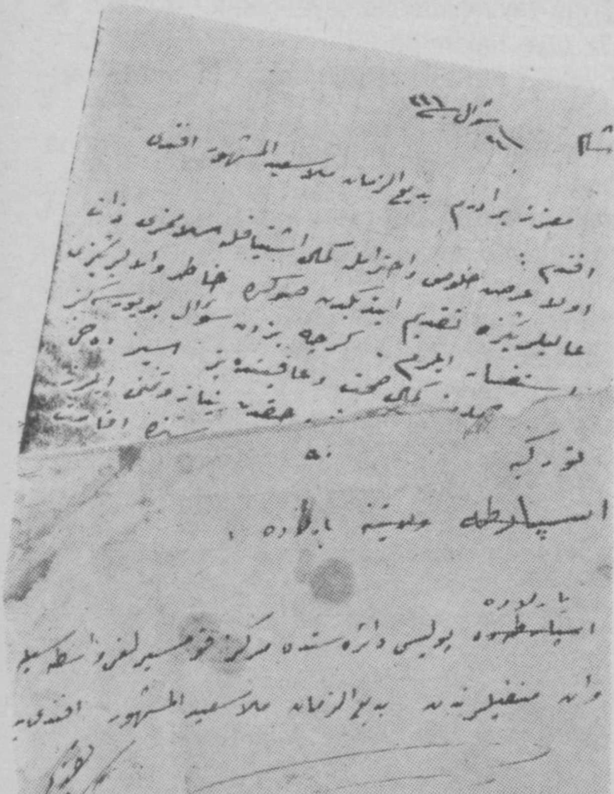
«Efendim handa yattım.»

Hakim çok hiddetlendi.

«Bırakın şu b...u»dedi.

Bizi böylece serbest bıraktılar. Doğru seyirde seyirde Barla'ya döndük.»

KIZ KARDEŞİ HÂNIM'DAN BEDİÜZZAMAN'A MEKTUP
MEKTUBUN METNİ 22 ŞEVVAL 1930 ŞAM

Muazzez Biraderim Said-ül - Meşhur Efendi.

Efendim, Evvel arz-ı hulus ve ihtiramla kemal-i iştiyakla selâmımızı zât-ı âlilerinize takdim ettikten sonra, hatır ve ahvalinizi istifsar eylerim.

Gerçi bizden sual buyursanız lehülhamd cümlemiz kemal-i sıhhat ve afiyetteyiz. Siz dahi bersıhhat olmanızı Cenab-ı Hakdan niyaz ve temenni eyleriz.

Elyevm Şam'da Salihiye mahallesinde ikamet ediyoruz. Hiç bir keder ve merakımız yoktur.

Ancak pek uzun bir müddetten beri sizin ahvalinizden ve nerede kaldığınızdan ve hangi cihette bulunduğunuzdan haberdar olmadığımız için ziyadesiyle merak ve endişedeyiz. **HÂNIM**

ZARFIN ÜSTÜNDE NELER YAZIYOR?

Türkiye — İsparta vilâyetine (Barla'da) İsparta'da polis dairesinde merkez komiserliği vasıtasiyle Van menfilerinden Bediüzzaman Molla Said-ül-Meşhur Efendiye takdim.

Biz ki hakikî Müslümanız, aldanırız fakat aldatmayız. Bir hayat için yalana tenezzül etmeyiz.

Bediüzzaman Said Nursî kız kardeşi Hânım (1) ve kocası Molla Said'den gelen mektuba şu cevabı veriyordu:

Aziz Kardeşim,

Evvelâ sizlere selâm ederim. O mübârek şehirlerdeki, mübârek makamlarda duanızı isterim. Duanıza pekçok muhtacım. Oradaki ahbablara bahusus kardeşin Molla Abdülmecid'e Şeyh İsa'nın mahdumu Mehmet Ali Beye çok selam ederim. Hemşireme selâm ederim. Duasını isterim. Onu çok merak ediyordum. Elhamdülillah siz de, o da sıhhattesiniz.

---

(1) Alime HÂNIM, Sofi Mirza Efendi'nin yedi evlâdından yaş sırasıyle dördüncü evlâdıdır.

Bediüzzaman Said Nursî'nin ise üç hemşiresinden en büyüğüdür.

Alim ve fazıl bir Hânımdır. On beş yıl Şam'da müderrislik yapmıştır.

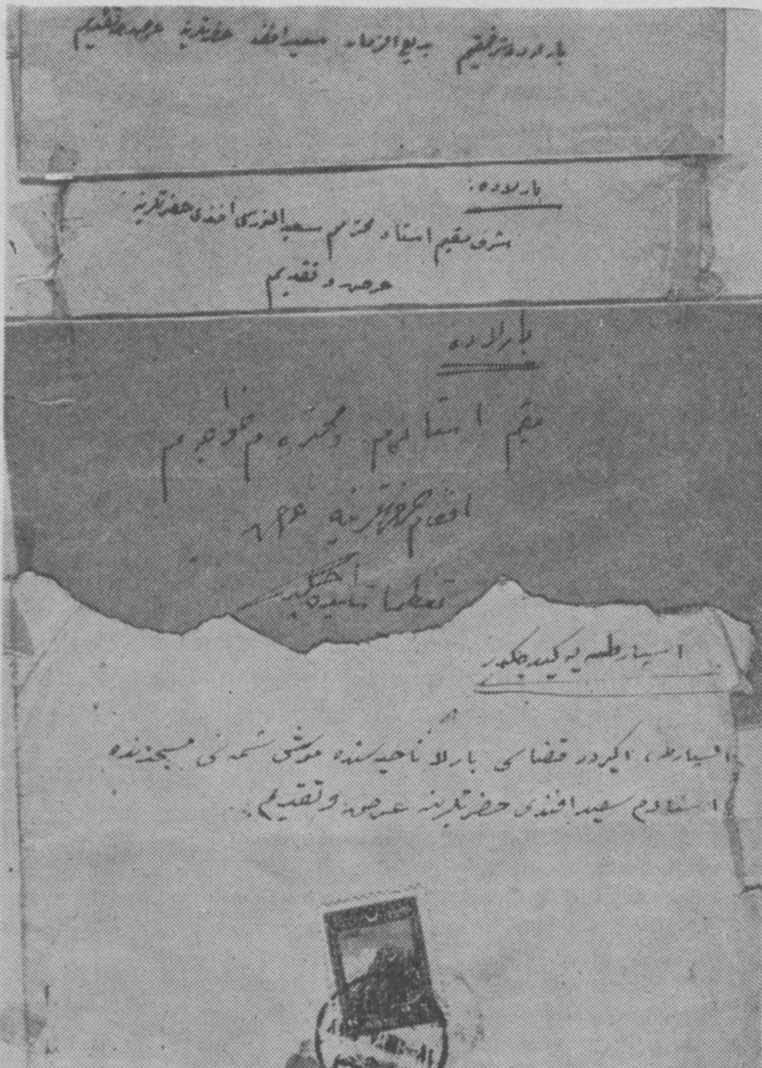
1919 yılında kocası ile birlikte Şam'a hicret etmişti.

Yedi defa hacca gitmiştir. Yedinci seferi olan 1944 yılında Hac'da sedye ile tavaf ederken vefat etmiştir.

Molla Said isimli bir zatla evlidir. Hiç çocuğu olmamıştır.

Molla Said Şam'da talebelerine ders verdiği esnada, yanıldığı zaman talebeleri Alime Hânımı kastederek, «Seyda isterseniz bu dersi yarın Seyyidat (Hânım)dan sorduktan sonra bize anlatın» derlermiş.

Molla Said Efendi'nin Abdülmecid isimli bir kardeşi vardır. Bununla Hânım'ın kardeşi Abdülmecid Nursî (Ünlükul)yi karıştırmamak lâzımdır.

Bediüzzaman Barla'da bulunduğu 8,5 yılda çeşitli yol ve vasıtalarla talebe ve dostlariyle mektuplaşıyordu. Bu mektuplar ya hususi olarak, elden veya posta vasıtasiyle geliyordu. Yukarıda, ona gelen mektuplardan bazılarının zarfları görülmektedir. Zarf yazılarından birisi: «Barla'da Şeref-i Mukim Bediüzzaman Said Efendi Hazretlerine arz ve takdim.»

Benim halimi soruyorsun. Cenab-ı Hak Hakim-i Rahîm olduğundan başa gelen her işte hikmet içinde bir eser-i rahmet hissediyorum. Şimdi bir köyde imamım. Yalnız olarak dağlarda Kader-i İlâhi beni gezdiriyor.

Sizlere ve Şam'a çok müştakım. Şu misafirhane-i dünyada mülâkat nasib olmazsa da inşaallah öteki alemde Rahmet-i ilâhiye bizi görüştürecek. Benim ne niyette olduğumu ve nereye gideceğimi soruyorsun. Hiçbir niyetim yoktur. Rahmanürrahim olan Halikıma tefviz-i umur etmişim. İnşaallah başka yere gidersem size yazarım. Mektup yazmak adetim değil. Fakat sırf duanızı almak için size yazacağım.

Eddai velmüsted'î
(Dua eden ve dua isteyen)
Said Nursî

Bediüzzaman Barla'daki esaretini şöyle anlatır:

— «Bir zaman elim bir esaretimde, insanlardan tevahhuş edip, Barla yaylasında Çam Dağının tepesinde kaldım. Yalnızlıktan bir nur arıyordum. Bir gece o yüksek tepenin başındaki yüksek bir çam ağacının üstündeki üstü açık odacıkta idim. Üç-dört gurbeti birbiri içinde, ihtiyarlık bana ihtar etti. O gece ıssız, sessiz yalnız ağaçların hışırtılarından ve hemhemelerinden gelen hazin bir sada, bir ses, rikkatime, ihtiyarlığıma gurbetime ziyade dokundu. İhtiyarlık bana ihtar etti ki: Gündüz nasıl şu siyah kabre tebeddül etti, dünya siyah kefenini giydi, öyle de senin ömrünün gündüzü de geceye ve dünya gündüzü de, berzah gecesine ve hayatın yazı dahi ölümün kış gecesine inkılab edeceğini kalbimin kulağına söyledi. Nefsim bilmecburiye dedi: «Evet ben vatanımdan garib olduğum gibi, bu elli sene zarfındaki ömrümde zeval bulan sevdiklerimden ayrı düştüğümden ve arkalarında onlara ağlayarak kaldığımdan, bu vatan gurbetinden daha ziyade hazin ve elim

Nursî, tam bir tecrid-i mutlak içerisine alınarak, kendisine ve talebelerine çeşitli haksızlıklar yapılıyor. Zübeyir Gündüzalp'in anlattığına göre 12 gün yemek vermiyorlar. Yüz numaraya çıkarmıyorlar. Maznunlar defi hacet için koğuşun bir köşesini kazarak orada ihtiyaçlarını gideriyorlar. Bediüzzaman Said Nursî; kendisine yapılan bu zulümlere rağmen, 28. Lem'a, «Ekser risalelerin ruhunu cem eden, ve Arabi bulunan 29. Lem'a» 30. Lem'a 1. ve 2. Şua'ları telif ediyor. Hapisteki bir çok kimse Bediüzzaman hapse girdikten sonra ıslah-ı nefs ederek, dindar ve ahlâklı bir hâle geliyorlar.

Gizli dinsizler, Isparta havalisinde: «Bediüzzaman ve talebeleri idam edilecek» diye propagandalar yaptırarak, korku ve dehşet saçıyorlar.

Bediüzzaman Said Nursî talebelerine daima sabır ve tahammül ve yalnız iman ve İslâmiyete çalışmayı tavsiye ediyordu. Bediüzzaman 120 talebesiyle beraber Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesine sevkediliyor. Ani yapılan araştırmalarla, elde edilen bütün risale ve mektuplar meydanda olduğu halde, mahkûmiyetlerini netice verecek bir delile rastgelinememiş ve neticede kanaat-ı vicdaniye ile keyfi bir surette Said Nursî'ye 11 ay, 15 arkadaşına da 6'şar ay ceza vererek; mütebaki kalan 105 kişi beraat ettirilmiştir. Halbuki isnad edilen suç sabit olsaydı, Bediüzzaman Said Nursînin idamına ve arkadaşlarının hiç olmazsa ağır hapsine hükmedilecekti. Nitekim bu yersiz karara Bediüzzaman itiraz etmiş ve bu cezanın bir beygir hırsızına veya bir kız kaçırıcısına lâyık olduğunu belirterek kendisinin ya beraatına, veya idamına veyahut yüzbir sene hapse mahkûmiyetine hükmedilmesini ısrarla istemiştir.

Bediüzzaman hapiste iken, bir gün o zamanın Eskişehir savcısı Bediüzzaman'ı çarşıda görür. Hayret ve taaccüple ve vazifesine son vereceği ihtariyle, hapishane müdürüne:

— Ne için Bediüzzaman'ı çarşıya çıkardınız? Şimdi çarşıda gördüm, der. Müdür de:

— Hayır efendim. Bediüzzaman hapishanede. Hatta tecrittedir; bakınız diye cevap verir.

Bakarlar ki Bediüzzaman yerindedir!

Bu harika vak'a adliyede şayi olur. Hakimler, «Bu hale akıl erdiremiyoruz.» diye birbirlerine naklederler.

Isparta'da ilk sorguları yapılırken, sorgu esnasında yapılan haksız ithamlardan çok sıkılan Burdur'lu Binbaşı Asım Bey, «Ya Rab! Canımı al!» diye dua ederek, orada ruhunu teslim ediyor.

Bediüzzaman'la birlikte tevkif edilen yüzbaşı Refet Barutçu Eskişehir hadisesine ait bir hatırasını «Yapılan zulüm ve haksızlıklara misal olarak size acı bir hatıra anlatayım.» diye bakınız neler anlatıyor:

«Ani yapılan araştırmalarda elde edilen risale ve mektuplar arasında bir kitap ele geçiyor. Kitabın üzerinde (Ramazana aittir.) diye bir yazı vardı.

— Kimdir bu Ramazan? diye arıyorlar. Nihayet Atabey'in bir köyünde arama yapılan evin komşusu olan Ramazan isimli köylü bir müminin de ellerini kelepçeleyerek Eskişehir'e naklediyorlar. Adamcağız «Yahu ben okuma - yazma bilmem. Risale-i Nurların yüzünü bile görmedim. Ben Bediüzzaman'la bir kere bile görüşmedim.» demesine rağmen, Eskişehir hapishanesinde iki ay, bütün hak ve hürriyetinden mahrum bir halde yatıyor. Nihayet bir gün kitaplar tetkik edilirken, kapağında «Ramazan'a ait» diye yazı olan kitabın, Ramazan ayının ve orucun hikmet ve faidelerinden bahseden Ramazan Risalesi olduğu anlaşılınca, masum ve mazlum Ramazan Efendi tahliye ediliyor.» (1)

---

(1) «O'nsuz Dünya Yaşanmıyor.» İttihad. Sy. 124, 17 Mart 1970

Eskişehir mahkemesinde uzun müdafaalar yapan, Bediüzzaman'ın bu müdafaaları, Lem'alar adlı eserinin «27. Lem'a»sını teşkil etmektedir. Şimdi bu müdafaadan bazı parçalar verelim:

......Yedi sene evvel - daha yeni ezan çıkmadan - bir kısım memurlar; sarığıma, hem hususi, Şafiice ibadetime müdahale etmek istemelerine mukabil, bir kısa risale yazıldı. Bir zaman sonra yeni ezan çıktı; ben o risaleyi mahrem dedim, intişarını menettim. Hem; ezcümle, Dar-ül Hikmet-il İslâmiyede bulunduğum zaman, tesettür âyeti aleyhinde Avrupa'dan gelen itiraza karşı bir cevap yazmıştım. Bundan bir sene evvel eski matbu risalelerimden alınan ve «On yedinci «**Lem'a**» namındaki risalenin bir meselesi olarak kaydedilmiş ve sonra «**Yirmi Dördüncü Lem'a**» ismini alan kısacık Tesettür Risalesi, ilerdeki kanunlara temas etmemesi için, o tesettür risalesini setr ettim. Her nasılsa, yanlışlıkla bir yere gönderilmiş. Hem o risale medeniyetin Kur'anın âyetine ettiği itiraza karşı, müskit ve ilmî bir cevaptır. Bu hürriyet-i ilmiye, cumhuriyet zamanında elbette kayıt altına alınamaz.

....

«Binbaşı merhum Asım Bey isticvab edildi; eğer doğru dese, üstadına zarar gelir ve eğer yalan dese, kırk senelik namuskârâne ve müstakimane askerliğinin haysiyetine çok ağır gelir diye düşünüp, «**Yâ Rab! Canımı al!**» diyerek on dakikada teslim-i ruh eyledi. İstikamet şehidi oldu. Ve dünyada hiçbir kanunun hata diyemeyeceği bir muavenet-i hayriyeye ve bir tasdika hata tevehhüm edenlerin, çirkin hatalarına kurban oldu.

Evet; Risale-i Nurdan tam ders alan, bir su içer gibi kolayca terhis tezkeresi telakki ettiği ecel şerbetini içer. Eğer benden sonra dünyada kalan kardeşlerimin teellümlerini düşünmeseydim, ben de âlicenab kardeşim Asım Bey gibi «**Ya Rab, canımı al**» diyecektim.

Hem vazife-i tahkikatınıza yardım için derim: Fihriste risalesi, yirmi senelik risalelerimin bir kısmının fihristidir. İçindeki risalelerin bir kısmının asılları Dar-ül Hikmetten başlar. Fihristdeki numaralar, telif tertibiyle değildirler.. Meselâ : 22. Söz, 1. Sözden daha evvel telif edilmiş ve 22. Mektup, 1. Mektuptan daha evvel yazılmış. Bunlar gibi çok var...

Salisen: İman ilminden ibaret olan Risale-i Nur eczaları emniyet ve âsâyişi temin ve tesis ederler. Evet güzel seciyelerin ve iyi hasletlerin menşe ve menbaı olan iman; elbette emniyeti bozmaz, temin eder. İmansızlıktır ki, seciyesizliği ile emniyeti ihlâl eder.

Devletçe yasak olan tarikat dersini vermekle ihbar edilmiş olmaklığımdır. Elcevap: Evvelâ, elinizdeki bütün kitaplarım şahittirler ki, ben hakaik-ı imaniye ile meşgulüm. Hem müteaddid risalelerde yazmışım ki:

«Tarikat zamanı değil, belki imanı kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete giden çok, fakat imansız cennete girecek yok. Onun için imana çalışmak lâzımdır» diye beyan etmişim.

«Meselemiz imandır. İman uhuvvetiyle, bu memlekette ve Isparta'nın yüzde doksan dokuz adamları ile uhuvvetimiz var. Halbuki cemiyet ise, ekser içinde ekalliyetin ittifakıdır. Bir adama karşı doksan dokuz adam cemiyet olmaz. Meğer, gayet insafsız bir dinsiz herkesi (haşa) kendi gibi dinsiz tevehhüm edip, bu mübarek ve dindar milleti tahrik etmek niyetiyle böyle işaa eder.

Salisen: Benim gibi pek ciddi bir muhabbetle Türk milletini seven ve Kur'anın senasına mazhariyetleri cihetiyle Türk milletini pek çok takdir eden ve altı yüz seneden beri bütün dünyaya karşı koyan ve Kur'anın bayrakdarı olan bu millete karşı gayet şiddetli taraftar bulunan; ve bin Türkün şehadetiyle, bin milliyetçi Türkçüler kadar

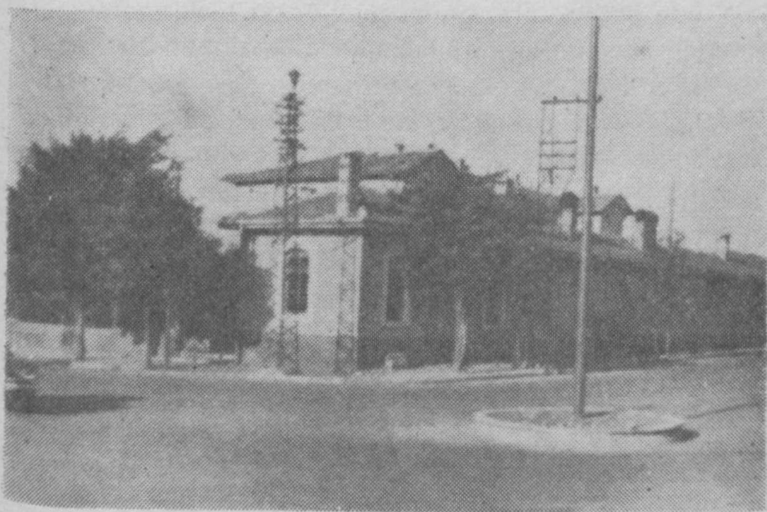
Türk milletine bilfiil hizmet eden; ve kıymettar otuz-kırk Türk gençleri, namazsız otuz bin hemşehrilerine tercih etmekle bu gurbeti ihtiyar eden ve hocalık haysiyetiyle izzet-i ilmiyeyi muhafaza eden ve hakaik-ı imaniyeyi pek vazıh bir surette ders veren bir insanın on sene ve belki yirmi-otuz sene zarfında yirmi-otuz değil, belki yüz, belki binler talebesi sırf iman ve hakikat ve âhiret noktasında onunla fedakârane bağlansa ve âhiret kardeşi olsalar çok mudur? Ve zararı mı var? Hiç ehl-i vicdan ve insaf bunları tenkide cevaz verir mi? Ve bunlara cemiyet-i siyasiye nazariyle bakabilir mi?»

....

«Ey efendiler! Ben her şeyden evvel Müslümanım ve Kürdistanda dünyaya geldim. Fakat Türklere hizmet ettim ve yüzde doksan dokuz menfaatli hizmetim Türklere olmuş; ve en çok hayatım Türkler içinde geçmiş; ve en sadık, en halis kardeşlerim Türklerden çıkmış ve İslâmiyet ordularının en kahramanı Türkler olduğundan, meslek-i Kur'aniyem cihetiyle, her milletten ziyade Türkleri sevmek ve tarafdar olmak kudsi hizmetimin muktezası olduğundan bana kürt diyen ve kendini milliyet-perver gösteren adamların bini kadar Türk milletine hizmet ettiğimi, hakiki ve civanmert bin Türk gençlerini işhad edebilirim.»

«Ey efendiler! Benim hakkımda tesbit edilmeyen ve tesbit edilse dahi bir suç teşkil etmeyen ve suç olsa bile yalnız beni mes'ul eden bir madde yüzünden, kırktan fazla Türkün en kıymettar gençlerini ve en muhterem ihtiyarlarını, büyük bir cinayet işlemişler gibi bu belaya atmak, milliyetperverlik midir? Evet sebepsiz böyle işkenceli tevkife düşenler içinde Türk gençlerinin medarı iftiharı olacak bir kısım zatlar var ki; uzaktan kıymetini hissedip, ona yalnız selam, veya imanî bir risale göndermemle, onu bir cani gibi çoluk ve çocukları içinden alıp, bu belaya atmak milliyetçilik midir? Ben ki sizin nazarınızda yabâni

Ey efendiler! Benim hakkımda tesbit edilmeyen ve tesbit edilse dahi bir suç teşkil etmeyen ve suç olsa bile yalnız beni mes'ul eden bir madde yüzünden, kırktan fazla Türkün en kıymettar gençlerini ve en muhterem ihtiyarlarını büyük bir cinayet işlemişler gibi bu belâya atmak, milliyetperverlik midir?

Said Nursî'nin 11 ay mevkuf kaldığı Eskişehir hapishanesi.

millettenim diyorum. Bu mevkuf olan civanmert ve muhterem Türk gençleri ve ihtiyarları içinde öyleleri var ki; onların bir tanesi, kendi milletimden yüz adama değiştirmem. İçinde öyleleri var ki: On sene bana zulmeden memurlara

beş seneden beri onların hatırları için o zalimlere bedduayı bıraktım. Ve onların içinde öyleleri var ki, ali seciyelerin en halis nümunelerini, o âlicenap Türk arkadaşlarda kemal-i hayret ve takdirle gördüm. Ve Türk milletinin sırr-ı tefevvukunu onlarla anladım. Ben vicdanımla mevcud ve çok emarelerle temin ederim ki; eğer bu mâsum mevkıflar adedince vücudlarım bulunsaydı veyahud onların umumuna gelen her nevi meşakkatlerini alabilseydim, kasem ederim ki, müftehirane, o kıymettar zatlara bedel çekmek isterdim. Benim bunlara karşı bu hissim, onların kıymet-i zatiyeleri içindir; yoksa şahsıma karşı faidesi dokunması değildir. Çünkü bir kısmını yeni görüyorum. Bir kısmı belki benden faide görmüş, ben ondan zarar görmüşüm. Fakat binler zarar görsem, yine onların kıymeti nazarımda tenzil etmez.»

«Dört aydan beri, bu hayat-memat meselesinde, hiçbir yerden benim acınacak halim bir mektupla dahi sorulmadığı ve benim hakkımda halkı tenfir edecek bir surette teşhir etmekle, nefret-i âmmeyi aleyhime celbedip bütün bütün teshilat ve muavenetten mahrum kalmış, garip ve kimsesiz halimi tasvir eden, itiraznamemde izah ettiğim bir hikaye:

Bir zaman, bir padişahın müptela olduğu bir hastalığın ilacı, bir çocuğun kanı imiş! O çocuğun pederi çocuğu, hâkimin fetvasıyle bir para mukabilinde padişaha vermiş. Çocuk mecliste ağlamak ve şekva yerine gülmüş.

Sormuşlar :

— Neden istimdat etmiyorsun, şikâyet etmiyorsun, gülüyorsun?

— İnsan musibete giriftar olduğu vakit; evvel pederine, sonra hâkime, sonra padişaha şekva eder. Benim pederim beni kesilmek için satıyor; işte hâkim de ölmekliğime karar veriyor; işte padişah benim kanımı istiyor... Bu antika ve pek garip ve şekli çok çirkin ve hiç görülmemiş bu hale karşı ancak gülmekle mukabele edilir.»

«İşte ey, Şükrü Kaya Bey! Biz de o çocuk hükmünde

geçtik. Derdimizi evvel mahalli hükümetteki valiye, sonra mahkeme adaletine, sonra Dahiliye vekâletine müracaat edip mazlumiyetimizi beyan ederek, zalimlerden bizi kurtarmak için arz-ı hal etmek mukteza-yı hal iken, gördük ki: En son şekvamızı dinleyecek Dahiliye Vekilinin hakkımızda kapıldığı asılsız evhamına bir hakikat rengi vermek ve hatasını örtmek fikriyle, hatasında ısrar etmesi, daha büyük bir hata olduğunu düşünmediğinden; düçar olduğu gurur hastalığına, kanımızı isteyerek, bizi asılsız bahanelerle perişan etmek istiyor. Biz de Şükrü Kaya'nın şahsını. Dahiliye Vekili olan Şükrü Kaya Bey'e şekva ediyoruz. (Haşiye) Eğer serbestiyeti tam muhafaza etmek isteyen ve hiçbir tesir karşısında mağlûb olmayan ve vicdanlarındaki hiss-i adaletle hükmeden bu mahkeme; bizi Şükrü Kaya Bey'in şahsı hakkında dinleyeceklerini bilseydim, en evvel biz, Şükrü Kaya'nın şahsı aleyhine ikame-i dâvâ edecektik. Çünkü, bir seneden beri, her gün veya her hafta hakkımızda rapor isteye isteye aleyhimize casusların, zabıtaların nazar-ı dikkatini celbettirip, kurban koyunu gi-

---

(Haşiye) : Şükrü Kaya'nın ne derece asılsız evhama kapılıp garaz ettiğine delil şudur ki: Benim gibi kimsesiz ve üç-dört biçare arkadaşlarımı mahkemeye vermek için, kendisi Ankara'dan yüz jandarma ve on beş - yirmi polis beraber alıp, güya İsparta'daki jandarma kuvveti ve bir fırka asker kâfi gelmiyormuş gibi, ortalığa bir dehşet vermesidir. Acaba bir tek polisin ve bir tek jandarmanın eli ile yapılacak bir vazifeyi millete iki-üç bin lira zarar verdirip, sonra tahliye edilen biçare mâsumları: Isparta'dan ta Eskişehir'e beş yüz lira nakliyata sarfettirmek ve o biçareleri binlerce zararlara uğratmaktan başka, hayat-ı içtimai arasındaki mevkilerini sarsıntılara düçar etmek gibi, mühim hadiseleri icad etmekle, ne derece dahiliye vekâletinin tedvirine ve âsâyişi temine ve bu biçare milletin istirahatla çalışmalarına zarar verdiğini gösteriyor. Demek bil-iltizam, hiçten, büyük bir hadiseyi icad etmek garazıyla o vaziyeti göstermiş habbeyi yüz kubbe yaparak, dahiliyenin en ziyade sükûnete muhtaç olduğu bir zamanda, böyle her tarafı sarsacak bir vaziyeti icad etmek ve kanunsuz, kanun namına amel etmek, kanunca mühim bir cürüm yaptığını iddia edip, Şükrü Kaya'nın şahsını, Dahiliye vekili olan Şükrü Kaya Beye şekva ediyoruz!

bi kesmek için bizi beslettiriyordu. Mahkeme ise; adaletten başka hiçbir şey düşünmemek lâzım gelirken ve hakikaten mahkeme içindeki zatlar da adalete tam bağlı oldukları halde, yüksek makamdaki Şükrü Kaya gibi şahsın tesiratına dayanamadıkları için, bizi tahliye edemeyip süründürüyorlar. Mahallî hükümet olan İsparta valisi ve zabıtası ise, herkesten ziyade bizi ve Isparta'lı biçare, mâsum mevkufları himaye etmek ve bir an evvel kurtulmasına sa'y etmeleri vazife-i vicdaniyeleri iken; bilâkis çok mânâsız ve asılsız bahanelerle Isparta mevkuflarının, hususan muhtaç ve fakirlerin tayınlarını verdirmeyip açlıkla sefalete düşmeleri için onları ezdirmeye çalışıyorlar. İşte bu hale şekva değil, belki ağlamanın nihayet derecesini gösteren bu acı hale, o çocuk gibi gülmekle mukabele ediyoruz ve tevekkül edip, işimizi Aziz-i Cebbara havale ediyoruz.»

....

«Kâinatta, dinsizlik ile dindarlık, Âdem zamanından beri cereyan edip geliyor ve kıyamete kadar gidecektir. Bu meselemizin künhüne vakıf olan herkes, bize olan bu hücumun, doğrudan doğruya dinsizlik hesabına dindarlığa bir taarruz olduğunu anlar. Ekser-i hükemanın Garbda ve Avrupa'da zuhuru; ve ağleb-i Enbiyanın Şarkda ve Asya'da tulûları Kader-i Ezeli'nin bir işaret ve remzidir ki; Asya'da hakim galip, din cereyanıdır. Elbette, Asya'nın ileri kumandanı olan bu hükümet-i Cumhuriye, Asya'nın bu fıtri hâsiyetinden ve madeninden istifade edecek. Ve bitarafane prensibini değil dinsizlik tarafına belki, dindarlık tarafına temayül ettirecektir» (1).

Uzun müdafaası esnasında, mahkeme Bediüzzaman'a «Cumhuriyet hakkında fikrin nedir?» diye sorunca cevaben:

Mahkeme reisinden başka daha sizler dünyaya gelmeden benim dindar bir cumhuriyetçi olduğumu elinizde-

---

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 156 - 171

ki «**Tarihçe-i Hayat**»ım isbat eder, diyerek eserin başında Siirt'in Tillo kasabasında geçen Karınca hadisesini anlatır ve şöyle der:

— Hulefa-yı Raşidin, her biri hem halife hem reis-i cumhur idi. Sıddık-ı Ekber, Aşere-i mübeşşereye ve Sahabe-i Kirama elbette reis-i cumhur hükmünde idi. Fakat mânasız isim ve resim değil, belki hakikat-ı adaleti ve hürriyet-i şer'iyeyi taşıyan mânâyı dindar cumhuriyetin reisleri idiler

19 AĞUSTOS 1935

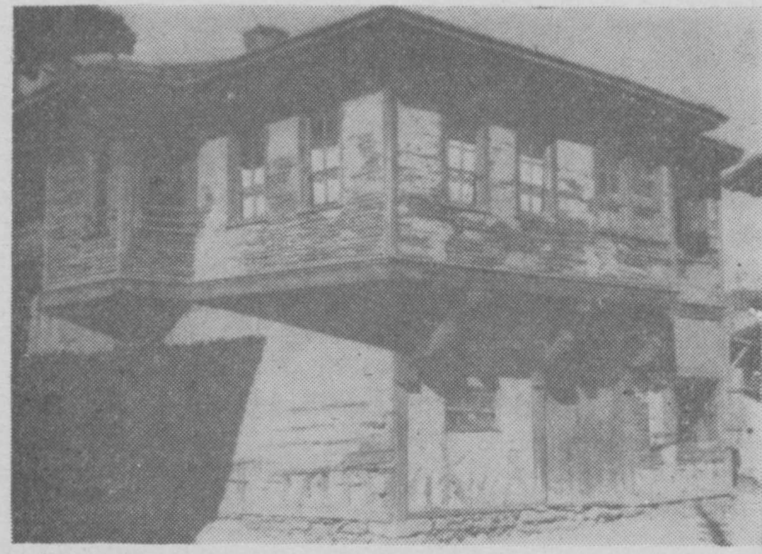
Bediüzzaman «Tesettür Risalesi»nden dolayı 11 ay hapse mahkûm edildi.

27 MART 1936

Eskişehir hapishanesinde 11 ay yatan Bediüzzaman 1936 yılı baharında tahliye edildi. Bu defa da yine jandarma refakatinde ve muhafaza altında Kastamonu'ya gönderildi.

Burada Araba Pazarı semtinde, Çarşı Polis karakoluna yerleştirildi. Karakolda üç ay kaldıktan sonra, karakolun karşısındaki ahşap bir ev tutuldu. Bu ev iki kattır. Altı odunluk, üstünde ise iki odası vardır. Üst kata tahta merdivenle çıkılır. Kirası Bediüzzaman tarafından karşılanan bu evde yedi sene kaldı. O'nun adresi «**Çarşı Polis Karakolu eliyle - Kastamonu**»dur.

Bediüzzaman'ın Kastamonu'da bulunduğu yedi yıl zarfında Isparta ve civarı talebelerine yazdığı mektuplar «27. Mektubun Kastamonu Lahikası» ismi altında müstakil bir eser haline getirilmiştir. Kastamonu'da tahkiki iman delil-

Bediüzzaman'ın sekiz sene kaldığı polis karakolu karşısındaki ahşap ev.

lerinden çok kuvvetli ve ilmi bir eser olan «YEDİNCİ ŞUA» Âyet-ül Kübra eserini telif etmiştir.

Bu eser, «Kâinattan Hâlikını soran bir seyyahın müşahedatıdır.» Denizleri, dağları, fezayı, bütün mevcudatı ve zamanları gezerek, her şeyden Allah'ı soran, arayan, müellif, bütün varlıkların diliyle kâinatın yaratıcısını isbat eder.

Çok harika teşhis ve intak sanatlariyle, en tatlı renklerle çerçevelenmiş teşbihleriyle, bedî bir üslûbla, çoşkun bir ilhamla kaleme alınan bu eser, emsalsiz bir şaheserdir.

Kalb-i insanîden hürmet ve merhamet çıksa, akıl ve zekâvet, o insanları gayet dehşetli canavarlar hükmüne geçirir; Daha siyasetle idare edilemez.

Şua'lar'dan

1942

İlk defa 1942 yılında Bediüzzaman'ın sadık ve has talebelerinden Atabeyli Tahiri Mutlu tarafından İstanbul'da Bozkurt Matbaasında 500 adet basılan eser, daha sonraki yıllarda eski ve yeni yazı ile muhtelif eserlerin içinde 50 bin adet baskısı yapılmıştır.

15 parçadan meydana gelen ŞUALAR isimli eserin Münacât Risalesi, Dördüncü ve Altıncı ŞUALAR kısmı da Kastamonu'da telif edilmiştir. Aslı eskiden telif edilen Beşinci Şua Kastamonu'da tebyiz edildi.

Bediüzzaman Said Nursî, Kastamonu'da bulunduğu yıllarda, çeşitli yollarla, devamlı Isparta ve civarındaki talebeleriyle mektuplaşıyordu. Halk Partisi'nin o elim ve din yıkıcı devrinde, bu mektuplar elden ele ilden ile ulaşıyordu. Özel olarak «Nur Postacıları» teşekkül etmişti.

Isparta köylerinde, Bedre, İlema, Kuleönü, İslâmköy, Sav ve Atabey'de Nur Risaleleri devamlı olarak el yazılarıyla çoğaltılıyordu. Bu köylerden Sav'da bin kalemle nurların yazıldığı zamanlar oluyordu. Yedi - Sekiz yıl evlerinden çıkmayarak, bu eserleri yazanlar vardı. Yalnız başına bin âdet Risale yazanlar vardı.

Bedre köyü imamı Sabri Efendi'nin lakabı «Nur Is-

kele Memuru» ve «Nur Santralı» idi. Muhterem Tahiri Mutlu'nun anlattığına göre, bu zat gelen mektupları ve eserleri derhal çoğaltır, hemen «Nur Postacıları» vasıtasıyla Eğridir'e, oradan da İslâm köyüne ulaştırırdı. Bazan her hangi bir aksaklık olup da «Nur Postacısı» gecikince İslâm köylü Hafız Ali evinin damına çıkar, Bedre'ye doğru yönelerek «Keçeli İmam! Keçeli İmam!.. İndallah Mesulsün..» diye Santral Sabriye nida ederdi. Böylece Nur Risaleleri el yazmalarıyla 600 bin nüsha çoğaltılmıştı.

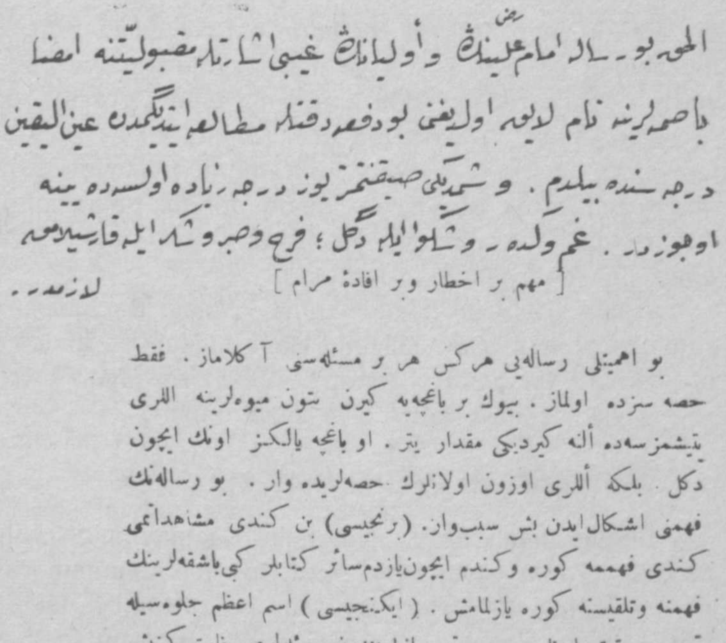
Bediüzzaman Kastamonu'da iken, Kastamonu köy ve kazalarında Nur Risaleleri yayılmaya başlamıştı. Bilhassa İnebolu ve Taşköprü'den gelen zatlar Nur Risalelerini alıp oralarda çoğaltmaya başlamışlardı.

Bediüzzaman Said Nursî, burada da sık sık kırlara, civardaki Karadağ ve Hacı İbrahim dağı denilen yerlere, Kastamonu kalesine çıkardı.

Uzun yıllar Kastamonu kalesinde yangın gözetleyicisi ve ramazan topçusu olarak bulunan Yunus Çavuş, Bediüzzaman'ın kaleye devamlı geldiğini, burçlarda oturarak eserlerini tashih ettiğini, dua ve ibadetle meşgul olduğunu anlatmaktadır. Bediüzzaman'ın çok tatlı bir dille «Yunus Bey karındaşım» diye kendisine hitab ettiğini, söyleyen Yunus Çavuş, «Ne kadar tatlı söylerdi, bir bilseniz, hâlâ kulaklarımda çınlıyor,» demektedir.

Yunus Çavuş'un Bediüzzaman'la çok hatıraları var. Biz bunlardan bir tanesini burada nakletmeden geçemeyeceğiz:

«Bir gün sabahın erken saatlerinde Bediüzzaman yine kaleye çıktı. Şehre bakan ve altı çok derin olan burcun üzerine oturarak, ayaklarını sarkıttı. Yine adeti veçhile çalışmaya başladı. Bu esnada sabaha kadar içip, sarhoş olan bir ayyaş, sabahleyin erken saatlerde kalenin altındaki yoldan geçerek geneleve gitmek istiyordu. Adam tam Hoca Efendinin hizasına gelince çakıldı, dur-

الحمد بو رساله امام علینك و اولیانك غیبی اشارتله مقبولیتنه امضا
باصمه‌لرینه نائل اولدیغنی بو دفعه دقتله مطالعه ایتدیگمدن عین الیقین
درجه‌سنده بیلدم. و شمدیکی صیقنتمز یوز درجه زیاده اولسه‌ده ینه
اوجوزدر. غم و الم ویرمه‌ین، شکوا ایله دگل؛ فرح و صبر و شکر ایله قارشیلامغه
لازمدر.

[مهم بر اخطار و بر افادهٔ مرام]

بو اهمیتلی رساله‌یی هر کس هر بر مسئله‌سنی آکلاماز. فقط
حصه‌سز ده اولماز. بیوك بر باغچه‌یه گیرن تون میوه‌لرینه اللری
یتیشمزسه‌ده ألنه گیردیگی مقدار یتر. او باغچه یالکز اونك ایچون
دکل. بلکه اللری اوزون اولانلرك حصه‌لریده وار. بو رساله‌نك
فهمنی اشکال ایدن بش سبب وار. (برنجیسی) بن کندی مشاهداتمی
کندی فهممه کوره و کندم ایچون یازدم سائر کتابلر کبی باشقه‌لرینك
فهمنه و تلقیسنه کوره یازلمامش. (ایکنجیسی) اسم اعظم جلوه‌سیله
توحید حقیقی اعظمی بر صورتده یازلدیغندن مسئله‌لری غایت گنیش
هم غایت درین و بعضاً چوق اوزون اولدیغندن هر کس بردن احاطه
ایده‌مز. (اوچنجیسی) هر بر مسئله‌سی بیوك و اوزون بر حقیقت
اولماسی سببیله حقیقی پارچالامق ایچون بعضاً بر صحیفه و یا بر یاپراق
بر تك جمله اولور. بر تك دلیل حکمنده چوق مقدمات بولنور.
(دردنجیسی) اکثر مسئله‌لرینك هر بریسی بك چوق دلیللری
و حجتلری بولندیغندن بعضاً اون و یکرمی دلیللری بر تك برهان
یاپمق جهتیله مسئله اوزونلاشیر. قیصه فهملر قاورامز. (بشنجیسی)
بن رمضانك فیضیله بو رساله‌نك نورلرینه مظهر اولمقله برابر بر قاچ
جهتده حالم پریشان و بر قاچ خسته‌لق ایله وجودم صارصلدیغی بر
زمانده عجله یازیلوب برنجی مسوده‌یه اکتفا ایدلدی. هم یازدیغم

İlk defa 1942'de İstanbul'da Bozkurt Matbaasında muhterem Tahiri Mutlu'nun 500 adet bastırdığı «Âyet-ül-Kübrâ»nın ilk sayfası.

du. Ne bir adım ileri, ne bir adım geriye atamıyordu. Bediüzzaman ise ona şefkat ve merhametle bakarak, selâm verdi, «Dön kardaşım, dön kardaşım! Gitme oraya... doğru banyoya git. Yıkan tevbe et... Namaz kıl...» diye sesleniyordu. Şaşıran ve neye uğradığını bilmeyen sarhoş adam, ağlayarak gözyaşları içinde döndü, hamama gitti. Temizlenip, tevbe ederek, yuvasına, çocuklarının yanına döndü. O fena hallerden kurtuldu.»

Yunus Çavuş'un nakline göre şu olayı Bediüzzaman'ı takiple görevli olan «Olivutlu Hafız» lakabıyla anılan polis memuru da bizzat görmüş. Dönen sarhoşu tutarak: «Ne söyledi sana o kürt» diye sıkıştırmıştır.

BEDİÜZZAMAN VALİ MİTHAT ALTIOK'LA

Bediüzzaman Said Nursî'nin Kastamonu'da kaldığı seneler, oranın valisi Halk Parti devrinin tanınmış valilerinden Mithat Altıok'tur. Devamlı Said Nursî'yi takip ettirir. Hiç ona rahat yüzü göstermezdi. Bir gün faaliyetini durdurmak, sindirmek, sarığına ve İslâmî kıyafetine dokunmak için, O'nu zorla vilayete getirtir. O zaman vilayette memur ve halen Y.S.E. mutemedi olan Niyazi Karatay'ın anlattığına göre, vilayette bir telâş, herkeste bir merak ve heyecan vardı. Acaba vali Bediüzzaman'a ne diyecek ve ne yapacaktı?

Nihayet Bediüzzaman'ı polisler getirirler. Valinin odasına girer. Oda kapısı dört-beş parmak kadar açıktır. İçeri giren Said Nursî hiddetle gök gibi gürler:

«Mithat! Sizin korktuğunuz ölümle bizim aramızda incecik bir perde var. O perdeyi de kaldırdık mı, daha bir şeyden korkup, çekinmeyiz. Kanunî muameleniz ne ise, onu yapınız..!»

Rengi atan ve titremeye başlayan Mithat Altıok, titreyen parmaklarla masanın yanındaki zile zor uzanabilir. Si-

nek vızıltısı gibi çalan zili müteakip içeri giren polisler, Bediüzzaman'ı alarak dışarı çıkarır ve evine götürürler.. (1)

O yıllarda 14 yaşında bir orta okul talebesi olan «Yeni Lügat» müellifi Abdullah Yeğin Bey ise Bediüzzaman'la ilgili hatıralarını şöyle anlatmaktadır:

«Rifat isimli sınıf arkadaşımla daima ziyaretine giderdik. Bize imanın kıymetinden, Allah'ın birliğinden, insanın serbest ve başıboş olmadığından bahsederdi. Ziyaretinden sonra yeniden dünyaya gelmiş gibi, sevinir, mânevî bir huzur ve neşe ile dolardık.

Okulda öğretmenlerin hiç Allah'tan bahsetmediklerini söylemiş ve kendisinden Allah'ın varlığının isbatını istemiştim. Bir müddet bu konuda konuştuktan sonra, «Sizin ilk dersinizi kaleme alacağız.» dedi. Yanında Mehmet Feyzi isimli talebesi vardı. Ona yazdırıyordu. Sonra onun yardımı ile ben de yeni yazı ile bir deftere geçirdim.»

Bu ders, «Ey Abdullah ve Rifat!» diye başlıyordu. Sonra bu dersler, **«Câzibedar bir fitne içinde bulunan ve daha aklını kaybetmeyen bazı gençlerle bir muhaveredir»** başlığı altında Gençlik Rehberi'nde, Altıncı Mesele olarak da Meyve Risalesinde neşredildi.

Bu altıncı meseleyi aynen sütunlarımıza alıyoruz:

«Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. «Bize Halikımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar.» dediler. Ben dedim: Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusiyle mütemadiyen

---

(1) «Hür Adam» gazetesi sahibi Sinan Omur'un anlattığına göre: Mithat Altıok kendilerinin akrabası imiş. Sonraki yıllarda çok şiddetli hastalıklar geçirmiş, gözü görmez olmuş, burnu yerinden düşmüş ve ahirete gitmiş.

Allah'tan bahsedip, Halik'i tanıttırıyor. Muallimleri değil, onları dinleyiniz.

Meselâ: Nasıl ki mükemmel bir eczahane ki her kavanozunda harika, hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var; şüphesiz, gayet maharetli ve kimyager ve hâkîm bir eczacıyı gösterir öyle de: Küre-i Arz eczahanesinde bulunan dörtyüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki zihayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahaneden ne derece ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde, okuduğunuz fenn-i tıb mikyasıyle Küre-i Arz eczahane-i kübrasının, eczacısı olan Hakîm-i Zülcelâl, hatta kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

Hem meselâ: Nasıl bir harika fabrika ki, binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor, şeksiz bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır; öyle de: Küre-i Arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i Rabbaniye, ne derece bu insan fabrikasından büyük ve mükemmelse; o derece de, okuduğumuz fenn-i makine mikyasıyle Küre-i Arz'ın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıtır.

Hem meselâ: Nasıl ki, gayet mükemmel binbir çeşit erzak, etrafından celbedip içinde muntazaman istif ve ihzar edilmiş depo ve iaşe ambarı ve dükkanı, şeksiz bir fevkalâde iaşe ve erzak malikini ve sahibini ve memurunu bildirir; öyle de: Bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyehat eden ve yüzbinler ayrı ayrı erzak isteyen taifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp, baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak, kışta erzakı tükenen biçare zihayatlara getiren ve Küre-i Arz denilen bu Rahmanî iaşe anbarı ve bir sefine-i sübhaniye ve binbir çeşit cihazatı ve malları ve konserve paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı Rabbanî,

ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmelse, okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i iaşe mikyasiyle, o kat'iyette ve o derecede Küre-i Arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir, tanıttırır, sevdirir.

Hem nasıl ki, dörtyüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istimal ettiği silâhı ayrı ve talimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mu'cizekâr bir kumandanı, tek başıyle bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve elbiselerini ve cihazatlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak verdiği o acip ordu ve ordugâh; şüphesiz bedahetle o harika kumandanı gösterir, takdirkârane sevdirir; aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silâh altına alınmış bir yeni ordu'yu Sübbanî'de nebatat ve hayvanat milletlerinden dörtyüz bin nevin çeşit çeşit elbise, erzak, esliha talim terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırmayarak bir tek kumandan-ı âzam tarafından verilen Küre-i arz'ın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise, sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasiyle, dikkatli ve aklı başında olanlara o derece Küre-i Arz'ın Hâkimini ve Rabbi'ni ve Müdebbiri'ni ve Kumandan-ı Akdesi'ni hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdirir.»

«Hem nasıl ki: Bir harika şehirde milyonlar elektrik lambaları hareket ederek her yeri gezerler. Yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lambaları ve fabrikası, şeksiz bedahetle elektriği idare eden ve seyyar lambaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştial maddelerini getiren bir mucizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, «Yaşasınlar!» ile sevdirir; aynen öyle de: Bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lambaları, bir kısmı kozmoğrafyanın dediğine bakılsa, Küre-i Arz'dan bin defa büyük ve top

güllesinden yetmiş defa süratli hareket ettikleri halde; intizamını bozmuyor, birbirine çarpmıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tükenmiyor. Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre, Küre-i Arz'dan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhane-i Rahmaniye'de bir lamba ve soba olan güneşimizin yanmasının devamı için, her gün Küre-i Arz'ın denizleri kadar gazyağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lâzımdır ki, sönmesin. Ve onu ve onun gibi ulvi yıldızları gazyağsız, odunsuz, kömürsüz yandıran ve söndürmeyen ve beraber çabuk gezdiren ve birbirine çarptırmayan bir nihayetsiz kudreti ve saltanatı ışık parmaklarıyla gösteren bu kainat şehr-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lambaları ve idareleri, ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir; o derecede sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyle, bu meşher-i azam-ı kainatın sultanını, münevvirini, müdebbirini, sâniini, o noranî yıldızları şâhid göstererek tanıttırır, tesbihatla, takdisatla sevdirir, perestiş ettirir.

Hem meselâ: Nasıl bir kitap bulunsa ki, bir satırında bir kitap ince yazılmış, her bir kelimesinde ince kalemle bir Sure-i Kur'aniye yazılmış gayet mânidar ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve kâtibini ve müellifini fevkalâde maharetli ve iktidarlı gösteren bir acip mecmua; şeksiz gündüz gibi, kâtip ve musannifini kemalâtıyla, hünerleriyle bildirir, tanıttırır, «Mâşâallah, Bârekallah» cümleleriyle takdir ettirir; aynen öyle de: Bu kainat Kitab-ı Kebir'i ki, bir tek sahifesi olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda üç yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki üç yüz bin nebatî ve hayvanî taifeleri beraber, birbiri içinde yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, şaşırmayarak, mükemmel, muntazam.. ve bazan ağaç gibi bir kelimede bir kasideyi ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın ta-

mam bir fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihayetsiz mânidar ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan şu mecmua-i kainat ve bu mücessem Kur'an-ı Ekber-i âlem mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve manidar ise, o derecede sizin okuduğunuz fenn-i hikmet-ül-eşya ve mektepte bilfiil mübaşeret ettiğiniz fenn-i kıraat ve fenn-i kitabet, geniş mikyaslarıyle ve dürbin gözleriyle bu kitab-ı kainatın nakkaşını, kâtibini, hadsiz kemalatiyle tanıttırır, «Allahü Ekber» cümlesiyle bildirir. «Sübhanallah» takdisiyle tarif eder, «Elhamdülillah» senalarıyla sevdirir...

İşte bu fenlere kıyasen, yüzer fünundan her bir fen, geniş mikyasiyle ve hususî âyinesiyle ve dürbinli gözüyle ve ibretli nazarlarıyle bu kâinatın Halik-i Zülcelâlini esmasiyle bildirir; sıfâtını, kemalâtını tanıttırır.»

Yine Abdullah Yeğin Bey hatıralarına devamla:

1943 senesi baharında idi. Okul tatil olacaktı, yine ziyaretine gitmiştik. Bize epey ahlâkî ve imanî dersler verdikten sonra söylediği şu sözleri hiç unutmuyorum:

«Kardeşlerim! Çoktandır sekiz seneden fazla bir yerde kalmamışım. Şimdi buraya geleli sekiz sene oluyor. Bu sene her halde, ya vefat edeceğim, veya başka yere gideceğim. Belki bir daha görüşemeyiz. Bir zaman gelecek her tarafta Risale-i Nur'un Talebeleri bulunacak. Birbirinizden ve Risale-i Nur'dan ayrılmayınız!» Bu şekilde konuşması bana çok tesir etmiş ve çok üzülmüştüm. Çok üzüldüğümü görünce.

«Merak etmeyiniz! İnşâallah görüşürüz.» dedi.

Üç ay sonra tatil bitmiş, Araç'tan tekrar Kastamonu'ya okula dönmüştük. Ziyaretine gitmek istedim. O zaman talebelerinden Çaycı Emin Bey'e tenbihatta bulunmuş;

«Beni takip ediyorlar. Kimse gelmesin.» Biz de bu sebepten yanına gidemedik.

Bir gün Kastamonu' Lisesinin bahçesinde teneffüste idik. Caddeden bir faytonla O'nu götürüyorlardı. Yanında hasırdan bir zenbil, bir ibrik ve çaydanlık gibi basit birkaç eşyası vardı. Sonra fayton durdu ve indiler. Yanında bir jandarma başçavuşu ve birkaç polis vardı. Kalabalık toplanmıştı. Başında siyah bir külah, sırtında yine siyah renkte, uzun bir cübbe vardı. O zamanlar bu kıyafetle gezebilmek, hele polislerin yanında böyle durmak imkânsızdı.

Okulda çocuklar benim onu seyrettiğimi gördüler. «Bediüzzamancı» diye takıldılar. Bu esnada ders zili çaldı, derse girdik.

Bu hadiseden kaç gün geçti bilemiyorum. Gece saat on iki sıralarında evlerimiz sarsılıyordu. Zelzele başlamıştı. Bu şekilde sarsıntı 15 gün kadar devam etti.

Halk: «Hoca Efendi iyi bir insandı. O'na iliştiler... O'na zulmettiler. O'na iftira ettikleri için zelzele oluyor!.» diyordu.

Bediüzzaman'ın Kastamonu hayatı ve oradaki olaylarla ilgili olarak Çaycı Emin Bey ve Mehmed Feyzi Pamukçu Efendi şunları yazmaktadırlar:

«... Bir müddet sonra, bir hayvan ürküp, üstadımızın bacağını incitiyor. Aylarca, ızdıraplar içinde, vazife-i ubudiyetini ve Risale-i Nur'un hizmet-i kudsiyesini çok müşkilatla ifa edebildi. Sonra, dağda müthiş bir zehirlemeden mütevellid gayet ağır surette hasta iken, Denizli Hapsi tevkifi meydana çıktı. Fakat o ferd-i Ferîd tahammülü pek müşkil bu dehşetli halde, hem hizmet-i imaniye ve Kur'aniyedeki azm-i metinini, hem ubudiyetteki vezaifi ifaya son derece gayret edip asla futur getirmeden ulül-azmane bir sabır ile sebat ediyordu. Yine, üstadımız tevkifimizden evvel mükerreren buyururlardı ki: **«Ehl-i dünya, Risale-i Nur'a ilişmesinler, ilişirlerse afetlerin hücumuna**

sebep olurlar.» Hakikaten herkesçe mâlumdur ki: Risale-i Nur Şakirdleri tevkif edilir edilmez; her tarafta âfetler, zelzeleler, hastalıklar başladı; ta Risale-i Nur'un hakkaniyeti tasdik olunup, vatana faideli olduğu itiraf edilinceye kadar çok yerlerde, ezcümle Kastamonu'da zelzele devam etti. Hatta Kastamonu'nun tarihi yüksek kalesi (ki bazı risalelerin medresesi hükmüne geçti) Risale-i Nur'a ve müellifi olan üstadımıza iştiyak ve hasretinden matem tutup, en sağlam, köklü taşlarını aşağı atarak, üstadımızın ihbar-ı gaybiyesini maddeten tasdik etmiştir.

Üstadımız tevkifimizden mukaddem buyururlardı ki: «Risale-i Nur'a müthiş bir hücum plânı var; fakat merak etmeyiniz... Müjde, inayet-i ilahiye imdadımıza yetişecek.»

....

Hak yolunda söz söylemekten çekinmez ve levm-i lâimden korkmazlar. Bir gün «Bismillâh» yazılı kabir taşlarını lağımlar üzerine konurken görürler. Orada, dünyaca mühim zatlar oldukları halde, kimsenin söyleyemediği gayet acı sözlerle o haksız işe mani olmuşlardır.» (1)

31 AĞUSTOS 1943

Bediüzzaman'ın Araba Pazarı semtindeki evini basan polisler, burada arama yaparlar. Aramada ilmî, imanî, ahlâkî mektup ve bazı risaleler ele geçirirler.

18 EYLÜL 1943

Birincide birşey ele geçiremeyen memurlar ikinci defa yine bir şeyler bulabilmek ümidiyle baskını tekrarlarlar. Bu defa da ele geçirilen kitab ve mektuplar, birinci defa ele geçirilenlerden farksızdır.

(1) Tarihçe-i Hayat, S. 251

Ben, herşeyden evvel Müslümanım ve Kürdistan'da dünyaya geldim. Fakat, Türklere hizmet ettim ve yüzde doksan dokuz menfaatli hizmetim Türklere olmuş ve en çok hayatım Türkler içinde ve en hâlis kardeşlerim Türklerden çıkmış ve İslâmiyet ordularının en kahramanı Türkler olduğundan, meslek-i Kur'âniyem cihetiyle, her milletten ziyade Türkleri sevmek ve taraftar olmak kudsî hizmetimin muktezası olduğundan; Bana Kürd diyen ve kendini milliyetperver gösteren adamların bini kadar Türk Milletine hizmet ettiğimi, hakikî ve civanmerd bin Türk gençlerini işhad edebilirim.

20 EYLÜL 1943

Bediüzzaman tevkif edilerek, polis nezaretinde Çankırı yoliyle Ankara'ya getirilir. İnebolu'lu Selâhaddin Çelebi'nin anlattığına göre Bediüzzaman Kastamonu Olukbaşı Karakolundan ayrılıp da, polis nezaretinde Ankara'ya giderken polislere hitaben:

«O Mithat'a söyleyin benim eski ve yeni yazı ile yazılı müdafaalarımı peşimden göndersin» diyerek otobüse biner.

Burada hadiseyi yine canlı şahitlerin ifadelerinden takip edelim. İnebolu'lu Ziya Dilek Bey anlatıyor:

«Ilgaz'daki memuriyetime gitmek için otobüse binmiştim. «Olukbaşı»nda polis ve jandarma tarafından oto-

büs durdurularak arabanın arkasında üç kişilik yer ayırdılar. Buraya Bediüzzaman Hoca Efendiyi yerleştirdiler. Otobüs hareket edince yetmiş yaşındaki ihtiyar ve hasta olan Hoca Efendi rahatsızlandı. «Beni madem siyasî mücrim kabul ediyorlar, hususî bir taksi ile gönderilmem lâzımdır.» deyince ikinci koltukta hemen yanımda oturan bir asker «Ben buradan kalkıyorum, Hocam siz buyurun» dedi. Böylece askerle Hocanın yerini değiştirdiler. Ben çok korkuyor, Hoca Efendiye sahip çıkamıyordum. Yanıma oturunca ismimi sordu. Ziya Dilek deyince «Sen bizim Ziya mısın, Kastamonu'lular namına beni yolcu etmeye mi geldin? dedi. Arkadaki kendisini götüren polis Safvete hitaben «Safvet evime baskın yaptığınız zaman ben Kur'an-ı Kerîmden nereyi okuyordum.» bir kâğıt istiyerek bana âyeti yazdırdı. Sonra da «Bu âyeti okumuyor muydum?» diye yazdığım şu ayeti Safvete ve oradakilere gösterdi. Mealen: «Sabreyle, başına gelen kaza-i Rabbaniyeye teslim ol. Sen inayet gözü altındasın. Merak etme. Gecelerde tesbih ve tahmidata devam eyle.»

Sonra bana hitaben «Ziya arkadaşlarına müjdeyi ver merak etmesinler. Mahkûm olmıyacağız. Ya mütareke veya müsalaha edeceklerdir.» dedi diğer tevkif edilen arkadaşlara benimle haber ve selâm söylüyordu. Halbuki ben tevkif edilmemiştim.

«Şöför Efendiye söylerseniz acaba makineyi durdurur mu? Dinde cebir yoktur. Arabadakilere bir nasihatım var.» deyince şöför arabayı durdurdu. Hoca Efendi hemen arabadakilere hitaben konuşmaya başladı: «Bu gece ağleb-i ihtimal leyle-i Kadirdir. Diğer günlerde Kur'an okunursa harf başına on sevap, Ramazanda okunursa bin sevap, leyle-i Kadirde okunursa otuz bin sevap verilir. Size şimdi şu işi yaparsanız beş sarı lira var, bunu kazanmak ister misiniz?» yolcular «Evet isteriz» diye cevap verince Hoca Efendi konuşmasına devamla; «Bu fani hayatta beş sarı

lira kazanmak için bütün gücünüzü ve enerjinizi sarfediyorsunuz. Sonsuz ebedî bir hayat için dağarcığınıza azık hazırlamak istemez misiniz?» yolcular «Evet. İsteriz» deyince Bediüzzaman: «Öyle ise şimdi her Müslüman üç İhlâs, bir Fatiha, bir ayet-el Kürsî okursa ebedî hayat için dağarcığına azık hazırlamış olur.» dedi.

Şöför Rizeli Lütfi ve diğer yolcular «Allah Razı olsun Hocam sizden» dediler. Az sonra iftar vakti girdi. Ilgazın meşhur çamlığındaki su başında otobüs iftar molası verdi. Orada Hoca Efendiye belediye tarafından verilen azık ile benimkini değiştirdik. Ve öyle iftarı yaptık. Akşam namazını da beraber kıldık. Ilgazda Hoca Efendi'den ayrıldım ve işime gittim. Fakat bir müddet sonra beni de tevkif ettiler. Denizli'ye sevkettiler. Ben Denizli'ye gittiğimde henüz Hoca Efendi'yi getirmemişlerdi. Hapishanedeki arkadaşlar merakla «Üstad Hazretlerini gördünüz mü? diye sorunca hatırıma Ilgaz yolunda arabada yazdırdığı âyet geldi. Onu çıkarıp arkadaşlara okudum ve yolda cereyan eden hadiseleri anlattım. onlar da teselli olup çok memnun kaldılar.

Ankara'da Vali Nevzat Tandoğan (1) vilayette Said Nursî ile görüşmek ister. Hadiseyi yine görgü şahitlerinin ifadelerinden takip edelim:

Selahaddin Çelebi, İnebolu'nun tanınmış ailelerinden ve eşrafından Nazif Çelebi'nin oğludur. Hadise günü vilayette Tandoğan'ın odasının önündedir. Aynen şöyle anlatıyor:

---

(1) Eylül 1943'te Ankara hükümet binasındaki odasında, Bediüzzaman Said Nursî'ye zulüm ve hakaret eden Vali Nevzat Tandoğan, kaderin garip bir cilvesi olarak 9 Temmuz 1946'da intihar etti.

Ankara'nın 17 yıllık meşhur Valisi Tandoğan kafasına bir kurşun sıkarak hayatına son verdi. (Elli Ünlü Vali S. 575)

«Mübarek ramazan ayının sonlarında oruçlu ve sıcak bir gündü Nevzat Bey'in kapısında idim. Memurlar Bediüzzaman'ı getirdiler. Beraberce içeri valinin odasına girdiler. Sonra memurlar çıktı. Kapı kapandı. İçerden şiddetli sesler geliyordu. Sonra zil çaldı kapıcı içeri girdi. Tekrar kapıcı çıktı. Bu esnada Bediüzzaman hiddetle Tandoğan'a; «Ben sizin ecdadınızı temsil ediyorum. Münzevi yaşıyorum. Kıyafet kanunu münzevilere tatbik edilmez. Ben dışarı çıkmıyorum. Beni icbarle siz çıkarıyorsunuz. Başından bul!» diyordu. Bu esnada odacı elinde yirmi beş kuruşluk adi bezden yapılmış eski bir kasketle dışardan geldi valinin odasına girdi.»

Üst kattan bazı memurlar evrakları getirip polislere teslim ettiler, Bu esnada Bediüzzaman: «Selahaddin korkma... Korkma... Korkma!... Allahaısmarladık...» diye seslenerek polis ve jandarmalarla yürüyüp gittiler.

Zübeyr Gündüzalp'in yazdığına göre Bediüzzaman Tandoğan'a: «Bu sarık bu başla beraber çıkar.» tarzında konuşarak boynunu gösterir. (1)

Daha sonra vilayetten istasyona götürülen Bediüzzaman Isparta'ya oradan da Denizli'ye, hapishaneye sevkedilir.

Yolda trende polislerden müsaade isteyerek Bediüzzamanla görüşen Barla'lı Çaprazzade Abdullah'ı (2) da, Isparta'ya gelince, iki gün sorguya çeker ve ifadesini alırlar.

Isparta, Kastamonu ve diğer muhtelif beldelerden toplanan 126 Nur Talebesinin hepsi de tevkif edilir.

Risale-i Nur Külliyatında siyasî bir mevzu olup olma-

---

(1) Emirdağ Lahikası, C. 2, S. 19

(2) Risale-i Nur'un eski talebelerinden 16. Lem'ada bahsi geçen «Çaprazzade Abdullah» 1884'de Barla'da dünyaya gelmiş, 1947'de Hicaz'da 63 yaşında iken vefat etmiştir.

dığını tetkik için birkaç memurdan müteşekkil bir ehl-i Vukuf teşkil edilerek, müsadere edilen Nur Risaleleri ve mek tuplar tetkike başlanınca Bediüzzaman, «Bu vukufsuz ehl-i vukuf, Risale-i Nur'u tetkik edemez. Ankara'da yüksek, ilmî bir ehl-i vukuf teşkil edilsin. Avrupa'dan feylesoflar getirilsin. Eğer onlar bir suç bulurlarsa, en ağır cezaya razıyım.» der.

Bunun üzerine Risale-i Nur Külliyatı ve bütün mektuplar Ankara'da içlerinde, Diyanet İşleri Müşavere heyeti azasından **Dersiâm ve Profesör Yusuf Ziya Yörükhan, Dil** Tarih Fakültesi Şarkiyat Enstitüsü müdürü Necati Lügal ve Türk - Tarih Kurumu İslâm Kitapları Derleme heyeti azasından Yusuf Aykut'un bulunduğu profesörler ve yüksek âlimlerden mürekkeb bir ehl-i vukufa satır satır tetkik ettirilir. (1)

Ehl-i Vukuf tarafından, «Bediüzzaman'ın siyasî bir faaliyeti yoktur. O'nun mesleğinde tarikatçılık, cemiyetçilik mevcut değildir. Eserleri ilmî ve imânîdir, Kur'an'ın bir tefsiridir.» diye rapor veriliyor. (2)

Bediüzzaman Denizli hapsinde iken, gayet mühim dokuz meseleyi ihtiva eden «**Meyve Risalesi**»ni iki Cuma gönünde telif etmiştir. Bu eser Risale-i Nur'un hakikatlarını hülaseten cem'eden bir risaledir. Hapis müddetinde Nur Talebeleri, bu meyve risalesini müteaddit defalar yazmak ve okumak suretiyle meşgul olmuşlar. Ve ilk önce gayet gizli olarak kibrit kutuları içine yazılıp koğuşlar arasında neşredilen Meyve Risalesi, gayet kıymetli ve menfaatli ve hapislere tiryak gibi faydalı olduğu anlaşılmasıyle serbest yazılmış; Denizli Mahkemesine, temyiz mahkemesine

(1) Risale-i Nur Hakkında Beraet Kararları, C. 1, S. 130
(2) Tarihçe-i Hayat, S. 309

ve Ankara makamlarına Risale-i Nur'un hakiki müdafaası olarak gönderilmiştir. (1)

Denizli Hapsinde iken halk iki-üç defa Bediüzzaman'ı muhtelif camilerde sabah namazında görür. Savcı işitir. Hapishane müdürüne pürhiddet «Bediüzzaman'ı sabah namazında dışarıya, camiye çıkarmışsınız» der. Tahkikat yapar ki, Bediüzzaman hapishaneden dışarı kat'iyyen çıkarılmamış. (2)

Denizli mahkemesi esnasında sanıklardan Emin Çayır'ın mahkemeye verdiği bir dilekçeyi Bediüzzaman'ın hayatı ile alâkalı olduğu için aynen aşağıya alıyoruz:

AĞIR CEZA MAHKEMESİ YÜKSEK MAKAMINA
DENİZLİ

On sekiz seneden beri Kastamonu'dayım. Dokuz nüfus aile efradımın nafakasını kahvecilikle temine çalışıyorum. Bundan altı sene evvel, bir gün polis kısm-ı siyasî komiseri beni çağırttı: «İşin olmadığı zamanlar polis dairesi karşısında misafir Bediüzzaman Hoca Efendi'nin arasıra hizmetine bakıver» dedi. Karakola da benim için emir verdi. Aynı zamanda Belediye tarafından Bediüzzaman'a tahsis edilen ayda üç lirayı almak için merkez mârifetiyle mutemet tayin edildim.

Hizmetinde bulunmağa başladığımdan tevkifine kadar kendisinden ne tarikat, ne de cemiyet diye bir şey duymadım. Yanında üç-beş kişi gibi hiçbir toplantı görmedim ve duymadım. Hatta sabahtan öğleye kadar kapısı kapalı bulunurdu. Kimse ile görüşüp konuşmazdı. Öğleden ikindiye kadar lâzım gelen hizmetini yapardım. Tekrar kapısını kilitlerdi. Ertesi günü öğleye kadar aynı şekilde kimseyi

(1) Aynı Eser, S. 341
(2) Aynı Eser, S. 252

kabul etmezdi. Arzettiğim hakikatı Kastamonu halkından da sorabilirsiniz.

Ben bugün bunları söylemezsem, yarın Cenab-ı Hak büyük mahkemede heybet ve azametle benden soracaktır.

19 gün mütemadiyen tehdit ve tazyikle ifademizi aldılar. Evim arandığında iki Kur'an-ı Kerimden başka bir şey çıkmamıştır.

19 gün polisin hakkımızda yaptığı çok ince tahkikat neticesinde bir-iki ziyaretçisi ve bir hizmetçisinden başka alâkadar şahısların bulunmadığı, böyle bir cemiyetin olmadığına en büyük bir delildir.

Ne yeni ve ne de eski yazıları okuyup - yazmam yoktur. Türk milletinin namuslu bir ferdiyim. Türk'üm ve İranlı değilim. Babamla kardeşimin biri Türk ordusunda şehit olduklarını isbat edebilirim. Binaenaleyh mağduriyetime mucip olan mevkufiyetimin kaldırılmasını dilerim.

Mahkemede aynen zabta geçirilmiştir.

Mevkuf
EMİN ÇAYIR

(Denizli Ağır Ceza Mahkemesi zabıtlarından)

Dokuz aylık mevkufiyet esnasında Nur Risalelerinin ilk kâtiplerinden ve Bediüzzaman'ın çok kıymetli bir talebesi olan İslâmköy'lü Hafız Ali hapishanede vefat eder. Yine maznunlardan İskilip'li Ahmet Sayda beraat günü bulunamaz. Çünki, o da hapishaneden ebediyete intikal etmiştir.

15 HAZİRAN 1944

Reis Ali Rıza Balaban, Hakkı Tüzüner ve Hesnâ Şener'den müteşekkil Denizli Ağır Ceza Mahkemesi Bediüzzaman Said Nursî'nin Nur Risalelerinin ve talebelerinin beraatını şu şekilde ilân eder:

Maatteessüf güzel şeylerimiz gayr-i müslimler eline geçtiği gibi, güzel olan ahlâklarımızı da yine gayr-i müslimler çalmışlar. Güya bir kısım içtimaî ahlâk-ı âliyemiz yanımızda revaç bulmadığından bize darılıp onlara gitmiş. Ve onların bir kısım rezaili kendileri içinde çok revaç bulmadığından cehaletimizin pazarına getirilmiş.

Münazarat'tan

İTTİFAKLA VERİLEN BERAAT KARARI

«Said Nursî bütün ömrünü ulûm-u diniye tahsiline hasredip, bu mesail ve tetebbuatı neticesi olarak, kaleme aldığı Risale-i Nur namındaki eserleri şakirtler tarafından adedi teksir olunarak bazı meraklı kimselere verildiği ve bu suretle Said Nursî'nin eserlerine rağbet gösterilerek kendisine karşı dinî bir bağlılık beslendiği......

Kanun-u Cezanın 163. maddesi hükmünü ihlal etmemiş olduklarından söz birliği ile beraatlerine karar verildi. (1)

DOKUZ AY SÜREN MAHKEME

Bediüzzaman Said Nursî, dokuz aylık mahkeme süresince uzun müdafaalar yapar. Dâvâsını ve talebelerini müdafaa eder. Bu müdafaalarından iki - üç parçayı aşağıya alıyoruz:

---

(1) Risale-i Nur Hakkında Beraet Kararları, C. 1, S. 129

«Mahkeme Reisi Ali Rıza Beyefendi!

Hukukumu müdafaa etmek için ehemmiyetli bir talebim ve bir ricam var. Ben yeni harfleri bilmiyorum ve eski yazım da pek nakıstır. Hem beni başkalarla görüştürmüyorlar. Âdeta tecrid-i mutlak içindeyim. Hattâ iddianame de on beş dakikadan sonra benden alındı. Hem avukat tutmak iktidarım yok. Hattâ size takdim ettiğim müdafaatımın, çok zahmetle bir kısmını gizli olarak ancak yeni harflerle bir suretini alabildim. Hem Risale-i Nur'un bir nevî müdafaa ve mesleğinin hülâsası olan **Meyve Risalesi**'nin bir suretini müddeiumuma vermek için ve bir - iki suretini Ankara makamatına göndermek için yazdırmıştım. Birden onları elimden aldılar, daha vermediler. Halbuki Eskişehir Adliyesi, bize bir makineyi hapse gönderdi. Biz müdafaatımızı onda, yeni harfle bir - iki nüsha yazdık. Hem o mahkeme dahi yazdı. İşte ehemmiyetli talebim: Ya bize bir makineyi siz veriniz, veya bize müsaade ediniz, biz celbedeceğiz. Tâ ki, hem müdafaatımı, hem Risale-i Nur'un müdafaanamesi hükmünde risaleyi yeni harfle iki - üç suretini alıp, hem Adliye Vekâletine, hem Hey'et-i Vekile'ye, hem Meclis-i Mebusan'a, hem Şûray-ı Devlet'e göndereceğiz. Çünkü, iddianamede bütün esas, Risale-i Nur'dur. Ve Risale-i Nur'a ait dâva cüz'i bir hadise ve şahsî bir mesele değil ki, çok ehemmiyet verilmesin. Belki bu memleketi ve milleti ve hükûmeti ciddî alâkadar edecek ve dolayısıyle Âlem-i İslâm'ın nazar-ı dikkatini ehemmiyetli bir surette celbedecek bir küllî hadise hükmünde ve umumî bir mes'eledir.

Evet, Risale-i Nur'a perde altında hücum eden, ecnebi parmağıyle bu vatandaki milletin en büyük kuvveti olan Âlem-i İslâm'ın teveccühünü ve muhabbetini ve uhuvvetini kırmak ve nefret verdirmek için siyaseti dinsizliğe âlet ederek, perde altında küfr-ü mutlakı yerleştirenlerdir ki, hükû-

Bediüzzaman Said Nursi'yi 1948'de Afyon hapishanesinde zehirledikleri zaman, hasta haliyle çekilmiş bir fotoğrafı.

BİRTEK GAYEM VARDIR;

o da mezara yaklaştığım bu zamanda İslâm memleketi olan bu vatanda bolşevik baykuşlarının seslerini işitiyoruz. Bu ses âlem-i İslâm'ın îman esaslarını zedeliyor. Halkı, bilhassa gençleri îmansız yaparak kendisine bağlıyor. Ben bütün mevcudiyetimle bunlarla mücadele ederek gençleri ve Müslümanları îmana dâvet ediyorum. Bu îmansız kitleye karşı mücadele ediyorum. Bu mücahedem ile inşaallah Allah huzuruna girmek istiyorum, bütün faaliyetim budur. Beni bu gayemden alıkoyanlar da, korkarım ki bolşevikler olsun. Bu îman düşmanlarına karşı mücahede açan dindar kuvvetlerle el ele vermek, benim için mukaddes bir gayedir. Beni serbest bırakınız. Elbirliğiyle komünistlikle zehirlenen gençlerin ıslahına ve memleketin îmanına, Allah'ın birliğine hizmet edeyim.

meti iğfal ve adliyeyi iki defadır şaşırtıp der: «Risale-i Nur ve şakirdleri, dini siyasete âlet eder, emniyete zarar ihtimali var.»

«SİYASETLE ALÂKASI YOK»

Hey bedbahtlar! Risale-i Nur'un gerçi siyasetle alâkası yoktur; fakat küfr-ü mutlakın altı olan anarşiliği ve üstü olan istibdat-ı mutlakı esasiyle bozar, reddeder. Emniyeti, âsâyişi, hürriyeti, adaleti temin ettiğine, yüzer hüccetlerden biri, bu müdafaanamesi hükmündeki Meyve Risalesi'dir. Bunu âli bir heyet-i ilmiye ve içtimaiye tetkik etsinler; eğer beni tasdik etmezlerse, ben her cezaya ve işkenceli idama razıyım!»

Mevkuf
SAİD NURSÎ

«Reis Beyefendi!

Kararnamede üç madde esas tutulmuştur.

BİRİSİ :

Cemiyettir. Ben buradaki bütün Risale-i Nur şakirdlerini ve benimle görüşenleri, veya okuyan ve yazanlarını ayniyle işhad ediyorum, onlardan sorunuz ki, ben hiç birisine dememişim; «Bir cemiyet-i siyasîye veya cemiyet-i Nakşiye teşkil edeceğiz.» Daima dediğim budur: Biz, imanımızı kurtarmaya çalışacağız. Umum ehl-i iman dahil oldukları ve üç yüz milyondan ziyade efradı bulunan bir mukaddes cemaat-i İslâmiye'den başka mabeynimizde medar-ı bahs olmadığını ve Kur'an'da «Hizbullah» namı verilen ve umum ehl-i imanın uhuvveti cihetiyle kendimiz, Kur'an'a hizmetimiz için, Hizb-ül-Kur'an, Hizbullah dairesinde bulmuşuz.

Eğer kararnamede bu mânâ murad ise, bütün ruhumuzla, kemal-i iftiharla itiraf ederiz. Eğer başka mânâlar murad ise, onlardan haberimiz yoktur!

İKİNCİ MADDE :

Kararnamenin itirafiyle, Kastamonu Zâbıtasının rapor ve tasdikiyle, hiç neşrolunmayacak tarzda odun ve kömür yığınları altında ve mıhlı sandıklarda bulunan ve Eskişehir Mahkemesinin tetkikinden ve tenkidinden geçen ve bir hafif cezayı çektiren ve kat'iyyen mahrem tutulan «Tesettür Risalesi» ve «Hücumât-ı Sitte ve Zeyli» risalesi gibi kitaplardan bazı cümlelerine yanlış mânâ vererek, dokuz sene evvelki zamana bizi götürüp, cezasını çektiğimiz suç ile mes'ul etmek istiyor.

ÜÇÜNCÜ MADDE :

Kararnamede kaç yerinde: «Devletin emniyetini ihlâl edebilir ve yapabilir.» gibi tabirlerle imkânât, vukûât yerinde istimal edilmiş. Herkes mümkündür ki, bir katl yapsın, bu imkân ile mes'ul olabilir mi?

Makam-ı iddia, Risale-i Nur'un içtimaî derslerine ilişmek fikriyle, «Dinin tahtı ve makamı, vicdandır; hükme, kanuna bağlanmaz. Eskiden bağlanmasıyle içtimaî keşmekeşler olmuştur.» dedi. Ben de derim ki: «Din yalnız iman değil, belki amel-i salih dahi dinin ikinci cüz'üdür. Acaba katl, zina, sirkat, kumar, şarap gibi hayat-ı içtimaiyeyi zehirlendiren pek çok büyük günahları, işleyenleri onlardan men'etmek için, yalnız hapis korkusu ve hükûmetin bir hafiyesinin görmesi tevehhümü kâfi gelir mi? O halde; her hanede, belki herkesin yanında daima bir polis, bir hafiye bulunmak lâzım gelir ki, serkeş nefisler kendilerini o pisliklerden çeksinler. İşte Risale-i Nur, amel-i salih noktasında, iman canibinde, herkesin başında, her vakit bir mânevî yasakçıyı bulundurur. Cehennem hapsini ve gazab-ı İlâhîyi hatırına getirmekle fenalıktan kolayca kurtarır.

Hem makam-ı iddia, bir risalenin güzel ve fevkalâde kerametkârane bir tevafukunun imza edilmesiyle «Bir cemiyet efradı» diye mânâsız bir emare beyan etmiş. Acaba esnafların ve hancıların defterlerinde bulunan bu nevî imzalara cemiyet ünvanı verilir mi? Eskişehir'de aynı böyle bir vehim oldu.

Cevap verdiğim ve **Mu'cizat-ı Ahmediye Risalesi**'ni gösterdiğim zaman taaccüble karşıladılar. Eğer mabeynimizde dünyevî bir cemiyet olsaydı, bu derece benim yüzümden zarar görenler, elbette kemal-i nefretle benden kaçacak idiler. Demek nasıl ben ve biz, İmam-ı Gazâlî ile irtibatımız var, kopmuyor, çünkü uhrevîdir, dünyaya bakmıyor; aynen öyle de: Bu mâsum ve safi ve halis dindarlar, benim gibi bir biçareye iman derslerinin hatırı için bir kuvvetli alâka göstermişler. Ondan bu asılsız, mevhum bir cemiyet-i siyasiye vehmini vermiş. Son sözüm:

HASBÜNALLAHÜ VE Nİ'MEL VEKİL.

Mevkuf, Haps-i Münferitte
Said Nursî (1)

«MEDRESE-İ YUSUFİYE»

Bediüzzaman Said Nursî hapishaneye, Yusuf Aleyhisselâmın yedi yıl hapiste kalmasına telmihen, «Yusufiye Medresesi» der. Şâir ve edip Ali Ulvi Kurucu bu hususu şöyle ifade eder:

«Zindanlar ona bir gülistan olmuş; oradan ebediyetlerin nurlu ufuklarını görür. İdam sehpaları, birer vâiz ve irşad kürsüsüdür. Oradan insanlığa ulvî bir gaye uğrunda sabır ve sebat, metanet ve celâdet dersleri verir. Hapisha-

---

(1) Tarihçe-i Hayat, S. 323

neler birer Medrese-i Yusufiye'ye inkılâb eder. Oraya girerken, bir profesörün üniversiteye ders vermek için girdiği gibi girer. Zira oradakiler, onun feyz ve irşadına muhtaç olan talebeleridir. Her gün birkaç vatandaşın imanını kurtarmak ve canileri melek gibi bir insan haline getirmek, onun için dünyalara değişilmez bir saadettir.» (1)

HASTALIK VE IZDIRAP DOLU GÜNLER

Denizli Hapsinden önce ve sonra Said Nursî'yi zehirlerler. Dehşetli hastalık ve ızdıraplı günlerden sonra, Allah'ın yardımı ile iyileşir, sıhhat bulur. Bu hususu da kendi kaleminden takip edelim:

«Ramazan-ı Şerif'ten bir gün evvel, gizli zındık düşmanlarım tarafından verildiğine kuvvetli ihtimal verdiğimiz —doktorun tasdikiyle— bir zehirin hastalığıyle, hararetim kırk dereceden geçmeye başlamış iken, Kastamonu'da Adliye müdde-i umumîleri ve taharri komiserleri, menzilimi taharri etmeye geldiler. Ben, o dakikadan sonra, başıma gelen dehşetli taarruzu, bir hiss-i kabl-el-vuku ile anlayarak ve «Şiddetli zehir hastalığım dahi ölüme gidiyor.» diye Isparta Vilâyetinde kıymettar kardeşlerimin kucaklarında teslim-i ruh edip, o mübarek toprakta defnolmamı, kalben niyaz ettim. Hizb-ül-Ekber-ül-Kur'an'ı açtım. Birden bu Âyet-i Kerime karşıma çıktı: «Bana bak!» dedi. Ben de baktım, üç kuvvetli emare ile mânâ-yı işârî bana ve bize teselli veriyor. Şimdi başımıza gelen bu musîbeti, bir cihette hiçe indirdi ve Isparta'ya mevkufen beşinci nefyimi; o kalbî duamın kabul olmasına delil eyledi:

Birinci emare : (Şeddeler sayılır) Hesab-ı ebcedî ile, bin üçyüz altmış iki, (1943) bu senenin Arabî aynı tarihine tevafuk edip, mânâsıyle der: «Sabreyle! Başına gelen kazayı Rabbaniye'ye teslim ol! Sen inayet gözü altındasın,

---

(1) Aynı eser, S. 7

merak etme! Geceler de tesbih ve tahmidata devam ey-le!» (1).

Bediüzzaman Said Nursî, Denizli Hapsinde iken, bu hadise dolayısıyle Nur Risaleleri Denizli ve civarında merakla okunmaya başlanmıştı. Bu arada Denizli'nin büyük âlimlerinden, edip ve mutasavvıf, öğretmen Hasan Feyzi Efendi de Nur Risalelerini tetkike başladı. Kısa zamanda Bediüzzaman'ın ehemmiyetli talebelerinden biri oldu. Yazdığı uzun bir şiirinde şöyle diyordu:

«Yollarda bıraktık geçtik dervişi
Attık gönüllerden öyle teşvişi
Kâfi bu parlayan Nur'un güneşi
Ey ma'kes-i rahmet-i âlem Risale-i Nur.» (2)

Tahliyeden sonra Bediüzzaman Said Nursî Ankara'dan emir gelinceye kadar Şehir Otelinde iki ay kaldı. Denizli'deki dostları ve Hasan Feyzi kendisini ziyarete geliyorlardı.

AĞUSTOS 1944

Ağustos sonlarında Ankara'dan gelen bir emirle Bediüzzaman'ı Emirdağ'ına gönderdiler.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Denizli'den ayrılacağını işiten Hasan Feyzi, bu ayrılığın verdiği acı ile çok üzgündü. Üstadını yolcu etmeye geldi. Tam otobüsün ayrılacağı anda, pencereden Bediüzzaman'ın kucağına şu ayrılık şiirini bıraktı:

---

(1) Aynı eser, S. 329
(2) İman Hakikatleri, Bediüzzaman Said Nursî, S. 151

Çekilip nur-u hidayet, yine zindan olacak,
Yine firkat, yine hasret, yine hüsran olacak.
Yine sen, yaş yerine kan akıtıp ağla gözüm.
Çünkü hicran dolu kalbim yine hicran olacak.

Yine göç var diye mecnuna haber verme sakın!
Yine matem, yine zâri, yine efgan olacak.
Açılan ol gül-ü tevhid, sararıp solsa gerek;
Kapanıp kâbe-i irfan, yine viran olacak.

Haber aldım ki yarın yad olacakmış bize yar,
Ne büyük yare ki, kimler buna derman olacak?
Bu büyük derd-i elemden kime şekva edeyim?
İşiten nâlemi, hep ben gibi nâlân olacak.

O şifa-bahş olan envarını sen çeksen eğer,
Bana kim nur verecek, kim bana lokman olacak?
O temiz pâk nefsin, âb-ı hayatı bu çölün;
Onu, dûr etme ki, her ferd ona reyyan olacak.

Hele ol nur-u şerifin kime değmişse eğer,
Küçücük zerre de olsa, meh-i tâbân olacak,
O lütufkâr, o kerem-kâr eli öptükçe benim,
Bu küçük kalb-i hazinim yine handan olacak.

Bâb-ı feyzinden ırak olmayı asla çekemem,
Dahi nezrim bu ki canım sana kurban olacak.
Nazarın erse garib başıma ey Nur-u Hüdâ,
Bu gün artık bu hakir bendede umman olacak!

Bu anasır, yüzüne her ne kadar çekse hicab
Yine haksın, buna şahid yine Kur'an olacak.
Kâb-ı Kavseyn'den alıp dersimi bildim ki ayân,
O güzel nur-u bedî, manevî sultan olacak.

Sakınıp, Feyzi-i biçareye bahs açma bugün;
Yeni baştan, yine şeyda, yine giryan olacak.

....

Bâb-ı Feyzinden ırak olmayı asla çekemem,
Dahi nezrim bu ki canım sana kurban olacak.»

Biçâre Talebeniz
HASAN FEYZİ

diyen Hasan Feyzi bu ayrılığa hakikaten dayanamaz, ilim ve iman ile bağlandığı Üstadından gelen ayrılık elemi ile, kısa zaman sonra 13 Kasım 1946 Çarşamba günü Hakk'ın rahmetine kavuştu.

1944 AĞUSTOS SONLARI

Emirdağ hükûmet doktoru ve aynı zamanda İskân Müdürü olan Doktor Tahir Barçın, yorucu bir yaz mesaisinden sonra hükûmet konağının önünde birkaç arkadaşı ile oturmuş çay içmekte...

İkindi serinliğinde çayını yudumlayarak günün yorgunluğunu gidermeye çalışmaktadır. İlçenin köylerine de bakan Tahir Bey, bütün gün çalışmakta ve çok yorulmaktadır. O gün de böyle bir yorgunluğu çay bahçesinde gidermektedir. Vakit geçmekte, güneş guruba yaklaşmaktadır. Bu esnada Afyon istikametinden bir toz bulutu kalkmakta, anlaşılan Afyon'dan bir vasıta gelmektedir. Az sonra Emirdağ'a giren bir yol kavşağında, hükûmet binasının yanında ve Tahir Bey'in önünde durur. Araba durmasıyla beraber, içinden yetmiş yaşlarında, başında sarık, sırtında cübbe, bir zat iner. Arkasından da vazifeli memurlar... Yetmişlik zatın elinde bir seccade, telâşla temiz bir yer aramakta, halinden anlaşılan, namaz kılacak... Bunun için münasip bir yer aramakta... Çünkü ikindi namazının vakti geçmek üzeredir. Dr. Tahir Beyin masasından kalkan arkadaşı, telâşla ona nereli olduğunu, nereden geldiğini ve nereye gideceğini sormakta. O, bu sualleri cevapsız bırakarak, namaz kılacak yeri ve kıbleyi sorar. Seccadesini hemen oraya

sererek, namaza durur. Vazifelilerden biri, Dr. Tahir Barçın ve arkadaşlarının yanına gelir. Bu sefer masadakiler merak ve heyecanla Tahir ismindeki polis memuruna, «Kimdir bu zat? Nereye gidiyorsunuz? Nereden geliyorsunuz?» gibi sual yağmuruna tutarlar. Memur da: «Bu zat büyük bir hocaymış, derin bir hocaymış. Çok büyük bir âlimmiş. Türkiye'de bunun gibi büyük bir âlim yokmuş. İsmi Bediüzzaman Said Nursî... Buraya gönderdiler. Burada kalacakmış.»

Bakınız, bu manzarayı «Minyeli Abdullah» yazarı Hekimoğlu İsmail nasıl anlatıyor:

EMİRDAĞ'DA SABAH

«Güneşin devri dönmüştü; akşam adım adım yaklaşıyor, gölgeler uzuyordu. İnsanlar kadar hattâ «şeyler» kadar gölge vardı. Vatanın yüzü gölgeleniyordu.

Bir zat girdi Emirdağ'ına! Yol kavşağının başında durdu. Hep yol kavşağında değil miyiz zaten? Kârla zararın, iyi ile kötünün ve doğru ile yanlışın... Fakat, o bildiğiniz yollardan birinin kavşağında durup, kendine benzemeyen birine ezanı sordu:

O, başını salladı: «He» diye.

Bir kişi Ezan'ı okumuş, binlerce kişi dinlemişti. Ta uzaklardan akis yaptı:

— Allahü Ekber!

Herkes didiniyor; çırpınıyor, herkes bir rüya görüyordu. Kâbus mu kâbus!...

Sonra da kıbleyi sordu. Beriki kolunu uzatarak gösterdi. Şaşkındı, konuşmaya mecali yoktu. Gelen zat kendine hiç mi hiç benzemiyordu. Ya biz ondan değildik, ya o bizden... Lâkin Türkçe konuşuyor ve dedeme benziyordu.

Omuzundaki seccadeyi serdi yere; sermesiyle namaza başlaması bir oldu. Dikili kaldı yanında iki jandarma

neferi; pürsilâh bekliyorlardı. Neyi bekliyorlardı? Sayfa sayfa, cilt cilt tarih olan şu zatı mı? O'nu mu bizden, bizi mi O'ndan koruyorlardı? Yoksa namazı süngülerin arasına mı almışlardı? Yahut, O Emirdağı'nı yerle bir mi edecekti? Acaba jandarma neferleri neyi bekliyordu? Bilinmedi gitti, bu sır...

Birdenbire hayalim Süleymaniye'ye kaydı. Sinan, gökyüzünü ellere yaklaştırmak için kubbe yapmıştı. Bu zat için yeryüzü bir cami ve bu iki jandarma neferi iki mermer sütundu. Gökyüzü süngülerin ucunda duruyordu.

O, Emirdağı'na gelmişti. Binlerce insan vardı, amma yine de yalnızdı. Garipliğini namaz kılışında bile okumak mümkündü. Belki aç karnına, taş basar gibi ellerini bağrına bağlamış, yahut gömmüş, iki kat idi. Dost bulamayınca Allah'a iltica etmiş, sanki O'na misafir, sanki O'nun evindeydi.

Hürmeti bu derece dıştan okunur, bu derece hali bilinirdi.

Öyle rahat namaz kılıyordu ki, jandarmalardan birinin gölgesi üstüne düşmüştü; anlaşılan, kendini çoook emniyette hissediyordu.

İBN-İ KEMAL Mİ? ZENBİLLİ Mİ?

Velhasıl herşeyi ile garip bir zattı. Adı da kendi gibiydi. O, sanki bir İbn-i Kemal, yahut Zenbilli, yahut Ebû Suud'tu.

Bunlara «Kimdir?» deme Allah aşkına! Ne çabuk unuttun? Bunlar senin de, benim de dedemdi!...

Evet, evet! diliyle, şekliyle, yazısiyle dedemiz olan bu zat, mezardan kalkmış, şimdi Emirdağ yol kavşağında namaz kılıyordu. Yanında iki jandarma vardı ama; onlar da onun torunuydu. «Evlâdım» derdi. «Kardeşim» derdi. Kendisine kelepçe vuranları bile severdi. İlme ve fenne o de-

rece düşkündü ki, kelepçede sanat var diye onu da beğenirdi. Hele hapishaneler, vatanın bir parçasıydı... Diyar diyar sürgün gezerdi. Vatanını gezdirenlere dua eder, hidayet dilerdi. Kısacası yazılmayan hayatı bir eserdi.

Bir Kur'an, bir de kitab-ı kâinatı okurdu. Başka kitap vermezlerdi. Bunları da elinden alamazlardı.

O gün Emirdağ'da kıyamet kopmuştu. Çünkü akşam üzeri güneş doğmuştu. İki güneşi bir arada gördü Emirdağ'lılar. Fakat kör olanlar gece nasıl yürürse, gündüz de öyle yürürdü... Emirdağ'da emir vardı. Güneş balçıkla sıvanacak ve minareye kılıf uydurulacaktı.

EMİRDAĞ'A GÜNEŞ DOĞMUŞTU

Emirdağ'da, gönüller aydınlandı. İnsanlar, hattâ her şey sıcak sıcak, cana yakın oldu. Her şey erimiş kardeş kardeş birbirine sarılmıştı: Emirdağ'a güneş doğmuştu...

Emirdağ'dan yüzlerce kilometre uzaktayım. Fakat bir sıcaklık var içimde... Dün bir Emirdağ'lı gördüm, yanıyordu... «Battı mı?» dedim. «O güneş?» Kalbini gösterdi, gözlerim kamaştı, bakamadım. Herkes ayna olmuş, her aynada o güneş parlıyordu.

Işığa düşman olan aydınlar, o aynaları kırdılar. Yine de her bir ayna parçasında bir güneş göründü. (1).

BEDİÜZZAMAN EMİRDAĞ'DA

Dr. Tahir Barçın, Bediüzzaman Said Nursî'yi Emirdağ nüfus kütüğüne kaydeder. Nurs Köyünde dünyaya gelen Said Nursî, birçok beldeleri gezdikten sonra artık Emirdağlı olur!...

Emirdağ'daki hayatı şöyle hülâsa olunabilir:

«Daimî tarassut altındadır. Mahkemeden beraet kazan-

---

(1) Emirdağ'da Sabah, Hekimoğlu İsmail; Yeni Asya 10 Mart 1972

ması ve eserlerinin iade edilmesine rağmen, serbest bırakılmış değildir. Eskisinden daha ziyade kontrol ve mütemadiyen pencere ve kapısından nezarete mâruzdur. Denizli hapsinin bir aylık sıkıntısını bazan bir günde Emirdağ'da çekiyordu. Üstada yapılan bed muameleler ve tavır, Emirdağ ahalisince yakından bilinmektedir. Denizli Mahkemesinin beraeti üzerine, mahkeme eliyle Nurların intişarına ve Said Nursî'nin hizmet-i imaniyesine sed çekemeyen gizli dinsizlik komiteleri, bu defa başka yollardan, idarî makamları evhamlandırıp aleyhine geçirerek, hattâ imhasına bile çalışıyorlardı. Bu plân kat'î idi.

HALKIN ALÂKASI

Bir bekçi kapısı önünden ayrılmazdı. Üstad ile görüşebilmek pek müşküldü. Emirdağ'da ilk defa Üstadla yakından alâkadar olan Çalışkanlar hanedanı, kasabalarına nefyedilen bu âlim ve fâzıl ihtiyar zata yakından dostluk göstermişler, hizmetine koşmuşlar, sırf lillah için olan bu irtibatlarını sû-i tefsir edenlerin yalan ve tezviratına aldırmayarak alâkalarını gevşetmemişler, samimî bağlılık ve hizmetlerine devam etmişler. Çalışkanlarla beraber Emirdağ'da birçok sadık mü'minler Nur'a talebe olmuşlar, üstadın hizmet-i Nuriyesine iştirak etmişler, Nur Risalelerini okuyup yazmağa ve etrafa neşre başlamışlardı.

Üstadın Emirdağ'da ikametinden sonra, Risale-i Nur'un dersleriyle halkın mühim bir kısmının, ilim, iman, ahlâk ve fazilet bakımından terakki ettiği herkesçe malûm olduğu gibi, resmî zatların ikrariyle de sabittir.

Emirdağ talebeleri, Üstadın Emirdağ'daki hayatına dair diyorlar ki, Üstad Emirdağ'da daimî tarassut altında bulunuyordu. Açık havalarda gezmeğe çıkardı. Üstadın bahar ve yaz mevsimlerinde mutlaka kırlara çıkmak, âdeti idi. Yalnız başına gider, birkaç saat kalır, sonra evine

dönerdi. Kırlara çıktığı zaman, umumiyetle arkasından takip ettirilirdi. Bazan bekçiler, bazan jandarmalar takip ederdi. Hattâ bir defa arkasından kurşun attırılmış, fakat isabet etmemiştir. Bir gün, bir resmî memur arkasından koşarak, «Dışarı çıkmak yasak! Başına bere koyamazsın, sarık saramazsın!» diye mütehakkimâne ve mütecavizâne ifadeler kullanmış, Üstad da geriye dönmüştür. Bu tarz muameleler çoktur.

Üstadın Emirdağ'daki hizmeti ve meşgalesi, başka yerlerde olduğu gibi, yalnız bir vazifeye münhasır değildi. Gerek lahikalardaki mektuplardan, gerek ziyaretine gelen dostların ve eski ilim arkadaşları ve talebelerinin ihbarından ve gerekse de kendisiyle yakından alâkadar olan talebe, komşu ve halkların müşahedatından anlaşılıyor ki, Hakka müteveccıh hakikatten nebean eden müteaddit hizmetleri, vazifeleri vardı ve her bir günde de, bu vazifelerini ifaya çalışırdı. Hakaik-ı Kur'aniye Nurları olan «**Sözler**», «**Lem'alar**» gibi eserlerini te'lif, tashih ve neşr ile meşgul olmakla beraber, kelimat-ı kudret olan masnuat ve mevcudatı seyr ve temaşaya, kitab-ı kâinatı mütalâaya müştak idi. Zemin yüzünde yazılan bahar sahifesinde teşhir edilen rahmet ve hikmetin mu'cizeli eserlerini eşcar, nebâtat ve hayvanattaki san'at-ı ilâhiyenin harikalarını semalarda parıldayan tevhid sikkelerini okumaya ziyadesiyle meftun idi.

Böylece hakaik-ı imaniyenin, mârifetullahın nihayetsiz ufuklarında hakkalyakin mertebesinde kanat açıp geziyordu.

Esasen, Kur'andan aldığı mesleğinin bir esası, tefekkürdür. Eserlerinde insanı daima tefekküre sevkeder ve tefekkürü ders verir. İlim ve tefekkür ile kazanılan mârifet-i ilâhiyenin, ruh için kâinat vüs'atinde bir genişlik temin ettiğini ifade ederdi.

Bir siyasî memurun iğfali ve imhası için yukarıdan emir aldık demesine aldanan bir bekçibaşı, Üstadın pence-

resine geceleyin merdivenle çıkarak yemeğine zehir atmış, ertesi gün Üstad zehirlenerek kıvranmaya başlamıştır. Zehirin tesiri çok büyük olduğu halde, kendisi: «Cevşen-ül Kebir gibi evrad-ı kudsiyenin feyziyle ölümden muhafaza olunuyorum. Fakat hastalık, ızdırap çok şiddetlidir.» derdi. Bir hafta kadar aç-susuz denecek bir halde, perişan bir vaziyette inlemiş, sonra biiznillah şifa bulup, tekrar tashihat gibi Risale-i Nur vazifeleriyle iştigale başlamıştı. Bu şiddetli hastalık zamanlarında asla namazlarını terketmedi. Yalnız ikinci ve üçüncü zehirlenmek zamanında tahammülü gayr-i kâbil bir hastalıkta, iki - üç gün farzını yatağında ancak kılabildi.

Ölüm tehlikesi geçirdiği günlerde, bir gece sabaha kadar yanında nöbet bekleyip gözyaşları içinde Üstada dikkat eden iki talebesi diyor: «Sabaha yakın, gözleri kapalı olduğu halde doğruldu, ellerini dergâh-ı İlâhiyeye açıp yavaş bir sesle birkaç kelime ile Risale-i Nur hizmetinin inkişafına ve talebelerinin selâmetine dua etti. Sonra bayılmış vaziyette yatağa düştü.» (1)

TAHIR BARÇIN DIYOR Kİ :

Emirdağ Hükûmet Tabibi Dr. Tahir Bey'in, Bediüzzaman'la geçmiş çok hatıraları var. «Bediüzzaman Said Nursî'yi çeşitli zamanlarda zehirlediler.» diyen Tahir Barçın, «Eskişehir hapsinde de tifo aşısı diye sol meme üzerinden zehir şırınga ediyorlar. Vücut zehiri tecrit ediyor. Orası sertleşmiş kalmıştı. Zamanla orası yavaş yavaş balmumu şeklini almış. Bir defasında kopmuş oradan. Parçasını ayırmış, saklamış. Bir gün ziyaretine gittiğimde, «Bak!» dedi. O parçayı sol göğsünün üzerinde çukurluğa koyuyor. Tam oraya uyuyor. Zehirlediklerini ispat ediyor. Her şeyi

---

(1) Tarihçe-i Hayat, S. 361 vd.

isbatlı, isbatsız bir şeyi yok. Uydurma değil... Halbuki deri altında her şey kana karışır. O karışmamış, sertleşmiş kalmış. Cenab-ı Hak muhafaza ediyor.» diye hatırasını bize nakletti.

İMANLARIN KURTULMASINA ÇALIŞIRDI

Emirdağ'da Bediüzzaman Said Nursî'ye yapılan zulümlerden birisine şahid olan Hamza Emek, bu hadiseyi aynen şu şekilde anlatıyor:

«Sıra ile birer gün Üstadın hizmetinde nöbet tutuyorduk. Kardeşlerimiz bana dediler ki: «Sen yalnızsın, onun için sen de Pazar günü tut. Dükkânın kapalı kalmasın.» Ben de Pazar günleri tutuyordum. Her Pazar tashih edeceği kitapları, çay takımını alır, beraber Üstad'la kıra gideriz. Kıra gittiğimiz zaman, Üstad tashihatla meşgul olur. Veyahut okurdu. Biz kendisinden biraz aralıklı dururduk. Yani gelip gidenler Üstadı rahatsız etmesin diye. Aynı zamanda çayını yaparız, götürürüz. Bir Pazar günü idi. Beraber evden çıktık, Çarşı Camiine geldik. Üstad orada abdest tazeledi. Bana dedi ki: «Kardeşim! Sen bugün gelme.»

«Peki efendim.» dedim. Eve gittim. Bir müddet sonra kaymakam emir vermiş. Konya'lı Jandarma Başçavuşu Ziya, yanına iki jandarma almış, bekçi Halil'i almış. (Bu bekçi Halil daha sonra perişan bir vaziyette öldü, gitti) Üstadın kırda sarığına tecavüz etmişler. Üstadı karakola getirmişler. Başından sarığını almışlar. Benim haberim oldu. O sırada Eskişehir'den Binbaşı Reşat Bey gelmişti.

«Ben Üstadı ziyaret edeceğim.» dedi.

Dedim: «Efendim! Üstadı karakola götürmüşler, vaziyet böyle. Ben de oraya gidiyorum.» Hemen karakola koştum. Baktım Üstad karakoldan başında bir takke ile dışarı çıkıyor. Üstad beni görünce, «Gel kardaşım, gidelim.» dedi.

Eve döndük, Üstad karyolasına oturdu. Ben sobayı yaktım. Üstad her zaman soba yaktırır. Pencereyi de açtırır. Odayı havalandırırdı. Bir ara ben fırsat bulup, «Efendim! Eskişehir'den Binbaşı Reşat Bey gelmiş. Ziyaretinize gelmek istiyor.» dedim. «Getir.» dedi. Ona bir sandalye verdi. Üstad O'na geçmiş hatıralarından anlattı. Divan-ı Harpte Hurşid Paşa'nın suallerine şiddetli cevaplar verdiğini, Rus başkumandanına ayağa kalkmadığını, Hutuvat-ı Sitte isimli eseriyle İngiliz kumandanının başına vurduğunu anlattı. Daha sonra uzun bir ders yaptı. Ve en nihayet, Kur'an-ı Kerim başı ucunda asılı duruyordu, onu göstererek:

«Kardaşım Reşat Bey! Şu Kur'an hakkı için: Şu, Üstadım İmam-ı Ali (R.A.) nin Celcelutiyesidir. Ben bunu 30 senedir vird edinmişim, okuyorum. Daimî bir virdim olarak okuyorum. «Fakat» dedi. Şöyle aniden açtı. «Şu iki satır var ya!» dedi. «Bu iki satırı hiç okumamışım.» dedi. «Diyeceksiniz ki: Üstadım senelerdir bunu okuyorsun da, bu iki satırı niçin okumuyorsun?

Üstadım İmam-ı Ali (R.A.) burada buyuruyor ki: — Yâ Said! Sen bunaldığın zaman bu iki satırı oku. Cenab-ı Hak ifritlerden sana iki hadim gönderecek. Ben de bunu tabii, hiddetli zamanımda okuyacağım. Karşıma geldiği ve «Emret!» dedikleri zaman emredeceğim... Bizim vazifemiz hizmettir. İhlâsla vazifemize devam etmektir. Ben bunu okumamışım. Ve okumuyorum. Yoksa bu zalimlerin bin tanesinin canını, Cehenneme bir günde gönderirim. Hiçbir talebemin de elini kana bulamam.

Kuvvet var, istimal etmek yok.»

Üstad daima şefkat, merhamet ile imanların kurtulmasına çalışırdı.

Hayatın zevkini ve lezzetini isterseniz, hayatınızı îman ile hayatlandırınız ve Feraizle zinetlendiriniz. Ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz.

CAMİYE GİTMEYECEKSİN

Yetmiş beş yaşındaki Bediüzzaman, bakınız kendisine yapılan kötü muameleleri nasıl anlatıyor:

«Bayramın ikinci gününde teneffüs için kırlara çıktığım zaman, ehemmiyetli bir memur tarafından beş vecihle kanunsuz bir taarruza mâruz kaldım. Cenab-ı Hak, rahmet ve keremiyle, belime, başıma yüklenen Risale-i Nur eczalarını; ve ruhuma ve kalbime yüklenen şakirdlerinin haysiyet ve izzet ve rahatlarını muhafaza için, fevkalâde bir tahammül ve sabır ihsan eyledi. Yoksa bir plân neticesinde beni hiddete getirip, Risale-i Nur'un, bahusus Âyet-ül Kübrâ'nın fütuhatına karşı bir perde çekmek olduğu tahakkuk etti. Sakın, sakın hiç kederlenmeyiniz, merak etmeyiniz, hem telâş etmeyiniz, hem bana acımayınız. Şeksiz şüphesiz inayet-i ilâhiyye perde altında bizi muhafaza etmektedir.» (1).

«Afyon Emniyet Müdürüne derim ki:

Müdür Bey! Dünyada eski zamandan beri görülmemiş bu derece kanunsuz ve mânâsız ve maslahatsız tecavüzler bana geldiği halde neden aldırmıyorsunuz? Bir misali:

Camiye, halî zamanda, cemaat hayrına sahip olmak için, bazı bir - iki adamdan başka kimseyi yanıma kabul etmediğim halde, resmen, «Katiyyen camiye gitmeyeceksin!» deyip, bu gurbette hastalık ve ihtiyarlık ve yoksulluk

---

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 386

içinde bu ihanet hangi kanunladır? Hangi maslahat var? Haberim olmadan, caminin halî bir yerinde iki - üç tahta, bir kilimle beni üşütmemek fikriyle bir zatın yaptığı iki kişilik bir settare yüzünden ehemmiyetli bir mesele şeklinde, hem bana, hem umum halka mânâsız telâş vermek hangi kanunladır? Hangi maslahat var? Soruyorum.

Bana bu ihanetleri yapanların hiçbir bahaneleri yoktur. Yalnız teveccüh-ü âmmeyi bahane edip, bu menfî adama neden hürmet ediyorsunuz?... Ben de derim:

Bütün dostlarım biliyorlar ki; Ben, şahsıma karşı hürmeti ve teveccüh-ü âmmeyi istemiyorum, reddediyorum. Benim hakkımda başkalarının hüsn-ü zannını kabul etmediğim halde, hangi kanun beni mes'ul eder ki; ihtiyarım ve rızam haricinde, başkasının hüsn-ü zanniyle bana ihanet ediliyor. Farz-ı muhal olarak, bu teveccüh-ü âmme hakikat da olsa; vatana, millete faidesi var, zararı olmaz. Hem eğer, bir parçasını ben de kabul etsem; bu ihtiyarlık, hastalık, yoksulluk ve soğuk bir oda içerisinde, dehşetli bir haps-i münferidde, zarurî hizmetlerimi görmek için bir - iki insanın dostluğunu kabul etmekliğimde hangi fenalık var? Hangi kanun bunu meneder? Bir - iki işçi çocuktan başkasını benimle temas ettirmemek hangi kanunladır? O işçi çocuklar her vakit bulunmadığı için, kendim işimi göremiyorum. Bu dehşetli vaziyeti, elbette bu memlekette inzibat ve hükûmet ve idare adamları nazar-ı ehemmiyete almak borçlarıdır. Cidden alâkadar eder diye size beyan ediyorum.» (1).

Emirdağ'da bir Tecrid-i Mutlakta
Said Nursî

---

(1) Aynı eser, S. 394

ARALIK 1947

1947 senesinin son ayında Afyon'dan Emirdağ'a yapağı tüccarı (1) kıyafetine bürünen Komiser Abdurrahman Akgül, Hasan Kuşaksız ve Salih Çakırtaş isimlerindeki üç sivil polis memuru gelir. Bunların polis olduğunu ve Bediüzzaman'ı takip edeceklerini Emirdağ'da yalnız iki kişi bilmektedir. Bunlar da; Emirdağ Kaymakamı ile jandarma kumandanıdır. Bunlar Said Nursî'nin evinin civarında dolaşarak takip etmeğe başladılar. Bir ara evin karşısındaki kahvehaneye oturarak kâğıt oynamaya başladılar. Bu sırada Bediüzzaman bunlara Ceylân Çalışkan (2) ismindeki talebesini göndererek evine davet etti. «Sizi Bediüzzaman evine davet ediyor.» diyen Ceylân Çalışkan'a polisler şaşkın şaşkın bakarlar. «Kim bu Bediüzzaman?» derler. Ceylân da, «Karşıdaki ev Bediüzzaman Said Nursî'ye aittir. Kendisi sizi davet ediyor, sizinle görüşecek.» der. Bunun üzerine komiser peki diyerek polis Hasan Kuşaksız'ı gönderir. Daveti kabul ederek gelen memur, kendilerinin elektrik teknisyeni olduklarını söyledi.

Bediüzzaman ise buna imanî ve ahlâkî dersler verdi. Nur Risalelerinin imanî derslerinin her ferdin kalbinde manevî bir yasakçı bıraktığını, Nur'ların mânevî zabıta me-

---

(1) Komiser Abdurrahman Akgül'ün ifadesine göre «elektrik teknisyeni».

(2) Ceylân Çalışkan, henüz bir ortaokul talebesi iken Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'an ve iman hakikatlarına ait derslerini dinlemiş, kısa zamanda yüksek zekâ ve kabiliyetiyle ona talebe ve hizmetkâr olmuştu. 1930 yılında Emirdağ'da dünyaya gelen Ceylân Çalışkan, uzun yıllar Bediüzzaman'a hizmet etmiş, hususî şoförü olarak da arabasını kullanmıştı. 22 Ağustos 1963'de bir trafik kazasında, genç yaşında ebediyete göç etmişti.

muru olduğunu, vatan ve milletin huzur ve âsâyişine hizmet ettiklerini anlattı.

Daha sonra Bediüzzaman Said Nursî'nin mânevî şahsiyetini yakından gören memurlar, çok şaşırdılar. Hayret içinde oradan ayrıldılar.

Daha sonra mutlak surette emir alan başka bir memur, bir kâğıda: «Said'in hizmetçisi buradan Said'e rakı aldı.» diye yazıyor. Rakıcı dükkânında sarhoş bir adama bu kâğıdı imzalamasını söylüyor. O sarhoş adam: «Tövbeler olsun, bu yalanı kim imza eder?» Memur ne kadar imzalatmak için uğraşsa da muvaffak olamaz. Aynı gece bu memur, beraber rakı içtiği arkadaşlariyle gezerken aralarında bir kavga cereyan eder. O müfteriye orada dayak atarlar ve tabancasını alırlar.

Vazifeli memurlar Emirdağ'daki Nur talebelerini tesbit etmeye başlarlar. İşlerinde, güçlerinde, ilçenin ahlâk ve faziletleriyle tanınan insanları yakında başlarına gelecek musibetten habersizdirler.

23 OCAK 1948

Said Nursî ve onbeş kadar Nur talebesi evlerinden, dükkânlarından ve dairelerinden alınarak, polis nezaretinde Afyon'a getirilirler. Şehirde bir panik ve terör havası uyandırılır. İsparta, Denizli, Aydın, Afyon, Kastamonu ve İnebolu'dan da toplanan talebelerle 54 kişinin ilk sorguları yapılır. Kışın o zamana kadar pek rastlanmayan şiddetli ve dondurucu bir gününde, yetmiş beş yaşındaki hasta ve garip bir zat, talebeleriyle beraber, Afyon hapishanesine doldurulur. Suçları ise yine aynı nakarat :

1 — Siyasî bir cemiyet kurmak,
2 — Rejime aykırı fikirler neşretmek,
3 — Siyasî bir gaye takip etmek.

Mahkeme günü üç elektrik teknisyeni veya yapağı tüccarı şahit olarak dinleniyorlar. Hadiseyi mahkeme huzurunda olduğu gibi anlatıyorlar. Hâkim Bediüzzaman Said Nursî'ye: «Bunların polis olduğunu nasıl tesbit ettin?» diye sorunca Bediüzzaman: «Gece rüyamda gördüm.» şeklinde cevaplandırıyor.

Bundan önceki hapishanelerde olduğu gibi Afyon'da da birçok katiller ve azılı insanlar Bediüzzaman ve talebelerinin irşadiyle, doğru yolu bulup ıslah oluyorlar, bu hallerden hapishane görevlileri, müdürü ve gardiyanları çok memnun oluyorlar.

Karabük'lü Mustafa Osman'ın anlattığına göre, böyle çeşitli suçlardan yatan bir adam, mescide gelmeye başlamış. Yalnız farz namazı kılıp çekip gidiyormuş. Sonra adamı bir kenara çeken Mustafa Osman, niçin sünnetleri kılmadığını, tesbihatı yapmadığını sorar. Adam, «Ben Hoca Efendi'yi ziyaret ettim. Bana, «Kardeşim sen farzlarını kıl, ben sünnetlerini senin yerine kılarım.» dedi. «Bu şekilde namaza başlayan katil bir adam, kısa bir zaman sonra sünnetleri de kılmaya başladı. Daha sonraları kaza namazlarını da kılan adam, ahlâklı ve faziletli bir insan haline gelir.

Yine Afyon hapsinin sayısız hâtıralarından birisini Mustafa Osman şöyle anlatıyor:

«Çeşitli suçlardan hapishaneye düşen kabadayı bir adam vardı. Bir gün Üstad Said Nursî ile görüşürken, o adam bir kutu baklava getirip Üstada ikram etti. En yakınlarından bile karşılıksız hiçbir şey almayan, kimseden mukabilsiz hediye ve yardım kabul etmeyen Bediüzzaman, bu fena adamın baklavasından, «Bismillâh» diyerek bir dilim aldı ve yedi. Tabiî biz şaşırmıştık. Adam ise, «Hoca Efendi benim baklavamdan yedi.» diye sevinçten uçuyordu.

Sonra bu adam hapishaneye kâğıt, kalem ve risalelerin sokulmasını temin etti. Üstad Bediüzzaman da bize:

Bediüzzaman Said Nursi talebeleriyle birlikte Afyon mahkemesinin bir celsesine getirilirken. Soldan sağa doğru: Yüzbaşı Rafet Barutçu, İ. Ethem, Hamza Emek, Mehmet Çalışkan, Mehmet Feyzi Pamukçu, Bediüzzaman Said Nursi (okla işaretli)

«Böyle dehşetli bir zamanda bu şekildeki hizmeti, bunun cehennem hapsindeki azabının hafiflemesine sebep olur.» diyordu.

Afyon hapsinde Bediüzzaman'a tamamen kanunsuz hareketler yapılmıştı. Hapishanede 20 ay, kışın en şiddetli soğuk günlerinde, perişan bir koğuşta yalnız bırakılmış, pencerelerin iki milim buz tuttuğu zamanlarda zehir verilmiş, 60 kişilik bir koğuşta yalnız başına ölüme terkedilmişti. Yanına, hizmetine koşmak isteyen talebeleri falakalara çekilmiş, ayakları patlayıncaya kadar dövülmüşlerdi.

Hapishanedeki zulümleri anlatan Zübeyir Gündüzalp, onlar durdukça: «Vur!... Vur!... Zalimler için yaşasın cehennem!... Zalimler için yaşasın cehennem!...» diyerek on-

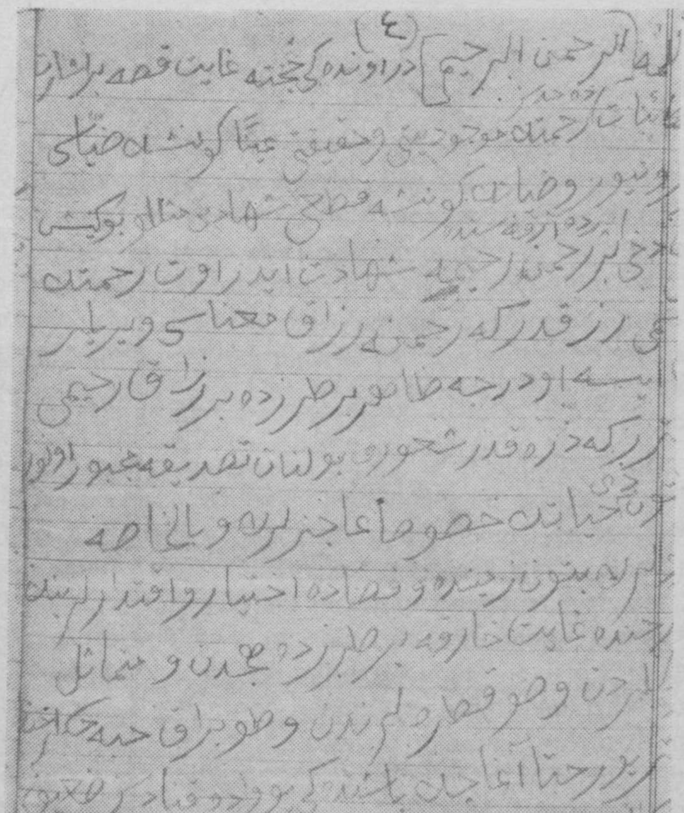
ların zulümlerine baş eğmemiş, kendisine zulmeden zalimlerin, zulümlerini yüzlerine çarpmıştır.

Hapishanede zehirlenerek ölüm döşeğinde iken, her türlü tehlikeyi göze alarak Üstad'ının hizmetine ve yardımına koşan henüz 18 - 20 yaşlarında genç bir öğretmen olan Mustafa Sungur'a şöyle demişti:

«Belki hayatta kalamayacağım. Bütün mevcudiyetim vatan, millet, gençlik ve Âlem-i İslâm ve beşerin ebedî refah ve saadeti uğrunda feda olsun. Ölürsem dostlarım intikamımı almasınlar!»

Bir traş günü onunla bu şekilde görüşmeye muvaffak olan genç ve vatanperver bir öğretmen olan Mustafa Sungur gardiyanlar tarafından yakalanıp, «Sen nasıl onunla görüşürsün?» diye falakaya çekilmiş ve tabanları patlatılıp, bayılıncaya kadar dövülmüştür.

Bu şartlar altında Bediüzzaman Said Nursî kesekâğıtlarına, küçük küçük kâğıt parçalarına, Nur Risalelerinden 15. Şua'yı telif ediyordu. **«El-Hüccet-üz Zehrâ»** ismindeki bu eser Fâtiha ve Ettehıyyâtü'nün kıymetli bir tefsiridir. Afyon hapishanesinin bir dersi olan bu kıymetli eser, aklî ve ilmî delillerle Allah'ın varlığını ve birliğini isbat etmekte, Hazret-i Muhammed'in (A.S.M.) nübüvvetini çok kuvvetli ilmî delillerle izah ve isbatını yapmaktadır. Daha sonraki yıllarda eski yazı teksir ve yeni yazı matbu olarak müteaddit defalar basılmıştır.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Afyon hapishanesinde telif ettiği «15. Şua» olan «El-Hüccet-üz Zehrâ» isimli eserinin kendi el yazısiyle bir sahifesi.

6 ARALIK 1948

Yapılan derin ve uzun tahkikat neticesinde bir tek suç delili bulunamıyor. Nihayet, mahkeme —güya kanaat-ı vicdaniye ile— Bediüzzaman'a 20 ay, bir âlime 18 ay, 20 kişiye de 6'şar ay hüküm veriyor. Diğerlerini de «Bunlar Bediüzzaman'ı büyük bir mürşid olarak bilmişler ve içlerindeki derûnî boşluğu doldurmak için Risale-i Nur'u okumuşlar» diye beraet veriyor. Hüküm alanları da «Bediüzzaman'ın kurduğu gizli cemiyete yardım etmişler» diye cezalandırıyor.

Bu mahkûmiyet kararı hemen temyiz ediliyor. Temyiz Mahkemesi kısa bir zamanda tetkikatını bitirerek: «**Madem Bediüzzaman Said Nursî Denizli Mahkemesinde aynı suçtan beraet etmiş. Denizli Mahkemesinin kararı hatalı da olsa, temyizin tasdikinden geçen bir dâva tekrar taht-ı muhakemeye alınamaz.**» diye verilen mahkûmiyet kararını esastan bozuyor. Bunun üzerine yeniden mahkeme başlıyor. Maznunlardan ne istedikleri soruluyor. Tamamen mâsum olan Nur Talebeleri, temyizin kararına uyulmasını istiyorlar. Afyon Mahkemesi temyizin kararına uyulup uyulmayacağını uzun uzadıya düşünüyor. Nihayet uyulmasına karar veriyor. Sonra da noksanların ikmaline çalışmaya başlıyor. Fakat bu çalışma bir türlü tamamlanmıyor. Mahkeme mütemadiyen talik ediliyor. Temyizce bozulan bu mahkûmiyet kararından sonra hemen tahliyeleri gerekirken, ceza zulmen infaz ediliyor. Bediüzzaman ve Talebeleri bozulan ceza müddetini hapishanede geçirtilerek tahliye edilmişlerdir.

Eğer biz doğru İslâmiyeti ve İslâmiyete lâyık doğruluğu ve istikameti göstersek, bundan sonra onlardan fevc fevc dahil olacaklardır.

Münazarat'tan

Bediüzzaman Said Nursi, Afyon hapsi günlerinde talebeleriyle Said Nursi'nin sağında Rüştü Çakın, solunda Osman Çalışkan. Rüştü Çakın'ın arkasında Mehmet Çalışkan.

Madem ki: Nur-u Hakikat, îmana muhtaç gönüllerde tesirini yapıyor, bir Said değil bin Said feda olsun. Yirmisekiz sene çektiğim eza ve cefalar, mâruz kaldığım işkenceler, katlandığım musibetler helâl olsun. Bana zulüm edenlerin, beni kasaba kasaba dolaştıranların, hakaret edenlerin türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlerin, zindanlarda bana yer hazırlayanların hepsine hakkımı helâl ettim.

20 EYLÜL 1949

Bütün hapishanelerde hapisler resmî mesai saatlerinde tahliye edilirken, Afyon Hapishanesinde de saat 10'da tahliye yapılması âdet iken, Bediüzzaman'ı fevkalâde bir tezahürat ile karşılamaya hazırlanan halkın bu alâka ve tezahüratına mani olmak için, şafak vakti ile sabah namazı arasında hapishaneden tahliye etmişlerdir. (1).

Afyon Mahkemesinde Bediüzzaman Said Nursî'nin talebelerinden avukatlığını, Afyon Barosu avukatlarından Ahmet Hikmet Gönen ve daha sonra da Abdurrahman Şereflâç ve Hulûsi Bitlisî Aktürk yapmıştır. Bu hapishane günlerini ve o zamanın acı hatıralarını Said Nursî şöyle anlatmaktadır:

«Pek adi bahanelerle zemherinin en şiddetli soğuk günlerinde beni tevkif ederek büyük ve gayet soğuk iki gün sobasız bir koğuşta tecrid-i mutlak içinde hapsettiler. Ben küçük odamda günde kaç defa soba yakar ve daima mangalımda ateş varken, zâfiyet ve hastalığımdan zor dayanabilirdim. Şimdi bu vaziyette hem soğuktan bir sıtma, hem dehşetli bir sıkıntı ve hiddet içinde çırpınırken bir inayet-i

---

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 437 vd.

İlâhiye ile bir hakikat kalbimde inkişaf etti. Mânen: «Sen hapse, Medrese-i Yusufiye namı vermişsin. Hem Denizli'de sıkıntınızdan bin derece ziyade, hem ferah, hem mânevî kâr, hem oradaki mahpusların Nurlardan istifadeleri, hem büyük dairelerde Nurların fütuhatı gibi neticeler, size şekva yerinde binler şükrettirdi; hem bir saat hapsinizi ve sıkıntınızı on saat ibadet hükmüne getirdi; o fani saatleri bakileştirdi. İnşaallah bu üçüncü Medrese-i Yusufiye'deki musibetzedelerin nurlardan istifadeleri ve teselli bulmaları, senin bu soğuk ve ağır sıkıntını hararetlendirip sevinçlere çevirecek ve hiddet ettiğin adamlar eğer aldanmışlarsa bilmeyerek sana zulmediyorlar. Onlar hiddete lâyık değiller. Eğer bilerek ve garazla ve dalâlet hesabına seni incitiyorlar ve işkence yapıyorlarsa onlar pek yakın bir zamanda, ölümün idam-ı ebedisiyle kabrin haps-i münferidine girip, daimî sıkıntılı azap çekecekler. Sen onların zulmü yüzünden hem sevap, hem fani saatlerini bakileştirmeyi, hem mânevî lezzetleri, hem vazife-i ilmiye ve diniyeyi ihlâs ile yapmasını kazanıyorsun!» diye ruhuma ihtar edildi. Ben de bütün kuvvetimle «**Elhamdülillah**» dedim. İnsaniyet damarıyle o zalimlere acıdım. «**Yâ Rabbi! Onları ıslah eyle!**» diye dua ettim. Bu yeni hadisede, ifademde Dahiliye Vekâletine yazdığım gibi, on vecihle kanunsuz olduğu ve kanun namına kanunsuzluk eden o zalimler —asıl suçlu onlar olması gibi— öyle bahaneleri aradılar; işitenleri güldürecek ve hakperestleri ağlatacak iftiraları ve uydurmalariyle, ehl-i insafa gösterdiler ki, Risale-i Nur'a ve şakirtlerine ilişmeye kanun ve hak cihetinde imkân bulamıyorlar, divaneliğe sapıyorlar. (1).

TAHLIYE EDILİYOR

20 Eylül sabahı hapishaneden tahliye edilen Bediüzzaman, iki komiser arasında faytonla yanında hizmetine ba-

---

(1) Lem'alar, S. 244 vd.

kan talebeleri de olduğu halde bir eve yerleştirildi.

Bu, Afyon hapsinden sonra, Bediüzzaman Said Nursî, kendi tabirince «Üçüncü Said» olarak görünüyordu.

Bu devre siyasileri irşat tarikiyle, onlara doğru yolu göstermek ve onları dine hizmetkâr yapmak için çalıştığı devredir.

Doğumundan 1926 yılı Şubatında 53 yaşına kadar Barla'da Nur Risaielerini telife başladığı ana kadar, «Eski Said». Bu «Eski Said» devresi içtimaî hayatla ilgilenen siyaset yoluyle dine ve vatana hizmet eden devredir. Bu devrenin son sekiz yılı 25 Haziran 1918'de Rus esaretinden vatana dönüp Barla'ya geldiği güne kadar devre «Eski Said»den «Yeni Said»e geçiş devresidir.

1926 yılı baharından 1949 yılı sonbaharına kadar geçen yıllar Nur Risalelerinin telif yıllarıdır.

Bu devre Türkiye'de dinden, ahlâktan, faziletten telmih ve ima yoluyla dahi bahsetmenin yasak olduğu devirdir. Din okulları kapatılmıştır. Anadolu'da yüzlerce cami kapatılmış, çeşitli işlerde kullanılmıştır. Ezan-ı Muhammedî yasaklanmıştır. Netice olarak din adına ne varsa «yasak» siyaset dinsizliğe âlet edilmiştir. Bütün bu şartlar altında Yeni Said Allah'ın yardımıyle zekâ ve dehasıyle kendini ve talebelerini imhadan korumuştur. Cemal Kutay'ın ifadesiyle «19 tane İstiklâl Mahkemesi bu zatın âsâyişi bozucu hiç bir hareketini bulamadığından kendisine ilişememiştir.»

Ekseriyetle ilham ve sünuhat eseri olarak eserlerini telif ediyor. Ekolünü kurup «Nesl-i Cedid» tâbir ettiği ilimli, imanlı, ahlâklı Nur talebelerini yetiştiriyordu. 25 yıl sessiz sedasız köylerde, dağlarda eserlerini yazan Bediüzzaman Said Nursî'nin tekrar «Üçüncü Said» olarak meydanda görünmesi bir çoklarını şaşırtmıştı.

Evet... Eski Said, Yeni Said ve Üçüncü Said birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Eski Said'le başlayan devre, Üçüncü Said'le tamamlanır.

«CHP» istibdat çemberinin kırılıp, demokrasi hareketlerinin başlayıp insan hak ve hürriyetlerine saygı duyulmağa başlandığı devre...

Bediüzzaman Said Nursî, seksen yedi yıllık uzun ömrünün, çeşitli devrelerinde, zaman ve zeminin icap ve şartları olarak, muhtelif isim ve imzaları kullanmıştır. Bu imzaları şöylece sıralayabiliriz.

Said...
İbn-i Mirza...
Meşhur Molla Said...
Said-ül Meşhur...
Bediüzzaman-ı Kürdî...
Mirza-zade Bediüzzaman Said Nursî...
Afyon Mahkeme zabıtlarında Said Okur
Ve
BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ...

Bu ünvanların her biri 1873'de doğan, 1960'da 87 yaşında fani hayata veda eden Said Nursî'nin yaşama devrinde, ayrı ayrı merhaleleri temsil eder. Muhtelif izahlarından anlıyoruz ki, Said Nursî, Bediüzzaman lâkabını şahsı için değil, temsil ettiği fikirler için tercih etmiştir. (1).

Gün geçtikçe ismine hürmet ve büyüklük eki verilen bu insan, elbette ki büyük bir insandır. Uzun ömründe her gün bir yükselme değerine sahip olmuştur. (2)

Gerçek şudur ki, Said Nursî, Kürt tabirini Osmanlı camiasının içinde bir dal olarak ve bu anlamda kullanmıştır. (3).

---

(1) Tarih Sohbetleri, C. 1, S. 201

(2) Abdülkadir Akçiçek. «O'nun Arkasından» Hür Adam, 5 Nisan 1960

(3) Tarih Sohbetleri, C. 2, S. 202

Muhtelif zamanlarda, çeşitli eserlerinde bu hususu izah eden Said Nursî, 1935'te Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesinde yine aynı nakaratla kendisine Kürtçülük isnad edenlere şöyle cevap verir:

«Hükümetin daireleri içinde en ziyade hürriyetini muhafaza etmeye ve tesirat-ı hariciyeden en ziyade bitarafane, hissiyatsız bakmakla mükellef olan elbette mahkemedir. Ben, Mahkemenin hürriyet-i tâmmesine istinaden, hürriyetle hukuk-u hürriyetimi bu suretle müdafaa etmeğe hakkım vardır. Evet, her yerde, adliyede mal ve can meseleleri var. Eğer, hâkim şahsî hiddet edip, bir katili katletse, o hâkim katil olur. Demek adliye memurları, hissiyattan ve tesirat-ı hariciyeden bütün bütün azade ve serbest olmazsa, sureten adalet içinde müthiş günahlara girmek ihtimali var. Hem, canilerin, kimsesizlerin ve muhaliflerin dahi bir hakkı var. Ve hakkını aramak için, gayet bîtarafane bir merci isterler. Adalet noktasından tarafgirlik fikrini verip, adaletin mahiyetini zulme çeviren, hakkımda sarfedilen bir tabirdir ki, Isparta'da ve burada bazı isticvablarda ismim Said Nursî iken, her tekrarında Said Kürdî ve bu Kürd diye beni böyle yâd ediyorlar. Bununla hem âhiret kardeşlerimin hamiyet-i milliyelerine ilişip aleyhime bir his uyandırmak, hem mahkeme ve adaletin mahiyetine bütün bütün zıd, muhalif bir cereyan vermektir. Evet, hâkim ve mahkeme tarafgirlik şaibesinden müberra ve gayet bîtarafane bakması birinci şart-ı adalet olduğuna dair binler vukuât-ı tarihiyeden, Hazret-i Alinin (R.A.) hilâfeti zamanında bir Yahudi ile mahkemede beraber oturmaları ve çok padişahların adi adamlar ile mahkeme-i adalette görünmesi gibi çok hadisat-ı tarihiye varken, benim hakkımda bir yabanîlik hissini veren ve nazar-ı adaleti şaşırtmak isteyen adamlara derim :

Ey efendiler! Ben her şeyden evvel Müslümanım ve Kürdistan'da dünyaya geldim. Fakat Türklere hizmet ettim

ve yüzde doksan dokuz menfaatli hizmetim Türklere olmuş; ve en çok hayatım Türkler içinde geçmiş; ve en sadık ve en halis kardeşlerim Türklerden çıkmış; ve İslâmiyet ordularının en kahramanı Türkler olduğundan, meslek-i Kur'aniyem cihetiyle, her milletten ziyade Türkleri sevmek ve taraftar olmak, kudsî hizmetimin muktezası olduğundan; bana Kürd diyen ve kendini milliyetperver gösteren adamların bini kadar Türk milletine hizmet ettiğimi, hakikî ve civanmerd bin Türk gençlerini işhad edebilirim.» (1).

20 KASIM 1949

İki ay evinin önünde daimî bekleyen iki polis nezaretinde kaldıktan sonra 1949 sonunda Bediüzzaman Said Nursî tekrar Emirdağ'a getirildi. Artık Nur Risaleleri muhtelif yerlerde teksir makinalarıyle, Isparta'da İnebolu'da neşredilmekte, binlerce insan Risale-i Nur'a talebe olmaktadır.

Bu zamana kadar Nur Hizmeti ancak risalelerin yazılıp çoğaltılmasına münhasırdı. Bediüzzaman da Barla'dan beri daima has talebeleriyle Nurların neşrine çalışanlarla görüşmüş, onları hizmetlerinden dolayı tebrik ve teşçi etmişti. Bu tarihten sonra mektepliler ve memurlar Nurlara müteveccih oldular. Nur hizmetini hayatlarının gayesi addeden ve bu hizmetle vatan, millet ve İslâmiyete en büyük faideyi temin eden talebeler meydana çıkarak hizmete başladılar.

Afyon mahkemesinin Risale-i Nuru müsadere kararını Temyiz Mahkemesi esastan bozdu. Bozma kararında ileri sürdüğü sebeplerden birisi: Kararnamede suç unsuru gösterilen risalelerin Denizli Ağır Ceza Mahkemesinde beraet ve iade edilen eserlerden olup olmadığının zikredilmediği; şayet beraet edip, iade edilen eserlerden ise kararın yanlış

---

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 216

olacağı; hem temyizin tasdikinden geçip, kaziye-i muhkeme haline gelen bir dâvânın yeniden taht-ı muhakemeye alınışının kanuna uygunsuz olduğudur.

Temyizin bozma kararından sonra Afyon'da tekrar duruşma başladı. Bu şekilde mahkeme devam ederken, iktidarı ele alan Demokrat Parti hükûmeti umumî af ilân etti. Afyon Mahkemesi de af kanununun daire-i şümulüne girdiği için dosya ortadan kaldırıldı. (1).

14 MAYIS 1950

Bu tarih, Demokrat Partinin iktidara geldiği tarihtir. Türkiye'de yeni bir devre başlamıştır. Bediüzzaman Said Nursî, zamanın Reisicumhuru Celâl Bayar'a şöyle bir telgraf çeker :

Celâl Bayar

— Reisicumhur —

Zatınızı tebrik ederiz. Cenab-ı Hak sizi İslâmiyet, vatan ve millet hizmetinde muvaffak eylesin.

Nur Talebelerinden ve onların namına
Said Nursî (2)

Bediüzzaman telgrafı çeken talebesi Zübeyr Gündüzalp'a sorar:

«Ben bu telgrafı niçin çektim?»
Gündüzalp sükût eder.

---

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 597 vd.
(2) Emirdağ Lâhikası, C. 2, S. 16

Bediüzzaman Said Nursî 19 Şubat 1952 salı günü İstanbul'da Gençlik Rehberi mahkemesinde müdafaasını yaparken.

Bana ızdırap veren, yalnız İslâmın maruz kaldığı tehlikelerdir. Eskiden tehlikeler hariçten gelirdi; onun için mukavemet kolaydı. Şimdi tehlike içeriden geliyor. Kurt, gövdenin içine girdi. Şimdi, mukavemet güçleşti. Korkarım ki cemiyetin bünyesi buna dayanamaz, çünkü düşmanı sezmez. Can damarını koparan, kanını içen en büyük hasmını dost zanneder. Cemiyetin basiret gözü böyle körleşirse, îman kalesi tehlikededir. İşte benim ıztırabım, yegâne ıztırabım budur. Yoksa şahsımın maruz kaldığı zahmet ve meşakkatleri düşünmeğe bile vaktim yoktur. Keşke bunun bin misli meşakkate maruz kalsam da îman kalesinin istikbali selâmette olsa!

Bediüzzaman: «Şimdi halkçılar demokratlara derler ki: «Said ne sizdendir, ne bizdendir. O'nun gayesi ve maksadı ayrıdır. O, ayrı bir gaye peşindedir.» Bu şekilde diyerek ellerindeki devlet kuvvetini dindarların ve Nur Talebelerinin aleyhinde kullanırlar. Tebrik telgrafını alan Demokratlar onlara:

«Said bize dosttur,» derler. «Devlet kuvvetlerini yanlış olarak dindarların aleyhinde kullanmazlar.»

Bilâhare Celâl Bayar Bediüzzaman Said Nursî'ye şu mukabil telgrafı gönderir:

Bediüzzaman Said Nursî

Emirdağ

Samimi tebriklerinizden fevkalâde mütehassis olarak teşekkürler ederim.

Celâl BAYAR (1)

---

(1) Aynı eser, S. 17

Muhakkak maslahat mevhum mazarrata feda edilmez.

Hakikat Çekirdekleri'nden

(Bir işin yapılmasında muhakkak bir hayır ve fayda varsa; o iş, vehmî ve meydana gelmesi şüpheli zararlar için terkedilmez.)

EYLÜL 1950

Birleşmiş Milletler ordusu, Kuzey Kore Komünist ordusuyla harp halindeydi. Birleşmiş Milletler'e dahil olan Türkiye de Kore'ye asker gönderiyordu. Bu tarihte vatanî görevini yapmakta olan Bediüzzaman Said Nursî'nin talebe ve hizmetkârlarından Bayram Yüksel'in de Kore'ye gitmesi karar altına alınmıştı. O zamanlar Millet Meclisi'nde Kore'ye asker gönderilmesine Halk Partililerin muhalefet etmesiyle münakaşalar olmuş, bunun üzerine halk arasında «Kore'ye gidilir mi, gidilmez mi? Acaba dînen zararlı mı?» diye tereddütler meydana gelmişti. Bayram Yüksel durumu Bediüzzaman'a arzettiğinde aynen şu cevabı alır:

«Tam... tam kardeşim!... Ben zaten bir Nur Talebesini Kore'ye göndermek istiyordum. Ya seni ya Ceylân'ı gönderecektim. İnkâr-ı Uluhiyete karşı gitmek lâzım. Orada sıkıldığın zaman beni hatırla... Yanında Cevşen-i Kebiri taşı... nefis ve şeytan sana musallat olunca beni hatırla. Sana vereceğim bir takım Risale-i Nur Külliyatını Japon başkumandanına götür. Selâmımı söyle.»

Bediüzzaman Said Nursî'nin müsaadesi ile Kore'ye giden Bayram Yüksel, orada en tehlikeli savaşlara iştirak eder. Tehlikeli günler geçirir. Bir gün geceleyin bir grup düşman askerinin içine düştüğü halde sonra oradan kurtulur.

Daha sonra vazifeli olarak Tokyo'ya gider. Japon başkumandanının seyahatte olması dolayısıyle görüşemez. Yanında götürdüğü Nur Külliyatını Tokyo Millî Kütüphanesine hediye eder.

22 ŞUBAT 1951

Bediüzzaman Said Nursî ile birlikte Denizli ve Afyon hapislerinde mevkuf bulunan Selâhaddin Çelebi, genç yaşında Risale-i Nur'a talebe olmuştu. Nur eserlerini ilk defa teksir makinasıyla babası merhum Nazif Çelebi ile binler nüsha neşretmişlerdi.

Dünyanın muhtelif merkezlerine Risale-i Nur'u göndermişlerdi. Bunlardan gelen cevaplardan birini aynen alıyoruz:

Papalık Makam-ı Âlisi,
Kalem-i Mahsusu
Başkitabet Dairesi

VATİKAN
22 ŞUBAT 1951

Numara :
23 22 47

Efendim!

Zülfikar nâm el yazısı olan güzel eseriniz İstanbul'da Papalık makam-ı vekâleti vasıtasiyle Papa Hazretlerine takdim edilmiştir. Bu nazik saygınızdan dolayı gayet mütehassis olduklarını bildirirken, üzerinize Cenab-ı Hakkın lûtuflarını dileklerini tebliğe beni memur ettiklerini arza müsaraat eylerim. Bu vesile ile saygılarımı sunarım. Efendim.

İMZA
Vatikan Bayn Başkâtibi (1)

---

(1) Emirdağ Lahikası, c. 2, s. 62

EYLÜL 1951

İki sene Emirdağ'da kalan Said Nursî, 1951 sonbaharında Eskişehir'e geldi. Bir buçuk ay kadar Yıldız Otelinde ikamet etti.

Eskişehir'de kaldığı zaman zarfında halktan, talebelerden, memurlardan, askerlerden, bilhassa havacılardan grup grup insanlar Bediüzzaman'ın ziyaretine geliyorlardı. Bu ziyaretler esnasında onlara imanî dersler veriyor, Nur Risalelerini okumalarını tavsiye ediyordu.

Bir gün şeker fabrikasından yanına gelen birkaç işçi ve ustabaşına kısaca dedi:

«**Siz farz namazlarını kılsanız, o zaman fabrikadaki bütün çalışmalarınız ibadet hükmüne geçer. Çünkü milletin zarurî ihtiyacını temin eden mübarek bir hizmette bulunuyorsunuz.**»

Yine bir gün Eskişehir'de tayyareciler, subaylar ve askerlere de aynen şu dersi vermişti:

«**Bu tayyareler bir gün İslâmiyete büyük hizmet edecekler. Farz namazlarınızı kılsanız, kılamadığınız zaman kaza etseniz, asker olduğunuz için her bir saatiniz on saat ibadet; hususan hava askeri olanların bir saati otuz saat ibadet sevabını kazandırır. Yeter ki, kalbinde iman nuru** bulunsun ve imanın lâzımı olan namazı ifa etsin.» (1)

ARALIK 1951

1951 yılı sonunda Said Nursî, Eskişehir'den İsparta'ya gitti. Orada yetmiş gün kadar kaldı.

Bu sırada İstanbul'daki Üniversiteli Nur Talebeleri Be-

---

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 368.

diüzzaman'ın «Gençlik Rehberi» isimli kitabını yeni harflerle bastırmışlardı. Bunun üzerine Bediüzzaman aleyhine 163. maddeye istinaden dâva açılmıştı.

OCAK 1952

Bediüzzaman Said Nursî, mahkeme için İstanbul'a çağrılmıştı. İstanbul'a gelen Bediüzzaman, Sirkeci'de Akşehir Palas oteline yerleşti. 27 senedir İstanbul'a gelmemişti. İstanbul'dan ve İstanbul'daki binlerce dostundan 27 yıl ayrı kalmıştı. Halbuki o İstanbul'u çok severdi. Uzun yıllar kalmıştı. Dine ve vatana burada çok hizmetleri olmuştu.

Bediüzzaman'ın yüzlerce eski dost ve talebeleri akın akın, grup grup Akşehir Palas'a geliyor ve O'nu ziyaret ediyorlardı. Gerek Akşehir Palas'ta, gerek daha sonraki haftalarda kaldığı Fatih'teki Reşadiye Otelinde her gün yüzlerce insan Bediüzzaman'ı ziyaret ediyordu.

22 OCAK 1952 SALI

Sirkeci'de, şimdiki Büyük Postahane, o zaman İstanbul Adliye binası idi. Mahkeme günü mahşerî bir kalabalık, Sirkeci'de binlerce insan Said Nursî'yi görebilmek için dalgalanmakta. Nihayet sabahleyin duruşma saatinde seksen yaşlarındaki Bediüzzaman Said Nursî sırtında siyah bir cübbe, başında sarığıyle genç Üniversitelilerin kolunda duruşma salonuna geldi.

Bu ilk celsede iddianame ve bilirkişi raporu okundu. Said Nursî'nin sorgusu yapıldı.

Bu mahkemede Bediüzzaman'ın müdafaasını İstanbul Barosu avukatlarından Seniyyüddin Başak, Mihri Helav ve Abdurrahman Şeref Lâç üzerlerine almışlardı.

Okunan iddianame ve rapor üzerine Said Nursî cevaben: Otuz beş senelik hayatını misal göstererek siyasetle, dünyevî ve menfî cereyanlarla alâkadar olmadığını; kendisini meşgul eden ve nazarını çeken tek şey, hakaik-ı imaniye ve hizmet-i Kur'aniye olduğunu, bütün kuvvetiyle iman kurtarmak dâvasında gittiğini beyan etti. Müteaddit mahkemelerin beraet ve iade kararlarını zikretti. Gençlik Rehberi'nin Üniversiteli gençler tarafından bastırılmasının büyük bir memnuniyeti mucib olması lâzım geldiğini; içinde bulunduğumuz asrın menfî cereyanlarına, bilhassa içtimaî bünyemizi sarsan imansızlık salgınına karşı, Gençlik Rehberi gibi Risale-i Nur'un bütün eczalarının okutturulmasının, vatan, millet saadeti nokta-i nazarından gayet elzem olduğunu beliğ bir surette ifade etmiş, mezkûr gayeler için kendi haberi olmadan genç Üniversitelinin bu eseri tab'ettirdiklerini beyan etmiş, bundan sonra mahkeme bir ay sonraya talik edilmişti.

19 ŞUBAT 1952 SALI

Bu ikinci mahkeme gününde yüzlerce Nur Talebesi genç Üniversiteliler, Bediüzzaman'ın eski dost ve talebelerinden meydana gelen büyük bir kalabalık mahkemeyi dinlemek üzere sabahın erken saatlerinden itibaren duruşma salonunu, mahkeme koridorlarını ve caddeleri doldurmuşlardı. Nihayet Bediüzzaman Said Nursî, alkışlar arasında genç talebelerinin kollarında mahkeme salonuna girdi ve maznun sandalyesine oturdu. Avukatları da salonda yerlerini almışlardı. Salonda müthiş bir izdiham vardı. Binlerce insan Bediüzzaman'ın mahkemesinde bulunmak, O'nu görmek, O'nu dinlemek için salona girmek istiyor, kalabalık insan seli, dalgalar halinde salondan caddelere taşıyordu.

Salondaki fazla izdihamdan mahkemenin devamına imkân kalmamıştı. İntizamı temine tahsis edilen polisler halkın teveccühüne mani olamıyorlardı. Nihayet mahkeme reisi Nef'i Demirlioğlu halka hitaben:

«Hoca Efendiyi seviyorsanız, biraz meydan veriniz ki, mahkemeye devam edebilelim.» demesi üzerine, halk çekilmeye başladı. Bu suretle mahkemeye devam edildi. Rehberi basan matbaacı ve sonra polisler dinlendi. Daha sonra Bediüzzaman ehl-i vukuf raporuna karşı itiraz etti. İkindi namazı vakti geçmek üzere olduğundan, Bediüzzaman namaz kılmak üzere müsaade istedi. Mahkeme reisi bu talebi kabul ederek muhakemeye nihayet verdi.

Bediüzzaman genç Üniversitelilerin ve kendisini candan seven talebelerinin kolları arasında koridorlardan geçerken, binlerce halk tarafından alkışlanıyor, kendisi de, iki eliyle talebelerini ve dostlarını selâmlıyordu. Adliye binasının önünde 3 - 4 bin kişi toplanmış, kendisini görmek üzere bekliyorlardı. Said Nursî binlerce halkın alkışları arasında merdivenlerden indi. Bu arada heyecandan ağlayanlar da vardı. Bu izdiham arasında yaya yürümek kabil olmadığı için Nur Talebeleri tarafından Bediüzzaman bir otomobile bindirilerek Sultanahmet Camiine gidilmiş ve cemaatle namaz kılınarak daha sonra ikametgâhına götürülmüştü.

5 MART 1952 SALI

Bediüzzaman Said Nursî, son mahkeme günü, yine genç mekteplilerle, halk tabakalarından müteşekkil binlerce kendisini sevenlerin arasında mahkeme salonuna girdi. Mahkeme salonundaki izdihamın geçen defaki gibi mahkemenin devamına mani olacak dereceye varmaması için müteaddit polis müfrezeleri Adliye binasının merdivenlerini

ve koridorları muhafaza altına almışlar, geçitleri kapatmışlardı. Bununla beraber, mahkeme salonu kapılara kadar hıncahınç dolmuştu.

Mahkeme başladı, şahit olarak Gençlik Rehberi'ni bastıran Üniversiteli talebe dinlendi. İfadesinde: Şark ve Garbın eserlerini okuduğunu, sonra Risale-i Nur eline geçtiğini; eserlerden aklı, fikri, ruhu ve kalbi son derece müstefid bulunduğunu, irade ve ahlâkı üzerinde mühim tesirler yaptığını, Gençlik Rehberi'nin, gençlerin iman ve ahlâkını temin ve muhafaza yolunda büyük tesiri olması dolayısıyle bir hizmet-i vatanîye yapmak emeliyle bastırdığını, suç mahiyetini haiz bir şey görmediğini söylemiştir (1).

Daha sonra Bediüzzaman ve avukatları müdafaalarını yaptılar. Yıllardan beri tekrar edegelen mâlûm ithamlara cevaplar verdiler.

Bu müdafaalardan sonra, mahkeme reisi, Said Nursî'ye başka bir diyeceği olup olmadığını sordu. O da ayağa kalkarak :

— Yalnız bir kelime söylemek için müsaadenizi rica ederim.

— Buyurunuz.

— Muhterem vekillerimin benim şahsım hakkında söylemiş oldukları senâkâr sözlere ben lâyık değilim. Ben Kur'an ve iman hizmetinde çalışan âciz bir adamım. Başka bir diyeceğim yoktur. (2).

Bunun üzerine mahkeme sona ermiş, hakimler heyeti müzakereye çekildikten sonra, «ittifakla» Bediüzzaman Said Nursî'nin «beraet» kararını tebliğ etmiş; bilâhare karar savcılık tarafından temyiz edilmediği için kesinleşmiştir.

---

(1) Aynı eser, S. 531

(2) Aynı eser, S. 540

Memurîn hakkıyla vazifesini ifa etse, memur olmayan ilcaat-ı zamana muvafık sa'yetse; sefahete vakit bulamayacaktır.

(Memurlar hakkıyla vazifelerini yerine getirseler, memur olmayanlar da zamanın şart ve icaplarına uygun çalışsalar sefahete gayr-i meşrû lezzetlere vakit bulamayacaklardır.)

1952 İSTANBUL

Gençlik Rehberi mahkemesinin mübaşiri Fahri Yalçın ve Mahkeme Reisi Nef'i Demirlioğlu da o günün hatıralarını bütün teferruatiyle anlattılar.

Hâkim Demirlioğlu: «Zeki adam, mahkemenin gidişinden ve seyrinden neticeyi görüyordu. Mahkeme esnasında en ufak bir telâş ve heyecan göstermiyordu. Dost ve ahbaplariyle evinde konuşur gibi rahat ve sakindi. Şark şivesiyle konuşuyordu.» demektedir.

Bu beraetten sekiz yıl sonra 27 Mayıs ihtilâlinde, ihtilâlciler Nef'i Demirlioğlu'na sekiz yıl önce cereyan eden ve beraetle neticelenen bu mahkemeyi soruyorlar. Siz nasıl Said Nursî'yi beraet ettirebilirsiniz, diyorlar. Hâkim Demirlioğlu da: «Evet, ben beraet ettirdim. Çünki hadisenin tahkikatını yaptım. Şahitlerin ifadelerini aldım. Ve vicdanî bir kanaatle hükmümü verdim.» diye onlara cevap veriyor.

Gençlik Rehberi, daha sonraki muhtelif yıllarda, İstanbul ve Berlin'de olmak üzere 50 bin adet basılmıştır.

1953 NİSAN

Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul'daki «Gençlik Rehberi» mahkemesi beraetle neticelenmesinden sonra Emirdağ'a geldi. Bahar Mevsiminde, Ramazan içinde, yalnız başına kıra çıkıyor. Bu sırada kendisini takip eden bir başçavuş ve üç jandarma neferi yanına gelerek şapka giymesini teklif ederek, karakola celbediyorlar.

Bu olay üzerine Said Nursî, bir dilekçe yazıp Adliye ve Dahiliye Vekâletlerine gönderiyor. Yazının bir suretini de Ankara'daki bir talebesine yollayarak, hadisenin alâkalı mercilere duyurulmasını bildiriyor. Ankara'daki Nur Talebeleri bu yazının bir suretini Samsun'da çıkan «**Büyük Cihad**» gazetesine gönderiyorlar. Yazı gazetede neşrediliyor. Bu sırada Malatya'da A. Emin Yalman'a Hüseyin Üzmez adlı bir genç kurşun sıkıyor. Bunu vesile eden mahut gazete ve gazeteciler dindarlar aleyhine kampanya açıyorlar. Çok zaman olduğu gibi bunların yalan, iftira ve tezvirlerine aldanan Demokrat ricali harekete geçiyor.

Dinî gazeteler kapatılıp, bu meyanda birçok dindarlarla milliyetçiler tevkif ediliyor. Büyük Cihad'ın müdürü ile Nur Talebelerinden Mustafa Sungur da tevkif ediliyor.

Samsun'da açılan dâvada evvelâ mahkûmiyet kararı verilmişse de, temyiz mahkemesi Risale-i Nur eserleri ve müellifi Bediüzzaman hakkında serdettiği mütalâa ile mahkûmiyet kararını esastan bozmuş, tekrar yapılan duruşmada «**Yazılarda suç unsuru bulunmadığı**» kanaatına varılarak «beraet» kararı verilmiştir.

«En Büyük İsbat» başlıklı yazıdan dolayı da Samsun'da Bediüzzaman aleyhine dâva açılmıştı. Samsun'da mahkemeye celbi isteniyordu. Çok rahatsız ve ihtiyar olması sebebiyle kaza tabipliğinden aldığı bir raporu nazar-ı iti-

bara alınmayarak, mutlaka mahkemede bulunması isteniyordu. Nihayet Said Nursî Samsun'da mahkemede bulunmağa tahammül edememesinden yola devam edemeyip, hey'et-i sıhhiyeden bir rapor alıp, mahkemeye gönderdi. Raporda Said Nursî'nin, yapılan muayene neticesinde ne karadan, ne denizden ve ne de havadan Samsun'a gitmeğe vücudunun tahammül edemeyeceği yazılı idi. Mahkemede, savcı şiddetli ısrarlarla Said Nursî'nin mutlaka mahkemede bulunmasını istemişse de, mahkeme hey'et-i sıhhiye raporuna istinaden, Bediüzzaman'ın İstanbul mahkemelerinden birinde istinabe suretiyle ifadesinin alınmasına karar verdi. Nihayet devam eden mahkemeler neticesinde, Samsun mahkemesi dâva mevzuu yazıda mahkûmiyeti icab ettirecek bir kasıt görmediğinden Said Nursî'nin beraetine karar verdi. (1).

Bediüzzaman Said Nursî'nin İstanbul mahkemesinde okuduğu müdafaasının bir kısmını buraya aynen alıyoruz :

«Gizli düşmanlarımız, bu Ramazan-ı Şerifte tekrar adliyeyi benim aleyhime sevkettiler. Mes'ele de, bir gizli komünist komitesiyle alâkadardır.

Birisi : Bütün bütün kanun hilâfına olarak beni tek başıma ve yalnız olarak kırda ve dağda otururken üç silâhlı jandarma ile bir başçavuş yanıma geldiler. «Sen başına şapka giymiyorsun.» diye zorla beni karakola getirdiler. Ben de adaleti hedef tutan bütün adliyelere söylüyorum:

Böyle beş vecihle kanunsuzluk edip, kanun namına beş vecihle İslâm kanunlarını kıran adam, hakiki kanunsuzlukla ittiham edilmek lâzım gelirken, onların o acip kanunsuzluğu ve bahanesiyle iki seneden beri vicdanî azap verdiklerinden; elbette mahkeme-i kübray-ı haşirde bunun cezasını çekeceklerdir. Evet, otuz beş senedir münzevî olduğu halde hiç çarşı ve kasabalarda gezmeyen bir adamı,

(1) Bediüzzaman Said Nursî, S. 543

«Sen frenk serpuşunu giymiyorsun» diye ittiham etmeye dünyada hangı kanun müsaade eder.

Yirmi sekiz seneden beri beş vilâyet ve beş mahkeme ve beş vilâyetin zabıtaları onun başına ilişmedikleri halde, hususan bu defa İstanbul mahkeme-i âdilesinde yüzden ziyade polislerin gözü önünde, hem iki ayda yaya olarak her yeri gezdiği halde, hiçbir polis ilişmediği ve hem mahkeme-i temyiz «bere yasak değil» diye karar verdiği, hem bütün kadınlar ve başı açık gezenler ve bütün askerî neferler ve vazifedar memurlar giymeye mecbur olmadıklarından ve giymesinde hiçbir maslahat bulunmadığından ve benim resmî bir vazifem olmadığından —ki resmî bir libastır— bereyi giyenler de mes'ul olmaz denildiği halde; hususan münzevî ve insanlar arasına girmeyen ve Ramazan-ı Şerifin içinde böyle hilâf-ı kanun en çirkin bir şey ile ruhunu meşgul etmemek ve dünyayı hatırına getirmemek için has dostlariyle dahi görüşmeyen, hattâ şiddetli hasta olduğu halde, ruhu ve kalbi vücuduyla meşgul olmamak için ilâçları almayan ve hekimleri çağırmayan bir adama şapka giydirmek, ecnebi papazlara benzetmek için, ona teklif etmek ve adliye ile tehdit etmek, elbette zerre kadar vicdanı olan bundan nefret eder.

Meselâ: Ona teklif eden demiş: «Ben emir kuluyum.» Cebr-i keyfi kanun ile emir olur mu ki, «Emir kuluyum.» desin. Evet, Kur'an-ı Hâkîm'de, Yahudi ve Nasranilere başta benzememek için ona dair âyet olduğu gibi, **«Ey iman edenler, Allah'a, Resûlüne ve sizden olan ülül-emre itaat ediniz.»** (meâlen) âyeti ülül-emre itaatı emreder. Allah ve Resûlünün itaatına zıd olmamak şartiyle, o itaatın emir kuluyum diye hareket edebilir. Halbuki bu mes'elede, an'ane-i İslâmiye kanunları, hastalara şefkatle incitmemek, gariplere şefkat edip incitmemek, Allah için, Kur'an ve ilm-i imanîye hizmet edenlere zahmet vermemek ve incitmemek emrettiği halde; hususan münzevî, dünyayı terketmiş bir ada-

ma ecnebi papazların serpuşunu teklif etmek on vecihle değil, yüz vecihle kanuna muhalif ve İslâmın an'anevî kanunlarına karşı bir kanunsuzluktur. Ve keyfi bir emir hesabına o kudsî kanunları kırmaktır. Benim gibi kabir kapısında gayet hasta, gayet ihtiyar, garip, fakir, münzevî sünnet-i seniyeye muhalefet etmemek için otuz beş seneden beri dünyayı terkeden bir adama, bu tarz muameleler, kat'iyyen şek ve şüphe bırakmadı ki; Komünist perdesi altında, anarşistlik hesabına vatan ve millet ve İslâmiyet ve din aleyhinde müthiş bir suikast eseri olduğu gibi, İslâmiyete ve vatana hizmete niyet eden ve müthiş haricî tahribata karşı cephe alan dindar mebuslar ve demokratlara dahi büyük bir suikasttır. Dindar mebuslar dikkat etsinler, bu dehşetli suikasta karşı müdafaada beni yalnız bırakmasınlar.

Acaba bu vatan ve dinin gizli düşmanlarının bu eşedd-i zulm-ü nemrudanelerine karşı, mânevî pek çok kuvveti bulunan, bu fedakârın tahammülü ve maddî kuvvetle ve menfî cihette mukabele etmemesinin hikmeti nedir? İşte bunu, size ve umum ehl-i vicdana ilân ediyorum ki; yüzde on zındık dinsizin yüzünden, doksan masuma zarar gelmemek için, bütün kuvvetiyle dahildeki emniyet ve âsâyişi muhafaza etmek için nur dersleriyle herkesin kalbine bir yasakçı bırakmak için, Kur'an-ı Hâkîm ona o dersi vermiş. Yoksa bir günde yirmi sekiz senelik zalim düşmanlarımdan intikamımı alabilirim. Onun içindir ki; âsâyişi mâsumların hatırı için muhafaza yolunda haysiyetini, şerefini tahkir edenlere karşı müdafaa etmiyor ve diyor ki: Ben, değil dünyevî hayatı, lüzum olsa âhiret hayatını da millet-i İslâmiye hesabına feda edeceğid. (1).

---

(1) Aynı eser, S. 545

1953 HAZİRAN

1953 senesi baharında Bediüzzaman Said Nursî, İstanbul'da üç ay kaldı. İlk geldiği gün, Bayezit'te Marmara Palas'a indi. Çamlıca'da, Üsküdard'a bir dostunun evinde iki - üç gün misafireten, daha sonra da Çarşamba'da Fırıncı Mehmet Güleç'in evinde üç ay kaldı. O yıl İstanbul'un 500. Fetih yıldönümü idi. Bu sebeple parlak törenler yapıldı. Topkapı'da ve Fatih'te yapılan bu törenlere resmî zevatla birlikte Said Nursî de iştirak etti. Yanında üniversiteli talebeleri ve Binbaşı Refik Bey bulunuyordu.

Bediüzzaman yanında bulunan talebesi Abdulmuhsin Alev ile Fener'deki Patrik Athenagoras'a gitti.

Patrik'le görüşen Said Nursî ona :

«Hıristiyanlığın din-i hakikisini kabul etmek, Hazret-i Muhammed'i (A.S.M.) Peygamber ve Kur'an-ı Kerîmi de Kitabullah kabul etmek şartıyla, ehl-i necat olacaksınız.» dedi.

Athenagoras ise cevaben: «Ben kabul ediyorum.» deyince,

Bediüzzaman: «Pekâlâ, siz bunu dünyanın diğer mânevî reislerine de söylüyor musunuz?»

Patrik : «Söylüyorum, fakat onlar kabul etmiyorlar.» demiştir.

Bediüzzaman İstanbul'da bulunduğu aylarda tevhid ve vahdaniyet bahislerini muhtevi, radyonun ilâhî bir nimet olduğunu beyan eden, «**Nur Âleminin Bir Anahtarı**» ismiyle bir risale yazdı. Bilâhare bu eser eski ve yeni harflerle teksir ve matbu olarak 16 bin adet basılmıştır.

12 HAZİRAN 1953

1953 yılı Ramazanını İstanbul'da geçiren Said Nursî, zaman zaman Draman'da misafireten kaldığı evden çıkar; bazan üniversiteli talebeleriyle, bazan da yalnız olarak İstanbul'un çeşitli semtlerini gezerdi.

Hayatı ve yaşanan hayatın gerçeklerini bizzat gören ve yaşayan, Allah'ın lütfu ve ihsanı olan medenî terakkîlerin ve icatların kötüye kullanılmasına şahit olarak üzülen Bediüzzaman, o yılın Ramazan Bayramında talebelerine hitaben şöyle bir mektup yazar :

Aziz sıddık kardeşlerim,

Evvelâ, hem geçmiş, hem gelecek, hem maddî, hem mânevî bayramlarınızı ve mübarek gecelerinizi bütün ruh-u canımla tebrik; ve ettiğiniz ibadet ve duaların makbulüyetini, Rahmet-i İlâhiyeden bütün ruh-u canımızla niyaz edip, isteyip, o mübarek dualara âmin deriz.

Sâniyen: Hem çok defa mânevî, hem çok cihetlerden ehemmiyetli iki suallerine mahrem cevap vermeye mecbur oldum.

Birinci Sualleri: Ne için, eskiden; hürriyetin başında siyasetle hararetle meşgul oluyordun? Bu kırk seneye yakındır ki, bütün bütün terkettin?

Elcevap: Siyaset-i beşeriyenin en esaslı bir kanun-u esasîsi olan : «Selâmet-i millet için fertler feda edilir. Cemaatin selâmeti için eşhas kurban edilir. Vatan için her şey feda edilir» diye; bütün nev-i beşerdeki şimdiye kadar dehşetli cinayetler, bu kanunun su-i istimalinden neş'et ettiğini kat'iyyen bildim. Bu kanun-u esasi-i beşeriye, bir hadd-i muayyenesi olmadığı için, çok su-i istimale yol açmış. İki Harb-i Umumî, bu gaddar kanun-u esasî bin se-

ne beşerin terakkiyatını zir ü zeber ettiği gibi, on câni yüzünden doksan mâsumun mahvına fetva verdi. Bir menfaat-ı umumî perdesi altında şahsî garazlar, bir câni yüzünden bir kasabayı harab etti. Risâle-i Nur bu hakikatı bâzı mecmua ve müdafaatında isbat ettiği için onlara havale ediyorum.

İşte, beşeriyet siyasetlerinin bu gaddar kanun-u esasîsine karşı Arş-ı Âzamdan gelen Kur'ân-ı Mu'ciz-il Beyandaki bu gelen kanun-u esasiyi buldum.

«**Bir adamın cinayeti ile başkalar. mes'ul olmaz. Hem, bir mâsum rızası olmadan bütün insana da feda edilmez. Kendi ihtiyariyle, kendi rızasiyle kendini feda etse, o fedakârlık bir şehadettir ki, o başka meseledir.**» diye, hakikî adalet-i beşeriyeyi te'sis ediyor. Bunun tafsilâtını da Risale-i Nur'a havale ediyorum.

İkinci Sual: Sen eskiden şarktaki bedevî aşâirde seyahat ettiğin vakit, onları medeniyet ve terakkiyata çok teşvik ediyordun. Neden kırk seneye yakındır, medeniyet-i hâzıradan —«mimsiz» diyerek— hayat-ı içtimaiyeden çekildin, inzivaya sokuldun?

Elcevap: Medeniyet-i hâzıra-yı Garbiye, semavî kanun-u esasîlere muhalif olarak hareket ettiği için, seyyiatı, hasenatına; hatâları, zararları, faidelerine racih geldi. Medeniyetteki maksud-u hakikî olan istirahat-ı umumiye ve saadet-i hayat-ı dünyeviye bozuldu. İktisat, kanaat yerine, israf ve sefahet; ve sa'y ve hizmet yerine, tenbellik ve istirahat meyli galebe çaldığından, biçare beşeri hem gayet fakir, hem gayet tenbel eyledi. Semavî Kur'ân'ın kanun-u esasîsi: «Beşerin saadet-i hayatiyesi, iktisat ve sa'ye gayrette olduğunu ve onunla beşerin havas, avam tabakası birbiriyle barışabilir.» diye; Risale-i Nur, bu esası izahına binaen, kısa bir iki nükte söyliyeceğim :

Birincisi: Bedevîlikte beşer üç - dört şeye muhtaç oluyordu. O üç - dört hâcâtını tedarik etmiyen on adette ancak ikisiydi. Şimdiki Garp medeniyet-i zâlime-i hâzırası, su-i istimalât ve israfat ve hevesatı tehyiç ve havâic-i gayr-i zaruriyeyi, zarurî hacâtlar hükmüne getirip, görenek ve tiryakilik cihetiyle, şimdiki o medenî insanın tam muhtaç olduğu dört hâcâtı yerine, yirmi şeye bu zamanda muhtaç oluyor. O yirmi hâcâtı tam helâl bir tarzda tedarik edecek, yirmiden ancak ikisi olabilir. On sekizi muhtaç hükmünde kalır. Demek bu medeniyet-i hâzıra; insanı çok fakir ediyor. O ihtiyaç cihetinde; beşeri zulme, başka haram kazanmaya sevketmiş. Biçare avam ve havas tabakasını daima mübarezeye teşvik etmiş. Kur'ân'ın kanun-u esasîsi olan vücûb-u zekât, hurmet-i riba vasıtasiyle avâmın havassa karşı itaatını ve havassın avâma karşı şefkatını te'min eden o kudsî kanunu bırakıp, burjuvaları zulme, fukaraları isyana sevketmeye mecbur etmiş... İstirahat-ı beşeriyeyi zir ü zeber etti!...

İkinci Nükte: Bu medeniyet-i hâzıranın harikaları, beşere birer nimet-i Rabbâniye olmasından; hakiki bir şükür ve menfaat, beşerde istimali iktiza ettiği halde, şimdi görüyoruz ki: ehemmiyetli bir kısım insanı, tenbelliğe ve sefahete sevk ve sa'yi ve çalışmayı bırakıp, istirahat içinde hevesatı dinlemek meylini verdiği için, sa'yin şevkini kırıyor ve kanaatsizlik ve iktisatsızlık yoluyla sefahete, israfa, zulme, harama sevkediyor. Meselâ: Risâle-i Nur'daki «Nur Anahtarı»nın dediği gibi: «Radyo, büyük bir nîmet iken, maslahat-ı beşeriyeye sarfedilmek ile bir mânevî şükür iktiza ettiği halde, beşde dördü hevesata, lüzumsuz mâlâyâni şeylere sarfedildiğinden; tenbelliğe —radyo dinlemekle— heveslenmeye sevkedip sa'yin şevkini kırıyor. Vazife-i hakikiyesini bırakıyor. Hattâ çok menfaatlı olan bir kısım harika vesâit, sa'y ve amel ve hakikî maslahat, ihti-

yacat-ı beşeriyeye istimali lâzım gelirken, ben kendim gördüm; ondan bir ikisi zarurî ihtiyacata sarfedilmeye mukabil, ondan sekizi keyf, hevesat, tenezzüh; tenbelliğe mecbur ediyor.

Bu iki cüz'î misale, binler misaller var.

Elhasıl: Medeniyet-i Garbiye-i hâzıra, semavî dinleri tam dinlemediği için, beşeri hem fâkir edip, ihtiyacatı ziyadeleştirmiş; iktisad ve kanaat esasını bozup, israf ve hırs ve tama'ı ziyadeleştirmeye; zulüm ve harama yol açmış. Hem beşeri, vesait-i sefahete teşvik etmekle, o biçare muhtaç beşeri tam tenbelliğe atmış. Sa'y ve amelin şevkini kırıyor!... Hevesata, sefahete sevkedip, ömrünü faidesiz zayi ediyor.

Hem, o muhtaç ve tenbelleşmiş beşeri hasta etmiş. Su-i istimal ve israfat ile yüz nevî hastalığın sirayetine, intişarına vesile olmuş.

Hem, üç şiddetli ihtiyaç ve meyl-i sefahet ve ölümü her vakit hatıra getiren kesretli hastalıklar ve dinsizlik cereyanlarının o medeniyetin içlerine yayılmasiyle intibaha gelip, uyanmış beşerin gözü önünde, ölümü, idam-ı ebedî suretinde gösterip, her vakit beşeri tehdid ediyor. Bir nevî cehennem azabı veriyor...

İşte bu dehşetli musîbet-i beşeriyeye karşı, Kur'an-ı Hakîmin dört yüz milyon talebesinin intibahiyle ve içinde semavî, kudsî kanun-u esasîleriyle, bin üç yüz sene evvel gösterdiği gibi, yine bu dörtyüz milyonun kendi kudsî esasî kanunlariyle, beşerin bu üç dehşetli yarasını tedavi etmesini ve eğer yakında kıyamet kopmazsa, beşerin hem saadet-i hayat-ı dünyeviyesini, hem saadet-i hayat-ı uhreviyesini kazandıracağını ve ölümü, idam-ı ebedîden çıkarıp, Âlem-i Nura bir terhis tezkeresi göstermesini ve ondan çıkan medeniyetin mehâsini, seyyiatına tam galebe edeceğini ve şimdiye kadar olduğu gibi, dinin bir kısmını, medeniyetin bir kısmını kazanmak için rüşvet vermek değil, belki me-

deniyeti ona, o semâvî kanunlara bir hizmetkâr, bir yardımcı edeceğini, Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın işarat ve rumuzundan anlaşıldığı gibi rahmet-i İlâhiyeden şimdiki uyanmış beşer bekliyor, yalvarıyor, arıyor...

29 KASIM 1951 ESKİŞEHİR

KONUŞAN YALNIZ HAKİKATTIR

Risale-i Nur'da isbat edilmiştir ki: Bâzan zulüm içinde adalet tecelli eder. Yani, insan bir sebeple bir haksızlığa, bir zulme mâruz kalır, başına bir felâket gelir, hapse de mahkûm olur, zindana da atılır. Bu hüküm bir zulüm olur. Fakat bu vâkıa adaletin tecellisine bir vesile olur. Kader-i İlâhî başka sebepten dolayı cezaya mahkûmiyete istihkak kesbetmiş olan kimseyi bu defa bir zalim eliyle cezaya çarptırır, felâkete düşürür. Bu, adalet-i İlâhiyenin bir nevî tecellisidir.

Ben şimdi düşünüyorum. Yirmisekiz senedir vilâyet vilâyet, kasaba kasaba dolaştırılıyor, mahkemeden mahkemeye sevkediliyorum. Bana bu zalimâne işkenceleri yapanların bana atfettikleri suç nedir? Dini siyasete âlet yapmak mı? Fakat niçin bunu tahakkuk ettiremiyorlar? Çünkü hakikat-i halde böyle bir şey yoktur. Bir mahkeme aylarca, senelerce suç bulup da beni mahkûm etmeye uğraşıyor. O bırakıyor. Diğer bir mahkeme aynı meseleden dolayı beni tekrar muhakeme altına alıyor. Bir müddet de o uğraşıyor. Beni tazyik ediyor. Türlü türlü işkencelere mâruz kılıyor. O da netice elde edemiyor, bırakıyor. Bu defa bir üçüncüsü yakama yapışıyor. Böylece musibetten musibete, felâketten felâkete sürüklenip gidiyorum. Yirmi sekiz sene ömrüm böyle geçti. Bana isnad ettikleri suçun aslı esası olmadığını nihayet kendileri de anladılar. Onlar bu ittihamı kasden mi yaptılar, yoksa bir vehme mi kapıldılar?

İster kasıd ister vehim olsun; benim böyle bir suçla münasebet ve alâkam olmadığını kemâl-i kat'iyetle yakinen ve vicdanen biliyorum. Dini siyasete âlet edecek bir adam olmadığımı bütün insaf dünyası da biliyor. Hattâ, beni bu suçla ittiham edenler de biliyorlar. O halde neden bana bu zulmü yapmakta ısrar edip durdular? Neden ben suçsuz ve mâsum olduğum halde böyle devamlı bir zulme ve muannid bir işkenceye maruz kaldım? Neden bu musibetlerden kurtulamadım? Bu ahval Adalet-i İlâhiyeye muhalif düşmez mi?

Bir çeyrek asırdır bu suallerin cevaplarını bulamıyordum. Bana zulüm ve işkence yaptıklarının hakikî sebebini şimdi bildim. Ben kemal-i teessürle söylerim ki: Benim suçum, hizmet-i Kur'aniyemi maddî mânevî terakkiyatıma, kemâlâta âlet yapmakmış. Şimdi bunu anlıyorum, hissediyorum. ALLAH'a binlerle şükrediyorum ki; uzun seneler ihtiyarım haricinde olarak hizmet-i imaniyemi maddî ve mânevî kemâlât ve terakkiyatıma, azaptan, cehennemden kurtulmaklığıma; hattâ saadet-i ebediyeme vesile yapmaklığıma; yahut herhangi bir maksada âlet yapmaklığıma mânevî gayet kuvvetli mânialar beni menediyordu.

Bu derunî hisler ve ilhamlar beni hayretler içinde bıraktı. Herkes hoşlandığı mânevî makamatı ve uhrevî saadetleri âmâl-i saliha ile kazanmak ve bu yola müteveccih olmak herkesin meşrû hakkı olduğu hem de hiç kimseye hiçbir zararı bulunmadığı halde ben ruhan ve kalben bu ahvalden men ediliyordum. Rıza-i İlâhiden başka fıtrî vazife-i ilmiyyenin sevkiyle yalnız ve yalnız îmana hizmet hususu bana gösterildi. Çünkü bu zamanda hiç bir şeye âlet ve tâbi olmayan ve her gayenin fevkinde olan hakaik-ı imaniyeyi fıtrî ubudiyetle bilmiyenlere, bilmek ihtiyacında olanlara tesirli bir surette bildirmek; bu keşmekeş dünyasında îmanı kurtaracak ve muannidlere kat'î kanaat verecek bu tarzda —yâni hiç bir şeye âlet olmıyacak bir tarzda— bir

KUR'AN dersi vermek lâzımdır ki; küfr-ü mutlakı ve mütemerrid ve inatçı dalâleti kırsın. Herkese kat'î kanaat verebilsin.

Bu kanaat da bu zamanda bu şerait dahilinde dinin hiçbir şahsî, uhrevî ve dünyevî, maddî ve mânevî bir şeye âlet edilmediğini bilmekle husule gelebilir. Yoksa komitecilik ve cem'iyetçilikten tevellüt eden dehşetli dinsizlik şahsiyet-i mâneviyesine karşı çıkan bir şahıs en büyük mânevî bir mertebede bulunsa yine vesveseleri bütün bütün izale edemez. Çünkü: İmana girmek isteyen muannidin nefsi ve ene'si diyebilir ki: «O şahıs dehasiyle, hârika makamiyle bizi kandırdı.» Böyle der ve içinde şüphesi kalır.

ALLAH'A binlerce şükür olsun ki; yirmi sekiz senedir dini siyasete âlet ittihamı altında Kader-i İlâhî ihtiyarım haricinde dini, hiç bir şahsî şeye âlet etmemek için beşerin zalimâne eliyle mahz-ı adalet olarak beni tokatlıyor, ikaz ediyor. Sakın, diyor, iman hakikatını kendi şahsına âlet yapma. Tâ ki, imana muhtaç olanlar anlasınlar ki: **Yalnız hakikat konuşuyor.** Nefsin evhamı, şeytanın desiseleri kalmasın, sussun.

İşte Nur Risalelerinin büyük denizlerin büyük dalgaları gibi gönüller üzerinde husule getirdiği heyecanın kalblerde ve ruhlarda yaptığı tesirin sırrı budur. Başka bir şey değil. Risale-i Nur'un bahsettiği hakikatların aynını binlerce âlimler, yüzbinlerce kitaplar, daha beligane neşrettikleri halde yine; küfr-ü mutlakı durduramıyorlar. Küfr-ü mutlakla mücadelede bu kadar ağır şerait altında Risale-i Nur bir derece muvaffak oluyorsa, bunun sırrı işte budur. Said yoktur. Said'in kudret ve ehliyeti de yoktur. Konuşan yalnız hakikattır, hakikat-ı imaniyedir.

Mademki: Nur-u hakikat, imana muhtaç gönüllerde tesirini yapıyor; bir Said değil, bin Said feda olsun. Yirmisekiz sene çektiğim eza ve cefalar, mâruz kaldığım iş-

kenceler, katlandığım musibetler helâl olsun. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, hakaret edenlere, türlü türlü ittihamlarla mahkûm etmek isteyenlere, zindanlarda bana yer hazırlayanlara hakkımı helâl ettim.

Âdil kadere derim ki: Ben senin bu şefkatli tokatlarına müstahak idim. Yoksa herkes gibi gayet meşrû ve zararsız olan bir yol tutarak şahsımı düşünseydim, maddî mânevî füyuzat hislerimi feda etmeseydim, iman hizmetinde bu büyük ve mânevî kuvveti kaybedecektim. Ben maddî ve mânevî her şeyimi feda ettim. Her musibete katlandım. Her işkenceye sabrettim. Bu sayede hakikat-ı imaniye her tarafa yayıldı. Bu sayede Nur mekteb-i irfanının yüzbinlerce belki de milyonlarca talebeleri yetişti. Artık bu yolda hizmet-i imaniyede onlar devam edeceklerdir. Ve benim maddî ve mânevî her şeyden feragat mesleğimden ayrılmıyacaklardır. Yalnız ve yalnız ALLAH rızası için çalışacaklardır.

Bize işkence edenler bilmiyerek, kader-i ilâhînin sırlarına akıl erdiremiyerek hakikat-ı îmaniyenin inkişafına hizmet ettiler. Bizim vazifemiz onlar için yalnız hidayet temennisinden ibarettir. Ben çok hastayım. Ne yazmaya, ne söylemeye takatim kalmadı. Belki de bunlar son sözlerim olur. Medresetüzzehra'nın Risale-i Nur Talebeleri bu vasiyetimi unutmasınlar. (1).

1953 YAZI

İstanbul'da üç ay kalan Bediüzzaman, sonra Emirdağ'a, oradan da Eskişehir'e gitti ve Yıldız otelinde bir müddet kaldıktan sonra Isparta'ya geldi. Isparta'da talebelerinden Nuri Benli'nin Saray Palas Otelinde bir hafta misafireten kaldı. Ömrünün son yıllarını burada geçirmek istiyordu. Mezarının Sav veya Barla'da olmasını arzu edi-

---

(1) Emirdağ Lahikası II. cilt, S. 78 v.d.

yordu. Bir hafta otelde kaldıktan sonra kira ile bir eve yerleşti. Bu ev Fıtnat Güngör ismindeki dindar bir hanıma aitti. Yanında ise hizmetine bakan talebelerinden Tahiri Mutlu, Zübeyr Gündüzalp, Bayram Yüksel, Mustafa Sungur ve Ceylân Çalışkan bulunuyordu.

İsparta'dan yanındaki talebeleriyle birlikte Barla'ya gitti. Barla'dan yirmi sene önce ayrılmıştı. Şimdi kendi arzusuyla Barla'ya gidiyordu.

Belediye binasının bulunduğu yerden Barla'ya girdi. Bu esnada yediden yetmişe bütün Barla'lılar bayram sevinci içinde «Hoca efendi gelmiş!» diye O'nu görmek için toplandılar. Nahiyenin üst tarafından, dokuz sene kaldığı ilk Nur Dershanesine inerken, yolda 1937 Şubatında ölen, eski talebesi ve hizmetkârı Marangoz Mustafa Çavuş'un kapısının üzerindeki büyük kilidi görünce dayanamadı. Mübarek gözlerinden, damla damla yaşlar boşandı.

Zübeyir Gündüzalp ve Tahiri Mutlu'nun kollarında dershanesine geldi. Kendisini yalnız bırakmalarını istedi. Dokuz yıl, üzerindeki köşkte ibadet ve tefekkür ettiği çınar ağacına sarılmış, gözyaşı döküyordu.

Bediüzzaman Said Nursî'nin 1950'den sonra İsparta'da kaldığı evi.

Husumette fenalık var. Husumete vaktimiz yoktur.

24 ŞUBAT 1955

Bağdat'ta Türkiye ile Irak arasındaki karşılıklı işbirliği anlaşması (Cento) imzalandı. Pakta sonra İngiltere, Pakistan ve İran üye olarak katıldı. Amerika Birleşik Devletleri de müşahid gönderdi.

Bu anlaşma üzerine Bediüzzaman Said Nursî zamanın Reis-i Cumhuru Celâl Bayar ve Başvekil Adnan Menderes'e hitaben kaleme aldığı mektubunda, komünizm cereyanına karşı İslâm dünyası ile ittifakın ehemmiyetini ve bu ittifak neticesinde sulh ve sükûna şiddetli muhtaç olan Hristiyan ve sair din mensuplarının da memnun olup bu vatan ahalisine karşı dostluklarını devam ettirdiklerini ve ettireceklerini ifade ediyordu.

REISICUMHURA VE BAŞVEKİLE

Sizlerin, Pakistan ve Irak'la gayet muvaffakiyetkârane ittifakını, bu millete kemâl-i samimiyetle, sürur ve ferah ile kazanmanızı bütün ruh-u canımızla tebrik ediyoruz. Bu ittifakınızı, İnşaallah, dört yüz milyon İslâmın sulh-u umumîsine ve selâmet-i âmmenin te'minine kat'î bir mukaddeme olarak ruhumda hissettim. Ve namaz tesbihatındaki kuvvetli bir ihtar ile bunu size yazmağa mecbur kaldım.

Otuz - kırk seneden beri dünyayı ve siyaseti terk ettiğim halde, şiddetli bir alâka ile bu ihtar-ı kalbînin sebebi : Elli seneden beri îmanı kurtarmak için gayet kısa bir yolu bulan ve Kur'ân'ın bu zamanda bir mûcize-i mâneviyesi

olan Risâle-i Nur'un Arabistan ve Pakistan'da her yerden daha ziyade tesiratı olduğu ve makbul olması, hattâ aldığımız habere göre mahkemece tesbit edilen miktarın üç misli Risâle-i Nur'un Talebeleri'nin o havalide bulunmalarıdır. Bu sır için âhir hayatımda kabir kapısında bu netice-i azîmeyi görmek ve beyan etmeğe ruhan mecbur oldum.

Irkçılık fikri, Emevîler zamanında büyük bir tehlike verdiği ve hürriyetin başında «Kulüpler» suretinde büyük zararı görülmesi ve Birinci Harb-i Umumî'de yine ırkçılığın istimaliyle mübarek kardeş Arapların, mücahit Türklere karşı zararı görüldüğü gibi, şimdi de uhuvvet-i İslâmiyeye karşı istimâl edilebilir ve istirahat-i umumîye düşmanları gizli dinsizler yine o ırkçılıkla büyük zarar vermeye çalıştıklarına emareler görünüyor. Halbuki; menfî hareketle başkasının zarariyle beslenmek, ırkçılığın seciye-i fıtrîsi olduğu halde; evvelâ başta Türk milleti dünyanın her tarafında Müslüman olduğundan, onların ırkçılıkları İslâmiyet'le mezcolmuş, kabil-i tefrik değil. Türk, Müslüman demektir. Hattâ Müslüman olmayan kısmı, Türklükten de çıkmışlar. Türk gibi Araplarda da Arapçılık ve Arap milliyeti İslâmiyetle mezcolmuş. Ve olmak lâzımdır. Hakikî milliyetleri, İslâmiyettir. O kâfidir. Irkçılık, bütün bütün bir tehlike-i azimdir.

Sizin bu defaki Irak ve Pakistan'la pek kıymettar ittifakınız, inşaallah bu tehlikeli ırkçılığın zararını def'edecek. Ve dört - beş milyon ırkçıların yerine, dört yüz milyon kardeş Müslümanları ve sekiz yüz milyon sulh ve müsâleme-i umumiyeye şiddetle muhtaç hıristiyan ve sair dinler sahiplerinin dostluklarını bu vatan milletine kazandırmağa tam bir vesile olacağına ruhuma kanaat geldiğinden size beyan ediyorum. (1).

---

(1) Risale-i Nur hakkında Ankara Üniversitesi'nde verilen konferans, S. 143

23 MAYIS 1956

Sekiz senedir Afyon'da devam eden mahkeme neticelendi. Bütün Nur Risâlelerini teker teker inceleyen Diyanet İşleri Müşavere Kurulu bu eserlerin imanî ve İslâmî eserler olduğunu, kanunî bir mahzur olmadığını ifade eden rapor tanzim etti.

11 EYLÜL 1956

Nihayet Afyon Ağır Ceza Mahkemesi kararını şu şekilde açıkladı :

«Diyanet İşleri Müşavere Kurulunun 25.5.1956 gün ve sayısız ehl-i vukuf raporuna istinaden Afyon Ağır Ceza Mahkemesince Bediüzzaman Said Nursî'nin kitap vesair evraklarının kanunî mevzuata muhalif siyasî ve idarî hiç bir mahzuru görülmemiş olmakla, sözü geçen eserler 23.6.1956 gün, 957/278 esas ve 955/218 karar sayılı ve kaziye-i muhkeme haline gelen beraet karariyle ve yine İsparta Sorgu Hâkimliğinin 11.9.1956 gün, 954/28 esas ve 1956/65 karar sayılı ve aynen kaziye-i muhkeme haline gelen men-i muhakeme karariyle bilumum Nur Risâleleri sahiplerine iade edilmiştir.

Bu şekildeki kesin beraet ve iade kararlarından sonra Demokrat Parti İsparta Milletvekillerinden Dr. Tahsin Tola, Bediüzzaman Said Nursî ile görüşerek eserlerin yeni yazı ile basılması için müsaadesini aldı.

İki mebus arkadaşı ile zamanın Başvekili Adnan Menderes ile de görüşen Tahsin Tola, ona Nur Risâlelerinin neşri ile üç neticenin temin edileceğini ifade etti. Bunların dahildeki anarşi tehlikesini bertaraf edeceğini, İslâm dünyasının Türk milletine eski sevgi ve bağlılığını kazandı-

racağını ve bu vatandaki Müslümanların ebedî saadet ve selâmetlerine vesile olacağını menfî kavmiyetçilik fikirlerini önleyeceğini söyledi. Bunun üzerine Menderes :

«Pekâlâ! Bu iş için seni vazifelendiriyorum. Diyanet Reisi ile görüşün. Derhal eserler basılsın.»

Diyanet Reisi E. Sabri Hayırlıoğlu ile görüşen Tahsin Tola'ya, Reis : «Tahsin Bey! Ben size itimad ediyorum. Fakat Adnan Bey'le bir de ben görüşeyim.» der. Bir müddet geçtikten sonra, Dr. Tola Diyanet Reisine tekrar çıkarak, neticeyi sorar. Hayırlıoğlu bu sefer de şunları söyler: «Adnan Bey'le görüşmek mümkün olmadı. Bu kıyafetle gidip daima kapısında beklemem hoş olmuyor. Bu sebeple müsteşar A. Salih Korur'la görüştüm. Bana, «Ne yapıyorsun Hocam! Bu eserlerin neşredilmemesi için Said-i Kürdî'nin ismi kâfi değil mi?» dedi.

Bu durum karşısında Dr. Tola, durumu Bediüzzaman Said Nursî'ye arzeder. O da «Pekâlâ.» diye, Dr. Tahsin Tola'ya kendilerinin bastırmaları için izin verir.

Derhal Ankara'ya gelen Dr. Tahsin Tola, Demokrat hükûmetinin gösterdiği kolaylıkla, kâğıt sıkıntısının çekildiği bir zamanda temin edilen kâğıtla, Nur Risâlelerini Ankara Hukuk Fakültesinden Atıf Ural, Diyanetten Said Özdemir, İstanbu'lda Ahmet Aytimur, Mehmet Fırıncı ve Mehmet Birinci isimli arkadaşlariyle beraber tab'etmeye başladı.

Yeni yazı ile tab' ve baskı işleri Samsun ve Antalya'da da başladı.

Dört ilde birden başlıyan neşriyattan Said Nursî son derece memnundu. Basılan eserlerin formaları geliyor ve müellifin bizzat kontrolundan geçiyordu. Bediüzzaman; «Şimdi Risâle-i Nur'un bayramıdır. Benim vazifem artık bitti. Ben bu günleri bekliyordum. Artık gideceğim.» diyor, bir yere çıksa, talebelerine, «Hemen dönelim, şimdi formalar gelmiştir, formaları bekletmiyelim.» diye hemen dönüyordu.

Her söylediğin hak olsun. Fakat her hakkı söylemeğe senin hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı. Fakat her doğruyu demek doğru değildir.

27 EKİM 1957

Talebesi Bayram Yüksel'in anlattığına göre Bediüzzaman Said Nursî yanında Zübeyir Gündüzalp'le beraber Isparta'daki ikametgâhına yakın Bey Camiinde bizzat sandık başına giderek Demokrat Parti'ye oyunu verdi.

Önce talebesi Zübeyir Gündüzalp'i sandık başkanına gönderdi. «Sandığı göndersin reyimi kullanacağım.» dedi. Sandık başkanının özür dileyip kendisinin teşrifini rica etmesi üzerine «Pekâlâ. Benim reyim ehemmiyetlidir.» diyerek gidip reyini kullandı.

Bediüzzaman'ın 10 yıl hizmetinde bulunan merhum Zübeyir Gündüzalp'tan bizzat dinlediğim bir hatırayı burada nakletmek isterim :

D.P. İktidarı Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri ve Celâl Yardımcı, Isparta'dan Ankara'ya giderken, Bediüzzaman Said Nursî de arabasiyle Eğridir yoluna çıkar. Daha önceden talebelerinden birisini yüksekçe bir yere bırakarak, İleri'nin gelip gelmediğini haber vermesini söyler.

Az sonra Tevfik İleri'nin arabası gözükür. Sür'atle gelen araba Bediüzzaman'ın arabasının yanında durur. Arabasından bir ok gibi delikanlı zindeliği içinde fırlayan Bediüzzaman, Tevfik İleri'nin arabadan çıkmasına imkân ve zaman vermeden, arabanın penceresinden elini uzatarak

İleri'nin omuzuna bastırır. Bu esnada Tevfik İleri arabanın kapısını açarak dışarı çıkmak ve Bediüzzaman'ın elini öpmek ister. Fakat Bediüzzaman bir baba ve büyük insanların şefkati ile, zamanın durumunu da, dikkate alarak, o ne kadar kapıyı açıp çıkmak isterse de, Bediüzzaman eliyle omuzundan bastırır, çıkmasına fırsat vermez. Bu esnada arabada bulunan Celâl Yardımcı'nın ve Merhum İleri'nin hanımları arabanın arka kapısından fırlayarak dışarı çıkarlar. Bediüzzaman'ın ellerini öpmek isterler. Siyah cübbesinin üzerinden Said Nursî'nin elini öperler.

Bediüzzaman Said Nursî, Halk Partisi'ne karşı Demokratları tutuyor ve onları destekliyordu. Bunu Demokratlar da gayet iyi biliyorlardı.

Son zamanda Celâl Bayar'la görüşen Rize'li bir zat, «Said Nursî, hakkında fikriniz nedir?» diye sorunca Bayar: «Said Nursî Halk Partisine karşı bizi tutuyordu.» diye cevap verir.

12 NİSAN 1957

Bediüzzaman Said Nursî yapılan bir davet üzerine, Isparta'daki Tugay Camiinin temel atma törenine iştirak etti. Temele ilk harcı koyarak dua etti.

Antalya'da neşredilen «İleri» gazetesi bu haberi şöyle veriyordu :

ÜSTAD BEDİÜZZAMAN'IN UĞURLU ELLERİYLE YENİ BİR CAMİİN TEMELİ ATILDI. ÜSTAD BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ 3. EĞİTİM TÜMENİ CAMİİNE HARÇ KOYDU.

(Isparta - Hususî Muhabirimiz Bildiriyor.)

«Isparta'nın geçen yıllarda teşekkül etmiş bulunan 3. Eğitim Tümeni için yaptırılmasına karar verilen camiin te-

meli, tertib edilen muazzam bir merasimle atılmış ve bu törene Isparta'da bulunan Risale-i Nur müellifi Üstad Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri dâvet olunmuşlardır. Büyük bir alâka ile karşılanan Üstad, törenden sonra, uğurlu elleriyle temele ilk harcı koymuşlar ve dualarda bulunmuşlardır.»

Bediüzzaman İsparta Tugay Camiinin temel atma merasiminde ordu mensuplarıyla beraber (üstte). Temele ilk harcı koyarken hizmetkârı Zübeyir Gündüzalp'le beraber (altta).

Menfaat üzerine dönen siyaset canavardır.

Hakikat Çekirdekleri'nden

19 EKİM 1958

Bediüzzaman Said Nursî arabasiyle, Emirdağ'a gelecek olan Adnan Menderes'i karşılamaya çıktı. Fakat Menderes bildirilen saatte gelmediği için, Said Nursî tekrar evine döndü.

Birkaç saat gecikme ile Menderes şehre girdi. Bediüzzaman'ın evi önünden üstü açık bir araba ile geçen Menderes, Emirdağ'lı tüccar ve eşraftan Demokrat Parti İlçe Başkanı Hamza Emek'in anlattığına göre, kendisine «İşte Bediüzzaman Hazretleri burada oturmaktadır.» denilince Menderes tekrar tekrar dönerek selâm verir. Bu esnada pencerede olan Said Nursî de (talebesi Hüsnü Bayram'ın nakline göre) Menderes'in selâmını alır.

2 ARALIK 1959

Bediüzzaman Said Nursî yanında hizmetine bakan talebesi Zübeyir olduğu halde otomobille Ankara'ya geldi. Beyrut Palas otelinde bir gece kalan Said Nursî, sabahleyin Ankara'dan ayrıldı.

Bediüzzaman Said Nursî son Ankara'ya gelişinde talebeleriyle Beyrut Palas Otelinden çıkarken.

19 ARALIK 1959

Bediüzzaman Said Nursî Emirdağ'dan kardeşi Abdülmecid'in dâvetlisi olarak, Konya'ya geldi. Binlerce Konya'lının yollara dökülüp, sevgi ile karşıladığı Said Nursî, Mevlâna türbesini ziyaret edip orada dua etti.

Bediüzzaman son İstanbul seyahatinde Piyer Loti otelinde gazetecilerin hücumuna karşı.

Bana «Sen şuna buna niçin sataştın?» diyorlar. Farkında değilim. Karşımda müthiş bir yangın var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evlâdım yanıyor, îmanım tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, îmanımı kurtarmağa koşuyorum. Yolda biri beni köstek-lemek istemiş de ayağım ona çarpmış. Ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hâdise bir kıymet ifade eder mi?

Dar düşünceler! Dar görüşler!

Ben cemiyetin îman selâmeti yolunda âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne Cennet sevdası var, ne Cehennem korkusu, Cemiyetin, yirmi beş milyon Türk cemiyetinin îmanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun. Kur'an'ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa Cennet'i de istemem; Orası da bana zindan olur. Milletimizin îmanını selâmette görürsem, Cehennem'in alevleri içinde yanmağa razıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül - gülistan olur.

Yanında bulunan Said Özdemir'in nakline göre burada Said Nursî polislere hitaben; «Siz, maddî âsâyişi te'mine çalışıyorsunuz. Biz ise mânevî âsâyişe çalışıyoruz. Biz sizi vazife arkadaşı olarak biliyoruz.

Siz de bizi vazife arkadaşı olarak biliniz. Yirmi sekiz senedir vilâyet vilâyet dolaştırılıyorum. Bu vatanın ve milletin selâmet ve âsâyişine hizmet ediyoruz.» diye konuşmalar yapar ve polis memurları da «Evet, Üstadım.» diye tasdik ediyorlar.

Bilâhare Konya'dan ayrıldı.

20 ARALIK 1959

Said Nursî tekrar Konya'ya geldi.

Sabah saat dörtte gelerek, Konya İmam - Hâtip Okulu öğretmeni kardeşi Abdülmecit Nursî (1) ile görüşen Bediüzzaman sabah namazını kıldıktan sonra Konya'dan ayrılmıştır.

---

(1) **Abdülmecid Nursi (Ünlükul) 1884 - 1967**: Abdülmecid Nursî, Said Nursî'nin öz kardeşidir. Âlim bir zat olan Abdülmecid Nursî Van'da ve Diyarbakır Askerî Rüştiyesinde Arapça hocalığı yapmıştır. Daha sonraki yıllarda Ürgüp'te müftülük ve Konya Yüksek İslâm ve İmam Hatip okulunda meslek dersleri hocalığı yaptı. 1967'de Konya'da vefat etti

Evli ve dört çocuk sahibi idi.

Bediüzzaman'ın Mesnevî-i Nuriye ve İşârât-ül İ'caz adlı Arapça eserlerini Türkçe'ye tercüme etmiştir.

Ayrıca Şafiî ve Hanefî fıkhını anlatan Dü Mezhebi, İslâm Akaidi isimli basılı eserleri vardır.

Ayrıca neşre hazır, vaiz örnekleri olan «Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz» Haşir ve Ahirete ait «Fuadiye Risâlesi» gibi eserleri de mevcuttur.

Saidi Nursi hâdisesi genişlemiye başladı

Saidi Nursi hadisesi genişlemeye başladı

Saidi Nursi Konyada hâdiseli karşılandı

Kendisini karşılamak için binlerce Nurcu sokağa döküldü; Polis halkı dağıtmaya mecbur kaldı

Nurcular, Valinin bir beyanatını teksir ederek dağıttılar

Said-i Nursi yine Ankara'ya geldi

Üç D.P. Mebusunun dâveti üzerine gelen Nurcuların başı "Hakkımdaki iftiraları izale edeceğim" dedi

Dün hususî arabasile Konyaya giden

Bediüzzaman, Mevlâna türbesini ziyaret etti

30 yıl gurbetlerde bir esaret hayatı geçiren Bediüzzaman'ın en tabii hakkı olan seyahatlerini mahut basın diline dolamış ve yaygara yapmıştı.

31 ARALIK 1959

Bediüzzaman Said Nursî, Ankara'ya geldi.

31 Aralık 1959 tarihli Milliyet bu haberi şöyle verdi :

«SAİD NURSÎ YINE ANKARA'YA GELDİ

Üç D.P. Mebusunun dâveti üzerine gelen Nurcuların başı «Hakkımdaki iftiraları izale edeceğim.» dedi.

(Ankara) Mete Akyol bildiriyor.

Said Nurşî, üç D.P. mebusunun dâveti üzerine dün sabah 10.30'da Emirdağ'dan şehrimize gelmiştir. Hususî arabası ile gelen Bediüzzaman, Beyrut Palas otelinin 37 numaralı dairesinde kalmakta ve müritleri ile kendisini dâvet eden mebuslardan başkasını kabul etmemektedir.

Kendisi ile görüştüğümüz Said Nursî, Ankara'ya geliş sebebini şöyle izah etmiştir : «Din aleyhtarlarının idarî makamlara hilâf-ı hakikat, iftira ve isnatlar aksettirerek, muhtelif mahkemelerden beraet ve serbestiyet kazanan Risale-i Nur aleyhindeki zan ve vehimleri izale için geldim.»

RİSALE-İ NUR

Nursî, Risâle-i Nur için şunları söylemiştir:

«Risâle-i Nur benim şahsî malım değildir. Kur'an-ı Hakim'in bu zamanda tereşşüh eden bir mu'cize-i mâneviyesidir. Benim hissem yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleb ve duadır. Ben 70 sene evvel Van'da Tahir Paşa'nın konağında iken bir gazetede Âlem-i İslâma dair şöyle bir havadis okumuştum: Ecnebilerden bir müstemlekât nazırı kendi millet meclislerinde (Kur'an onların elinde kaldıkça biz onlara hakikî hâkim olamayız. Ne yapıp yapmalıyız, bu Kur'an'ı sükut ettirmeliyiz, veyahut Müslümanları bundan soğutmalıyız.) demiş.

Bu ve emsali haberler benim ruhumda şiddetli bir tesir husule getirmiş ki, bütün ruhumla azmettim, dedim: «Yâ Rabbi! Sen inayet ver. Ben bu Kur'an'ın ulviyetini müsbet ilim muvacehesinde isbat ve ilân edeyim... (Tâ Kur'an aleyhinde çeşitli telâkkiler izale olsun...)

Said Nursî Risâle-i Nur'un neşrine komünizme karşı gençlerin alâka duymaları maksadiyla çalıştığını bildirmiş, «Bu milletin vatanperverleri ve ehl-i vicdan umumen bu hizmeti takdirle karşılamak zaruridir.» demiştir.

Said-i Nursî kitabının Anadolu, İslâm ülkelerinde ve

Garp dünyasında hüsn-ü kabule mazhar olduğunu ileri sürmüştür.»

Said Nursî'nin Ankara'ya gelişini «Cumhuriyet» gazetesi ise şöyle haber veriyordu:

SAİD-İ NURSÎ HADİSESİ GENİŞLEMEYE BAŞLADI

«Dün Ankara'ya giden Bediüzzaman'ı D.P. milletvekillerinden 5 kişilik bir grup ziyaret etti.»

Ankara 30 (Cumhuriyet — Teleks).

Said-i Nursî'yi ziyaret edenler.

Said-i Nursî bu sabah saat 11'de İsparta 2001 plâkalı hususi otomobille şehrimize gelmiş ve her defasında olduğu gibi bu defa da yine aynı otele inmiştir. Said-i Nursî'yi otele gelişinden kısa bir süre sonra Yozgat, Konya ve Erzurum D.P. milletvekillerinden beş kişilik bir grup ziyaret etmiştir. 15-20 dakika kadar görüşmüşlerdir. Ayrıca Tahsin Tola'da çok kısa bir süre içinde, ayrı ayrı beş defa Said-i Nursî'yi ziyaret etmiştir. Bu arada kalabalık bir grup Said-i Nursî'yi ziyaret etmek istemiştir. Ancak Said-i Nursî kendilerini kabul etmeyeceğini bildirmiştir.

....

Said Nursî'yi bugün ziyaret etmek isteyenler arasında hava assubaylarının da bulunması dikkati çekmiştir.

1 OCAK 1960

Bediüzaman Said Nursî öğleden sonra İstanbul'a geldi. Divanyolundaki Piyer Loti oteline yerleşti.

3 OCAK 1960

Said Nursî gece 00.30'da Ankara'ya geldi. Beyrut-Palas oteline indi.

5 OCAK 1960

5 Ocak tarihli gazetelerde Ankara «TİME» muhabirinin Bediüzzaman Said Nursî ile görüşerek kendisiyle uzun ve tafsilatlı bir röportaj yaptığı bildirilmiştir.

6 OCAK 1960

Saat 10.30'da Ankara'dan ayrılan Bediüzzaman 16.30'-da Konya'ya geldi. Kardeşi Abdülmecidi evinde ziyaret ettikten sonra, oradan Mevlânâ türbesine gitmiştir. Türbeyi ziyaret ve duadan sonra, tekrar kardeşinin evine dönen Bediüzzaman daha sonra saat 16.30'da Konya'dan Isparta'-ya müteveccihen hareket etmiştir.

11 OCAK 1960

Son günlerde, yirmi sekiz sene gurbetlerde, hapis ve mahkemelerde çileli bir hayat geçiren Bediüzzaman'ın seyahatini Halk Partisi ve onun neşir organı bir kısım gazeteler, mesele haline getirmişlerdir. Bundan dolayı, öğleden sonra Ankara'ya gelen Said Nursî'ye hitaben, hükümet bildirisi olarak radyodan Emirdağ'da ikamet etmesi tavsiye ediliyordu.

Bediüzzaman'ın arabası çiftlik civarında polisler tarafından bir süre durdurulmuş ve kendisiyle polisler konuşmuşlardır.

Bu hadiseden sonra Bediüzzaman şu mektubu kaleme aldı ve talebelerine neşrettirdi.

(Bize ait mes'eleleri yazan gazetelere hitaben yazdığım bu yazıyı neşretseler, bu günlerde olan aleyhimdeki isnadları helâl edeceğim. Şiddetli hastalığıma binaen bu kısacık mektubumu o gazeteler neşretsinler. Bizi düşünen kardeşlerimizin üzüntüleri geçsin.)

Evvelâ: Bu günlerde olan mes'eleler için merak etmeyiniz. Hakkımızda tecelli eden, inayet ve rahmet-i İlâhiye ile bu büyük bir hayırdır. Hem hasta olduğumdan konuşmaya ve görüşmeye de tahammül edemiyorum. Şimdi Risale-i Nur'un dahil ve hariçteki fevkalâde intişarı ve geniş fütuhatı ile düşmanlar da dost olmuşlar. Herkesin konuşmak istemesine mukabil, İnayet-i İlâhiye ile sesim de kısılmış ki; daha Risale-i Nur bana ihtiyaç bırakmadığından görüşüp, konuşamıyorum.

Beni altı vilâyetten dâvet etmeleri üzerine giderken önümüze gelen ve Risale-i Nur'un ve mesleğimin hakikatını anlayan dost memurlar, Emirdağ'da istirahat etmemi ve şimdilik Emirdağ'ında kalmamı hükûmetin rica ettiğini bildirdiler. Zaten görüşmeye ve konuşmaya tahammül edemediğimden hakkımdaki bu dostane teklif ve vaziyet bir inayet oldu. Beni dâvet eden çok vilâyetlerdeki hakiki kardeşlerimin hatırları kırılmasın. Hem bazı vilâyetlere gidemediğimden ileri gelen vaziyetimle yüzbinlerle hakiki fedakâr talebelerim gücenmesinler.

Saniyen: Benim bu seyahatlerimde kat'iyyen siyasetle alâkamın olmadığına bir delil; kırk seneden beri siyaseti terkettiğimden yalnız ve yalnız Kur'ân'ın bu zamana tam muvafık bir tefsiri olan Risale-i Nur, küfr-ü mutlakı kırdığı için anarşistliğe ve tahribatcı cereyanlara karşı sed çektiği gibi, Kur'ân'ın Risale-i Nur'a verdiği dersinde bir kanun-u esasî olan: **Âsâyişe ilişmek, beş cani yüzünden doksan mâsuma zulüm etmektir**» diye olan uhrevî hizmetimiz; vatan, millet ve âsâyişe de büyük bir faidesi olması ciheti ile, beni tecessüs eden, veyahut da zahmet veren polis ve inzibatlara da helâl ediyorum. Onları âsâyişin mücahid muhafızları diye kardeş gibi mesrurane kabul ettim. Hattâ, beni Ankara'dan çevirmelerini de kabul ettiğim gibi, hakkımda bir İnayet-i İlâhiyeye vesile olmaları cihetiyle Allah'a şükrettim. Ve kemâl-i ferahla Ankara'dan döndüm.

Salisen: Her yerde Risale-i Nur'un intişarı ve okunması ve pek fazla müştakları bulunması dolayısiyle benimle görüşmek ve konuşmak ve davet etmek arzu ediyorlardı. Bu vaziyette yirmi vilâyete gitmemin zarureti vardı. Ancak Risale-i Nur'un tab'edildiği yerler olan Ankara, İstanbul ve Konya'ya gittim.

Beni Emirdağ'ına çeviren dostlara şunu derim ki: Hakkımdaki bu muamele bir İnayet ve Rahmet-i İlâhiyeye vesile oldu. Sıkılmıyorum. Yalnız benim yirmi sene kaldığım Isparta vilâyetinde iki senelik kira ettiğim bir evim ve orada bazı eşyalarım var. Oranın havası da bir parça hastalığıma yarıyor. Hükûmetin müsaadeleriyle bir ay Emirdağı'nda, bir ay da kiraladığım Isparta'daki evimde bulunmak arzu ediyorum.

Bediüzzaman
Said Nursî

---

(1) Tenvirler, Bediüzzaman Said Nursî, S. 97

Bâtıl şeyleri iyice tasvir, sâfi zihinleri idlâldir.

Bediüzzaman Said Nursi Ankara'ya son gidişlerinde talebelerine bir nevi vasiyeti hükmünde dersler verdi. Bu dersler onun 87 yıllık ömrünün en son dersleri olmuştu. Bediüzzaman'ın önemli, cihan çapında gerçeklere temas eden bu son dersini Talebeleri not alırlar. Bilâhare bunu neşrederler. Bu son ders ve vasiyetini aynen buraya alıyoruz:

«Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir, menfi hareket değildir; rıza-i İlahiyeye göre sırf hizmet-i imaniyeyi yapmaktır; vazife-i İlahiyeye karışmamaktır. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya karşı sabırla, şükürle mükellefiz. Meselâ: Kendimi misal alarak derim: Ben eskiden tahakküme ve terzile karşı boyun eğmemişim. Hayatımda tahakkümü kaldırmadığım birçok hadiselerle şahit olmuş. Meselâ. Rusya'da kumandana ayağa kalkmamak; divan-ı harb-i örfideki idam tehdidine karşı paşaların suallerine beş para ehemmiyet vermediğim gibi dört kumandanlara karşı bu tavrım, tahakkümlere boyun eğmediğimi gösteriyor.

Fakat bu otuz senedir müsbet hareket etmek, menfi hareket etmemek vazife-i ilahiyeye karışmamak hakikatı için bana karşı yapılan muamelelere sabırla, rıza ile mukabele ettim. Cercis (a.s.) gibi Bedir ve Uhud muharebelerinde çok cefa çekenler gibi sabır ve rıza ile karşıladım.

Evet, meselâ seksen hatasını mahkemede isbat ettiğim bir müddeiumuminin yanlış iddialarıyle aleyhimizdeki kararına karşı beddua dahi etmedim. Çünkü, **asıl mesele bu zamanın cihad-ı mânevisidir; mânevî tahribatına karşı sed çekmektir: Bununla dahili âsâyişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir.**

Evet mesleğimizde kuvvet var, fakat bu kuvvet âsâyi-

şi muhafaza etmek içindir. «Birisinin hatasiyle başkası veya akrabası hatakâr olamaz, cezaya müstehak olmaz.» (1) düsturu ile ki: Bir cani yüzünden onun kardeşi, hanedanı, çoluk çocuğu mesul olamaz.. İşte bunun içindir ki, bütün hayatımda bütün kuvvetimle âsâyişi muhafazaya çalışmışım. Bu kuvvet dahile karşı değil, ancak harici tecavüze karşı istimal edilebilir. Mezkûr âyetin düsturu ile vazifemiz dahildeki âsâyişe bütün kuvvetimizle yardım etmektir. Onun içindir ki: Âlem-i İslâmda âsâyişi ihlal edici dahili muharebât ancak binde bir olmuştur. O da aradaki bir içtihad farkından ileri gelmiştir. Ve **cihad-ı mâneviyenin en büyük şartı da vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır ki bizim vazifemiz hizmettir, netice Cenab-ı Hakk'a aittir. Biz vazifemizi yapmakla mecbur ve mükellefiz.** Ben de Celâleddin-i Harzemşah gibi: «Benim vazifem hizmet-i imaniyedir; muvaffak etmek, etmemek Cenab-ı Hakk'ın vazifesidir.» deyip ihlasla hareket etmeyi Kur'an'dan ders almışım.

Harici tecavüze karşı kuvvetle mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk çocuğu ganimet hükmüne geçer. Dahilde ise öyle değildir. Dahildeki hareket müsbet bir şekilde mânevî tahribâta karşı ihlas sırrıyle hareket etmektir. Hariçteki cihad başka, dahildeki cihad başkadır. Şimdi milyonlar hakiki talebeleri Cenab-ı Hak bana vermiş. Biz bütün kuvvetimizle dahilde ancak âsâyişi muhafaza için müsbet hareket edeceğiz. Bu zamanda dahilde ve hariçteki cihad-ı mânevîdeki fark pek azimdir.

Cenab-ı Hakk'a şükür, Kur'an-ı Kerim'in işaret-i gaybiyesiyle kahraman Türk ve Arap milletleri içinde Lisan-ı Türkî ve Arabî ile bu asrı kurtaracak bir mucize-i Kur'aniyenin (Risale-i Nur) namıyle bir dersi intişara başlamış. Ve on altı sene evvel altı yüz bin adamın imanını kurtar-

(1) İsra sûresi, Âyet 15

dığı gibi, şimdi milyonlardan geçtiği sabit olmuş. Demek Risale-i Nur, beşeri anarşistlikten kurtarmağa bir derece vesile olduğu gibi İslâm'ın iki kahraman kardeşi olan Türk ve Arab'ı birleştirmeğe, bu Kur'an'ın kanun-u esasilerini neşretmeğe vesile olduğunu düşmanlar da tasdik ediyorlar.»

«Kardeşlerim! Hastalığım pek şiddetli; belki yakında öleceğim veyahut bütün bütün konuşmaktan bazan menolduğum gibi, menedileceğim. Onun için benim nur âhiret kardeşlerim, **ehven-üş-şer deyip bazı biçare yanlışçıların hatalarına hücum etmesinler. Daima müsbet hareket etsinler. Menfice hareket vazifemiz değil. Çünkü dahilde hareket menfice olamaz.** Madem siyasetçilerin bir kısmı Risale-i Nur'a zarar vermiyor, az müsaadekârdır, ehven-üş-şer olarak bakınız. Daha âzam-üş-şer'den kurtulmak için onlara zararınız dokunmasın, onlara faydanız dokunsun. Hem dahildeki cihad-ı mânevî, mânevî tahribata karşı çalışmaktır ki, maddî değil, mânevî hizmetler lâzımdır. Onun için ehl-i siyasete karışmadığımız gibi, ehl-i siyaset de bizimle meşgul olmaya hiç bir hakları yok.

Meselâ, bir parti bana binler vecihle sıkıntı verdiği halde, hattâ otuz sene de hapislerde, tazyiklerde koyduğu halde hakkımı helal ettim ve azaplarına mukabil, o biçarelerin yüzde doksanbeşini tezyif ve itirazlara zulümlere maruz kalmaktan kurtulmaya vesile oldum ki, (Hiçbir günahkâr başkasının günah yükünü taşımaz) âyeti hükmünce, kabahat ancak yüzde beşe verildi. O aleyhimizdeki partinin şimdi hiç bir cihette aleyhimizde şekvaya hakları yoktur.

YANLIŞ MUHBİRLER

Hatta, bir mahkemede yanlış muhbirlerin ve casusların evhamları ile bizi (yetmiş kişiyi) mahkûm etmek için

su-i fehmiyle, dikkatsizliğiyle o tefsirin bazı kısımlarına yanlış mâna vererek seksen yanlışla beni mahkûm etmeğe çalıştığı halde (mahkemelerde ispat edildiği gibi) en ziyade hücuma maruz bir kardeşiniz, mahpus iken pencereden o müddeiumumun üç yaşındaki çocuğunu gördü, sordu. Dediler: «Bu müddeiumumun kızıdır.» O mâsumun hatırı için o müddeiye beddua etmedi.

Belki onun verdiği zahmetler, o tefsirin, o mu'cize-i mâneviyenin ilânına, intişarına bir vesile olduğu için rahmetlere inkılâb etti.

Kardeşlerim! Bu zamanın acaip bir hastalığı daha var. O da benlik enaniyet, hodfuruşluk, hayatını güzelce medeniyet fantaziyesiyle geçirmek iştihası tiryakilik gibi hastalıklardır. Risale-i Nur'un Kur'an'dan aldığı dersin en birinci esası; benlik, enaniyet, hodfuruşluğu terketmek lüzumudur; ta ihlas-ı hakiki ile İmanın kurtulmasına hizmet edilsin. Cenab-ı Hakk'a şükür, o âzamî ihlâsı kazananların pek çok efradı meydana çıkmış... Benliğini şan ve şerefini en küçük bir mesele-i imaniyeye feda eden, çoktur. Hattâ Nur'un biçare bir şakirdinin düşmanları dost olduğu vakit onunla sohbet etmek çoğaldığı için rahmet-i İlahiyye cihetinde sesi kesilmiş hem de ona bakanlar takdirle isabet-i nazar hükmüne geçip onu incitiyor. Hatta musafaha etmek de tokat vurmak gibi sıkıntı veriyor. Senin bu vaziyetin nedir? diye soruldu. Madem milyonlar kadar arkadaşların var, neden bunların hatırlarını muhafaza etmiyorsun? Cevaben dedi:

MESLEĞİMİZ ÂZAMİ İHLÂS

Madem mesleğimiz âzamî ihlâsdır; değil benlik, enaniyet, dünya saltanatı da verilse, bâki bir mes'ele-i imaniyeyi o saltanata tercih etmek, âzamî ihlasın iktizasıdır. Meselâ: Harp içinde avcı hattında düşmanın top gülleleri

arasında Kur'an-ı Hakim'in tek bir âyetinin tek bir harfinin tek bir nüktesini tercih ederek o gülleler içinde Habib katibine: «Defteri çıkar.» diyerek at üstünde o nükteleri yazdırmış. Demek Kur'an'ın bir harfinin bir nüktesini, düşmanların güllelerine karşı terketmemiş ruhunun kurtulmasına tercih etmiş.

O kardeşimize sorduk: «Bu acip ihlâsı nerden ders almışsın?»

Demiş: İki noktadan;

Birisi : Âlem-i İslamiyetin en acip harbi olan Bedir harbinde namaz vaktinde cemaatten hissesiz kalmamak için düşmanın hücumuyla beraber mücahitlerin yarısı silâhını bırakıp cemaat hayrına şerik olmak, iki rekat sonra onlar da hisseder olsun diye Fahr-i Âlemin bir hadis-i şerifiyle emretmiş olmasıdır. Madem harpte bu ruhsat var ve madem cemaat hayrı da sünnet olduğu halde, o sünnete riayet etmek en yüksek bir hadise-i dünyeviyeye tercih edilmiş. Üstad-ı Mutlak'ın böyle bir işaretinden bir nüktecik alarak ona biz de bütün ruh-u canımızla ittiba ediyoruz.

İkincisi: Kahraman-ı İslâm İmam-ı Ali (R.A.), Celcelûtiye'nin çok yerlerinde ve âhirinde bir himayetçi istemiş. ki, namaz içinde huzuruna gaflet gelmesin. Düşmanları tarafından ona bir hücum mânası hatırına gelmemek, sırf namazdaki huzuruna mani olunmamak için bir muhafız ifriti, dergah-ı İlahiden niyaz etmiş.

İşte bu biçare, ömrü bu zamanda hodfuruşluk içinde yuvarlanan biçare kardeşiniz de, hem Sebeb-i Hilkat-i Âlemden, hem Kahraman-ı İslâm'dan bu iki küçük nükteyi ders aldım. Ve bu zamanda çok lâzım olan Kur'an'ın esrarına ehemmiyet vermekle harp içinde ruhunun muhafazasını dinlemeyerek Kur'an'ın bir harfinin bir nüktesini beyan etmiş.» (1).

---

(1) Bediüzzaman Cevap Veriyor. S. 25

20 OCAK 1960

Bediüzzaman Emirdağ'dan Isparta'ya geldi. Gece geç vakit Emirdağ'dan İsparta'ya gelen Said Nursî, Bey Mahallesindeki ikametgâhına yerleşti. Bir müddet sonra buradan Afyon'a gelen Said Nursî, burada bir gece kaldıktan sonra Emirdağ'ına hareket etti.

18 MART 1960-CUMA

Bediüzzaman Said Nursî Emirdağ'da ve şiddetli hastadır. Dr. Tahir Barçın gelerek serum verir, iğne yapar. Doktorun ifadesine göre, ağır zatürredir. Serum ve iğneden sonra biraz dalar. Az sonra gülerek uyanan Bediüzzaman o esnada başında bulunan Zübeyir Gündüzalp, Hamza Emek ve Doktor Tahir Barçın'a:

«Kardaşlarım! Risale-i Nur bu vatana hakimdir. Mason ve komünistlerin belini kırmıştır. Biraz sıkıntı çekeceksiniz. Fakat sonunda çok iyi olacak.»

Bu sözleri üç kere tekrarlayan Bediüzzaman yine daldı. Sabahleyin doğruldu. Sanki hiç hastalığı yokmuş gibi giyindi, abdest aldı ve sabah namazını kıldı. Namazdan sonra diğer talebelerini de çağırttı. Hepsi ile ayrı ayrı kucaklaştı vedalaştı. Onlara hitaben: «**Allah'a ısmarladık! Ben gidiyorum.**» dedi. Gözleri yaşlı idi. Her zaman «Merak etmeyiniz kardeşlerim, ben yakında geleceğim.» diyen Bediüzzaman bu sefer öyle bir şey demiyordu. Vedalaşıyordu. Sanki bir daha dönmeyeceğini hissettirmek istiyordu.

Emirdağlı dost ve talebeleriyle vedalaştı ve Isparta'ya hareket etti.

20 MART 1960-PAZAR

Bediüzzaman Said Nursî Isparta'dadır. Ramazanın 15'-nci gününe kadar sıhhatı normal ve yatsı namazlarını kendisi kıldırmakta, teravihi ise talebesi Tahiri Mutlu kıldırmaktadır.

Talebelerini çağırarak onlara; «Evlâdlarım çok perişanım, çok rahatsızım. Fakat hiç merak etmeyin. Risale-i Nur on misli fazlasiyle benim vazifemi yapıyor. Bana hiç ihtiyac bırakmıyor.» diye gideceğini, artık vefat edeceğini bildirdi.

Gece talebeleri sırayla başında nöbet beklemekte. Nöbet sırası Zübeyir Gündüzalp'la Bayram Yüksel'de saat gece iki buçuk sıralarında Zübeyir Gündüzalp başı ucunda Bayram Yüksel ayak ucunda. Hasta yatağında gözünü açan ve uyanan Bediüzzaman; «Gideceğiz...» der.

Bayram Yüksel ise «Nereye gideceğiz Üstadım?

Bediüzzaman; «Urfa'ya gideceğiz. Hazırlanın.» ve tekrar dalar.

Zübeyir Gündüzalp; «Üstad çok hararetli ve ateşinden böyle söylüyor, böyle yapıyor.» der.

Sahur vakti nöbeti Tahirî Mutlu ile Hüsnü Bayram devralır.

Bayram Yüksel, Hüsnü Bayram'a; Kardeşim, Üstad gideceğiz, diyor. Hüsnü Bayram; Arabada arıza var. Biraz tamire ihtiyacı var.

Durumu Bediüzzaman'a arzederler. Bediüzzaman ise; «Öyle ise başka bir arabaya bakılsın. İkiyüz lira verebiliriz. Hatta cübbemi de satabiliriz.»

Sabahleyin talebeler arabayı hazırlamaya koyulurlar.

Bu esnada Bediüzzaman'ın başında bekleyen Tahirî Mutlu'yu da «Haydi sen de git, onlara yardım et. Araba

çabuk hazırlansın, tahammülüm yok.» diye yanında durdurmuyordu.

Nihayet araba sabah saat 9'da hazırlandı. Sadık hizmetkârlarının kolunda arabaya doğru evinden çıkarlar. Ev sahibesi Fıtnat Güngör hanıma veda eder. Bizzat dinlediğimiz Fıtnat Hanım: «Halinden belli idi. Ebedi mekânını arıyordu.» diye müşahedesini ifade etti.

Hizmetkârı Zübeyir Gündüzalp arabaya binerken sorar:

— Üstadım! Urfa'ya gidiyoruz?

«Evet...» diye ancak başıyla cevap verir. Konuşamayacak kadar hastadır.

Yanında üç talebesi var. Şoför Hüsnü Bayram, Bayram Yüksel ve Zübeyir Gündüzalp... Saat 9'da İsparta'dan ayrılmalarıyla birlikte yağmur başlar... Katre - katre damla - damla rahmet yağar.

Her sabah kapıdan arabaya bakan vazifeli memur, bu sefer arabayı göremeyince Tahirî Mutlu'yu çağırırlar.

— Nereye gitti?

— Bilmiyorum. Eğridir taraflarına gitti.»

Tatmin olmayan memurlar:

— Gel seni emniyet müdürüne götüreceğiz, derler.

Emniyette sorgu, sual...

Bu esnada Bediüzzaman'ın arabası şiddetli yağmur altında süratle Urfa'ya doğru yol almakta. Isparta'da ise telsiz, telefon işliyor. Eğridir'den, Barla'dan, Emirdağ'dan, gitmesi mümkün olan yerlerden soruluyor. Netice yok... Emniyet telâş içinde...

Arabanın tanınıp da geri döndürülmemeleri için, talebeleri plâkayı çamurla kapatır. Ve okunamıyacak hale getirirler. Böylece Eğridir'den kimse görmeden geçerler.

Eğridir üzerinden Şarkikarağaç'a varan Bediüzzaman orada biraz dinlenir. Bir taşın üzerinde öğle namazları eda edilir. Talebeleri Üstadın iyileşmesinden dolayı sevinç içindedirler. «Allah'a şükür Üstadımız iyi oldu.» diyorlar.

Konya'ya kadar Bediüzzaman yolda evradını ve dualarını okur.

Karapınar'a geldikleri zaman Bediüzzaman göz yaşları içinde talebelerine şunları söyler: «Evlâtlarım!... Risale-i Nur dinsizlerin, komünistlerin masonların belini kırmıştır. Risale-i Nur daima galiptir. Siz hiç merak etmeyiniz. Bunlar (siyasiler) beni anlayamadılar. Bunlar benim şahsımı siyasete bulaştırmak istediler.»

Gerek Merambağlar'da, gerekse Ulukışla'da talebelerinin hazırladıkları iftar yemeğini yiyemedi. Ceyhan'da ise bir saat mola verdiler. Yol kenarında teravih Namazını kılarlar. İlk defa Bediüzzaman arabadan çıkamaz. Yatsı Namazını arabada kıldı.

Sabah namazını, Adana - Gaziantep arasındaki Amanosların «Nur Dağı» tepesinde kıldılar. Bediüzzaman, arabanın içinde sabah namazını eda etti.

ADRES İSTASYON CADDESİ GAZİANTEP
TELGRAF: YENİ ÜLKÜ
TLF. 1364 1496

Yeni Ülkü

SALI 22 MART - 1960

SAHİBİ: BURAL — MESUL MÜDÜR: FAİK MUHSİNOĞLU — TESİS TARİHİ: 10-5-1950 — SAYI: 2728 FİATI: 20 KURUŞ

MÜRİTLERİNİN PİRİ, BEDİÜZZAMAN

Said—i Nursî Şehrimize Geldi

Bir Gaziantep gazetesinin Bediüzzaman Said Nursî'nin Gaziantep'ten geçtiğini bildiren haberi.

21 MART 1960-PAZARTESİ

Sabahın erken saatlerinde Bediüzzaman Said Nursî Gaziantep'e girdi. O günlerde hemen bütün Anadolu'da olduğu gibi, Gaziantep'te de çamur yağıyordu. O sabah

Bediüzzaman Said Nursî 31 Aralık 1959 da İstanbul'a geldiği zaman Kabataş'ta arabasının içinde.

Tertib-i mukaddematta tefviz tenbelliktir; terettüb-ü neticede tevekküldür. Semere-i sa'yine ve kısmetine rıza kanaattır, meyl-i sa'yi kuvvetlendirir, Mevcuda iktifa dun-himmetliktir.

(Bir işte, insanın, yapabileceği şeyleri yapmayıp işin meydana gelmesini Allah'a havale etmesi tembellik; elinden geleni yaptıktan sonra neticeyi Allah'a bırakması ise tevekküldür.

Çalışmasının neticesine ve kısmetine razı olması kanaattır. Çalışma şevkini artırır. Mevcudu kâfi görüp çalışmamak ise, gayretsizliktir...)

kalktığımızda her taraf kırmızı bir çamur tabakasiyle kaplı idi. Âdeta gökyüzü kanlı göz yaşları döküyordu.

Halilürrahman'ın mânevi iklim ve ülkesine doğru yıldırım hızıyla yol alan otomobilin arkasından bıraktığı toz, başta İstanbul, Ankara ve Anadolu'nun birçok şehrini yer yer kapladı. Toz duman içinde günlerce çamur yağdı Türkiye'ye...

Doksan yaşındaki Aziz zatın elvedasından sema ağlıyordu. Evet, ehl-i imanın ölmesiyle semavat ve arz ağlarlar.

Burada eski postahane binasının önünde dururlar. Arabadan inen Bayram Yüksel lokantadan çorba aldı ve Urfa yolunu sordu. Yolu sorduktan sonra tekrar Urfa'ya doğru sür'atle Antep'den uzaklaşırlar.

Nihayet 21 Mart Pazartesi günü saat 11'de Bediüzzaman Said Nursî Urfa'ya girdi. On yıldır Urfa'da bulunan Talebesi Abdullah Yeğin'in kaldığı Kadıoğlu Camiine giderek onu da arabaya aldı. Ondan şehrin temiz bir otelini sordular. Yeğin'in tavsiyesi üzerine İpek Palas otelinin üçüncü katındaki 27 numaralı odaya yerleşti.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Urfa'ya geldiğini işiten binlerce Urfalı sevinç ve heyecan içinde akın akın İpek Palas'ın önüne koştular.

Urfalılar «Üstadın geleceğini niçin bize önceden haber vermediniz? Biz Üstadı merasimle karşılardık.» diyorlar. Yüzlerce Urfalı otelde Bediüzzamanı ziyaret etti, elini öptü ve duasını aldı.

Sabahleyin otele iki sivil polis geldi. Ve şoförü sordu; «Şoför nerde? Hazırlanın gideceksiniz.» dediler.

Az sonra da on-onbir polis memuru daha otelin etrafını sarıyorlar. Bir kısmı da içeri girerek Bediüzzaman'a kararı tebliğ ediyorlar. «İçişleri Bakanı Namık Gedik'in emri var. Derhal Isparta'ya dönmeniz lâzım!»

Ölüm döşeğinde hayatının son demlerini yaşayan Bediüzzaman Said Nursî:

«Acayip... Ben buraya gitmeye gelmedim. Ben belki de öleceğim. Siz benim halimi görüyorsunuz. Siz beni müdafaa edin.»

Zübeyir Gündüzalp ile Hüsnü Bayram'ı Emniyete celb ederler. Sorgu sual başlar:

— Niçin geldiniz buraya?.. Kimden izin aldınız?..

Zübeyir Gündüzalp şu cevabı verir:

— Biz, Üstadımıza tabiyiz. Biz taş gibiyiz, camidiz. Üstad vurur, yuvarlanır gideriz. O nereye derse biz o tarafa gideriz.

— Yaman Üstadınız var. O'na söyleyin, yukarıdan, vekâletten kati emir var. Hemen Urfa'dan çıkacaksınız. Doğru geldiğiniz yere. Kendi arabanızla gidemezseniz size ambülans vereceğiz.

— Efendim! Hastalığı şiddetlidir. Tekrar 24 saatlik yol zahmetine katlanması imkânsız. Biz Üstadımıza müdahale edemeyiz. Zaten bitkin bir haldedir.

— Buraya nasıl kalkıp geldi ise, öyle de gidecek. Bizzat Vekil beyden gelen emir katidir. Hemen Urfa'dan çıkacaksınız.

— Biz hiç müdahale edemeyiz. Siz gelin söyleyin. Durumu arzedin. Bize «gidelim» derse biz öyle gideriz. Biz kendisine hiçbir şey söylemeyiz. Sizin emrinizi de, biz O'na tebliğ edemeyiz.

Emniyet müdürü ve memurlar hiddetlenip, bağırıp çağırıyorlar:

— Ne demek öyle? Siz O'na en küçük bir şey de mi söyleyemezsiniz?

— Evet Efendim! Söyleyemeyiz. Üstadımız ne derse harfiyen onu yaparız.

— Ben amirlerime bağlıyım. Derhal iki saat içinde burayı terkedeceksiniz, doğru Isparta'ya gideceksiniz.

Otele bir doktor geldi. Doktor hastayı görmeksizin tekrar çıkıp gitti.

Bu esnada Bediüzzaman'ın Urfa'dan çıkarılacağını haber alan Urfa'lılar galeyana geliyor, çeşitli yerlere müracaat etmeye başlıyorlar. Durumu haber alan D.P. Urfa İl Başkanı Mehmet Hatiboğlu koşa koşa Emniyete geliyor.

Emniyet müdürüne:

— Ne oluyor? Eğer Bediüzzaman Hazretlerini buradan bir yere çıkarırsanız, karşınızda beni bulursunuz. Bir kılına halel gelmeyeceği gibi buradan bir adım bile attıramazsınız. Bu bizim misafirimizdir.

— Efendim, üstten, vekâletten emir var. Derhal geldiği yere dönecek.

— Nasıl döner yahu? Adamcağız şiddetli hasta, kıpırdanacak halde değil. Çok muhterem bir zattır. Bu misafir olarak buraya gelmiş. Tanrı misafiridir. Bu kadar tazyike lüzum yok.

— Efendim! Ankara'dan gelen emir çok şiddetlidir ve katidir. Derhal dönmesi icabeder.

Hiddetlenen Hatiboğlu tabancayı masaya dayar...

Bediüzzaman'ın Urfa'dan götürüleceğini haber alan beş-altı bin kişi otelin önünde toplanır. Nur Talebeleri bu durum karşısında hastahaneye koşarlar. Baştabibe bir dilekçeyle müracaat ederler. Yola devam edemeyecek olduğunu arz ile muayenesini istiyorlar. Mehmet Hatiboğlu hükümet doktorunu getirdi. Bediüzzaman'ı muayene eden doktor talebelere «siz ne cesaretle buraya geldiniz. Kırk derece ateşi var. Yarın dokuzda gelin bu zâta heyet raporu verelim. Bu haliyle bir yere gidemez.»

İslâmiyet güneş gibidir, üflemekle sönmez. Gündüz gibidir. Göz yummakla gece olmaz. Gözünü kapayan yalnız kendine gece yapar.

Münazarat'tan

22 MART 1960-SALI

Nur Talebeleri otelde sıra ile nöbet tutuyorlar. Otele gelen polisler Bediüzzaman'ın arabasının anahtarını alıyorlar.

Emniyet Amiri otele gelerek Bediüzzaman'la görüşmek istiyor. Durum Bediüzzaman'a bildiriliyor. «Gelsinler,» diyor. Emniyet Amiri geliyor. Emrin kat'i olduğunu, mutlaka Isparta'ya dönmesi icabettiğini tebliğ ediyor.

Bediüzzaman :

— Ben şimdi hayatımın son dakikalarını geçiriyorum. Ben gidemiyeceğim. Belki de burada öleceğim. Siz benim suyumu hazırlamakla mükellefsiniz. Amirinize bildiriniz.

Emniyet amiri ve polisler müteessir vaziyette oteli terkederler. O gün Urfa'dan, Ankara'ya yüzlerce telgraf çekildi. Dernekler, cemiyetler ve halk, telgraf... telgraf... Yüzlerce... «Nasıl olur da Bediüzzaman'ı Urfa'dan çıkaracaksınız?» diye...

Bu arada Bediüzzaman'ı yüzlerce Urfalı sıra ile 27 numaralı odanın önünde kuyruk olup ziyaret ediyor, elini öpüyor ve duasını alıyor.

Hayret... Bediüzzaman Said Nursî hiç bu kadar insanla görüşmezken hepsini birden kabul ediyor. Hepsiyle vedalaşıyor. Gidecek... Ebedî âleme ...Rabb'ine kavuşacak.

O gün böylece geçti. Akşam oldu. Ortalığı derin bir sessizlik kapladı. Talebeler her hangi bir taarruza karşı

kapıyı içerden kilitlediler. Devamlı baş ucunda nöbet bekliyorlar.

Nöbet sırası Bayram Yüksel'de Bediüzzaman çok ateşli çok harareti var. Devamlı üzerinden yorganı atıyor. Bayram Yüksel üzerini örtmekte bir siyanet meleği gibi Üstadına bakmakta.

Bediüzzaman'ın sadık talebesi ayaklarının ucuna basarak dolaşmakta. Üstad rahatsız olmasın diye... Artık Üstad Bediüzzaman da konuşmuyor. Yalnız dudakları kıpırdıyor. Nuranî siması pırıl pırıl... Işıl ışıl parlamakta...

Gece saat 02.30 - 03.00 sıralarında başı ucunda hizmetkârı Bayram Yüksel var. Bediüzzaman'ın nurlu gözleri kapanıyor. Elleri göğsünde...

Bayram Yüksel kendi kendine:

«Üstad biraz iyileşti, uykuya daldı.»

«Elhamdülillah. Üstad uyudu.» diyerek üstünü iyice örtüyor. Ayak ucuna geçiyor. Sobayı yakıyor.

Evet Üstad Bediüzzaman uyudu... Derin uykularda... Takvim yaprakları 23 Mart 1960 Çarşambayı gösteriyor. 1379 yılı Ramazanın 25'nci günü saat gece 03.00...

Sahur vakti Bediüzzaman'ın diğer talebeleri Zübeyir Gündüzalp, Hüsnü Bayram ve Abdullah Yeğin de geliyor.

Artık sabah olmakta, yeni bir gün başlamakta. Sabah namazı vakti Urfa minarelerinde Ezan-ı Muhammedi okunuyor.

Nur Talebeleri Bediüzzaman'ın hizmetkârları Üstadın her zamanki gibi kalkmasını «Sabah namazı vakti girdi mi?» diye sormasını bekliyorlar. Fakat... Üstad derin uykularda... Sabah yaklaşıyor, güneş doğuyor, Üstad kalkmıyor Namaz vaktini sormuyor. Yüzünde hiç mi hiç ölüm alâmeti yok. Sakin ve rahat bir uykuda...

Bediüzzaman'ın vefat ettiği Urfa İpek Palas oteli ve aynı otelin 27 numaralı odası.

23 MART 1960 ÇARŞAMBA

Sabahleyin Nur Talebeleri vâiz Ömer Efendiyi çağırıyorlar. Ömer efendi hastaya bir bakıyor; nabzını tutuyor, yaşlı gözlerle «İnna lillah ve inna ileyhi raciûn» diyor.

Az sonra otel sahibi Mehmet efendi geliyor. Kapıdan şöyle bir bakarak. «Eyvah!» diye dizlerine vurarak gider.

Dışarıda otelci ile emniyet müdürü karşılaşır.

Müdür: «Ne o?»

Otelci: «Vefat etti...»

Müdür : «Hakikat mı?»

Otelci : «Evet!..»

Hemen doktor gönderiyorlar. Muayene eden doktor: «Allah Allah» diyor. «Çok ateşli, vefat etmiş. Fakat hiç ölüm haline benzemiyor. Yalnız bu zatın hemen kalkmasını istemiyorum. Biraz kalsın. Ben şüpheleniyorum.» der. Doktor rapor verir. Emniyet karar defterini ister Talebelerinin ricası üzerine tehirine razı olurlar.

Tereke hâkimi geldi. Bediüzzaman'ın saat cübbe sarık ve yirmi lirasını tesbit etti. Bunları kardeşine verilmesini kararlaştırdı.

Vefat haberini alan binlerce Urfa'lı akın akın otelin önünü doldurmakta. Bütün illere telgraflarla, telefonla Bediüzzaman'ın vefat haberi duyurulur.

Mehmet Hatiboğlu ve diğer Urfa ileri gelenleri: «Üstadı Dergâhda yıkayacağız ve oraya defnedeceğiz.» dediler. Haberi alan bütün Anadoludaki binlerce, on binlerce insan bir sel dalgası halinde Urfa'ya akmakta... 23 Mart Çarşamba günü öğleden sonra techiz ve tekfini yapılıyor.

Halilürrahman Dergahında gaslediliyor. Bu esnada Bediüzzaman'ın aziz naşının üstünde yüzlerce, binlerce ak kanatlı güvercinler uçuşmakta, hafiften damla damla yağmur yağmakta. Sonra naaşı Ulu Camiye getiriliyor. O gece cenaze camide kalıyor. Sabaha kadar hatimler dualar, yapılıyor. Cami gittikçe dolup taşıyor.

Bediüzzaman Said Nursi'nin vefatını o günlerin basını böyle verdi.

24 MART 1960-PERŞEMBE

Cenaze cuma günü kaldırılacakken bilâhare fazla te-hacüm olmaması ve emniyet mülahazasiyle perşembe gü-nü ikindiden sonra kaldırılmasına karar veriliyor.

Bediüzzaman Said Nursi'nin vefatını o günlerin basını böyle verdi.

Urfa valisi Şerafeddin Atak Halilürrahman camiinde kabrini hazırlatıyor. Cenaze namazı vali, belediye reisi ve onbinlerce insanın iştirakiyle Ulu Camide kılınıyor.

Okullar tatil gibi, dükkânlar kapalı herkes cenazeye iştirak ediyor. Ulu Camiden Dergâha kadar olan bir buçuk kilometrelik yol, iki saatte alınıyor. Bediüzzaman'ın tabutu eller üstünde, parmaklar üstünde, başlar üstünde dergâha getiriliyor. Oradaki iki kubbeli lahde defnediliyor.

Bu iki kubbeli türbe hakkında Urfa'da dolaşan rivayetlere göre Şeyh Müslim isimli bir zat 1954 yılında Dergâhı tamir ettirdiği sırada, ayrıca kendisi için de bu iki kubbeli yeri yaptırıyor. Sonra rüya aleminde ona şöyle deniliyor:

— Sen kendine başka bir yer yaptır. Buranın sahibi vardır. Buraya O gelecektir.

Rüyada bu emir kendisine iki defa tekrar ediliyor. Bu rüya üzerine Şeyh Müslim burasını olduğu gibi boş bırakıyor. Kendisine umumî mezarlıkta bir yer hazırlattırıyor.

İşte Bediüzzaman Said Nursî otuz yıldır kimsenin defn edilmediği dergâhtaki bu kabre defnediliyor.

Bediüzzaman Said Nursî'nin cenazesini Urfa'nın büyük ve tanınmış alimlerinden Molla Abdülhamid Efendi yıkar. Molla Abdülhamid o yıla ait hatırasını şöyle anlatır:

«Kadıoğlu Camiinde itikafta idim. Gece Rüyamda Bediüzzaman Said Nursî hazretlerini gördüm. Bana «Ben vefat edeceğim. Benim cenazemde bulunup beni yıkayacaksın.» Ben de cevaben:

«Yâ Üstad! Şu anda dinen itikaftan çıkmama cevaz yoktur. Nasıl çıkabilirim.» dedim.

Bunun üzerine Hazreti Üstad:

«Mültekâ-ı Ebhur (Fıkıh Kitabı) kitabının filân sahifesinde cevaz vardır. Oraya bak.» dedi.

Sabahleyin uyandım. Rüyanın heyecanı içinde hemen

kitaba baktım. Hakikaten aynen dediği gibi çıktı. Ben de itikaftan çıkarak cenazesini yıkamak şerefine nail oldum.» (1).

25 MART 1960-CUMA

Doğu Anadolu'nun tanınmış âlimlerinden Şeyh Seyda namıyle bilinen Cizre'li Muhammed Salih Varan Efendi uzun yıllar Cizre'de talebe yetiştirmiş. Yedi yıldan beri ilçenin Serdahl (Bağlarbaşı) köyünde oturmakta idi. Bediüzzaman Said Nursî'nin Urfa'ya geldiğini haber alınca bir

SALI
5
NİSAN 1960
Sene : 11 — Sayı: 457

Kurucusu : S

Urfada Hz. Bediüzzamana yapılan cenaze töreni pek muhteşem oldu

Onbinlerce halkın elleri üstünde göz yaşları arasında Hz. İbrahim Dergahındaki ebedi makberine tevdi edildi

1974 Mayısında vefat eden gazeteci Sinan Omur'un çıkardığı «Hüradam» gazetesi 5 Nisan 1960 tarihli nüshasında Bediüzzaman'ın cenaze törenini böyle vermişti.

---

(1) Ölüm ve Molla Abdülhamid Efendi. M. Salih Suruç. Yeni Asya 28 Aralık 1973

grup talebesiyle derhal yola çıkıyor. Midyat'a geldikleri zaman Bediüzzaman'ın vefat haberini alıyor. Bunun üzerine Şeyh Seydâ ve binlerce insanın iştirakiyle Bediüzzaman'ın cenaze namazı kılınıyor. Camiden taşan kalabalıklar cadde ve sokakları dolduruyor.

O gün Midyat mahşeri bir günü yaşıyor. Yediden yetmişe Midyat'lılar Bediüzzaman'ın gıyâbî kılınan namazına iştirak ediyorlar.

Büyük bir din âlimi olan Abdülmecit Nursi (Ünlükul) kardeşi ve üstadı Bediüzzaman Said Nursî'nin ardından şu şiiri yazmıştı:

EYYÜHEL ÜSTAD!

Kutlu olsun, mutlu olsun sana şu âli makam.
Bu makam oldu sana elbette berden ve selâm

Öksüz kalan nurcuların, ağlar öter her subh u şam
Okur sana yetimlerin, binler dua binler selâm

Her zaman yad-ı cemilindir, bezm-i vird-i zeban,
Kalb senindir, dil senindir, dildesin sen her zaman

Urfa'nın topraklarında, değildir salar-ı yemin
Pek sıcak nurcuların kalbindedir serdar-ı yemin

Sana olsun binler selâmlar... Bizim ey rehberimiz!
Bizleri unutma ey âlicenab önderimiz.

Noktasız kaldı gözü, tersine döndü feleği
Ankara radyosu yaydı, en kara bir haberi..
Kalbi deldi, ruhu ezdi, yaktı yıktı her yeri

Ey mezarcı! O makamda bize de kaz bir mezar.
Olalım nazik Said'in komşusu leyl ü nehar.

Ey mezarcı göm bizi de şu Said'in kabrine
Firkatin dayanamaz, nurcu olanlar kahrine

Katılsın zerratımız, âlem-i berzahda kezâ
Sarılsın birbiriyle ruhlar ilâ yevm-il-cezâ

Dar-ı dünyada Said'i bizden ettinse cüdâ
Dar-ı ahirde beraberce haşret ey Hüdâ

Dünkü hal oldu hayal, geçti visal, geldi zeval,
Bizleri üstadımızla haşret, Yâ Zülcelâl!

Konya, Nisan 1960 (1)

Bediüzzaman Said Nursî'nin vefatına kardeşi Abdülmecit Nursî şu mısralarıda tarih düşürdü:

Nurs'ta (1) doğdum Nuriye (2) den
Nuru (3) yaydım her yerde
Nura (4) kavuştum birden
Yattım Nur (5) lar içinde

Ölüm tarihi vardır Bu beş nurun içinde

1 — Nursda	 325
2 — Nuriye	 271
3 — Nuru	 266
4 — Nura	 261
5 — Nur	 256
	1379 (1960)

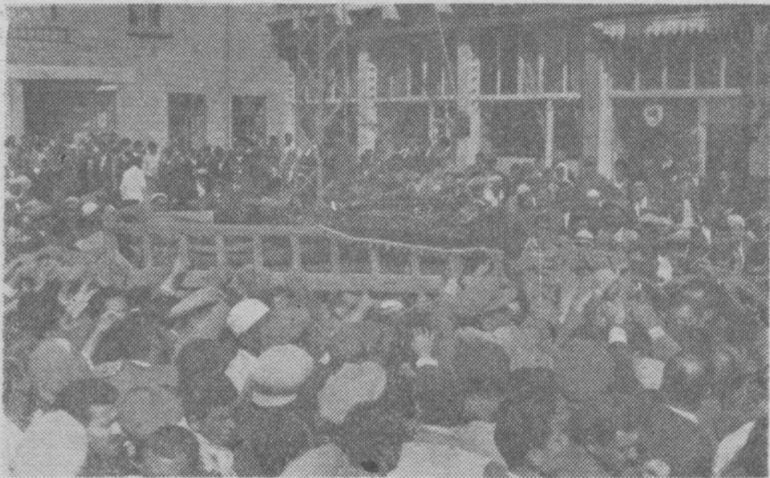
Yine edip bir zat da yazdığı bir şiirinde onun vefat: yılı olan 1379 (1960) a tarih düşürmüştü:

Meryem ismetine sahip Said'i,
Şakiler uğrattı her ibtilaya,
Yüz otuza baliğ nurlar asarı
Yaşar armağandır, bağlı mânaya
Taht-ı Türk İslâmın kalbinde sabit
Said baş eğmedi zulme, ednaya;

---

(1) Urfa'dan Nurs'a, İttihad — Sayı: 110 - 2 Aralık 1969

Mücevher tarihle misafir olsun
Şahımıza, Hatem-ül Enbiyaya (1)
(Son mısra Bediüzzaman'ın ölüm tarihi olmuştur-1379)

Bediüzzaman'ın naaşı yıkanmak üzere Halilurrahman Camiine götürülürken.

(1) Kalender Asrî, Hilal - sayı 14, Nisan - Mayıs 1960

Cenaze namazına onbinlerce kişi iştirak etti.

Bediüzzaman Said Nursi'nin cenazesi bütün Anadolu'dan Urfa'ya gelen onbinlerce insanın iştirakiyle kaldırıldı.

11 TEMMUZ 1960-PAZARTESİ

27 Mayıs İnkilabı ile Demokrat Parti hükümeti Yassıada'ya dolduruluyor. Türkiye, Millî Birlik Komitesi idaresi altında.

Reisicumhur Cemal Gürsel, Alpaslan Türkeş başbakanlık müsteşarı, M. İhsan Kızıloğlu ise İçişleri bakanlığı koltuğuna oturmuş durumda.

11 Temmuz tarihinde Urfa valisi Necdet Yalçın ile Doğu Bölgesi kolordu kumandanı askerî bir uçakla Konya'ya gelirler.

Bediüzzaman Said Nursî'nin kardeşi Abdülmecit Ünlükul Konya İmam Hatip Okulunda meslek dersleri öğretmenliği yapmaktadır. O gün bir memurla vilayete çağrılır: «Kardeşin Said Efendinin cenazesini Urfa'dan nakledeceğiz.» derler. «Siz istemiş olacaksınız. Şu kağıdı imza edin.»

— Benim böyle bir isteğim yok!

— Hadi çok uzatma, burayı imza et!... (1)

Abdülmecit Ünlükul'un Muzaffer Arslan'a anlattığına göre Cemal Tural ile beraber Abdülmecit Ünlukul askerî uçakla Urfa'ya gelirler.

Urfa askerî birliğinde Cemal Tural ve Abdülmecit Ünlükul'u karşılarlar. Cemal Tural kendilerini karşılayan bir albaya «Bu zat Said Nursî'nin kardeşidir, istirahatını temin edin, namazlarını rahatlıkla kılsın. Şayet diğer subay ve erlerden soran olursa subaylardan birinin babasıdır, dersiniz.»

O gün bir subay da Urfa'dan Diyarbakır'a giderek galvanizli bir tabut yaptırıp alıp getirmiştir.

---

(1) Merhum Bediüzzaman'ın kabri halâ gizli mi kalacak? Eşref Edip - Bugün 22.12.1967

Bediüzzaman Said Nursi'nin Urfa Halilürrahman Camiindeki kabri 27 Mayıs İhtilâl Hükûmeti tarafından kaldırılmadan önceki hali.

12 TEMMUZ 1960 - SALI

Gece saat 00.30'da askerî kuvvetler Urfa'ya gelirler. Şehirde derin bir sessizlik vardı. Ortalıkta hiç kimse görünmüyordu. O gün bekçilere vazife verilmemiş, onların yerini askerler ve jandarmalar almıştı. Herkes uykudaydı. Şehrin bütün mühim yerleri askerler ve zırhlı vasıtalar tarafından tutulmuştu. Saat 00.01'de Halilürrahman camii sıkı bir kordon altına alınmıştı.

Askerler Bediüzzaman'ın kabrinin bulunduğu iki kubbeli yerin üst pencerelerini, demir parmaklıkları kırarak içeri girerler. Ellerinde demir aletler, varyozlarla mermer mezarı parçalamaya başlarlar. (1).

---

(1) Said Kürdî'nin cesedi nasıl nakledildi. Yılmaz Büyükerşen. Dünya. 20 Temmuz 1960.

Er Muş'lu boksör Yusuf'un anlattığına göre, parçalanan mezardan Bediüzzaman'ın naaşı bozulmamış olarak çıkınca, oradaki erler: «Bu zat şehitmiş. Bunun mezarını açmak günahtır.» diye kendi kendilerine konuşurlar.

Abdülmecit Ünlükul ise göz yaşları içinde ağabeyi ve üstadı Bediüzzaman Said Nursî'nin yüzüne bakıyor. Yüz on bir gün sonra açılan kabirde merhumun naaşı hiç bozulmamış, yalnız kefeni biraz sararmıştı.

Galvaniz tabutun kapağı lehimlendikten sonra hazırlanan uçağa koymak isterler. Fakat uçak dar gelir. Diyarbakır'dan ikinci bir askerî uçak getirilir. Tabut o uçağa yerleştirilir. Kardeşi Abdülmecit'i de uçağa bindirirler (1).

Emekli Pilot Assubay Ali Demirel'in anlattığına göre Pilot Assubay Ahmed Kırlay'ın kullandığı C47 askerî uçağı Afyon hava alanına iner. Orada askeri bir vasıta ile geceleyin tabut Abdülmecit Ünlükul ile beraber Dinar, Baladız üzerinden Isparta istikametine hareket eder.

Ortalık ağarmadan kendi isteği üzerine aynı gecenin içinde tekrar Abdülmecit Efendiyi Konya'ya götürürler.

Saidî Kürdînin cesedi nasıl nakledildi?

20 Temmuz 1960 tarihli «DÜNYA» gazetesi yukarıdaki haberi veriyordu.

(1) Bediüzzaman'ın Kabri. Eşref Edip. Bugün. 22 Aralık 1967.

Nurcu Sait'in cesedi bir meçhule gidiyor

Gömüldüğü yere akın eden Nurcular yüzünden bu tedbire lüzum görüldü

Ankara, 18 (Hususi) — Düşük iktidar devrinde çıktığı Doğu gezisi sırasında Urfa'da vücut kifayetsizliğinden ölen ve bundan bir müddet önce cenazesi "gizli" olarak is-

(Devamı Sa. 5, Sü. 6)

Saidi Nursi'nin cesedi başka bir yere nakledildi

Cesedin nakledildiği yer, şimdilik açıklanmıyor

S. Nursi'nin cesedi dün nakledildi

Urfa, 13 (Telefonla) — Müritleri tarafından ölmediğine inanılan fakat son seyahatinde Urfa'da ölen ve bi... dün ...

Saidi Nursi'nin cesedi Ispartada defnedildi

Cesedin nereye gömüldüğü hakkında hiç bir açıklama yapılmadı

Isparta, 16 (Telefonla) — Hayatı sırasında Urfa'da vefat eden ve cenazesi Urfa'da gömülen Saidi Nursi'nin cesedinin ... şehrimize getirildiği ... mişti. Saidi Nursi'nin cesedi ... sebeplerle Urfa'da ... kartılıp ... bita kuvvetleri ...

Saidi Nursi'nin cesedi başka bir yere nakledildi

Cesedin nakledildiği yer, şimdilik açıklanmıyor

(HUSUSİ MUHABİRİMİZDEN)

DİYARBAKIR, 13 — 23 Mart günü gelince geldiği Urfada ölen ve cenazesi Urfanın İbrahim Halilullah camiindeki Dergâha gömülen Saidi Nursinin cesedi başka yere nakledilmiştir. Bu

(Devamı Sa. 5, Sü. 6 da)

Bediüzzaman'ın naaşının nakli ile ilgili haberler, o günlerin basınında geniş şekilde yer almıştı. gazetelerden birkaçı görülüyor.

17 TEMMUZ 1960-PAZAR

Bu mezar meselesi ile ilgili olarak 17. Temmuz 1960 tarihli ve 12.914 sayılı «Cumhuriyet» şunları yazıyor:

SAİD-İ NURSÎ'NİN CESEDİ ISPARTA'YA DEFNEDİLDİ

Cesedin nereye gömüldüğü hakkında hiçbir açıklama yapılmadı.

Isparta, 16 (Telefonla)-Seyahati sırasında Urfa'da vefat eden ve cenazesi Urfa'da gömülen Said Nursî'nin cesedinin tahnid edilerek şehrimize getirildiği öğrenilmiştir. Said Nursî'nin cesedi bazı sebeplerle Urfa'dan mezardan çıkartılıp, ismi açıklanmayan bir yere nakli sırasında şehrimizde zabıta kuvvetleri takviye edilerek olağanüstü emniyet tedbirleri alınmıştı. Bu arada Nurcubaşının yakın talebe ve müritleri de toplanmıştı.

İki gündür bütün ısrarlara rağmen resmî makamlar herhangi bir bilgi vermekten imtina etmişlerdir. Ancak şehrimize gelen toprak araziye inen bir askerî uçağın durumu ve şehrimizdeki bir mezarlıkta gece yarısı gösterilen telaş ve faaliyetler, nurcuların nezarete alınması Said Nursî'nin cesedinin Isparta'ya getirildiğinin kuvvetli delillerini teşkil etmiştir. Aynı zamanda bugünkü «İnkilâb» gazetesinde çıkan bir yazı karşısında vali Hamdi Ömeroğlu, Bediüzzaman Said Nursî'nin cesedinin kardeşinin arzusu üzerine Isparta'ya getirildiğini ve gömüldüğünü söylemiştir. Emniyet mülahazasıyle mezarın mahalli açıklanmamıştır.

Çok iyiler var ki iyilik zannıyle fenalık yapıyorlar.

Münazarat'dan

18 AĞUSTOS 1960

Dinar'da çıkan «Vatandaş» gazetesi ise 18 Ağustos 1960 tarihli sayısında bu mesele ile ilgili olarak şöyle bir haber veriyordu:

Özel İstihbaratımız!

SAİD-İ NURSÎ'NİN GÖMÜLÜ OLDUĞU YER SİVİL POLİSLERİN KONTROLÜ ALTINDA

Nurcubaşı Said Nursî'nin cesedi, Nursî'nin Konya İmam-Hatip okulundaki kardeşi tarafından verilen dilekçeyle geçen ay Urfa'da gömülü bulunduğu mahalden alınarak uçakla Afyon'a getirilmişti. İnanılır kaynaklardan öğrendiğimize göre Said-i Nursî'nin cesedini havi uçak Afyon'a geldiğinde etrafta alınan sıkı emniyet tedbirleriyle bir ambulansa nakledilmiş, müşahidler ve sivil polisler nezaretinde Afyon-Dinar-Baladız yolunu takiben aynı gece Isparta'ya getirilmiştir. İçinde kardeşinin de bulunduğu resmi memurlardan müteşekkil bir gurup, önceden hazırlanan mezara Nursî'nin kurşunlu tabutunu tevdi etmişlerdir.

Halen Isparta topraklarına defnedilmiş olan Said Nursî'nin cesedinin gömüldüğü yeri yeminli birkaç şahıstan başkası bilmemektedir. Nurcubaşının gömülü bulunduğu meçhul yer gece gündüz bir sivil polis tarafından kontrol altında tutulmaktadır.»

Vatandaş

(DİNAR'da ÇIKAR, HAFTALIK)

TARAFSIZ POLİTİKA-OLAY-FİKİR GAZETESİ

(ÖZEL ... İSTİHBARATIMIZ)

SAİD-İ NURSÎ'NİN

Gömülü Olduğu Yer Sivil Polislerin Kontrolu Altında

18 Ağustos 1960

Sayı 5

Yıl 1

FİATI 15 Kuruş

Nurcu başı Saidi Nursi'nin cesedi, Nursi'nin Konya İmam Hatip Okulundaki kardeşi tarafından verilen dilekçeyle geçen ay Urfada gömülü bulunduğu mahalden alınarak uçakla Afyona getirilmişti.

İnanılır kaynaklardan öğrendiğimize göre Saidi Nursi,nin cesedini havi uçak Afyon'a geldiğinde etrafta alınan sıkı emsi'nin kurşunlu t

etmişlerdir.

Hâlen Ispart

defnedilmiş olan

nin cesedinin g

yeminli bir kaç

kası bilmemekt

şının gömülü b

hul yer gece g

polis tarafında

tutulmaktadır.

Dinar'da çıkan «Vatandaş» adlı haftalık gazetenin 18 Ağustos 1960 tarihli nüshası yukarıdaki haberi veriyordu.

Bu mezar meselesini bir de hadisenin içinde bulunan Abdülmecid Nursî (Ünlükul) nin hâtıratından takip edelim :

«Temmuz ayının başlarında ve abimin vefatının beşin-

ci ayı idi. Konya'da Mevlânâ türbesi civarında kira ile oturduğumuz eve öğle namazı vaktinde sonradan ismini öğrendiğim Birinci Şube Şefi İbrahim Yüksel geldi; «Sizi Vali Bey çağırıyor.» dedi. Kendisiyle beraber vilâyete gittik. İçeri girdiğimizde üç general vardı. Biri Cemal Tural, biri de Refik Tulga idi. Refik Tulga o zaman İkinci Ordu Kumandanı ve geçici Konya Valisiydi. Cemal Tural bana; «Abinizin kabrini şark ahalisi ve güney sınırımızdan kaçak gelip ziyaret edenler var. Nazik bir zamandayız. Sizin de iştirakınız ile kabrini iç Anadolu'ya nakledeceğiz. Şu kâğıdı lütfen imzalayın.» diye benim ağzımdan yazılmış bir dilekçe uzattı. Bunu okudum. Benim böyle bir isteğim yok. Ne olur hiç olmazsa kabrinde rahat etsin.» dedim.

«İmzalamaya mecbursun. Bizi zor durumda bırakma.» dediler.

Dilekçeyi imzaladıktan sonra, bizi hava alanına götürecek vasıtaya binerken Cemal Tural bana hitaben; «Üç de tektir. Meselâ: Üç Allah olmaz mı? Biri yere, biri göğe, biri de fezaya hükmedemez mi?»

Ben de Risale-i Nur'dan ve Üstadımdan aldığım derslere binaen böyle bir tasavvurun şeytanî ve muhal olacağını, Cenab-ı Hakk'ın vahdaniyyetinden ve ehadiyyetinden bahsettim. Sonunda; «Evet sen doğru söylüyorsun.» dedi. Nihayet uçağa bindik. Evin ve çocukların haberi yok. Tabiî hepsi merak ve korku içinde kalmışlar.

Diyarbakır'a vardık. Az bir moladan sonra ayrı bir uçakla Urfa'ya gittik. Beni askerî vasıtayla yine askerî bir binaya götürdüler. Yemek teklif ettiler. İstemedim. Çünkü çok bitkindim. İkindi vakti Urfa'ya inmiştik. Akşam olduktan sonra bir jiple beni bir yüzbaşı refakatinde ve bazı erlerle beraber Halilürrahman Dergâhına götürdüler. Camiin avlusunda iki tane tabut vardı. Bazı askerler dolaşıyordu. Yanıma bir doktor geldi. «Fazla merak edip üzülmeyin. Üstadı Anadolu'ya naklediyoruz. Onun için sizi buraya getirdi-

ler.» Doktorun bu sözleri üzerine sinirlerim tamamen bozulmuştu ve ağlıyordum.

Doktor, askerlere; «Bu tabutu açıp Üstadı öbür tabuta alacağız. Fakat erler çekiniyor ve korkuyorlardı. «Biz yapamayız, çarpılırız.» dediler. Fakat doktor: «Kardeşlerim, biz emir kuluyuz. Ne yapalım mecburuz.» dedi. Hep beraber tabutu açtık. İçimden «Seydâ'nın kemikleri birbirine karışmıştır.» diyordum. Fakat elimi kefene sürünce sanki yeni vefat etmiş gibi bir hal vardı. Yalnız kefenin ağız kısmı biraz sararmış, dışında da bir su damlası şeklinde bir leke vardı. Doktor kefenin ağzını açtı, yüzüne baktım, âdeta tebessüm ediyordu. Yine hep beraber kucakladık o şanlı mazlum Üstadı, askerlerin getirdiği çok ağır ve büyük tabuta yerleştirdik. Tabutun etrafındaki boşluğu otlar ile doldurdular. Bütün işler bittikten sonra, bir askerî cemseye bindim. Doğru uçağın yanına... Caddelerde hep süngülü askerler geziyordu.

İlk uçak tabutu almadı. İkinci bir uçak geldi, tabutu bunun içine uzattık. Ben de yanına oturdum. İçimi hüzün, gözlerimi yaş kaplamıştı. Az sonra Afyon'a indik. Oradan da bir ambulans ile İsparta'ya doğru hareket ettik. Önümüzde ve arkamızda askerî vasıtalar bize refakat ediyordu.

Nihayet sabaha karşı İsparta'ya vardık... Önceden hazırlanmış mezara Üstadı defnettik.

Bana, istersem o günü İsparta'da geçirebileceğimi söylediler. Ben de hemen Konya'ya dönmek istediğimi bildirdim. Askerî bir araba ile beni Konya'ya getirip bıraktılar.

Bütün bunlardan sonra, Bediüzzaman Said Nursî'nin vefatı ve mezarı ile ilgili olarak üç vesika daha vererek bu bahsi şimdilik burada kapatacağız.

Bediüzzaman Said Nursî vefatından elli yıl önce Şark'ı gezerken Nusaybin'e uğruyor. Nusaybin'de Mollazâde lâkabiyle tanınan bir zatla görüşürler. Mollazâde biraz hasta

olduğu için, bu hastalığına çok üzülmekte ve müteessir olmaktadır. Bediüzzaman ise Mollazâde'yi teselli ederek, üzülmemesini söyler. Görüşme esnasında Said Nursî ona tam üç defa «Sad salo» yani «sen yüzlüksün, yüz yaşayacaksın. Hiç üzülme. Ben Urfa'da vefat edeceğim. Zamanın hükûmeti telâşlanacak ve korkacaklar.»

Hakikaten Bediüzzaman'ın verdiği bu haber yıllar sonra tahakkuk etmiştir. Mollazâde'den bu naklettiğimiz hadiseleri, gazetemiz yazarlarından Dr. Yaşar Çil'le, Urfa eşrafından âlim ve fazıl bir zat olan Abdülkadir Badilli, bizzat dinlemişlerdir.

Yine Bediüzzaman Said Nursî vefatından dört yıl önce yazdığı bir mektubunda şöyle demektedir :

«Bu zamanda şahsiyet cihetiyle insanlara zarar verecek haller var. Risale-i Nur'un mesleğindeki azamî ihlâs için bu hastalık verilmiş. Çünki, bu zamanda şan, şeref perdesi altında riyakârlık yer aldığından azamî ihlâs ile bütün bütün enaniyeti terk lâzımdır. Dostlar uzaktan ruhuma fâtiha okusunlar, mânevî dua ile ziyaret etsinler. Fâtiha uzaktan da olsa ruhuma gelir. Risâle-i Nur'daki azamî ihlâs ile bütün bütün terk-i enaniyet için buna bir mânevî sebeb hissediyorum. Kendini Risâle-i Nur'a vakfetmiş olan yanımda bulunanlardan nöbetle birer adam kabrimin yakınında bulunup bu mânâyı lüzumsuz ziyarete gelenlere bildirsinler.» (1).

Yine vefatından üç - dört yıl önce bayram günü şiddetli hastalık içinde, yanında bulunan talebelerine aynen şunları söyler :

«Benim kabrimi gayet gizli bir yerde... bir - iki talebemden başka hiç kimse bilmemek lâzım geliyor. Bunu vasiyet ediyorum.

Çünkü dünyada sohbetten beni men'eden bir hakikat,

---

(1) Emirdağ Lâhikası, c. 2, s. 169

elbette vefatımdan sonra da o hakikat bu surette beni mecbur ediyor.»

Bunun üzerine talebeleri sorarlar :

— Kabri ziyarete gelenler, fatiha okur, hayır kazanır. Acaba siz ne hikmete binaen kabrinizi ziyaret etmeyi men ediyorsunuz?

Cevaben Bediüzzaman :

«— Bu dehşetli zamanda eski zamandaki firavunların dünyevî şan ve şeref arzusuyle heykeller ve resimler ve mumyalarla nazar-ı beşeri kendilerine çevirmeleri gibi enaniyet ve benlik verdiği gafletle, heykeller ve resimler ve gazetelerle nazarları mânâ-yı harfîden mânâ-yı ismiyle tamamen kendilerine çevirmeleri ve uhrevî istikbâlden ziyade dünyevî istikbâli hayal edinmiş olmaları ile, eski zamandaki lillah için ziyarete mukabil, ehl-i dünya kısmen bu hakikata muhalif olarak mevtânın dünyevî şan ve şerefine ziyade ehemmiyet verir. Öyle ziyaret ediyorlar. Ben de Risâle-i Nur'daki azamî ihlâsı kırmamak için o ihlâsın sırriyle. kabrimi bildirmemeyi vasiyet ediyorum. Hem Şark'ta, hem Garb'da, her kim olursa olsun, okudukları fâtihalar o ruha gider.

Dünyada sohbetten beni meneden bir hakikat cihetiyle vefatımdan sonra da o hakikat bu surette beni sevap cihetiyle değil, dünya cihetiyle menetmeye, mecbur edecek.» dedi. (1)

Bu vasiyetini Talebelerinden Bayram Yüksel ile Ceylân Çalışkan yazarlar, ayrıca Bediüzzaman; «Hazret-i Ali'nin kabri nasıl gizli ise, benim de kabrimi kimsenin bilmediği bir yere defnedersiniz. Size bunu emrediyorum, vasiyet ediyorum.» diye son arzu ve vasiyetini böylece tebliğ eder.

---

(1) Emirdağ Lâhikası, c. 2, s. 173.

VEFAT TARIHINI BİLDİRİYOR

Bediüzzaman vefatından 37 yıl önce, 1923 yılında neşrettiği bir eserinde de, vefat tarihini ve mezarının yıkılacağını bildiriyordu:

(الداعى)

[١] يقيلمش برمزارم كه يغلمشدر ايچنده — سعيددن يتمش طقوز اموات با آثام الامه
سكسانيجى اولمشدر مزاره برمزار طاش — برابر آغليور خسران اسلامه
مزارطاشمله براموات انيندار اومزارمله — روانم ساحهٔ عقباى فردامه
يقينم وار كه استقبال سماواتى زمين آسيا — باهم اولور تسليم يد بيضاء اسلامه
زيرا يمين يمن ايماندر — ويرر امنى امان ايله انامه .

[١] بوقطعه اونك امضاسيدر .
[٢] حتى تاريخى : نجم ادب ولدلهلالى رمضان - چيقمش

Bediüzzaman Said Nursi vefatından 37 yıl önce yazdığı «Lemaat» isimli eserindeki «Eddai»de vefat yılını ve mezarının yıkılacağını bildiriyordu.

E D D A İ

(1) **Yıkılmış bir mezarım ki, yığılmıştır içinde**
Said'den yetmiş dokuz emvât (3) baâsam alâma

---

(1) Bu kıt'a O'nun imzasıdır.

(2) Hattâ tarihi «Necm-ü velede edebin li Hilâle Ramazan» çıkmış, **Lemaat, s. 3**

(3) Bu «Eddai»ye 1950'den sonra yine Nur Müellifi Said Nursî tarafından şu satırlar ilâve edilmiştir :

«Her senede iki defa cisim tazelendiği için iki Said ölmüş demektir. Hem bu sene Said yetmiş dokuz senesindedir. Her bir senede bir Said ölmüş demektir ki, bu tarihe kadar Said yaşıyacak.» Sözler, S. 737.

Sekseninci olmuştur mezara bir mezar taş
Beraber ağlıyor hüsran-ı İslâma

Mezar taşımla pür-emvât enindar o mezarımla
Revanım sahay-ı ukbay-ı ferdâma

Yakinim var ki istikbâl semâvâtı zemin-i As[illegible]
Bahem olur teslim yed-i beyzâ-yı İslâma

Zira yemini yümn-ü imandır
Verir emn-ü enam ile enama

MUHTEREM KARDEŞİMİZ NECMEDDİN ŞAHİNER'E

Üstadımız Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin tarihçe-i hayatlarına ait hazırladığınız eseri büyük bir sürurla okuduk. Zira daha evvelki matbuatta çıkan lehte ve aleyhte müteaddit yazılar bu mevzuda tam bir sarahat ve izahat meydana çıkaramamıştı. Son asırların en büyük dalâlet cereyanına karşı, kahraman-ı İslâm, Hazret-i Bediüzzaman'ın Kur'an'ın elmas hakikatlarına dayanarak Nur-u İslâmiyeti bütün akıl ve efkâr önünde güneş gibi izah ve isbat edip, insanlık camiasına dünya ve âhiretin tek kurtuluş yolu olan İslâmiyeti göstermesini ortaya koymak elbette en mühim bir mesele idi. Yıllar boyu bu kahraman dehayı gerçeğin bütün bütün hilâfına zararlı bir unsur gibi gösteren garazkâr ve müfteri neşriyat böylece siyah bir bulut gibi dağılmış oldu. Ve netice ezeli ebede rapteden Kur'an güneşinin daimî parlayan ziyası bütün haşmetiyle saha-yı zuhura geldi.

Başta Anadolumuz olarak, bütün İslâm dünyası ve beşeriyet bu Nur-u Kur'anla daha uzun yıllar aydınlanacak ve daha nice kalbler ve ruhlar bu nurla hayat bulacaklar ümidindeyiz.

Hazret-i Bediüzzaman; çünkü o mücessem bir âbide-i iman ve insanlığa bir halâskâr-ı İslâm ve kulub-u mü'minîne bir tercüman-ı Kur'an olarak asırlık hayatiyle öyle bir hizmette bulunmuş ki; bıraktığı asar-ı nuriye, zaman ve zemini aydınlatan bir hakikat-ı Kur'an bilinmiştir.

Nur Külliyatı, Kur'an-ı Kerîmin bu asrın fehmine bir dersi olarak, irşat ve talim vazifesini beyn-el-enam devam ettirmektedir.

Muhterem müellif Hazret-i Bediüzzaman bir mektuplarında:

— Benim hizmetim ve sergüzeşte-i hayatım, bir nevî çekirdek hükmüne geçmiş, İnayet-i İlâhiyye ile bu zamanda ehemmiyetli bir hizmet-i imaniyeye mebde olmak için Kur'an'dan gelen ve meyvedar bir şecere-i âliye olan Nur Risâlelerini ihsan etmiş, demekte ve kendisiyle görüşmek isteyenlere karşı da :

— Benimle görüşmek isteyen aziz kardeşlerime beyan ediyorum ki; insanlarla görüşmeye zaruret olmadıkça tahammülüm kalmadığından, hem şimdi tesemmümden, zâfiyetten, ihtiyarlıktan ve hasta bulunmuş olmaktan dolayı fazla konuşamıyorum. Buna mukabil, katiyyen size haber veriyorum ki: Risâle-i Nur'un herbir kitabı bir Said'dir. Siz hangi kitaba baksanız benimle karşı karşıya görüşmekten on defa ziyade hem faydalanır, hem hakikî bir surette benimle görüşmüş olursunuz.. ......Risâle-i Nur bana hiç ihtiyaç bırakmıyor.

Diyerek bu asrı ve gelecek asırları ışıklandırır ve tenvir edebilir bir mucize-i Kur'aniye olan Risâle-i Nur'u nazara vermektedir.

Bu itibarla, gayret ve sa'yiniz; bu güneşe bir işaret ve delâlet ettirmek olmakla beraber, mânâsı büyüktür, neticesi yüksektir.

Şimdiye kadar asılsız neşriyatla gerçeğe sırt çevirmiş nice mâsumlar, hakikatın böyle şelâleler gibi çağlayan haşmetli sedasından hayat bulacaklardır.

Hem bu eseri okuyan yeni nesillerden ve gençlikten fevc fevc cemaatler, böyle bir dahi-yi âzam ve bir mürşid-i ekmel ile görüşmek, buluşmak ve beraberlik teminini

arayacaklardır. İşte, o zaman Risâle-i Nur'la hayat bulan ve Kur'anın âb-ı hayatı ile taze ve ebedî bir hayata kavuşan ve mânevî bir üstadla ebedî bir beraberlik teminine medar ilâhî rahmet ve inayetin harika tecellisine nâil olacaklardır.

MUSTAFA SUNGUR

KRONOLOJİK FİHRİST

12 NİSAN 1909

13 NİSAN 1909 (31 MART 1323)

1910 YAZ SONLARI

5 HAZİRAN 1911

AĞUSTOS 1915

16 ŞUBAT 1916

19 ŞUBAT 1916

1918 Baharı

25 HAZİRAN 1918

13 AĞUSTOS 1918

19 NİSAN 1919

EYLÜL 1919

5 MART 1920

16 MART 1920

1921

OCAK 1921

HAZİRAN 1922

3 TEMMUZ 1922 PERŞEMBE

9 KASIM 1922

ARALIK 1951

OCAK 1952

22 OCAK 1952 SALI

19 ŞUBAT 1952 SALI

1952

1953 NİSAN

1953 MAYIS

İNDEKS

— A —

— F —

— G —

— H —

— I —

— İ —

— M —

— N —

— Ş —

— T —

— U —

— Ü —

— V —

— Y —

— Z —

BİBLİYOĞRAFYA

○ Ankara Dâvası ve Müdafaası, Av. Bekir Berk, Çeltüt Matbaası İstanbul, 1958.

○ Azametli Bahtsız Bir Kıtanın, Şanlı, Talisiz Bir Devletin, Değerli, Sahipsiz Bir Kavmin Reçetesi Veyahut Bediüzzaman'ın Münazaratı. Konstantiniyye Matbaa-i Ebüzziya, 1913.

○ Barla Lâhikası. Bediüzzaman Said Nursî. Teksir.

○ Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatı. Abdurrahman Necm-i İstikbâl Matbaası, 1919.

○ Bediüzzaman Said Nursî, Tarihçe-i Hayatı, Eserleri, Meslek ve Meşrebi. Doğuş Ltd. Şirketi Matbaası, Ankara, 1958.

○ Bediüzzaman ve Din Düşmanları. Muzaffer Arslan. Şeref Basım ve Ciltevi, Maraş, 1960.

○ Bediüzzaman'ın Tarihçe-i Hayatından bir hülâsadır. Hamza.

○ Bilinmeyen Tarihimiz. Cemal Kutay. Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1974.

○ Bitlis İl Yıllığı. Ayyıldız Matbaası. Ankara, 1971.

○ Bitlis Tarihi. Sıtkı Aydın. Acar Matbaası, İstanbul, 1967.

○ Çığ. Hekimoğlu İsmail. Yeni Asya Yayınları. Sıralar Matbaası, İstanbul, 1972.

○ Documen Sur Les Atrecito Armeno - Ruses.

○ Emirdağ Lâhikası. Bediüzzaman Said Nursî, Cilt: 1 - 2. Sinan Matbaası, İstanbul, 1959.

○ Hakkın Müdafaası. Sabahaddin Aksakal. **Güryay** Matbaacılık, İstanbul, 1973.

○ Hakkın Zaferi İçin. Av. Bekir Berk. Fatih Matbaası, İstanbul, 1972.

○ Hiciv Edebiyatı Antolojisi. Hilmi Yücebaş. Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1955.

○ Hubab. Lisaidinnursî. Ali Şükrü Matbaası, Ankara, 1925.

○ Hutbe-i Şamiye. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası, İstanbul, 1959.

○ Hutuvat-ı Sitte. Libediüzzaman.

○ İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi, Yahut Divan-ı Harb-i Örfî ve Said-i Kürdî. Artin Asedoryan ve Mahdumları Matbaası, İstanbul, 1911.

○ İman Hakikatları. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası, İstanbul, 1960.

○ İşarât, Libediüzzaman Evkaf-ı İslâmiye Matbaası. 1923.

○ İşârât-ül İcaz. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası, İstanbul, 1959.

○ İthamları Reddediyorum. Av. Bekir Berk. Divan Matbaacılık, İstanbul, 1972.

○ Kararlar. Risale-i Nur Hakkında. 2. Cilt. Sinan Matbaası, İstanbul, 1964.

○ Kastamonu Lâhikası. Bediüzzaman Said Nursî. Doğuş Ltd. Şirketı Matbaası. Ankara, 1958.

○ Lemaat Libediüzzaman Said i Kürdî. Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 1923.

○ Lemâlar. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası, İstanbul, 1959.

○ Lemâlar. Bediüzzaman Said Nursî. Eski Yazı Teksir.

○ Lemâlar. Bediüzzaman Said Nursî. Eski Yazı Yazma. Hafız Ali Hattı.

○ Mariz Bir Asrın, Hasta Bir Unsurun, Alîl Bir Uzvun Reçetesi veyahut Saykal-ı İslâmiyet veyahut Bediüzzaman'ın Muhakemâtı. Konstantiniyye Matbaa-i Ebüzziya, 1911.

○ Mektubat. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası, İstanbul, 1958.

○ Mektubat. Bediüzzaman Said Nursî. Eski Yazı, Teksir.

○ Mesnevi-i Nuriye. Bediüzzaman Said Nursî. Osman Yalçın Matbaası, İstanbul, 1958.

○ Mevlit Nasıl Okunur ve Mevlithanlar. Ali Rıza Sağman. Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1951.

○ Moskof Mezalimi. Kadir Mısıroğlu. Sebil Yayınevi. Tan Matbaası, İstanbul, 1970.

○ Mülâkat. Mustafa Nezihi Polat. Hürsöz Matbaası, Erzurum, 1964.

○ Nurculuk. İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1968.

○ Nurculuk Dâvası. Av. Bekir Berk. Tan Matbaası, İstanbul, 1971.

○ Nurun İlk Kapısı. Bediüzzaman Said Nursî. Örnek Matbaası, 1959.

○ Nutuk. Bediüzzaman-ı Kürdî. İkbal-i Millet Matbaası, Dersaadet, 1910.

○ Onuncu Söz. Bediüzzaman Said Nursî. İstanbul, 1926.

○ Osmanlı Şeyhülislamları. Dr. Abdülkadir Altınsu. Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1972

○ Osmanlı Tarih-i Kronolojisi. İsmail Hami Danişmend. Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1972.

○ Otuzbir Mart Olayı. Dr. Sina Akşin, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1970.

○ Risale-i Nur Muarızı Yazarların İsnadları Hakkında İlmî Bir Tahlil. Eşref Edip. Ülkü Matbaası. İstanbul, 1965.

○ Risale-ı Nur Müellifi Said Nur. Eşref Edip. Çelik Cilt Matbaası. İstanbul, 1952.

○ Rumuz. Libediüzzaman. Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 1923.

○ Sarıklı Mücahidler. Kadir Mısıroğlu. 3. Baskı. Sebil Yayınevi, İleri Sanat Matbaası, İstanbul, 1972.

○ Sikke-i Tasdik-i Gaybî. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası, İstanbul, 1958.

○ Son Devrin İslâm Akademisi. Sadık Albayrak. Divan Matbaacılık, İstanbul, 1973.

○ Sözler. Bediüzzaman Said Nursî. Sinan Matbaası. İstanbul, 1958.

○ Sünuhat. Libediüzzaman. Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, 1922.

○ Şualar. Bediüzzaman Said Nursî. Çeltüt Matbaası. İstanbul, 1959.

○ Tarih Sohbetleri. Cemal Kutay. Cilt: 1, 2, 3, 4, 5, 6. Nisan 1966 - Mayıs 1967.

○ Tulûat. Libediüzzaman. Evkaf-ı İslâmiye Matbaası. 1923.

○ Türkiye'de Din Kavgası. Sadık Albayrak. İleri Sanat Matbaası. İstanbul, 1973.

○ Türkiye'de Siyasî Partiler. Tarık Z. Tunaya. Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1952.

○ Türkiye'de Sosyalist Hareketleri ve Sosyalist Hilmi. Münir Süleyman Çapanoğlu. İstanbul, 1964.

○ Yeni Lügat. Abdullah Yeğin. Yeni Asya Yayınları. Fatih Matbaası. İstanbul, 1973.

GAZETE ve DERGİLER

Bugün	1970
Ceride-i İlmiye	Cilt: 1, Sayı: 7
Cumhuriyet	1959 - 1960
Dinar Vatandaş Gazetesi	1960
Ehl-i Sünnet Mecmuası	1948
Hilâl Mecmuası	1960
Hüradam Gazetesi	1960
Hürriyet	1959 - 1960
İttihad Gazetesi	1970
Kubbealtı Mecmuası	1973
Milliyet	1959 - 1960
Şark ve Kürdistan Gazetesi	1908
Tanin Gazetesi	1918
Uhuvvet Gazetesi	1964
Volkan Gazetesi Kolleksiyonu	1908 - 1909
Yeni Asya Gazetesi	1972 - 1973
Yeni Sabah	1959 - 1960
Yeşil Ay Dergisi	1966

NEŞREDİLEN KİTAPLARIMIZ

Minyeli Abdullah (11. Baskı)	(Hekimoğlu İsmail)
Düşünceler (2. Baskı)	(Hekimoğlu İsmail)
Yapraklar (2. Baskı)	(Hekimoğlu İsmail)
Tarihin Şeref Levhaları (5. Baskı)	(Ahmed Şahin)
Sohbetler (2. Baskı)	(Ahmed Şahin)
Ertuğrul Gazi	(Tükendi)
Yavuz Sultan Selim	(Tükendi)
İmam Şamil	(Tükendi)
Garbın İslâmdan Öğrendikleri	(Abdurrahman Ahmet)
Avrupalı Gözüyle İslâm (2. Baskı)	(Mustafa Ateşmen)
İslâm ve Kadın (2. Baskı)	(Zeynep Münteha Polat)
Hak Yol İslâm Yazacağız	(Şiir Antolojisi)
Ölüm Daha Güzeldi (Tükendi)	(Ahmed Davutoğlu)
Bize Hayreddinli Derler (Barbaros'un hayatı)	(Necmeddin Şahiner)
Damlalar	(Mü'mine Güneş)
Çığ	(Hekimoğlu İsmail)
Maznun (3. Baskı)	(Hekimoğlu İsmail)
İthamları Reddediyorum	(Av. Bekir Berk)
Mehter ve Marşları	(Necmeddin Şahiner)
Onlar ve Biz	(Ahmed Şahin)
Demet	(Mü'mine Güneş)
Zafer Bizimdir	(Av. Bekir Berk)
Hakkın Müdafaası (Biz Suçlu Değiliz)	(Sabahaddin Aksakal)
Son Devrin İslâm Akademisi (Dar-ül Hikmet-il İslâmiye)	(Sadık Albayrak)
Sunguroğlu	(Yavuz Bahadıroğlu)
Davet (2. Baskı)	(Hekimoğlu İsmail)
Su (3. Baskı)	(Ahmed Şahin)
Su Samuru Siliki	(M. Yıldırım)
Vızvız	(İ. Ethem Vural)
Gurk Gurk	(İ. Ethem Vural)
Aslan Yürekli Memiş	(Niyazi Birinci)
Zirzop	(Niyazi Birinci)
Satılık Çocuk	(Niyazi Birinci)
Karıncalar Savaşı	(Niyazi Birinci)
Tekir ile Joli	(Niyazi Birinci)
Yaramaz Piti	(Niyazi Birinci)
Topuz : 1	(Vehip Sinan)
Topuz : 2	(Vehip Sinan)
Topuz : 3	(Vehip Sinan)

en
BOL HABER
CAZİP TEFRİKALAR
GÜZEL YAZILAR
Yeni Asya
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
düşünenlerin gazetesidir.